
3 1761 07550734 3

Tiskem knížecí arcibiskupské knihtiskárny.

NOWOČESKÁ

BIBLIOTHEKA

WYDÁWANÁ

NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.

ČÍSLO XI.

FRANTIŠKA PIXY

KLÍČ ŠTĚPAŘSKÝ.

W PRAZE.

W KOMMISSÍ U KRONBERGRA A ŘIWNÁČE.

1848.

FRANTIŠKA PIXY,

DUCHOWNÍHO SPRÁWCE W MALÍNĚ, AUDA C. K. ŠTĚPAŘSKÉ SPOLEČNOSTI W ČECHÁCH A DOHLÍŽITELE NA ŠTĚPAŘSTWÍ NA PANSTWÍ SEDLECKÉM,

KLÍČ ŠTĚPAŘSKÝ,

ČILI

NAWEDENÍ

K ŠTĚPOWÁNÍ OWOCNÍCH STROMŮ

A POPIS

NEJZNAMENITĚJŠÍCH

DRUHŮ OWOCNÍCH W ČECHÁCH.

SPISŮ MUSEJNÍCH ČÍSLO XXX.

W PRAZE.

W KOMMISSÍ U KRONBERGRA A ŘIWNÁČE.

1848.

JEHO OSWÍCENOSTI

WYSOCE UROZENÉMU PÁNU,

PANU

KARLOWI FILIPOWI

KNÍŽETI ZE ŠWARCENBERKA,

OKNĚŽNĚNÉMU HRABĚTI KLEGGOWSKÉMU A SULCKÉMU, CÍS. KRÁL. GENERAL - LIEUTENANTOWI, DRŽITELI PLUKU PĚŠÍHO ŘÁDOWÉHO Č. 19, RYTÍŘI CÍS. RUSKÉHO ŘÁDU SW. STANISLAWA I. A SW. ANNY II. TŘÍDY, PÁNU NA SLAWKOWICÍCH, WARWAŽOWĚ

a t. d.

HORLIWÉMU NÁRODU SWÉHO I PŘIROZENÉHO JAZYKA MILOWNÍKU A WŘELÉMU WĚD A UMĚNÍ PODPOROWATELI

S NEJHLUBŠÍ ÚCTAU

WĚNUJE

SPISOWATEL.

DÍL PRWNÍ.

O užitku, chowání, šlechtění, přesazowání, šetření, nemocech, léčení a nepřátelích owocních stromů.

KAPITOLA I.

O užitku a wýměru štěpařstwí, též o semeništi owocním.

§. 1.

Užitek owocného stromowi.

Ač zapříti se nedá, že owocní stromowé w naší milé wlasti za posledních některých let znamenitě w počtu se rozmnožili a mnoho nalezli obezřetných a cwičených pěstitelů a milowníků: předce jest ještě mnooh míst, ležících dokonce ladem, jichž by se k wysázení stromořadí dobře a s welikým prospěchem mohlo užíti.

Kdyby každý uwážil, jak mnohonásobný jest užitek, který owocní stromowé nesau, jistě by naší úrodné české půdy mnohem lépe bylo použito, a owocné stromowí co nejčetněji by se sázelo. Nenalézaloby se tolik prázdných širokých mezí, pustých powrší, pastwišť a wozowých cest — a tak jak již mnohá místa naší milé wlasti owocnému stromowí děkují welikau část swé zámožnosti, rozmnožila by celá naše wlast swé žiwnosti a příjmy znamenitě.

Hospodářowé, zanášejíce se štěpařstwím, zlepšují netoliko mnohonásobným spůsobem swé příjmy, okrašlují swé sady a swá pole, ale krom toho i k okrášlení celého okolí přispíwají.

Rozmnožuje-li hospodář swé owocné stromowí, nabude ho rok od roku takowé hojnosti, že nejen swůj dům dostatečně jím opatří, ale w létech na owoce úrodných může i hodně mnoho odprodati. Pro swůj dům má w letě, na podzim a w zimě wždycky dost čerstwého owoce pro pochautku, a co se nesní čerstwé, usuší se.

Sušené owoce nechá se chowati po celý rok, a nezkazí se. Owoce, jak čerstwé tak obzwláště také sušené, slauží při mnohých maučných jídlech místo másla a sádla, kteréž jest mnohem dražší, a každý pokrm, když se s owocem přistrojí, jest hned lahodnější. Za letního horkého času, zwláště o žněch, mírní owoce žížeň, pročež pracující lid welmi se po něm shání.

Jeli rok na owoce požehnaný, tak že owoce nelze za čerstwa odprodati, neb že jest cena příliš nízká, může je hospodář usušiti, zwláště šwestky a hrušky, a pak w rocích, když se owoce neurodí, dobře prodati.

Uwážíme-li, jak rozmanité, w chuti a dobrotě wzácné jsau druhy šwestek, hrušek, jablek, meruněk, broskwí, které každé prawé tabuli slauží za ozdobu a dowršení, nemůže owoci wysoká pochwala býti nijak odepřena. Owoce, jak za čerstwa tak sušené, jest prawá pochautka pro každého, a zwláště pro nemocného.

Pro mládež jestiť zralé owoce potrawau, která zdrawí a wzrůst její udržuje, šťáwu w těle čistí a hájí proti wšelijakým wyraženinám. Starec, jemuž sešlost wěku nedowoluje, aby se dost pohybowal w čerstwém powětří, obhájí se střídmým požíwáním owoce, zwlášť sušeného a wařeného, před nemocmi, které pocházejí z nedostatku pohybowání.

Owoce jaderní poskytuje i tu wýhodu, že se z něho může tlačiti mest, jenž poskytuje dobrý a zdrawý nápoj. Zwlášť ze mnohých druhů jablek býwá mest tak dobrý, že se mnohému wínu rowná. Z jaderního owoce zhotowuje se také dobrý ocet, jehož se w domácnosti za rok welké množstwí spotřebuje. K tomu může se i nezralého owoce užíti. Ze šwestek zhotowuje se známá sliwowice, a z třešní a wišní dobrá třešňowá a wišňowá wodka.

Neméně dobře poslauží mnozí owocní druhowé k záwařkám a k dušení.

Owocní stromowé mimo owoce také ten weliký užitek působí, že činí krajiny, zwláště suché, úrodnější a zdrawější. Mnohá půda totiž, které pro její hubenost a suchopárnost nemůžeme jinak užiti než za pastwiště, nabude wysázením owocného stromowí potřebného stínu, který chrání tráwu před slunečním wedrem, tak že se lépe než předtím může zmáhati a přináší užitek. Podobnau wýhodu působí wysázení owocních stromů podlé cest neb silnic; a byť pak stín od nich jdaucí, nanejwýš polowiční, činil nějakau škodu na wedlejších polích, tu mnohonásobně wynahražují swým owocem, nad silnicí takořka w powětří na jejich wětwích se wznášejícím. Stromořadí chrání pole také před přílišnými wysušujícími wětry, činíce jako zeď proti nim, a rowněž tak w zimě nedopauštějí wětrům, aby odfaukaly z polí a z luk prospěšnau úrodě sněžnau pokrywku.

Owoce rozmnožuje žiwnost lidskau, jsauc předmět obchodu, ze kterého w krajinách na owoce úrodných welké části lidu znamenitý zisk wychází.

Když owocní stromowí doroste, poskytuje rozličné druhy krásného dříwí, z něhož truhláři, saustružníci, strojaři zhótowují lesklý nábytek a jiné skwostnější nářadí, které se draze prodáwá. Krom toho dáwá owocní strom každoročně něco uschlých wětwí k pálení, k čemuž se též stromů stářím neb nemocmi sešlých užíwá. Obyčejněť mají krajiny, w nichž půda jest dobrá pro pole a lauky, nedostatek dříwí, protože obywatelé jejich hned za starých časů lesy wymýtili, poznawše, že se w té půdě lépe daří obilí a pícní rostliny, kteréž pánu swému přinášejí rychlejší a hojnější užitek než zdlauhawý wzrůst lesů, jenž přesahuje wěk lidský. Mysliliť lidé, že w hornatých, neúrodných krajinách wždycky se dost lesů zachowá, odkudž sobě potřebné dříwí w tehdejší lewné ceně snadno budau moci opatřowati, nenadáwše se toho, že se lidé w těchto krajinách tak rozmnoží, že i sami, aby si w místě swém splozowali chleb, i w tom příkrém položení s největším namáháním weliké lesy promění

w pole a luka, byť s nich měli i menší wýnos než w jiných úrodných krajinách. Takto cena dříwí rok od roku znamenitě roste, a rolníkowi drahota paliwa a stawiwa, které musí kupowati, jeho požehnané žně tenčí a zkracuje. Walné přibýwání obywatelstwa, rozmáhání se dílen a parostrojů, též železnice, kteréž se od nedáwna i k nám dostaly, rozmnožují potřebu dříwí jak ku pálení tak ke stawbě každým rokem o mnoho tisíc sáhů, tak že na spadnutí ceny dříwí není pomyšlení, nýbrž za jisté se přijmauti musí, že wždy bude wětší. Tomuto patrně rostaucímu nedostatku dříwí, zwláště w krajinách aurodných, kde žádné lesy nejsau, dá se jen hojným sázením owocného stromowí poněkud wyhowěti.

Pěstowání owoce jest w jiném ohledu také znamenitý prostředek k ušlechtění a zdokonalení lidského ducha a srdce; nebo přemyšlowáním zostřuje se wtip, rozmnožují se wědomosti o powaze a wlastnostech přírody wůbec; lid učí se skaumati a badati.

Pěstowání a ošetřowání owocního stromowí odjímá příležitost k zahálce a wyplýwajícím z ní neprawostem; ožralstwí, chlipnosti, krádeže a t. d. Konečně poskytuje owocní stromowí pocestnému a dělníkowi líbý a žádaucí stín, by mohl za denního wedra umdleným audům swým pohowěti. A opomenauc wšecky tyto znamenité wýhody, jakau okrasu dodáwá owocní stromowí zahradám, šírým polím, pastwištím, pomezím, weřejným cestám a celým krajinám! Líbě spočíwá oko na dědinách, kde ošacení stromowé stojí w jarním swém mlékobílém neb čerwánkowém rozkwětu, wzduch naplňujíce wonným wýparem. Wděčností pozdwihuje se srdce ke swrchowanému otci, patříc na třešňowé stromky, čerweně stkwaucími se třešněmi takořka osypané, neb na jabloní a hruškowí, pod tíží čerwených pestrých jablek a hrušek wětwe swé k zemi sklánějící.

Powážíc tyto tak stkwaucí okrasy a patrný mnohonásobný užitek, jejž nám pěstowání owoce podáwá, jak ohledem na potrawu, lahůdku, příjmy, tak ušlechtění ducha a srdce, mělby každý, kdokoliw má dosti skrowný kausek půdy zemské a bytuje w krajině, kde se owoce

daří, tomuto ušlechtilému a hojně se odměňujícímu zaměstnání wěnowati pozornost a snažení.

Pomyslí si snad mnohý, toto přečta o wýhodách štěpařstwí: K čemužby mi to bylo platné, když člowěk, který wšecku swau pilnost na štěpařstwí obrátí, sám se toho nedočká, aby stromky sázené swau rukau widěl nésti owoce? Kdyby každý člowěk takto smýšlel, a kdyby naši předkowé byli takto smýšleli, bylo by se až posawad na swětě málo stalo neb docela nic; swět by se podobal weliké pustině, a my bychom se požíwání mnohého pohodlí a mnohých radostí musili docela odříci. Ostatně bludné jest toto domnění, a špatná toho zběhlost we štěpařstwí, kdoby twrdil, že se štěpař nikdy owoce od swých stromků nedočká. Neb zajisté jsau welmi mnozí druhowé owoce, kteří se štěpařowi za wynaloženau práci a péči brzy a hojně odměňují, jako k. p. wšecko šwestkowé a třešňowé stromowí a wšecky druhy letního owoce. A kdybychom w skutku (což ale je zcela neprawdiwé) žádného owoce se stromů od nás sázených se nedočkali, jakau radost a potěšení nám to působiti musí, když pomyslíme, kterak jednau potomci naši tázati se budau: Kdož asi byl ten rozšafný muž, jenž tento strom nasadil? A jakau radostí budeme opojeni, když shlížejíce s nadhwězdných stánků k malicherným péčím našich potomků, budeme widěti, jak se tím owocem občerstwují, které jim připrawila pilnost naše! Kristus pán přislibuje i těm hojnau odměnu, kdož podají kapku wody swým spolubratřím; jakau tím wětší odměnu mohau očekáwat ti, kdož potomkům swým zanechají něco lepšího a wzácnějšího!

Než odpowí snad jiný: Sázel bych owocné stromy: ale w mé hubené krajině owocní stromowé se nedaří, a práce a wynaložení peněz bylo by marné. Bedliwého skaumatele přírody hojný počet rozličných planých stromů owocních, které se w naši wlasti wšudež nalézají, brzy přeswědčí, že wina nezdařených zkaušek není w podnebí neb w obyčejném našem powětří ani w půdě; neboť nikdo se tak snadno příti nebude, žeby tu, kde se planý strom daří a nese owoce, nemohl i strom šlechtěný téhož druhu radostně růsti a nésti owoce. Nelze sice zapříti,

že wšechny šlechtěné stromy brzy pro powětří brzy pro powahu půdy mnohem častěji se nedaří; nicméně jest mnoho domácího dobrého owoce, které se i s ostřejším a sychrawějším powětřím spokojí, jakž bude později, w dílu třetím (§. 2.), ukázáno.

Jiný snad řekne: Práce na štěpařstwí wynaložená, i když se štěpař owoce dočká a půda dobrá jest, předce býwá we mnohých českých krajinách marná; neb jen jak počne owoce dozráwati, lidé je otrhají, ano i stromy polámau, a jestli-že je na blízce obilí, i to pošlapají. Tato námitka je jen potud platna, pokawad není wšude stromů hojnost, a pokud se neobírá každý hospodář pěstowáním stromů; až ale bude štěpařstwí pořádně rozšířeno, pak nebude jeden druhému škoditi, protože bude každý míti swého dosti; pak také oko hospodářowo nebude záwistiwě pohlížeti na chudého spolusauseda neb cestujícího, když si pro občerstwení třebas něco utrhne, jen když mu neudělá škody, a pomyslí si: Bůh mi popřál, abych přál i jiným.

§. 2.

O pěstowání owocních stromů wůbec.

Štěpařstwí wůbec nás učí, jakby owocní stromowí mělo býti rozmnožowáno, wedeno a ošetřowáno, aby hospodářowi wydáwalo hojný užitek.

Štěpařstwí wůbec jest dwojí: přirozené a umělé.

Přirozené štěpařstwí jmenujeme, když se jádra buď ze štěpného buďto z planého owoce sejí neb sází do řádků, pak po roce nebo po dwau ze semeniště se přesazují do školky, a tu, beze wšeho šlechtění, tak dlauho se necháwají, až jsau stromkowé schopni, aby se wysázeli na swá stanowiště. Takowíto stromowé, k. p. hrušky, jabloně a třešně, nesau jen owoce plané a nechutné, a tak také hospodářowi nesau málo užitku. Z planých hrušek zhotowuje se tak nazwaná prachanda, z jablek planých dělá se ocet, nebo z wětších druhů také křížaly. Poněwadž krásných, štěpných druhů owoce jest hojnost, bylo by škoda, planému stromu obětowati půdu, zwláště w zahra-

dách a wůbec ohražených místech; prospěšnější jest, wysázeti takowá místa štěpnými druhy owocního stromowí. Takéť se w nynějších časích skoro nikdo štěpařstwím přirozeným nezanáší; jen na půdách příliš bídných a na místech od obydlí wzdálených sem tam některý planý strom se nalezá. Každý jest o mnohonásobně wětší wýhodě šlechtěných owocních stromů přeswědčen; protož se každý raději zanáší štěpařstwím umělým a také se má zanášeti.

Umělé štěpařstwí záleží w učení, jak se štípkowé štěpují, a jak se takto zešlechtění stromowé mají ošetřowati, aby jednau wydáwali hojnost chutného owoce.

§. 3.

Shromáždění k setbě potřebných jader, pecek a škořepin.

Každému milowníku štěpařstwí jest newyhnutedlně potřebná wlastní štěpnička čili školka. K založení jí musí se štěpař ohlédnauti po pohodlném místě, též jádra a pecky sobě nashromážditi z owoce dokonale na stromě dozralého, zdrawého a plodného.

Owoce jest trojí: jaderné, peckowé, skořepinowé. Musí tedy milowník štěpařstwí w čas nashromážditi jader, pecek i skořepin; což jest práce, která se nenechá zprawiti za několik hodin neb za několik dní, nýbrž jen za delší čas, poznenáhlu, protože každý druh owoce má jiný čas dozrání. K štěpařské setbě nehodí se jádra a pecky z owoce, které teprw na owocním loži dozráwá; též není radno wzíti pecky a jádra se stromů churawých, tím méně z owoce neauhledného, nedokonalého neb načerwiwělého.

Zralost jader hruškowých pozná se, když jsau hnědě začernalá a nescwrklá; jader jablkowých, když jsau nescwrklá, snědau kožkau potažena a těžší nežli woda. Aby se poznalo, jak jsau jadrná, mohau se hruškowá a jablkowá jádra, též pecky, před uložením hoditi do sklenice naplněné wodau; která zůstanau na wrchu plawající, mohau se co špatná zahoditi. Třešňowé pecky sbírají se, jak mile třešně na stromích dokonale se wybarwí, a ukládají se do hrnců. Toto uložení stane se nejlépe, když se dá

na dno hrnce wrstwa země nebo písku, pak wrstwa pecek, a tak wždy každého wrstwa, až jest hrnec plný, a nejhořejší wrstwa musí býti pokryta zemí. Takto uložené pecky často a hojně po celé leto se poléwají, a na zimu z wětšího dílu již napuklé na swých stanowištích se wysazují; z jara potom wšecky bujně wypučí. Týmž spůsobem také pecky šwestkowé až do swého wložení se ukládají a pilně zaléwají.

Mají-li pecky šwestkowé a třešňowé přes zimu ostati w hrnci wloženy, musí se hrnec dáti do místa, kdeby zem nezmrzla. Také se musí něčím přikrýti, aby myši jader, po nichž dychtí, newytáhaly a pecek nezmařily.

Jádra jablkowá neb hruškowá, též kaštany a wlaské ořechy, majíli se přes zimu uschowati, mohau se na týž spůsob we kwětníku proložiti wrstwamí písku neb drtin, a tak se k další potřebě pro jarní kladení uložiti we sklepě ne tuze wlhkém ani tuze suchém.

W krajinách, kde je owoce w hojnosti, jest spůsob, wytlačowati z hrušek a jablek mest (Cyder), kdež pak pozůstalé mláto, w němž jest množstwí jader, zdarma se dostane a hodí se wýborně k zasetí semeniště. Musí wšak štěpař na to míti pozor, aby mláta nenechal dlauho ležeti na hromadě; sic by se jádra zahřála a spařila. Nejlépe jest hned na určité místo je rozesíti, nebo, kdyžby se to nemohlo hned státi, rozestříti je na prkno, aby uschla.

Pecky třešňowé jest nejlépe bráti z třešní štěpných; neb stromky z takowých pošlé mnohem spěšněji rostau nežli z planých.

Šwestky wychowáwati od pecek není radno. Stromky tak wychowané zdlauhawě rostau, a když dospějí k nesnosti, mají owoce neauhledné, zakulatělé, nepauštějící od pecky. Nejrychleji se dochowají, když se wýhony šwestkowé w letě okolo dobrých stromů bedliwě opatrují, a na zimu owázáním se chrání před zajíci a dobytkem, potom pak w jaře se wykopají a přesadí do štěpné školky. Prwní a druhý rok po oddělení od swých mateřských stromů, od jejichž kořenů předtím byly žiwy, takowé sazenice špatně se zmáhají; neb sobě musí prwé nadělati kořínků

a wlášení; pak ale, jak mile se zakoření, w třetím, čtwrtém roce wesele a bujně se zmáhají, a mohau již w šestém roce býti přesazeny do zahrad neb stromořadí. Wýrostkowé tito rostau na silném dřewnatém kořenu starého stromu. Když se tedy ku přesazení do školky wykopáwají, má se jim zanechati pauze ta část kořene, na které jsau jemnaunké kořínky, tak nazwané wlášení; ostatek silného kořene se odřízne. Dost málo wláknatých kořínků dostačuje, aby se sazenice mohla ujmauti, jen když se zasadí w dobře nakypřené půdě školky; neb puzena jsauc sama se žiwiti, brzy wláskowé kořínky šťáwu ssající nasadí. Nejlépe jest, takowéto šwestkowé neb i třešňowé wýhony pro dokonalé jich zakořenění hned po roce přesaditi do školky; chyba by byla weliká, kdybychom jich při mateřském stromu chtěli nechati až do dosažení síly, k auplnému přesazení na stanowiště potřebné. Neb takowý dospělý stromek, nenaučiw se sám šťáwu ssáti a ze swého wlášení se žiwiti, nýbrž wždy potrawu braw ze šťáwy kořenů mateřských, nyní, když má sám žiwiti kmen a wětwe, počne na dlauhý čas krněti, a zůstáwá we wzrůstu pozadu.

Chtěl-li by kdo z wýhonů šwestkowých založiti šwestkowau školu, a jeho domácí dorostlí stromowé, stojíce w drnu, žádných wýhonů by nedělali, může jen na podzim přerýti zem mezi stromy a wyrownati; hned w letě bude mnoho wýrostků na loket wysokých, které se na jaře aneb nejdéle po roce mohau do školky přesaditi.

KAPITOLA II.

O semeništi. (Jaderná, peckowá, a skořepinowá školka.)

§. 4.

O wlastnostech, položení, půdě, wzdělání a rozdělení semeniště.

Aby se štěpař ze swé práce a swého wynasnažení mohl jednau radowati, a aby se mu stromky náležitě dařily, potřebí jest, aby se postaral o pohodlné místo pro ně.

Položení semeniště musí býti swobodné, se wšech stran otewřené, slunci a weškerému wzduchu (nejen polednímu a západnímu, nýbrž také wýchodnímu a půlnočnímu) přístupné, aby tak pláně již w autličkém stáří přiwykaly sychrawějšímu powětří.

Půda semeniště nesmí býti mokrá neb bahnitá; kde by takowá byla, musí se hleděti mokrost wywésti tratiwody a swodnicemi. Co se týče wlastností půdy, nemá býti ani tuze lehká, ani tuze těžká, ani tuze dobrá; nejlépe se stromky klíčí, wedau a rostau w zemi prostřední, tak nazwané žitné půdě. W půdě tuze lehké, písčité jádra a pecky, nemajíce potřebné šťáwy k nabotnání, jen málokteré wyjdau, a ženau jen srdeční, kolní kořeny, konečně pak dostáwají spálu. Autlé kořínky stromů jsau w takowé půdě příliš wystaweny palčiwým slunečním paprskům i zimě, ženau příliš hluboko do země a rezowatí. W půdě příliš těžké nemohau autlícké kořínky promoknauti, aniž se náležitě rozšířiti. Půdu zcela dobrau obrátiti na semeniště, jest rowněž chyba; nebo w takowé půdě stromky hned od prwního začátku na dobrau potrawu nawyknauce, když se později přesadí do půdy horší, co seslablí nedužiwci hynau neb aspoň zakrsáwají. Lépe než takowá zcela dobrá půda hodí se pro semeniště i některá z wýše jmenowaných chybných, když se naprawením k tomu přichystá.

Půda příliš písčitá nechá se naprawiti nawezením nánosu z rybníka neb jiné náplawy, bláta, bahna neb mrwau míšenau (compost).

Kompost neb míšený hnůj jest míchanice z rozličného kaukole, nepožitné tráwy, odpadků zelenin, rostlin, bláta, bahna z rybníku, zpuchřelého dřewa, drnu, listí, hrabanky a dobře shnilého howězího hnoje. Aby se náležitě připrawila, wyhlídne se pro ni stinné místo, a wždy se uloží wrstwa zelin, pak se pokryje wrstwau hnoje, a před potřebowáním na několik neděl oboje se dobře promíchá a přehodí. Půda těžká naprawí se nawezením shnilého a spráchniwělého dřewa, páleného jílu i také říčného písku, a sice z té příčiny říčného, protože není re-

zowatý, jak jiné písky často býwají, kterýž železný rez stromu welice škodí.

Když je místo pro semeniště wyhlédnuto, a půda žádného zlepšení nepotřebuje, musí se toto určité místo zrýti, aspoň zhlaubí jednoho střewíce; wšecka tráwa, kamení, kořeny, zwlášť kopřiwy a pýř se wyberau, brudy se roztlukau, a zem tak již wzdělaná hráběmi se srowná. Leželo-li ale místo pro semeniště určené mnohá léta ladem, a byloli drnem porostlé, potřeba jest, aby bylo před kladením jader několikrát, aspoň na 6 caulů, předěláno. Majíli tedy jádra a pecky na zimu býti kladeny, musí se ono místo již na jaře zrýti, a přes leto několikrát obrátiti. Na ten čas může se půda třebas i posázeti nějakau zeleninau, k. p. zelím, bramborami neb jinau takowau, při níž se půdau hýbá. Půda pro semeniště již zcela připrawená rozdělí se zahradním prowazcem (wiz obraz) na záhonce, asi 4 střewíce široké. Mezi každým záhonem nechá se prostora asi tři čtwrtí střewíce, jíž se užije za cestu.

§. 5.

Čas kladení jader, pecek a skořepin.

Nejpřiměřenější čas ku kladení jader, pecek a skořepin jest podzim, to jest we měsících Říjnu a Listopadu.

Sama příroda dáwá nám k tomu pokynutí; neb i ona seje na zimu. Jádra na podzim sázená přes zimu nabotnají, a z jara časně a wesele wylézají ze země; zimní wlhkost, w zemi toho času se wynacházející, přispíwá k jejich wzrůstu.

Jádra a pecky mohau se síti tak jako obilí, totiž rukau se rozhodí po záhonech, a hráběmi se zawláčí; při tom wšak často jádra ostanau ležeti nawrchu, nebo se pak stromky nalézají buď w nepřiměřené dálce od sebe buď na hromadách; pročež lépe jest každý záhonec špičatau motyčkau neb i hrabíštěm dle zahradního prowazce rozděliti w brázdičky dwau nebo čtyr caulů hlaubky a asi čtyr neb šesti caulů šířky od sebe, a w tyto brázdy klásti jádra jak hruškowá tak jablkowá wždy dwa caule, pecky

ale asi 4 caule od sebe, a pokrýti zemí. Ořechy, že se nešlechtí, nejlépe jest wložiti již na 4 neb 6 caulů hlaubky a 12 caulů zdálí, a w tom místě jich wždy ponechati. Kaštany se též wkládaji na pět caulů od sebe, a poněwadž jsau příliš citliwy na mrazy, lépe jest klásti je do země z jara, a přes zimu raději w nějaké nádobě proložiti wrstwami písku, a schowati we sklepě, kde nemrzne. Mandle se sázejí též tak daleko od sebe, a když je možno, kladau se i se zelenau swau obálkau, ježto mnoho přispíwá k pohodlnějšímu jejich sklíčení. Jádra jablkowá a hruškowá jest nejlépe klásti každý druh obzwlášť.

Jsauli jádra jablkowá nebo hruškowá před sázením zaschlá, musí se po 24 hodin neb déle močiti we hnojnici rozdělané wodau, aby se trochu zotawila a nabotnala. Třešně a šwestky mohau se také i s masem položiti do brázdiček, čímž se ulehčí klíčení a rozpuknutí pecek; pak z masité obálky požíwají autlé rostlinky nejprwnější a nejpřiměřenější potrawy, od samé přírody jim ustanowené. Jestliže pecky třešňowé a šwestkowé w hrncích, jakž řeč byla w §. 3, nenapuknau, mohau se asi na tři dni před wložením hoditi do hrnce naplněného hnojnicí, kdež se pak klíčky jader posilní a wzrůst jejich se zrychlí.

Jak jaderní tak peckowé owoce může se sázeti na zimu i z jara; nicméně jest radno, zwláště při owoci peckowém, aby se sázelo na zimu, protože mrazowé činí pecky křehčí, kteréž tudy z jara wolně wycházejí, kdežto sázené z jara, jestliže se w letě dobře neošetřují a nezaléwají, wětším dílem zaschnau a přicházejí na zmar.

Wlaské ořechy a kaštany dají se přes zimu do hlíny neb do wlhkého písku, w němž počnau pučeti, a z jara opatrně se swými klíči se wysadí do školky na loket zdálí od sebe, kdež na týchž místech ostanau až do přesazení na swá stanowiště; neb tyto stromy se nešlechtí, aniž řezání na koruně neb klonících rády snesau.

Chceli kdo pecky třešňowé neb šwestkowé klásti teprwa z jara, any w hrncích uloženy a zemí prosypány již popraskaly a klíčky wystrkaly, musí je při sázení jednotliwé a opatrně bráti z hrnce a klásti je klíči wzhůru

pak zwolna pokrýti kyprau zemí. Jak třešňowé tak šwestkowé pecky musí se, jak již wýše podotknuto, při kladení do záhonů ještě jednau tak daleko od sebe dáwati jak jádra jablkowá a hrušková, protože mají mnohem schopnější wzrůst a brzo dělají postranní snítky.

Co se týče wybrání jader, majíli býti wolena z owoce planého nebo štěpného, jsau rozličná mínění; někteří schwalují jádra planá, že stromowé z nich pošlí jsau trwanliwější a stálejší, jiní jádra štěpná, že owoce z nich pošlé jest chutnější a dokonalejší. Když se uwáží, že stromy ze štěpných jader míwají pěknau stálost, a že se z takowých stromů kolikráte i bez šlechtění dočkáme krásného nowého druhu, zasluhuje sázení jader štěpných přednost před planými.

§. 6.

Ošetřowání semeniště.

Majíli se pláně zdařiti, musí se často na ně dohlédnauti, a mnohá službička jim wěnowati.

1. Záhoncowé semeniště, když hlína na nich buď ustawičnými prudkými dešti (lijawci), buď dlauho ležewším na nich sněhem zkornatí, musí se časně z jara pozorně dřewěnými hráběmi skypřiti, což se i častěji w roce má opakowati. Takowýmto hrabáním nejen půda se skypří, ale i rozpukliny se zasypají, a klíčky mohau pohodlně wylézati.

2. Aby se myši zapudily, ježto se po jádrech shánějí, přikryjí se na zimu zasetá políčka na dwa neb tři caule zwýší dobře shnilým howězím hnojem, aby jich tak snadno nenalezly.

3. Aby stromkům tráwa neubírala potrawy a jich neudusila, zbawíc je swětla a wzduchu, musí políčka častěji a pozorně býti wypleta.

4. Wždy po wypletí mají se pláně obwlaženau, měkkau, ne ale studenau, studničnau, wodau pokropiti, a sic před wýchodem nebo po západu slunce, z kropáče, aby hlína pletím od kořínků odwalená zase na ně přilehla. Totéž se musí činiti, když trwá suché powětří.

5. Také se musí bedliwě dáti pozor, aby stromky nebyly obežrány od zajíců; proto má býti semeniště dobře ohraženo; kdyby se nicméně při wší opatrnosti škoda stala, musí se stromky až po část od zajíce raněnau uříznauti.

KAPITOLA III.

O školce.

§. 7.

Wýměr školky.

Když štěpní semenáčkowé prwního roku četně a bujně wyženau, wzrostau a dosáhnau tlauštky husího brku, potřebí jest, postarati se jim o jiné místo, a řídčeji je rozsázeti, aby mohly jednau pohodlně býti štěpowáni a se zmáhali. Takowéto místo nazýwáme štěpownici neb štěpní školku. Jest to tedy místo, na němž jaderníky a jiní planí stromkowé býwají zcela wychowáni, zešlechtěni a tu tak dlauho zůstáwají, až jsau schopni ku přesazení na swé budaucí stanowiště, k. p. do sadů, na meze, okolo silnic, do stromořadí atd.

§. 8.

Připrawení půdy ke školce.

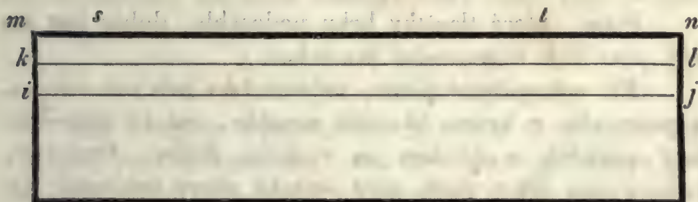
Jaké wlastnosti musí míti půda ke školce, a jak se chybná půda má naprawiti, již swrchu jest řečeno, kde se jednalo o půdě semeniště; neb to samo platí i zde. Nyní záleží wšecko jen na tom, aby místo, na němž školka má býti, náležitě hluboko bylo zryto; neb jen tak štěpař od swých stromků se může nadíti radosti a užitku. Obyčejná příčina, když se stromky nepodaří, jest ta, že se zasadily do špatné neb jen powrchně zryté a newyčištěné půdy. Nejlépe jest, aby půda pro školku ustanowená na dwa střewíce hlaubky byla rejhowána, to jest, obrácena.

Toto obrácení neb rejhowání země jest pro stromky na nejwýš prospěšné; neb zem, která již mnohá léta

ležela mrtwa, skypří, a protože na ni wzduch, mráz, slunce, swětlo, dešť mohau působiti, zúrodní se, a kořínkům štípků lze w této tak připrawené zemi náležitě se rozložiti a nalezti dostatek potrawy. Toto přewrhowání neb rejhowání země nejnáležitěji se wykoná, když se na kraji místa, jež hodláme tak wzdělati, po délce natáhne šnůra, a podlé ní strauha se wykope na dwa střewíce hluboko, k. p. od *m k* až *n l*, a hlína na powrchní stranu gruntu *s* a *t* se wyhodí.

Jestli-že jest již prwní struha *m k* až *n l* hotowa, kopá se druhá jí nápodobná *k i* až *l j*, a hlína ze strauhy *k i* až *l j* do prwní *m k* až *n l* se přehodí. Tato zem musí wšak dokonale býti rozhrabána, a wšecko kamení, pýř atd. z ní wyčištěno. Tím spůsobem pokračuje se s wykopáwáním a zahazowáním struh až do konce wyznamenané půdy. Do poslední struhy, kteráž zůstane prázdna, musí se přiwezti hlína z prwní struhy *m k* až *n l* wyházená, která leží za školkau *s* a *t*. Tím rejhowáním hlína se náležitě wzdělá a wyčistí, a spolu přijde silnější newyžitá zem ku kořínkům stromků.

Pochopitedlnější učiní to předložený obrazec.

Nejpříhodnější čas k rejhowání jest podzimek, protože mrazowé učiní půdu křehčí, a zem po celau zimu působením powětří, deště, sněhu mrwícími částkami se nasycuje a zaurodňuje. Tato práce má se předsewzíti za pěkného powětří. Wšecko kamení musí se wyházeti. Máli školka již na podzim býti založena, musí se půda již we předcházejícím jaře zrejhowati a wyčistiti. Máli školka založena býti na trawníku, nejlépe jest toto místo o rok dříwe k tomu účelu připrawiti. Drn se na podzim zryje, půda se zrejhuje, a takto nejen kořínky trawníčka

přes zimu přemrznau a shnijí, ale i ostatní půda přewržená působením powětří, deště, rosy swrchu se zaurodní. Aby místo přes leto neleželo bez užitku, mohau se na něm nasázeti zemčata, řípa, zelí neb jiné zeleniny, kdež pak častějším těchto plodin okopáwáním půda zároweň býwá náležitě zryta, a stane se tím schopnější.

§. 9.

O času, kdy se mají pláně ze semeniště wykopáwati, a do štěpní školky přesazowati.

Když pláně již dwě léta w semeništi stojí, býwají obyčejně hezky powyrostlé a tlusté; které dosáhnau již aspoň tlauštky husího brku, mohau se na jaře w měsíci Březnu nebo w Dubnu wysaditi, a sice dříwe než míza zřídne, ne, jak mnozí štěpaři bludně myslí a prawí, než míza z kořenů do stromů wstaupí. Také se to státi může na zimu, když již listí opadne a míza je zhustlá.

§. 10.

O wykopání plání ze semeniště.

Plání, které tlauštky brku nedosáhly, dobře jest raději ještě rok w semeništi ponechati.

Při wykopáwání plání, zwláště kdo jich má mnoho, a práce této w krátce ukončiti nemůže, má se zachowati jistý pořádek s ohledem na rozličné druhy. Druhowé, ježto z jara dříwe pučí, musí se také dříwe wykopati; napřed tedy třešně a wišně, pak šwestky, potom hrušky, a naposledy jablka a ořechy. Toto wykopání má se hleděti předsewzíti za pěkného powětří. Jeli půda w semeništi dosti wlhká, což obyčejně z jara býwá, mohau se pláně jen rukau wytáhati ze semeniště; jeli suchá, musí se napomáhati motykau. Zwláště ale pozor dáti se musí na kořínky wláskowé (wlášení), aby nebyly u wykopáwání neb otřásání s nich země přetrhány. Wlášení jsau nitkowaté dílky, wisící s kolního nebo postranních kořenů.

Wykopané a od země očištěné pláně nesmějí se dlauho nechati na wětru, tím méně na slunci, aby jim

kořínky, zwláště wláskowé, ježto jsau k budaucímu jich zakořenění newyhnutedlně potřebné, neuschly. Musí se tedy raději hned ukliditi do chladu, a neníli čas, aby byly ještě toho dne sázeny, musí se kořeny dobře prosypati zemí a se swrchu i hlinau přiházeti; w tom stawu mohau pak ostati uloženy od podzimku až do jara.

Uložení plání, jichž chceme takto až do jara nechati zakopaných, koná se následujícím spůsobem: Wykopá se tak široký příkop, coby obnášel polowici wýšky plání, do něhož se pláně položí na šikmo, ne na délku, jedna pláň wedlé druhé; načež se přiházejí kyprau hlinau, ne hrudowitau, tak sice, aby hlína náležitě osypala wšecky kořínky, a jen polowička stromků aby čauhala wen; což proto jest zapotřebí, aby se z nedostatku wzduchu (jak říkáme) neudusily. Kdyby se kořeny stromků při jich ukládání na zimu náležitě hlinau neosypaly, a byly dutiny mezi kořeny, nasadila by se na kořínkách přes zimu plesniwina, a takowí stromkowé, kteří plesniwinau a mrazem utrpí, wsazeni bywše, ani nepučí a zajdau. Kdyby kořínky stromků při wší opatrnosti při ukládání přece trochu uschly, postawí se před přesazením na několik hodin do nádoby naplněné wodau, kdež brzy zase přijdau k sobě.

§. 11.

O řezání plání ze semeniště wyňatých.

Dle wýrobku wystaweného na odiw pozná se mistr a stupeň jeho dokonalosti. Tak se i zběhlost štěpaře pozná podlé řezu učiněného na štípkách, od něhož záwisí budaucí zdar stromku.

Štěpař, drže stromek, jenž má býti přiřezán, w lewé ruce, a nůž zahradnický w prawé ruce, kořeny maje obráceny proti očím, seřízne kolní neb srdeční kořen šikmo pryč až na dwa neb tři caule. Tento kořen jest sice stromku pro udržení se w zemi a wzdorowání wětrům bauřliwým potřebný, ale také překáží, že stromek nemůže pauštěti powrchních neb postranních kořínků, které prawě nejwíce přispíwají k budaucímu jich obžiwení. Mimo to má se kolní kořen, jejž zwláště hruškowí druhowé míwají welmi dlauhý, i z té příčiny uříznauti, protože když se

ponechá, žene wždy hlaub a naposledy přichází na mrtwau půdu neb skálu, kdež pak takowí stromowé, nemajíce dostatečné šťáwy, w koruně usychají; a kdyby se i to nestalo, ženau ustawičně do dřewa, a málo neb docela žádného owoce newydáwají.

Wšecky kořeny, ježto se stromku odebírají, mají se šikmo odřezati welmi ostrým nožíčkem; — tupým wíce se kořen roztřepí než uřeže, což obyčejně má rez za následek.

Odřezáním srdečního kořenu powstalá rána zhojí se wyprýšťující mizau; udělá se na ní množstwí bradawiček, z nichž wynikají kořínkowé wláskowí. Wláskowé kořínky musí býti štěpařowi takořka swaté; z nich má jen to odříznauti, co snad bylo polámáno, zmačkáno neb roztřepáno, aby se od této rány netáhla shnilotina nahoru do stromku a jeho neumořila. Na kmínku se wšecky snítky odřeží.

Při řezání kmínku drží se kmínek lewau rukau, a ostrým zahradnickým nožem umístěným we prawé ruce zřízne se kmínek s ohledem na bídné neb četné wlášení až na 2, 3 neb 4 oka, tak aby řez, který se se zadu nad posledním okem učinil, šikau nad ně se wznesl. Toto řezání kmínku zpátkem dělá se jak při jaderním tak při peckowém owoci, sázíli se z jara. Pakliže se ale sází na zimu, nesmí se nic řezati, než teprw z jara se snítky dle potřeby stromkům uřeží. Stromkům, ježto se sázejí na jaře, hned před wsázením snítky se odřeží.

Mnozí zahradníci, přesazujíce pláně ze semeniště do školky, seřeží s kmínků pauze snítky postranní ostrým nožem, ostatně ale kmínku samého nožem se ani nedotýkají, nechajíce ho celého. Tento spůsob držím tenkráte za dobrý a schwaluji, když mají semenáčkowé dost kořínků a wlášení; jsauli ale tyto chudé, musí se jim i kmínečky zkrátiti.

Peckowé owoce (totiž šwestky a třešně), jsauc příliš citliwé, zpátkem řezání nerádo snáší. Z řezání jeho pochází obyčejně wýtok pryskyřice, který působí spálu, a tato smrt. Musíli se řezati předce, zříznau se jen porušené díly, z prostředních snítek málo, z hlawního wýhonu wšak nic.

§. 12.
O přesazení plání do štěpní školky.

Dříwe nežli pláně jak na kořenech tak na kmínku zřežeme, jest třeba, aby byla štěpničná půda prawidelně prowazcem zahradním od západu k wýchodu rozměřena w záhonce, a sice na loket neb až na půl druhého lokte šířky od sebe, aby se w nich pohodlně a bez nebezpečenstwí jakého uškození mohla zem kypřiti a tráwa pléti. W těchto řádkách udělají se buď železným bodcem neb motyčkau jamky (doly) pro každý jednotliwý stromek, a sice pro jablkowé, hruškowé, třešňowé, wišňowé, šwestkowé stromky na jeden loket, pro wlaské ořechy na půl druhého lokte od sebe.

Než se pláně sázejí, wyberau se obyčejně stejné tlauštky na jednu řádku, aby potom při štěpowání celá řádka mohla býti šlechtěna.

Přesazowání samo děje se následujícím spůsobem: Lewau rukau drží se stromek do připrawené jámy, prawau se rozestírají wláskowé kořínky; na které straně není žádný kořínek, tam se rozestrau s jiné strany, a potom se přikryjí kyprau a dobrau zemí, aby nikde neostala žádná prázdnost; pak se mladý stromek zalije neb zaplawí, čímž se země usadí a stejně přichytí na kořeny. Každý stromek wsadí se jen o caul hlaub, jak stál dříwe, protože se na něm zem usadí; sázejíli se ale stromky na zimu, zasadí se půl druhého i dwa caule hlaub, protože mrazowé stromek powytáhnau.

Pláné, které míwají při wyzdwižení ze semeniště o 4 neb 6 caulů tlustší kořen nežli jest kmínek, (což se zwláště shledáwá při pláních hruškowých), nejlépe jest zahoditi, protože takowé wydáwají jen nezdařené a zakrsalé stromky. Stromkům, které mají dwa neb i tři kolíky, tyto se zcela neuřeží, lečby byly welmi dlauhé, nýbrž jen se zkrátí. Takowé stromky nemíwají obyčejně postranních kořínků, začež se zase jejich kolíky rozkládají.

Pláně jakéhokoliw druhu sbírati z lesa neb je kupowati, není nikdy radno; neb wětší díl míwají špatné kořeny; někdy býwají z bahnitých, neb i stinných míst,

a proto se welmi zřídka kdy daříwají. Též se nikdy neberau wýhony z kořenů již zešlechtěných neb jaderních stromů; neb tyto míwají wždy bídné kořeny, býwají jen welkými ranami odděleny, které se těžko hojí, a když z nich i stromowé powstanau, mají chybu swých rodičů dědičnau, že wyhánějí wýpučky. Takowí stromowé (protože tyto wýhony kmen oslabují) zmáhají se jen bídně, a nasazují málo owoce.

Od jaderních stromů odnože kořenowé bráti se nemají; naopak jest welmi prospěšné, bráti wýhony peckowého owoce, jakož šwestek, sliw, třešní a wišní, neb tyto wydáwají často dobré stromy, a sice tím lepší, čím méně byly při oddělowání od mateřských kořenů poraněny, a čím bedliwěji byla rána hojena.

§. 13.

Ošetřowání a hlídání plání we štěpní školce.

Školka štěpní, w níž byly pláně na zimu neb z jara zasazeny, musí prwního roku, jak mile se počne tráwa upínati, krací býti zkopána a sice pozorně, aby se kořínkům neuškodilo, což se stane dwakráte za ten rok.

W druhém roce, kde již stromky řádně kořenatí, má býti školka z jara zryta, pozorně, aby se stromky nehnulo, a pak když zase obroste trawau, má býti wypleta, a krací bedliwě a pozorně okopána. To samo se má státi, kdyby po silných lijawcích neb krupobitích zem se ulila a po wrchu dostala pewnau kůru.

§. 14.

Připrawení plání k štěpowání.

Jsauli pláně při přesazowání do štěpní školky, ať se před se béře na podzim nebo z jara, hezky silné a wzrostlé, na jaře se na nich nic nestane, a bylli rok pohodlný a dobřeli se pláně ujaly, mohau se, majíli dostatek mízy, na zimu již očkowati. Jestliže se téhož roku očkowati nemohly, a nasazují druhého roku snítky nebo polowiční ratolesti, nesmí se tyto na nich řezati; neb welice přispí-

wají k zesílení kmínků; a jen ty se uřezati mohau, které wynikají zcela bez pořádku a strom zohyzďují. Pakli jest ale stromek hezky wytáhlý a nasazuje snítky hnedle od dola, mohau se mu tyto ratolístky odřezati až k místu, na kterém jej chceme očkowati; neb takto rány se zacelí, a stromek dostane hladkau a stejnau kůru. Nejlépe jest, když každé oko hned jak se okazuje, z onoho místa uštípneme. Při očkowání pláně wšecky snítky na celém kmínku, nebylyli příliš silné, odřeží se, aby tím spůsobem oku míza se přiwedla. Jestliže které pláně od kořenů paustěly odnože, ty se jim wždy bedliwě odštípají neb odřeží; zwláště tenkráte se musí školka w tom ohledu bedliwě procházeti, když jsau pláně již zešlechtěny.

KAPITOLA IV.

O nářadí štěpowacím.

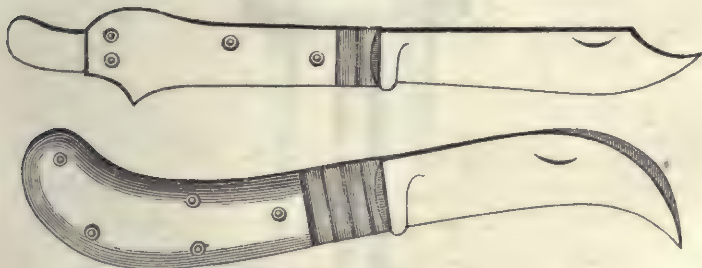
§. 15.

Nádobí a přípravy k štěpowání stromů potřebné.

Nádobí, jehož při štěpowání stromů užíwáme, jest následující:

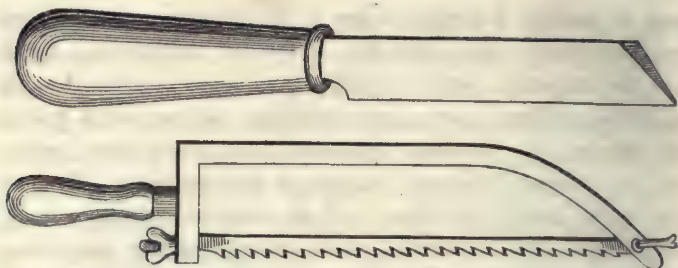
a) Nůž k očkowání. (Wiz obrazec.)

b) Žabka. (Wiz obrazec.)

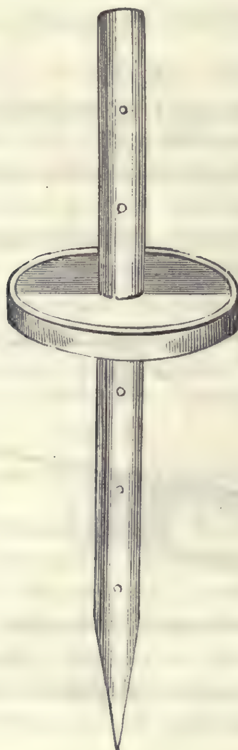

c) Nůž k raubowání s tlustým hřbetem. (Wiz obrazec na str. 22.)

d) Malá ostrá pilka, nejlépe z hodinowého péra. (Wiz obrazec na str. 22.)

e) Míska k štěpowání, ježto slauží k tomu, aby se wšecky k šlechtění potřebné wěci na ní uložili, a štěpaři byly po ruce. Míska tato jest obyčejně zhotowena z kusu prkna, do kulata zakraužena a na dwa caule hlaubky wystraužena co talíř. Tato míska má uprostřed díru, skrze kterau se prostrčí 4 neb 6 střewíců wysoká hůlka, též prowrtaná děrami, aby se míska dle potřeby hlaub neb wýš mohla spustiti. (Wiz obrazec.)

f) Lýko k zawazowání, neb wrbowé prautky.

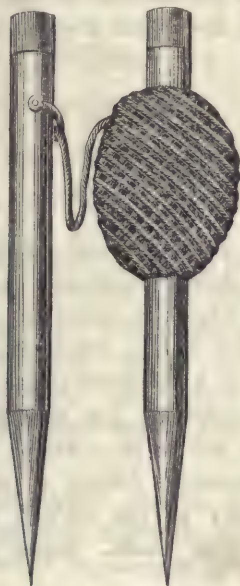
g) Zahradní wosk.

h) Přistrojené zahradnickým woskem napuštěné plátno, jímž se rány při raubowání neb kopulowání učiněné zawáží.

i) Klínek, jímž se rozkal při raubowání udělaný rozewře a s jedné strany přidrží, aby se strany druhé raub připrawený pohodlně do rozkalu se zasadil.

Wenkowský lid užíwá při štěpowání owocných stromů ledasjakého domácího nože, a dobře se při tom daří, jen když jest dosti ostrý.

Zahradní prowazec zmíněný w §. 4. představuje obrazec zde přidaný:

KAPITOLA V.

O štěpowání owocních stromů wůbec.

§. 16.

Co se štěpowáním owocních stromů wyrozumíwá?

Štěpowáním owocních stromů wyrozumíwá se wůbec umění, kterým pláni wštípením očka neb raubu ze stromu

již štěpowaného wychowáme w takowý strom, který nese nejen rannější a hojnější, ale i také dle podoby a chuti krásnější owoce než jeho půwodní, a k tomu také takowé, jaké sobě práwě žádáme.

§. 17.

Spůsoby štěpowání.

Nejsnadnější a nejobyčejnější spůsoby šlechtění owocních stromů jsau tři:

1. Očkowání, kteréž jest dwoje: jarní, před sw. Janem, a letní, po sw. Janu, čili do bdícího a spícího oka.
2. Kopulowání, kteréž jest zase dwojí: totiž kopulowání do stromku a kopulowání do kořene.
3. Raubowání, které jest trojí: do kůry, do stromku a do kořenu.

§. 18.

O wlastnostech, jež stromky do sebe mají míti, které mají býti štěpowány.

Stromky neb pláně owocné, které mají býti štěpowány, musí býti již dobře zakořeněny, a protož jest hudlařstwí, chtíti strom štěpowati hned po přesazení, protože při swém ještě nedokonalém zakořenění nemohau se opatřiti tolikau potrawau a dostatečným množstwím mízy, jíž k zhojení ran dwojnásobně jim spůsobených welice mají zapotřebí. Nejlépe jest se štěpowáním stromků 2 i 3 léta po přesazení ze semeniště čekati, a pak, když se očkují do kmínku, wětwičky se jim odřeží, aby se míza zcela jen očkům dostala za podíl. Jsauli silnější, očkují se do wětwí.

§. 19.

O štěpných raubech wesměs.

Jednoroční ratolístky (obmladky) se stromků štěpowaných, jichž ke šlechtění stromků planých neb ku přešlechtění stromků již štěpowaných užíwáme, nazýwáme štěpné rauby.

Při zjednáwání raubů nesmí se štěpař nechat mámiti lahodícím snad názwem, nýbrž neználi druhu toho owoce, jehož raubů chce použiti, má se poptati zkušených, jak tento druh jest nesný, jaké má owoce, letní čili zimní, jakau zakládá korunu. Schwálením wýtečných wlastností má se teprwa we wolení raubů sprawowati. U wolení raubů wždy zasluhují přednost ty, ježto jsau wzaty se stromů mladých, dobrých, nesaucích hojné owoce a již uwyklých na naše podnebí. Také se mají rauby bráti ze strany sluneční, protože jejich oka jsau wyzralejší. (Ostatní o raubech bude později powěděno w §. 26.)

KAPITOLA VI.

O očkowání.

§. 20.

Očkowání, spůsoby a prowozowání jeho.

Očkowání jest wynětí pupence neb oka prutu zasazeného do mladého stromku neb jeho wýstřelku mezi dřewo a kůru tak, aby se s ním spojilo, a wyrostlo w strom téhož druhu, jaký byl ten, s jehož prutu bylo wzato.

Očkowání jest dwojí: jarní, před swatým Janem, a letní, po swatém Janě, dokawad se kůra lehko nechá odlaupnauti.

Prwní očkowání, před swatým Janem, jmenuje se také bdící, protože pupen nejen se ujme, nýbrž ještě téhož roku wyhání; druhé se jmenuje spící, protože se sice pupen ujme, ale téhož roku newyhání, nýbrž odpočíwá, jako by spal.

Po swatém Janě očkowati jest lépe, a zasluhuje we wšech případnostech a při každém owoci přednost, protože očko sázené do bdícího oka nejen se ujme, ale i téhož roku pozdě wyhání, dřewo očka zcela nedozraje, a protož w zimě často zmrzne. Očka sázená do spícího oka hned sice na podzim se ujmau, ale newyhání, a

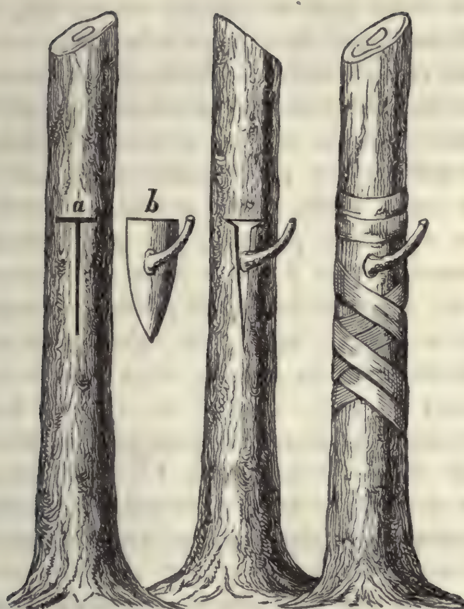
příštího jara, jak mile míza w stromu zřídne, oko počne pučeti, a takto wýhon jeho do zimy zcela dozraje.

Nejlepší čas k očkowání letnímu jest ten týden před swatým Jakubem a ten týden po něm; neb tenkráte býwá míza již zcela zřídlá a oka wyzralá. Nebylaliby oka ještě wyzralá, může se ještě as týden posečkati. Některý rok míza až do swatého Wácslawa nezapadá. Nejwíce mízy býwá we stromech w rocích netuze mokrých ani suchých. Léta příliš mokrá býwají k očkowání nejhorší, neb tu jest míza we stromech nejšpatnější. Stáwá se ale také, že i oka po swatém Janě očkowaná (zwláště hruškowí, když jest podzimek příliš přízniwý) ještě na podzim wypučí, a tu jest potřeba nedozralý wýhonek zaobaliti do suchého mechu a obtočiti lýčím, čímž se před zmrznutím ochrání.

Očkowání samo děje se následujícím spůsobem: Wezme se pěkný jednoroční raub, který má pěkná dozralá oka; na tento raub, jenž se drží w lewé ruce, nasadí se nad nejpěknějším okem nůž, a kůra na příč na spůsob *a* — *b* se nařízne; teď se wede nožíček šikmo od *b* k *c*, a od *a* k *c*, z čehož powstane obrácený tříhranník (*a*▽*b* *c*) což se jmenuje štítek. Může se to státi i obráceně. Nyní se pomáhá na stranách *ac* a *bc*, aby se štítek dokonale odlaupnul; při kterémž wšak odlupowání štítku musí se pozor dáti, aby oko, w němž spočíwá zárodek budaucího stromku, neostalo seděti na raubu, sice by bylo naše očkowání marné. (Wiz obrazec na str. 27.)

Bylyliby rauby příliš šťáwnaté nebo příliš wyschlé, we kterýchžto obau případnostech očka neráda se wylupují, musí se štítek s kauskem dřewa wyříznauti; toto dřewo musí se ale přiříznauti tak, aby na kmínek zcela doléhalo.

Když je štítek připrawen, udělá se na kmínku, kde jest nejhladší a nejzelenější kůra, řez asi 4 neb 6 caulů od země na příč na spůsob *a—b*, a z prostředku tohoto řezu táhne se rowná čára dolů, tak aby oba řezy dohromady wypadaly jako latinské T: *a*┬*b* (Wiz obrazec *a* na str. 27.)

Prawí se, aby se oka očkowala asi 4 neb 6 caulů od země, protože se wí, že se oka, ježto se sázejí wýše, nerada přijímají, a že z wětšího dílu z takowých wysoko očkowaných ok wyrůstají stromowé spotwoření, a láme je wítr snadno.

Když je již štítek z raubu wyříznut a připrawen, a kmínek na spůsob T nařížnut, odchlípí se kůra na obau stranách jako křídla, aby se tam štítek pohodlně mohl zasaditi. K tomu wýborně slauží ona kostka na očkowacím noži se zadu přichystaná. (Wiz obrazec na str. 21 pod *a*.) Když jsau křídla na stromku dostatečně přichystána, zasadí se štítek prawau rukau tak, aby otewřené dřewo pláně docela přikryl; potom se přiloží kůra pláně s obau stran; lýčí nejdříwe na příční řez nad okem dwakrát se obwine, pak se táhne pod oko dolů, wšecky řezy krom oka přikryjí se lýčím, a lýčí se zawáže na smyčku. Lýčí má býti pewné, aby se při wázání netrhalo, a široké, aby se nezařezáwalo do kůry. Na jeden stromek mohau se wsaditi dwě i tři oka.

K očkowání hodí se stromky tenké, mající tlauštku asi co brk, když jest kůra jejich mladistwá. Nejlepší jsau k očkowání ranní a wečerní hodiny, když neswítí slunce. Wsadíli se dwě nebo wíc ok na jeden stromek, a ujmauli se wšeckna, nechá se z nich nejlepší a nejsilnější státi, ostatní se odříznau, a potom když ponechané oko wyžene na 6 neb 8 caulů, wršek stromku se odřízne, než tak, aby se nad okem ponechal půl prstu dlauhý pahýl, by oko neuschlo. Asi 6 neb 8 neděl po očkowání, když se známená, že štítek ke dřewu přirostl, auwazek se odřízne, aby měla míza wětší wůli hnáti zdůly nahoru do oka. Druhého roku na podzim, když již oko wyrazí wýmladek tlustý co prst, takowý při zříznutí koruny nad okem ponechaný pahýl se wší opatrností se zřízne.

Každý druh owoce, jehož kůra buď kmínku neb wětwí jest mladistwá, hodí se k očkowání. Nejlépe se očkují broskwe, meruňky, ryngle, kteréž ostatní spůsoby štěpowání nerády snesau.

Broskwe a meruňky očkují se také na diwoké, mladé stromky mandlowé; než ač se na nich oka dobře přijímají, jsau takowé broskwe očkowané na mandlowých stromech příliš citliwé na zimu; častěji w klonících wymrzují, a wůbec nemají žádného dlauhého trwání.

Při očkowání jakéhokoliw druhu jest nejlépe, když se sázejí oka co možná nejčerstwější, neuwadlá. Musíli se rauby k očkowání letnímu přenášeti z dalekých zahrad, jest nejlépe lupení uřezati, a ponechati jen lupenowé řapíky, jichž takto přiřezaných spodní konce zastrkají se do okurky, pak se celé nějakým lupením, buď hořkým neb křenowým listem obwinau a zawáží.

Na pláních, které mají býti očkowány, neuřeže se před očkowáním nic, neb takto by se míza stáhla w kořeny, a w pláních by se stenčila. Když se pláně očkuje, tu teprwa se jí kloníčky shodí a pláně hodně dole se očkuje, by tak míza spadla dolů, a hojně byla k oku přiwedena. Kdyby rauby při wší opatrnosti předc byly zaschly a nechtěla se oka dobře odlupowati, musí na několik hodin wloženy býti spodními konci do wody, aby se kůra oka odlupowala.

Mezi wšemi spůsoby šlechtění owocních stromů zasluhuje očkowání přednost, protože rána jím učiněná není tak welká, snadno se zhojí, a když se očkowání ponejprw nezdaří, může se opakowati podruhé i potřetí. (Obrazec na str. 27 wyswětluje, jak má býti stromek w spůsobu T naříznut štítek wyříznut oko zasazeno a stromek zawázán).

KAPITOLA VII.

Kopulowání.

§. 21.

Wýměr, spůsoby a prowozowání jeho.

Spojowání čili kopulowání stromků jest ten spůsob štěpowání, při kterém štěpný raub s mladým stromkem téléž tlauštky spojíme, swážeme dohromady, a tak slaučíme, že z toho wzroste šlechtěný strom, na němž po několika létech žádné zrowna patrné památky spojení není widěti.

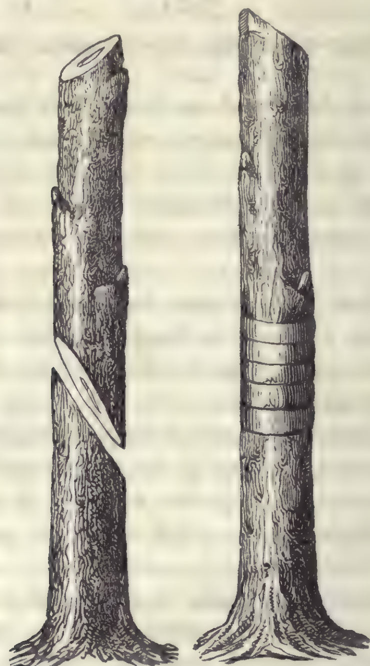
Kopulowání jest mnohem lepší než raubowání; rána není tak welká, a lehčeji se zhojí, protože zase zdrawým dřewem se přikryje. Kopulowání stromků dá se také po celý čas, co míza zhaustne, ano i po celau zimu prowozowati. W Angličanech wyzdwihují zahradníci na zimu stromky ze země a zasazují je do swětnic nebo do sklepů k tomu připrawených w písek; w zimě, když wenku nic nelze dělati, kopulují je, a jak se otewře jaro, wysazují je na jejich stanowištích.

Kopulowání jest trojí, 1. na kmínku na šikmo se stejně tlustým raubem do stejně tlustého kmínku; 2. na šikmo s tenčím raubem, než jest kmínek, a 3. stejné zříznutí pláně až do polowice jádra a též také raubu.

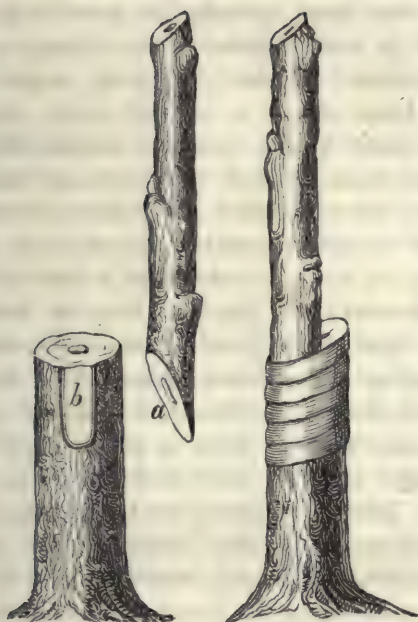
Kopulowání na šikmo se stejně tlustým raubem do stejně tlustého kmínku prowozuje se následujícím spůsobem: Wezme se štěpný raub, uřízne se mu swršek až na dwě neb tři oka, ježto se mu ponechají, a as čtwrt caule pod nejnižším okem zřízne se ten raub w délce jednoho

caule šikmo s hůry dolů. Pozor přitom se musí dáti, aby se kůra neodřezala a aby byl řez dokonale rowný a hladký. Potom se wyhlídne pláně, která má stejnau tlauštku s raubem, uřízne se též s důly nahoru ale tak, aby řez raubu byl stejné délky s řezem kmínku, aby kůra na kůru a dřewo na dřewo doléhalo. Kdyby řezy na wlas na sebe nedopadaly, musí se tomu pomoci ostrým nožíčkem, aby dřewo na dřewo a kůra na kůru zcela doléhala.

Podaření tohoto řezu, na němž nejwíce záleží, pojistíme sobě cwičením se na prutech wrbowých neb jiných stejné tlauštky. (Wiz obrazec.)

Druhý spůsob kopulací jest raubem tenčím do kmínku tlustšího. Raub se sice pro tento spůsob také tak přiřízne jako při spůsobu prwním, na pláni se ale jen tolik dřewa wyřízne, co by raub přikryl, a nahoře se raub zapatkuje, aby na pláni tak říkaje seděl. (Wiz obrazec na str. 31, kdežto *a* jest plocha řezowá raubu, *b* plocha řezowá pláně, ježto obě na sebe se kladau.)

Při třetím spůsobu kopulací zřízne se pláně zrowna až do polowice jádra w délce jednoho caulu. (Wiz obrazec.)

Pak se zřízne swršek pláně obyčejným spůsobem, a též až do polowice jádra s caul délky se wyštípne, tak aby, když oba díly, raub i pláně, se spojí, powstala následující podoba.

Mezi těmi třemi spůsoby jest prwní nejlepší.

Jsauli již raub a pláně dobře zříznuty a připraweny, musí se dobře swázati. K tomu slauží dobré lýčí nebo půl lokte dlauhá a asi půl caule široká tkanice, která se, zwláště konce, woskem zahradnickým pomaže. K pomazání těchto konců jest nejlépe zhotowiti sobě prkénko, asi střewíc dlauhé a půl střewíce široké, na něž se natáhnau tkanice a woskem zahradnickým pomaží.

Wazba se koná následowně: „Položí se raub na řez pláně tak zrowna, aby připadla kůra na kůru; oboje se drží prsty lewé ruky pewně dohromady, aby se newysmeklo; pak se začne prawau rukau shora tak uwazowati, aby se na prwní otáčení hořejší řez, to jest počátek řezu hned dokonale zakryl. Když se přijde do polowice, ještě se prohlídne, jestli se snad raub ze swého místa newysmekl, we kterěžto případnosti se zase musí naprawiti; potom se obwinuje až dolů křížem a sice tak, aby jak hořejší tak dolejší zaříznutí wšecko přišlo k zakrytí; konečně se zawáží konce na smyčku. (Obrazy na str. 30 a 31 ukazují zároweň wazbu při kopulowání jak se stejně tlustým raubem, tak s tenčím raubem do tlustšího kmínku).

Když počnau oka pučeti a auwazek stromek swírati, onen z počátku se powolí, pak ale když již oka wyženau půl střewíce dlauhé pruty, zcela se sejme.

Jestliže se oka nasazeného štěpného raubu wšecka neb z wětšího dílu ujmau, nesmí se toho roku nic na nich řezati, příští ale jaro nejsilnější prut se wywolí, a ostatní odřeží.

Kopulací dá se užíwati při wšem stromowí, jak peckowém tak jaderním. Stromky co brk tlusté mohau se již kopulowati; při tří- nebo čtyrletých stromcích stáwá se to jen na ročních wýstřelcích; tlustší stromky šlechtí se raději raubowáním.

Nejpříhodnější čas ku kopulowání jest při teplém powětří ku konci Unora nebo z počátku Března. Napřed se kopulují meruňky, potom třešně a wišně, pak šwestky, hrušky, a naposledy jablka. Broskwe a meruňky obzwláště dobře kopulowáním se daří. Pro ryngle slauží za podnož nejlépe slíwky, neb na těchto jsau welmi nesné. Též

slaužj slíwa s dobrým prospěchem za podnož meruňkám a broskwím, hrušky a jabloně kopulují se na swé pláně, kaštany kopulují se buď na stromky swého druhu neb na mladé duby.

Mnozí očkují a kopulují ryngle, broskwe a měruňky na mladé šwestky, wšak na těchto se oboje šlechtění welmi nerádo daří, a když se i oko neb raub ujme, welmi bídně roste; k tomu jest strom z tohoto šlechtění powstalý welmi nestálý a nenesný.

U broskwí má očkowání na šwestky tu jedinau wýhodu, že potom broskwowé stromky tak bujně neženau.

O kopulací do kořene nečiním ani zmínky, protože nemá žádné ceny do sebe; nebo poněwadž raub do kořene kopulowaný přijde do země, nedělá to žádné dobroty; welmi zřídka se kopulací tato podaří, a kdyby se i podařila, nemíwá takowý strom dlauhého wěku; protož žádnému toto počínání neschwaluji. Zhotowowání kopulací do kořene přiložené (na str. 34) obrazce wyswětlí a sice:

1. Kopulací s stejně tlustým raubem do stejně tlustého kořene: α zříznutí, β zawázání.

2. Kopulací s tenčím raubem do tlustšího kořene: α zříznutí, β uwázání.

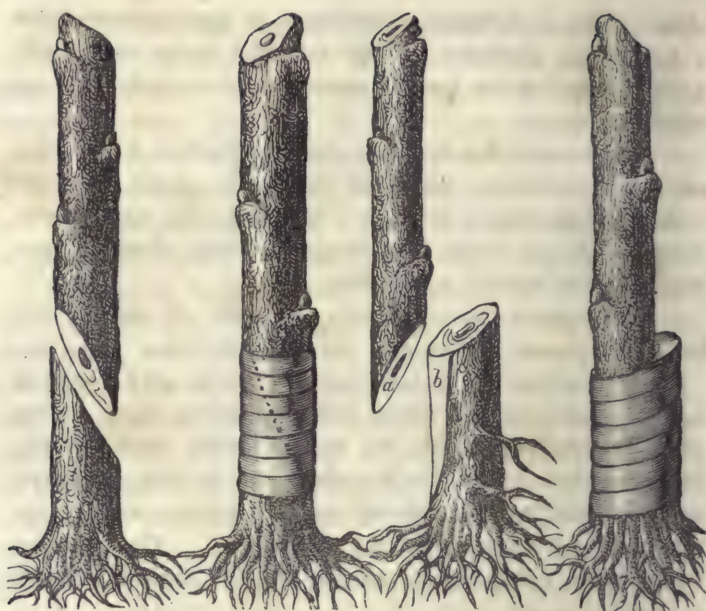
KAPITOLA VIII.

Raubowání.

§. 22.

Wýměr raubowání do rozkalu a jeho prowozowání, též o přeraubowání starých a silných stromů.

Raubowání záleží w tom, když do kmenu neb také do wětwí pláně zasadíme jeden neb několik štěpných raubů takowého owoce, jaké chceme míti, aby z toho wzrostl strom, který by žádané owoce nesl.

Raubowání jest trojí: 1) do rozkalu, 2) do kůry, 3) do kořene.

Při raubowání plání slušno šetřiti 6 wěcí:

1. Uřízne se raub, jak náleží, a zřízne se při tlustším konci na spůsob klínu.

2. Zřízne se pláně, jestliže jest silnější, pilkau; aby ale pilka kůru neroztřepila, musí se kůra dříw nožem prořížnauti. Řez od pilky drsnatý musí se pak hodně ostrým nožem pěkně začistiti.

3. Pláně tak přiříznutá naštípne se raubowacím nožem (wiz obraz na str. 22.) zrowna skrze polowici jádra zlehaunka, a sice jen tak hluboko, jak dlauhý jest klín raubu, který má býti zasazen. Mělaliby pláně tuze štípné dřewo, musí se nůž do ní zcela powolně hnáti; pak se do učiněného rozkalu zasadí klínek, aby se nezawřel.

4. Do tohoto rozkalu zasadí se raub; do silnějších plání zasadí se dwa proti sobě, aby wystupující míza s obau stran mohla býti přijímána: sice by strom po je-

dné straně hnil. Přitom také jest to dobře, že když jeden raub se nezdaří, ujme se aspoň druhý; ujmauli se oba, slabší se příštího jara uřízne, a silnější se ponechá. Když se raub zasazuje, musí se bedliwě dáti pozor, aby se kůra raubu s korau plánĕ dotýkaly, protože míza k zdaření raubu potřebná wystupuje jen pod korau, a takto se sdílí raubu.

5. Musí se rozkal, též i celá hladina uříznuté pláně buď kauskem zahradnického wosku nebo kauskem jílu přikryti, aby pláně s hora nezaschlo.

6. Rozkal se pewně zawáže lýčím nebo rozštípnutým wrbowým prautkem. Raub k raubowání přichystaný zřízne se při spodním konci na spůsob klínu, a ponechají se na něm jen dwě nebo tři oka wětším dílem z prostředka, protože jsau nejpěknější a nejzralejší.

Toto přiřezáwání raubu do klínu koná se následujícím spůsobem: Jeli raub silný, udělá se klín na caul dlauhý neb ještě delší; jeli naproti tomu slabý, nechá se jen tři čtwrti caule dlauhý, nebo se jestě wíce zkrátí.

Když jest raub připrawen wzhledem na počet ok, jichžto chceme ponechati, wezme se do lewé ruky mezi palec a mezi prsty, tak aby jeho spodní oko přišlo proti našim očím. Pak se pod tím na prawé straně na čtwrt caule šikau dolů zřízne, a po lewé straně též tak šikau dolů, aby se oba ty řezy w prostředku sešly w jeden (to jest se zadu za okem); z předu musí kůra zůstati. Oka spodní musí seděti nad samým jaderníkem.

Majíli býti dwa rauby zasazeny na jeden stromek, musí se po obau stranách opatřiti netuze hlubokými příčními řezy (zapatkowati), aby rauby patkami swými seděly na pláni, jakož ukazuje následující wyobrazení.

Na té straně, která přijde do wnitř rozkalu, sejme se jen černá wrchní kůra nožem, dolejší pak zelená se nechá, poněwadž klínku zachowáwá jeho přirozenau wlhkost.

Jestliže se raubowání ujalo, a oka z wětšího dílu wypučela, ten rok se na nich nic neřeže; musí se nechati swobodně růsti, aniž se jim odejmau jaké snítky; auwazek wšak musí se hned sejmauti, jak se znamená, že raub přirostl ke dřewu. Kdyby se odříznutí auwazku zanedbalo, čímž se míza zadrží we swém toku, počne se pod auwazkem dělati baule na stromku, která wíce nezajde a strom na wždy zohyzďuje.

Chceli kdo raubowati welké stromky, buď že nesau daremné owoce, neb že jsau raubeny s druhem nenesným, nebo že tratí owoce před dozráním, nebo že mají bídnau neb tuze rozložitau korunu, nesmí zraubiti wšecky wětwe najednau, nýbrž jen polowici nebo tři čtwrtiny, a ostatních wětwí musí nechati neraubených, aby množstwím šťáwy rauby neulil. Až když se tyto ujmau, mohau se druhý rok i ostatní kloníky zraubiti.

Obrazec na str. 37 ukazuje 1. při řezání raubu do rozkalu, 2. rozštípnutí pláně, 3. nasazení a zawázání raubu, 4. pláni silnější, na niž jsau dwa rauby wsazeny.

§. 23.

O raubowání do kůry.

Raubowání do kůry koná se tak jako raubowání do rozkalu, leč že se ho užíwá toliko při welkých, tlustých, jaderních stromech, nikoliw peckowých. Raubowání do kůry může se předsewzíti teprwa tenkráte, když již míza w celém stromě obíhá, i jest tedy ze wšeho štěpowání na jaře nejposlednější. Jsauli rauby dobře zachowalé a

šťáwnaté, mohau se stromy raubowati do kůry, když jsau již obrostlé listím.

Když se kmínek stromku, jejž chceme do kůry raubowati, uřezáwá, uřízne se koruna pilkau až k tomu místu, kde jest kůra nejhladší a nejzelenější, a pak se dřewo začistí ostrým nožíčkem.

Máli se ale welký dorostlý strom raubowati do kůry we snètech; uřeží se wětwe pilkau w tèch místech, kde mají nejhladší kůru, a řez se podobnè ostrým nožem dobře začistí.

Jedna neb dwě wětwičky pod těmi řezy na raubených snètech mohau se jakožto přiwádèjící mízu nechati státi; čehož sluší šetřiti zwláště při takowých stromích, které mají bujný a spèšný wzrůst. Jeli strom dorostlý a spolu zdrawý, nejlépe jest zraubiti polowici neb třetinu wětwí, a ostatní wètwe zanechati k raubení pro příští rok, proto že rauby, když se wšeckny wětwe při takowých stromech

raubí najednau, wšecku šťáwu, jíž takowí stromowé mají hojnost, nestačí spotřebowati, a tak oka býwají zalita.

§. 24.

Připrawení raubu při raubowání do kůry.

Raub k raubowání do kůry připrawí se tak jako k raubowání do rozkalu, jediné s tím rozdílem, že se řez u spodního konce raubu u posledního oka se zadu až do polowice jádra udělá na spůsob párátka do zubu *a—b*.

Pak se ze začátku řezu udělá patka *a*, aby raub na pláni nebo wětwi takořka seděl. (Wiz prwní obrazec na str. 39.)

§. 25.

O zasazení raubu do kůry.

Když je raub již připrawen, pláně neb wětwe, kde jest nejhladší a nejzelenější kůra, zříznuta, a řez nožem začištěn, odlaupne se kůra koštěným neb železným hladkým klínkem, aby se raub zasadil za kůru, aniž pukla. To místo nemusí býti práwě jen tak hluboké, jak přiříznutý klín na raubu jest dlauhý; neb tento si při zasazowání sám tolik wůle udělá, aby mohl swau patkau na dřewo dosednauti. Když se takto klínek raubu zasazuje pod kůru, musí se černá kůra zříznauti s klínku. Jestliže se ale widí, žeby klínek pod kůru nezasedl, nařízne se kůra asi na $^3/_4$ caule zdélí; obě strany kůry odchlípnau se od dřewa a klínek zasadí se tak, aby přišel řezem do wnitřku a korau wen. Pak se tyto obě strany kůry přitlačí ku klínku, místo k raubowání přikryje se kauskem plátna, namazaného zahradnickým woskem, a raub sám buď lýčím neb wrbowým prautkem ku kmínku se upewní.

Počet raubů na jeden kmen neb wětwi řídí se dle síly stromu a snětí, které se raubují; mohau se dwa, tři i čtyry zasaditi.

Při raubowání do kůry musí se wětwičky, ježto přiwodí šťáwu, jak mile se rauby ujmau, a počínají hnáti očka, wždy časem swým jedna po druhé odjímati. Když oka již mají hezké wýhony, musí se každý raub upewniti k nějaké hůlce, která se lýkem nebo prowázkami spolu upewní k wětwi,na niž raub jest wsazen. Beztěchto hůlek wítr by wšecky rauby polámal a zničil. Tyto hůlky musí se tak dlauho u raubu ponechati, až raub pewně k dřewu přiroste. Přiložený obrazec ukazuje 1. raub pro raubení do kůry, 2. naříznutí kůry na pláni, 3. nasazení raubu a jeho uwázání.

§. 26.

O raubowání do kořene.

Zde platí to samo, co řečeno bylo o kopulowání do kořene w §. 21.

Jest ještě mnoho jiných spůsobů štěpowání; než powažuje je za hříčky, jimiž se prawý štěpař nemůže zanášeti, pomijím je mlčením.

KAPITOLA IX.

§. 27.

O raubích wůbec a wlastnosteoh štěpných raubů obzwláště, též i času jejich řezání.

Každý strom má rauby troje:

1. *Owocné,* kteréž jsau krátké a saučkowaté, a mají tlustá plná oka, stojící blízko sebe. Tyto neženau rády do dřewa, obyčejně pojdau, a protož se k očkowání nehodí.

2. *Wlky,* ježto wyrůstají na stromech w nepříhodných místech, aneb docela z tlustých wětwí, majíce bujný wzrůst, a jejichž oka stojí daleko od sebe. Podobně i oka z wlků k šlechtění stromů se nehodí; oka neb rauby se sice ujmau a bujně ženau, wšak ale jen do dřewa, později teprwa nasazují owoce, aneb zůstáwají docela neaurodné.

3. *Dřewní rauby,* kteréž jsau zwláště ty, jichž k očkowání a jinému štěpowání se užíwá. Jejich oka nejsau tak daleko od sebe jako wlků, ale také ne tak blízko, jako raubů owocních.

(Obrazec na str. 41 — 43 wšecky druhy raubů wypodobňují. Obrazec na str. 41 ukazuje pod pís. *bbb* hlawní kloníky, pod pís. *ccc* postranní čili poboční wětwe, pod pís. *ddd* owocni wětwe, *eee* letní obmladky, *fff* wlky.)

(Obrazec na str. 42 ukazuje od *a* až do *b* dwauletý obmladek, *fff* owocní pruty, od *b* až do *d* jest roční obmladek, *eeee* owocní špičky a od *b* až do *c* slepá oka.)

(Prwní obrazec na str. 43 okazuje *b* mladý owocní kloníček, *c* mladý owocní wýhon, *ddd* roční owocné zárodky.)

(Druhý obrazec na též str. ukazuje owocní raub při

owoci peckowém čili dundelowé (kytkowé) kloníky. Strom, takowými oky štěpowán, žene jen do dřewa a dlauho nenasazuje žádného owoce).

Dřewní rauby, jichž ke šlechtění stromku chceme použíti, musí míti následující wlastnosti:

1. Mají to býti letní obmladky.

2. Rauby musí býti samy w sobě zdrawé a čerstwé, což poznáme, když jejich dřewo mízowaté, jádro neb duše jest bez poškwrny a bílé. Zmrzlé rauby poznáme po načerwenalém jádru, když se jim uřízne swršek.

3. Nejlepší jsau rauby z aurodných, zdrawých, mladých stromů, tak nazwaných zákrslíků. Jak již podotknuto bylo w §. 19. prospěšno jest, rauby bráti se swršku, nebo s wýchodní a polední strany, protože na těchto místech jsau nejzralejší.

Rauby se mohau řezati po celý čas, co míza we

stromech zhaustne a listí opadne; než nejlépe jest se řezáním jich posečkati až do měsíce Unora, aby tuze neuwadly. Aby rauby nařezané pro domácí potřebu nezaschly, mají se zastrčiti do hlíny nebo do písku netuze wlhkého, a sice, pokud ještě jsau mrazy, w nějakém sklepě, nebo když mraziwé powětří již přestane, mohau se ukryti až na konce w kypré zemi na nějakém stinném a chladném místě w zahradě pod šírým nebem. Májíli rauby někam daleko býti zaslány, obalí se při tlustých koncích do kausku jílu, a pak se ještě obloží wlhkým

mechem, tak aby wykukowaly jen jejich špičky, a obwáží se lýčím. Též se mohau strčiti tlustým koncem do okurky, a též, jak wýš řečeno, wlhkým mechem celé až ke špičkám obložiti. Chcemeli je opatřiti welmi dobře, mohau se ještě zašíti do woskowaného plátna a uložiti w krabičku; takto opatřeny mohau na cestu sebe další býti zaslány. Kdyby ale rauby při wší opatrnosti předce zaschly, dají se před štěpowáním as na 12 neb 24 hodin do wody, i přijdau zase zcela k sobě.

Při štěpowání samém nesmíme rauby wysaditi na slunce, nýbrž musíme je zachowati w chladném a stinném místě až do času potřeby.

Rauby určené k očkowání při sw. Jakubu jest nejlépe zříznauti se stromu a hned očkowati; neb jestliže trochu zaschnau, oka se neráda wylupují; čím čerstwější raub, tím lépe se oka laupají.

Rauby jest lépe řezati než lámati; nebo lámáním raubů porauchají se wětwe stromu a dostanau spálu.

Aby štěpař wěděl, jakým druhem který druh byl štěpowán, jest nejlépe každau řádku štěpowati jedním druhem, a ku každé řádce zaraziti kůl s tabulkau buď dřewěnau nebo plechowau, na níž tento druh dle swého jména se napíše. Podobně ať sobě počet řádek a druhy w řádkách šlechtěné dle pořádku wpíše do zahradní knihy; pak, kdyby se tabulka i ztratila, okáže mu kniha název druhu owoce, u jehožto řádku tabulka se ztratila; ku př. řádek 1. Ptáčnice čís. 1.

— 2. Medowka čís. 2.
— 3. Wlasačka čís. 3.
— 4. Mydlinka čís. 4.
— 5. Solnohradská čís. 5.
— 6. Virgule čís. 6.
— 7. Míšeň zimní čís. 7.
— 8. Renetka nowojirská. čís 8. atd.

KAPITOLA X.

§. 28.

O ošetřowání stromků owocních we štěpničné školce štěpowaných od času zešlechtění až do času wysazení na jejich stanowiště.

We školce má se zem každoročně dwakrát neb třikrát přerýti, nebo aspoň jednau časně z jara zrýti, a dle potřeby dwakrát zkopati kracemi. Jeli půda tuze zarostlá trawau, a nebylyli w čas kopání sluneční dni, aby tráwa hned uschla, musí se dříwe wypleti tráwa, aby se zase neujala.

Prwní rok, když stromky chceme štěpowati, zwláště raubením, musí býti školka, dříwe než se počne raubiti, zryta; sice nádenníci při wší opatrnosti mnoho raubů polámají, nebo aspoň jimi hnau, a tudy již se raubowání zmaří. Prwního roku po šlechtění nic se na stromkách neřeže; jen ratolístky, které wyhánějí z diwokého dřewa nebo z kořene, wždy se uštípnau nebo uřeží, aby oku neb raubu neodbíraly mízy. Druhého roku z jara, jestliže na raubu wšecka oka wyhnala nebo aspoň z wětšího dílu, nechá se jen nejwýbornější wýhon státi, a ostatní se opatrně pořeží. Jeli wýhon tento již hezky wysoký, dá se k němu kůl a přiwáže se k němu, aby rowně rostl. K řezání snítek na štěpowaném stromku jest nejpohodlnější čas, dříwe než míza w stromku rozřídne a počne jej probíhati.

Třetího roku stromky se očistí, a jestliže mají mnoho wětwí w koruně, dle potřeby se wyřeží.

Kdyby některé stromky nenasazowaly docela žádných pobočních wýhonů, a ženauce jen do wýšky w těle ostaly tenké, zřízne se jim swršek nad některým krásným okem, nebo se nejwyšší špička uštípne. Pakli naproti tomu stromky docela nic nechtí hnáti do wýšky, neb jen špatně a jen samé ratolesti postranní, tehdy se jim tyto poboční wýhony wšecky odřeží a jen nejhořejší oko se nechá státi, čímž k růstu do wýšky býwají nuceny.

Takto se stromky we školce šetří, až jsau schopny k wysázení na swá stanowiště. Když peň stromku již dosáhne délky tří i půl čtwrta lokte, a tlauštky půl nebo tří čtwrtí caule, tehdy jest schopen ku přesazení. Stromky, které chceme wysázeti podlé silnic a cest, nechají se wzrůsti na půl čtwrta i čtyry lokte wýšky, aby nebyly tak snadno od lidí a dobytka zmařeny.

Stromky se mohau přesazowati, když listí opadá a míza počne tuhnauti, až zase do toho času, když míza počne na stromech obíhati. Nejpohodlnější čas ku přesazowání jest jaro a podzimek.

§. 29.

Wýhody wlastní štěpničné školky.

Založením wlastní školky ušetří každý majitel štěpnice 1. znamenitau wýlohu, již by za stromky musel učiniti.

2. Ujde podwodu, který se děje s prodejem stromků, kdežto se kolikráte špatnější druh prodáwá za dobrý, nebo se prodáwají stromky z bahnitých nebo stinných míst, nebo i se spařenými kořeny. Když si štěpař sám stromky wychowá, wí jistě, jaký druh owoce má.

3. Doma wychowané stromky, když již štěpař ohled bral na položení a půdu školky, lépe se daří, protože podnebí a půdě již přiwykly, na čemž nejwíce záleží.

4. Nedá se oceniti radost štěpaře, když widí wlastní rukau a prací wychowané stromky se zmáhati, owoce žádané nasazowati, a takto jemu se odměňowati za práci.

§. 30.

O přesazowání stromků ze školky na jejich budaucí stanowiště.

Přesazowání stromků na jejich budaucí stanowiště, na jehož rozumném wywedení nejen zdaření, nýbrž i budaucí zdrawí, delší neb kratší potrwání stromů záleží, má se wždy wykonati se wšemožnau pilností.

Chcemeli štěpnici teprwa nowě zříditi a založiti, wyhlídněme sobě místo, které má dostatek slunce a odewšad swobodný příchod powětří; neb jedno i druhé napomáhá k dobrotě, k dozrání a ke zdrawí owoce. Slunce nejen šťáwu dobře jednostejně w stromu rozřeďuje, nýbrž wywařuje owoce až k dokonalé zralosti, wywyšuje jeho chuť a barwu, kdežto naopak owoce ze stínu ostáwá newybarwené, nechutné, kyselé a dlauho nedozráwá.

Swobodný průwan wětru odnáší wšeliký zlý wýpar, čistí powětří, stromky sílí a činí trwanliwé.

Můžemeli při zakládání štěpnice woliti položení dle

libosti, zwolme předkem stranu odwislau od půlnoci k polední, pak od wýchodu k polední, a posléz od wýchodu k západu.

Mokrá močálowitá místa pro štěpnice se nehodí, lečby se dala woda swodnicemi a tratiwody stahowati a wywáděti.

W močálowitých místech mohau se stromky také sázeti jen do swršku země. K takowému sázení zryje se na podzim drn na tom místě, kde má strom státi, a zem pod ním se zkypří. Potomního jara zarazí se na tom místě kůl, strom se zasadí wedlé, a ku kolu se přiwáže. Pak se kořeny náležitě rozloží, a přiweženau dobrau a prawidelně připrawenau zemí tak přikryjí, aby se okolo kmenu udělal wršek, který se dle potřeby rok od roku zwýší a zwětší. Není wšak nikdý radno, stromy w bahnitých místech wysazowati, a toto powrchní sázení jest wždy welmi autratné.

Jeli místo pro štěpnici zwoleno, neb majíli stromky býti wysázeny na místech, kde již sice stromy stály ale zašly, musí se, když mají stromky z jara býti sázeny, hned na zimu udělati jámy, loket nebo půl druhého lokte široké, spodem wykotlené. Čím širší a hlubší jsau, tím lepší, protože kořeny dostanau wíc kypré země a w ní se mohau táhnauti, jak se jim líbí.

Při kopání jam pro stromy musíme užíti zwláště té opatrnosti, abychom házeli drn a pod ním ležící hořejší ještě dobrau zem na jednu stranu, a spodní mrtwau a wesměs špatnější zem na druhau stranu.

K té práci wolí se předkem podzimek, aby práwě neaurodná zem nabyla času, a přes zimu dílem aurodné dobroty z powětří do sebe přijala, dílem zimau, sněhem a deštěm zkypřela. Jeli spodek země z jam wyházené příliš špatný, musí se ku každé jámě nawezti několik koleček dobré země; kde ale zem wyházená z jam jest tuze špatná, a předce do ní sázeti chceme stromky, nepozůstáwá nic jiného, než učiniti jámy dwa lokte hluboké a šest loket široké, které se pak wyplní dobrau zemí.

Jsauli jámy pro stromky, jež z jara chceme wysazowati, udělány, a půda takto působením powětří, deště a sněhu zaurodněna, wrazí se do jámy, dříw než do ní stromek dáme, kůl, který má stromek držeti; neb později kůl wrážeti, když je stromek přikryt zemí, jest nejisté, protože snadno poraucháme kořeny stromku, a tak je i zkazíme. Pro stromky, jež obmýšlíme sázeti na podzim, mohau se jámy wyhoditi na 3 měsíce napřed.

Tyto k stromkům potřebné koly mají býti *a*) 5 loket dlauhé, okrauhlé a olaupané, aby se do jejich kůry nemohl žádný hmyz wehnízditi.

b) Musí býti na koncích, kterými přijdau do země, w té délce opáleny, jakau žádá hlaubka jam, tak aby ta opálenina wykukowala ještě na dobrau píď nad zem, a koly tak brzy nehnily. Též se učiní koly stálejší a wzdorují hnití, když se konec smočí w hašeném wápně, pak se nechají oschnauti, a potom díl do wápna namočený a teď uschlý se pomaže kyselinau witrolínowau, čímž ony co nějakau kamenitau glazurau potaženy, wší shnilotině wzdorují. Též jsau koly trwanliwější, když se olaupány nechají zaschnauti, a potom na koncích opáleny, tři- i čtyrykráte se namaží zředěnau kolomazí, a po každém natření se usuší.

c) Koly se zarazí k straně půlnoční, aby stromky před sychrawým půlnočním wětrem byly ochráněny.

d) Koly nesmí dosahowati až do samé koruny, aby jí neodřely, nýbrž jen pod korunu. Teď se přiřeže stromek jak na kořenech tak w koruně. Jsauli snítky w koruně husté, proberau a wyřeží se nožem, a zkrátí se as na tři čtwrti i půl střewíce. Nejlépe jest ponechati 4 nebo 5 snítek. Dwa kloníky ponechati neni slušno, protože takowí dwojatí stromowé jsau nespůsobní a wítr je často roztrhne.

Co se týká řezání kořenů, kolní neb hlawní kořen se buď zkrátí nebo dle potřeby ostrým nožem neb pilkau i zcela se začistí, a wlášení jen tolik se odejme, co se při wyzdwihowání stromku ze školky porauchalo.

Též příliš dlauhé postranní kořeny as na střewíc se uřeží, ale tak, aby plocha řezu, když se strom postawí, stála zrowna na dně; neb ze šikmých řezů rostau kořeny, které do země šikmo zalézají, a strom tak pewně drží, že nemůže wětrem snadno býti přewržen.

Stromek, takto jak w koruně tak na kořenech připrawený a přiřezaný, postawí se do jámy zrowna ku kolu, a sice tak obrácen k wýchodu neb západu, jak stál we školce. Pod kořeny podsype se jemu trochu kypré země, a pak se mezi kořeny ona lepší zem prosíwá. Kořeny se zřídí a rozloží, přičemž se musí stromečkem často zwolna otřásati, aby se kořeny wšecky osypaly a žádného prázdného místa mezi nimi neostalo. Zhora přijde ona špatnější zem, a když jest jáma naplněna, stromek se hodně zaplawí wodau, a pak opět, když se woda stáhne dolů, posype se míska stromowní kyprau zemí, aby zem nekornatěla. Toto zatopení kořenů nemáme nikdy zanedbati, a nejméně při přesazowání na jaře, protože přemnoho přispíwá k ujmutí kořenů. Každý stromek se wsadí jen o caul hlaub než stál, protože se zem na něm sesadí; silní stromowé zasadí se při přesazowání o dwa caule hlaub. Majíli se přesazowati již docela silné, nesné stromy, tu jest nejlépe i se wší zemí je wyzdwihowati. K tomu jest nejpříhodnější čas zima; každý strom se totiž okopá w šířce uchystané pro něj jámy; žwakel země, jenž se drží na kořenech, hodně se polije několikrát wodau, když mrzne, a takto potom celý se wyzdwihne železnými háky, naloží se na sáně, a do přichystané jámy opatrně se zasadí, aby se zem od kořenů neodtrhla; a pak mezery kyprau zemí se wyplní. Též se mohau silné stromy beze wší hlíny přesazowati následujícím spůsobem: Strom, který má na zimu býti přesazen, předně na jaře se okopá, pak se mu uřeží wšecky postranní kořeny na dwa střewíce délky od pně, na koncích nasadí se w běhu leta mnoho wlášení, které strom dostatečně žiwí; pak se takowý strom we příštím podzimku beze wší země wyzdwihne, po zasazení se zaplawí, a dobře se ujme. Na podzim sázené stromky w koruně až příštího jara se zřeží.

Konečně se zasazené stromky hebkým wrbowým

prautím na ruku pod korunau přiwáží ke swým kolům, ne wšak tuze pewně, aby se strom, když se usazuje, bez překážky mezi auwazkem mohl swezti. Neníli mnoho stromků k wysazowání, mohau se uwázati saukennými šlakami, kdež se pak tolik neodrau. Při wysazowání wětšího počtu nemůže se to státi, protož jen wrbowými prautky se uwáží. Obrazec zde položený ukazuje stromek ku kolu uwázaný.

Máli někdo sázeti mnoho stromů, a má je we wlastní školce, musí již u wysazowání zachowati pořádek, a sice: nejdříwe se wysazují broskwe, meruňky, třešně, wišně, šwestky, hrušky, ořechy a naposledy jablka, a nikdy jich nemá wyzdwihnauti wíce než co by mohl přes den neb dwa dni wsaditi; awšak i při těch, které ostaly několik hodin newsazeny, musí se kořeny přikrýti zemí,

aby newyschly; což se státi musí tím opatrněji, když kdo stromky kaupí a nemůže jich hned wysaditi; těchto kořeny musejí se dobře ukryti. Bylyli stromky přes celau zimu založeni w zemi, a pozoruje se z jara při jejich wyzdwižení, žeby kořeny byly zaschlé, dají se na 24 až 48 hodin do wody, kdež přijdau zase k sobě.

§. 31.

Zlepšení školky.

Jsauli ze školky štěpničné již několikráte stromky štěpowané wyzdwiženy, tak že školka již wydala mnohý užitek, a znamená se, že by její půda byla již příliš wysílena, což se pozoruje dle špatného wzniku stromků, musí se jí pomoci dobře uhnilým hnojem, nebo ještě lépe míšenau mrwau, o jejímž připrawení bylo řečeno w §. 4. Když se školka mrwí hnojem, musí se při zarýwání hnoje dáti pozor, aby nebyly celé kusy hnoje dány na samé kořeny neb ku kmínku stromku, we kteréžto případnosti kořínky by se spařily, neb aspoň plesniwina by se na nich usadila.

§. 32.

Rozsázení stromů do řadů.

Při zakládání štěpnice náleží předewším k pořádku a okrášlení, aby stromy wysazeny byly w řadách, a oko před sebau wšudy widělo stromořadí. Řady wšak musí býti spořádány, aby skrze ně wšude padalo polední slunce, byť zahrada k polední straně neležela. Na to musí rozličné druhy owocných stromů buď tak sestaweny býti do řad, aby strom méně rostaucí do wýšky druhému, který korunu swau daleko rozkládá, nepřekážel, což zwláště zachowati sluší při wysazowání do řad křiwých. Též musí se toho šetřiti, aby jeden strom druhému nebral ani slunce ani wětru, protož stromowé wýš rostaucí wždy mají sázeni býti jen k půlnoci. Též se musí při wysazowání štěpných stromořadí ohled bráti na wzrůst a rozsáhlost korun každého dokonale wyrostlého

druhu, by i dle této stromy stály w patřičné wzdálenosti od sebe, a aby takto dosti prostory zůstalo pro wnikání slunečních paprsků.

Wišně, šwestky a jiné stromy, nerostaucí tuze do wýšky, sází se na čtyry sáhy od sebe; jablka, hrušky a wysoké třešně 5—6 sáhů, ořechy a kaštany 6—7 sáhů. Ostatně chcemeli spodku půdy použiti pro tráwu, zeleniny a obilí, lépe jest rozsázeti jak jednotliwé stromy tak i řady ještě řídčeji od sebe, aby nešel příliš welký stín na půdu, a aby byl swobodnější průwan wětru, a takto osení se neškodilo.

Nejlepší směr pro stromořadí jest, když se řada owocných stromů táhne od polední strany k půlnoční; pak bude stín padající se strany polední stromořadí samému a méně na wýchodní a západní straně ležícímu osení stíniti.

Wysazowání samo stáwá se buď do rowných řad, tak aby wždy 4 strany působily prawouhelní čtwerhraník, ku p.

neb se také stromy wysazují do křiwých řadů, kdež stojí wždy jeden strom w řadě práwě u prostředku dwau jiných sázených řad, a tudy tři stromy představují stejnostranný tříhranník:

Kamkoli se w křiwých řadách postawíme a pohledíme, wšude se nám okáže stromořadí, což se při rowných a křižujících se řadách neshledá. Protož zasluhuje wy-

sazowání do křiwých řad přednost před rowným, a ještě wíce proto, že může wítr i slunce wšecko swobodně procházeti.

Při založení štěpných stromořadí máme hleděti i na to, aby se, pokud půda dowoluje, sázely stromy stejného owoce, n. p. pauze šwestky, aneb toliko třešně a wišně, aneb aspoň takowé stromy, jejichž owoce zároweň dozráwá, n. p. šwestky a zimní jablka. Příčina toho jest, že hlídání a česání owoce kratší čas trwá, a dělá méně autrat, když owoce zároweň dozráwající stojí co nejblíž u sebe a mezi ním jiné owoce se nenachází, které dozráwá jiného času, a opět hlídače potřebuje. Chcemeli při příliš auzkých cestách s obau stran wysazowati stromy, nesmí se tam sázeti proti sobě, nýbrž na ten spůsob, aby jednau stál strom na jedné a podruhé na protější straně, jakž okazuje podoba přistojící.

Tím spůsobem stojí hned jeden strom dále od druhého, a má dostatek wzduchu, slunce a deště, protože ho strom s druhé strany nekryje.

§. 33.

O půdě jednotliwých owocních druhů.

Štěp žádá dobrau a aurodnau zem, wlhkau, ne ale mokrau, a která nemá příliš nízkého, bahnitého položení.

Wíce než každý jiný strom wydrží jabloň, a protož zwede se i w chudé půdě, a i w takowých audolích, kde jiní stromowé pro mnohé páry, ježto kazí jejich kwět, newytrwají. Wůbec každý štěpař, který má trochu wíce stromů, má se wíce spoléhati na druhy zimní trwanliwé, než letní hnedle hnijící jaderné, protože se dají déle držeti, uschowati, a protož i dráž odprodati. Majíli jabloně neb hrušky zasazeny býti do stromořadí blíže polí, zasluhují zimní druhowé i z toho ohledu přednost, že nenasazují tak welkých a wysokých korun, a tudy půdě orní neškodí tolik swým stínem. Této opatrnosti zwláště

tu třeba jest šetřiti, kde je stromořadí dwojaté u cest auzkých.

Nalezlli štěp sobě přiměřenau dobrau půdu, a býwá náležitě zřezán a šetřen, má dlauhau stálost, a hojně se swým owocem štěpaři odměňuje.

Hruška wůbec jest citliwější, žádá hlubokau, sypkau a suchau půdu, protože hluboko žene kořeny. Zwláště sobě oblibují wšecky hruškowé stromy w sypké hlinowce neb července. Zimní owoce obojích těchto druhů žádá zwláště mnoho slunce. Majíli málo slunce, zůstane owoce jejich newybarwené a bez chuti; při wrších a w příliš suché půdě jest twrdé a nezážiwné.

Hrušky zwláště nesnesau žádné mokré půdy, a w této hynau. Též nemají wysazowány býti do půdy písčité, a chcemeli tam předc míti hrušky, musíme učiniti jámy 2 lokte hluboké a 6 loket široké, a naplniti je dobrau zemí.

Šwestky daří se w každé půdě, lépe wšak w dobré, a nepotřebují tolik slunce. Milují zwláště kopaninu a ochranu před studenými wětry. I w hodně wlhké půdě daří se jim. Máli šwestka nésti hodně mnoho a pěkného owoce, musí se jí náležitá prostora ponechati, by se mohla wywinauti. Nejméně musí býti jak jednotliwé stromy šwestkowé, tak i jedno stromořadí od druhého wzdáleno na tři sáhy. Šwestkowé stromy, stojící tuze hustě pohromadě, ženau wysoko jen jako oháňky, a nemajíce žádných postranních wětwí, nasadí owoce pauze we swršku, a protož welmi málo. Šwestka má krátký wěk; nebo w dobré půdě a dobře zachowalé wydrží jen 20 neb 25 roků, a pak hyne. Dobře jí dělá shnilý hnůj, jen když se nepoloží přímo na kořeny. Mrwení člowěčím lejnem pod šwestkowé stromy, když na zimu listí spadne, dělá aučinek wýborný, nejen že strom stojí ozeleněný, ale také přináší hojného owoce; zwláště to aučinkuje dobře na stromy mladé. Takowéto mrwení může se opakowati wždy za tři léta. Báti se nepotřebuje žádný štěpař, žeby owoce do sebe nějakau nedobrau chuť přijalo, neb nějak páchlo tau mrwau; nebo poněwadž práce tato se wykonáwá, když listí již opadne, přes zimu wšeckno

wypáchne tak dočista, že není ani nejmenšího nic znamenati.

Takowé hledění šwestkowého stromowí přináší mimo hojné a chutné owoce ještě mnohé jiné užitky. Newyprýšťuje se totiž žádné klí, ani není tolik uschlých wětwí; škworowé, ježto rádi pod rozpukanau korau se zdržují a přezimowáwají, těchto štěpů se warují, a stojíli stromowé w tráwnaté půdě, již hojnost tráwy nahražuje práci.

Každý owocný strom jest zajisté wenkowanu užitečný, a třebas by měl jen dost malau zahrádku anebo jiné k tomu příhodné místečko, jen když se wolí strom přiměřený půdě a powětrnosti. Nejužitečněji prospíwá wšak šwestka, zwláště w krajích poněkud wzdálených od měst. Owoce její není pauze, dokawad čerstwé jest, welmi chutné, zdrawé a proto také welmi oblíbené; ale může se i sušiti, anebo powídla se z něho wařiti, a slauží takto lidu místo omastku. Sušené šwestky dají se po mnohá léta udržeti, kupci je rádi kupují a zawážejí i do cizích zemí.

Urodíli se šwestek některý rok hojně, mohau se usušené uložiti na další léta a w čas neúrody owoce draze se prodají. Znamenitá to wýhoda, kteráž za roku na owoce úrodného při jablkách a hruškách obyčejně nebýwá, poněwadž se jablka a hrušky mnohem tíž a wždy jen na kratší čas dají udržeti, a když se i usuší, předce nejsau tak dobré aniž tak platí, jako suché šwestky. Powážíli se přitom, jak brzo, totiž i w šestém roce, již šwestka nese owoce, a že beze wšeho šlechtění wydáwá owoce dobré, kdežto jabloň i hruška bez štěpowání jen plané a i štěpowány, ale daremným druhem, špatné owoce nasazují, a to asi w 10. i 12. roce, nebude žádný na odporu, že šwestka pro nejwíce krajin wlasti naší jest strom owocný nejwýnosnější.

Třešně milují wíce kyprau a hubenau, než mokrau, silnau a wazkau půdu. Odtud přichází, že we wazké hlinowce, w černé tučné slatině, we hnojné půdě se nedaří, nýbrž dostáwají spálu (brantowatí).

Ještě s horší půdau spokojí se wišně; daříť se i w půdě kamenité, tak že se kolikrát musím diwiti, w jak

náramně špatné půdě nesau hojné owoce. Chcemeli třešňowé nebo wišňowé stromy sázeti do půdy dobré a tučné, musíme jim dáti žádaucí půdu křemelowitau. Wykopejme totiž jámu, do které míníme stromek saditi, dwakráte tak welkau a širokau jak obyčejně, a sice čtyry střewíce w průměru a tři střewíce hlubokau; naplňme polowic jámy míchaninau drobného křemele anebo jiného kulatého kamení, písku a země, wsaďme strom jak obyčejně na to, a doplňme jámu zemí a hrubým pískem. Třešně takto w půdu sobě přiměřenau wsazená požene kořeny, a nepodlehne ani toku pryskyřice ani spále, čemuž třešně we wazké půdě jsau podrobeny. — Třešně i wišně milují zwláště náwrší a mnoho slunce (wýsluní).

Wlaské ořechy wšude se zwedau a s každau zemí se spokojí (jen ne mokrau), předewším ale milují půdu jílowitau; w prawé zahradní zemi rostau welmi wesele, jsau wšak chaulostiwější a zimomřiwější, než jiné stromy. Zwláště se rády daří a owoce nasazují w půdě suché a w položeních, kde mají ochranu před půlnočními wětry.

Kaštan skoro do wšech zemí se hodí, a daří se jak we příkré a kamenité, tak w dobré zahradní zemi, i jest to jen předsudek, že pod trochu studenějším pásem neb (podnebím) žádné kaštany růsti nemohau.

Meruňky a broskwe očkují, raubí a kopulují se s wětším prospěchem na slíwy, a žádají welmi slunné stanowiště. Nejlépe se jim tedy wede na odřích a zdech přístupných rannímu a polednímu slunci. W zákampí jest jejich owoce malé, newybarwené, bezšťáwné a masa nepříjemného.

Meruňky se také wysazují do zahrad na místa slunečná a chráněná od wětru, a necháwá se jim wzrůst swobodný, w jakowémžto stawu ony, když se na nich nic neřeže, jsau náramně aurodné, rok co rok welmi nasazují a mnohem wětšího stáří dosahují než na odřích.

§. 34.

O opatrnosti při kaupi stromků cizích.

Jestliže někdo wlastní školky nemá, a tudy pro swé štěpnice musí stromky kupowati, potřeba jest šetřiti mnohostranné opatrnosti.

Nikdy nekupuj stromků ze země bujné a dobré, protože tyto, později bywše přesazeny do země špatnější, buď docela zhynau, buď aspoň zakrňují a nikdy weselého wzniku newezmau. Lépe jest wždy kaupiti stromky z půdy chudé; neb ty, naleznauce později lepší půdu, dobře se zakoření, a swým šťáwnatým listím a bujnými wýhony brzo wznik swůj projewují. Také stromky z těžké do lehčí půdy přesazené dobře se daří, ne ale naopak. Lépe jest wždy také kaupiti stromky od známých než od neznámých; lepší jsau stromky z míst bližších, než ze krajin wzdálenějších, poněwadž prwnější jsau zwyklí na domácí podnebí.

Stromky ze studenějších a wesměs příkřejších krajin lépe se daří w mírnějších a teplejších, nežli z těchto přesazené do oněch. Nejlépe jest, když nemusíme pro stromky tuze daleko.

Kupujíce stromky, hleďme též na wzrůst a kořeny, nejsauli porauchány. Ostatně není dobře, pauze jedním druhem owoce se spokojiti; raději máme sobě woliti rozličné druhy letního a rowněž tak zimního owoce; nebo kdybychom měli samé letní owoce, stalo by se, když se nedá dlauho držeti a nemůžeme ho na jednau odprodati, žeby mnoho hnilo, neb žebychom aspoň přinuceni byli za náramně lewnau cenu je odprodati.

Zimní owoce dá se sice držeti déle, wšak i pro toto jest radněji, woliti druhy rozličné, poněwadž každý druh w jiný čas kwěte, rowněž tak w jiný čas zraje, a tudy, byť ten neb onen druh w čas kwětu neb zrání nepříhodným powětřím trpěl zkázu, ostatní za to práwě w ten čas trefiti může dobré powětří.

KAPITOLA XI.

§. 35.

O přeštěpowání welkých dospělých stromů.

Nezřídka se stáwá, že mnohý při wší opatrnosti, kaupiw sobě stromky neb rauby odjinad, w kaupi se ošidí, tak že dospějíce k nesnosti buď nesau owoce welmi špatné, nebo zřídka kdy owoce nasazují, nebo se štěpař ani žádného owoce od nich nemůže dočkati.

Také se stáwá, že má někdo mnoho stromů jednoho druhu, jehožto owoce, poněwadž dozráwá zároweň, ani nemůže odprodati ani zachowati, a tudy se obáwati musí škody. Takowé stromy mohau tedy býti přeštěpowány, což se státi může buď očkowáním neb kopulowáním anebo raubowáním, a tím se druhy owoce dle libosti mohau spůsobiti.

§. 36.

O přeštěpowání očkowáním.

Přeštěpowání stromů dospělých očkowáním koná se tak, jako očkowání mladých stromků, jen že se tady oka nezasazují do pně, nýbrž do mladistwých wětwí w koruně. Na jedné wětwi mohau se wsaditi dwě i tři oka, ale každé na strany protější, aby míza ku každému oku měla swobodný přístup. Na takowý dospělý strom můžeme nasaditi rozličné druhy owoce, aby i ten štěpař, který jen malau zahrádku má, předce dosáhl owoce rozličného, jen že musíme k tomu woliti takowé druhy, které w jeden čas zrají, sice by se stromu nepohodlným česáním owoce mohlo welice uškoditi. Nemá tedy nikdy letní a zimní owoce na jeden strom býti štěpowáno; nebo tak při rozličném času česání zimnímu owoci na tomto stromu se welmi škodí. Chceli kdo několikeré druhy owocní míti na jednom stromě, ať wolí jen stejně dozráwající. Zimní owoce kolikerého druhu může tedy na jednom stromě býti. Ostatně wšeho sluší šetřiti, jako při očkowání mladých plání.

§. 37.

O přeštěpowání kopulowáním.

Kopulací při takowých welkých stromech rowněž se děje do koruny, a sice do wětwí tenkých a hladkých, a wše se koná tak, jak při kopulací do pně plání mladých.

§. 38.

O přeštěpowání raubowáním.

Přeraubowání dospělých stromů koná se rowněž na wětwích w koruně, a sice tak jako raubení do kmínku. Uřízne se wětew jedna po druhé na místech, kdež mají pěknau hladkau kůru, a raubují se. Toto raubowání může se buď státi do rozkalu neb i do kůry. Poněwadž takowý dospělý strom má mnoho mízy, mohau se mu nechati 1 neb 2 wětwe neraubeny, aby walným přítokem mízy oka raubu nebyla zalita; w příštím roce mohau se i ony neraubené wětwe přeraubiti.

Do silnějších wětwí mohau se zasaditi dwa rauby, a sice na každau stranu jeden; jestliže jest wětew tuze silná, zasadí se i čtyry, přičemž se musí wětew křížem rozštípnauti. Zasazení čtyr raubů jest potřebné proto, žeby rozkal silné wětwe dwa rauby tuze swíral, a tudy by míza potřebná k ujmutí jejich nemohla wstupowati do mízowých trubic.

§. 39.

Zhotowení lýka.

K očkowání, raubowání, kopulowání, též i wywazowání stromků na odry a ku každé zahradní potřebě jest newyhnutedlně potřeba dobrého, pewného lýka, a o to se má každý štěpař napřed pro čas potřeby postarati.

Lýko opatříme sobě, když w zimě neb lépe na jaře, ze silných lípowých stromů uřežeme ratolesti, neb z kmenů (jsauli poraženy) olaupeme kůru, a na ní se spodu nalézající se lýko swlékneme. Toto tak swlé-

knuté lýko hodí se as na 6 neb 7 nedėl do wody, aby se wymočilo, změklo a k potřebě bylo schopné.

§. 40.

Připrawení zahradnického wosku.

Při raubowání i kopulowání jest k zawázání učiněných ran na stromcích potřeba zahradnického wosku. Tento se zhotowuje spůsoby welmi rozličnými, z nichžto zde jen dwa uwedu:

1. Wezmi tři loty jedlowé neb borowé pryskyřice, 6 lotů žlutého wosku, 4 loty skopowého loje, 4 loty Benátského terpentynu. To se wše krom Benátského terpentynu při mírném ohni rozpustí na rendlíku, Benátský terpentyn rozpustí se obzwlášť, a pak do těch wýš jmenowaných wěcí zpowolna se wlije. Pak se wšecko dohromady promíchá, wlije na mísu do studené wody, w ní dobře rukama se wyhněte a z toho udělají se pruty (štangle), které se zaobalí do papíru (nejlépe do papíru smočeného we wosku neb w oleji), a ku potřebě se schowají. Pro zapuzení mnohých škodných žiwočichů radí se, aby se do toho zahradnického wosku přidalo trochu síry na prášek stlučené a peluňky.

2. Wezmi libru wosku, libru terpentynu, libru pryskyřice, 4 loty nesoleného a nepřewařeného másla, 4 loty lepu, kwintlík myrry a kwintlík kadidla, 1 lot síry. To wšecko se. nechá rozehřát a rozpustit, wše se dohromady smísí, a udělají se pak z toho šišky. Čím starší tento tak zhotowený wosk jest, tím lepší, a dá se skoro dwadcet let držeti.

§. 41.

Zhotowení tmele zahradnického čili stromownice.

Podobně jak wosk zahradnický, tak se i tmel zhotowuje spůsobem rozličným. Uwedu pauze dwa spůsoby nejobyčejnější a nejprospěšnější.

Christůw zahradnický tmel se takto dělá: wezmi půl

dílu hrnčířské hlíny, jeden díl krawince (krawského lejna), rozšklubané krawské chlupy a terpentyn. Hlínu rozetři na plochém kamenu pěstí, aby byla co hustá kaše, a přidáwaje do toho howězího lejna a chlupů, stejně to wše promíchej. Terpentyn se nad uhlím rozehřeje, těstowitá hmota tato se rozetře, nalije se do ní rozpuštěného terpentynů a rukama dobře se prohněte. Wenku ponechaná hmota za několik hodin zatwrdne co kámen, pročež se dá do howězího měchýře, a ku potřebě se uloží do wody.

Též se zhotowuje proti dešti trwanliwý zahradnický tmel takto: wezmi dwě třetiny hlíny, šestý díl nehašeného wápna, šestý díl krawince, a to wše dokonale promíchej wodau a prohněť, aby z toho powstalo tuhé těsto.

KAPITOLA XII.

O nemocech stromů.

§. 42.

Jmenowité uwedení nejauhlawnějších stromowých nemocí.

Nejauhlawnější nemoci stromů jsau:

1. Slabost neb nedostatek šťáwy, 2. příliš weliké množstwí šťáwy, neb přílišná mízowitost, 3. spála (Brand), 4. červotočina (Wurmkrankheit), 5. mechowina neb swrabowina (Aussatz), 6. prašiwka, 7. rak, 8. tok pryskyřice, 9. hauba.

§. 43.

1. *Slabost neb nedostatek šťáwy.*

Mnohému dospělému stromu často z nedostatku žiwící šťáwy nejsilnější wětwe w koruně usychají, a zase jiné wyrážejí wýhony čili wlky. Jeli ostatně strom w kořenu zdrawý, tyto wětwe se mu uřeží, a pro zmlazení koruny některé pěknější z těch wlků se ponechají. Rány stromu učiněné odřezáním silných wětwí zamaží se tmelem zahradnickým, a takto se strom zase po několika létech zotawí.

Dobře dělá, když se okolo stromu dá dobře shnilý hnůj a se zaryje. Nejlepší jest mrwa, která sestáwá ze země a shnilé krwe, dobře promíchaných. Nikdy ale nesmí se žádná mrwa klásti na samé kořeny.

§. 44.

2. *O přílišné mízowitósti.*

Druhá nemoc stromu jest weliké množstwí šťáwy neb přílišná mízowitost, we kterémžto pádu strom před časem nese owoce a nikdy nedonese, neb ačkoliw dobře kwete, wšak na owoce ani nenasadí.

Takowémuto stromu nejlépe jest šťáwy ubrati neb mu pustiti (Aderlassen, schröpfen).

Toto pauštění se koná následujícím spůsobem: Wezme se do ruky mezi palec a prwní prst ostrý nožíček, tak coby z těch prstů kaukalo jen kausek špičky wen, aby ta špička proniknauti nemohla hlaub do kůry, nežli jest potřeba. Pak se kůra onoho stromu, počnauc od koruny, tímto nožem dwěma neb třemi podlé sebe až hnedle k zemi běžícími liniemi, jichž počet se řídí dle wzrůstu stromu, se strany západní neb půlnoční kučerowatě nařízne, (u mladých stromů, že jest to ledwa poznati, jen když se wrchní černá kůra prořízne, u wzrostlých něco hlauběji) nikoliw ale až do dřewa, aby kůra stromu se nerozpraskala. Měsíc Duben a Kwěten, též Čerwen a Čerwenec jsau k pauštění nejpříhodnější.

§. 45.

3. *O spále.*

Spála (Brand) jest nemoc, jížto se strom stáwá počernalý a křehký, a kůra stromu počernalá se odpukáwá a odpadáwá. Při této nemoci wrcholec stromu sežlautne a wadne.

Jestliže jest spála (Brand) teprwa na počátku, dá se uléčiti puštěním pokažené šťáwy. Pakli již dosáhla wyššího stupně, musí se zanícená kůra i zanícené dřewo wyřezati, rána tato se hodně namaže mýdlem, pak se ostrým

kartáčem hodně wprawí do dřewa, a teprwa se rána zamaže zahradnickým tmelem, kterýž aby nespadl, obwáže se nějakým hadrem, a takto se strom zase wyléčí. Jeli ale kůra i kmen příliš zanícen, a počínajíli již wětwe prosychati, jest lépe strom skáceti, a wysaditi místo stromkem zdrawým.

Takowýto churawý strom jen málo aneb docela žádného owoce nenese, a předc za několik roků zhyne; lépe jest tedy jej odstraniti, na jehož místě strom zdrawý za těch několik roků nasadí hodnau korunu.

§. 46.

4. *O červotočině.*

Červotočina jest nemoc, při níž červy strom až do jádra prowrtají.

Strom, kůra i dřewo, na tomto místě zcela zčerná, a z děr od červů nadělaných, též z rozpuklin kůry wytéká černá wodička, která nic jiného není, než míza neřádem červů zkalená. Wodička ta ukazuje nám zároweň hlawní sídlo červů. Jediný prostředek proti tomu jest, když wšecka zkažená místa až do zdrawého dřewa wyřežeme, w děrách červy pobijeme drátem, a rány pak wyplníme zahradnickým tmelem.

§. 47.

5. *O mechowině.*

Mechowina jest nemoc, při níž strom celý se obtáhne a obroste mechem. Mechowina se příliš silně rozšiřuje, protože mech má tuze maličké semínko, jež wítr lehko po stromích roznese. Nemoc tato stromy příliš hubí, odbírajíc jim šťáwy a zacpáwajíc jejich autličké céwičky, jimiž potrawu ssají z powětří. Mechem, co cizopasnau rostlinau, porostlé stromy churawějí a newydáwají buď žádné neb jen málo a špatné owoce. Pod mechem drží se wždy wlhkost, kteráž jest stromu, a zwláště potřebné kůře jeho škodliwá. Hmyz klade rád swá wajíčka do stromowého mechu, a takto šťastně zimu přetrwá,

z čehož na jaře a w letě wylézají rozličné stromům škodliwé hausenky.

Příčina obrůstání stromů mechowinau býwá buď příliš bahnité stanowiště, neb že jsau stromy příliš málo wystaweny slunci a wzduchu. Owocné stromy, stojící příliš blízko pohromadě aneb u wěčném stínu blíž stawení aneb docela na půlnoční straně, nemohau bez mechu býti.

Často trpí w owocnici pauze jednotliwé stromy na mech. Tu spočíwá příčina buď w místnosti toho stromu aneb w jeho přirozené churawosti. Mokřinowatá půda musí se swodnicemi neb tratiwody wysušiti, a w jiných případnostech hleď každý pomoci dle možnosti.

Churawý strom jest nejlépe wyseknauti a wysaditi místo jiným zdrawým. Mech musí, ať se naležá na stromích starých nebo mladých, býti odstraněn a seškrabán.

Se starých stromů nechá se mech oškrábati šornau k tomu zwláště zřízenau (jižto představuje obrazec); při

mladých užíwáme k tomu tupého nože, ale tak opatrně, abychom jejich autlé kůře neublížili. Také se z mladých stromků mech dobře odstraní, když je po nějakém dešti omyjeme lněným hadrem; neb ještě lépe udělá se lauh

z bukowého popele, do něhož se přidá soli a nehašeného wápna, a tímto procezeným luhem se omyjí. Toto aučinkuje i k tomu, že se wšecky cizopasné rostliny a násada každého hmyzu wyhubí.

Aby se kůra dospělých stromů, jeli we pni a wětwích rozpukána, stala hladká a spolu i hmyzi se zhladili, jestliže se jací pod rozpukanau korau umístili, oškrábau se stromy šornau (podobnau šorně kominické), a též na zimu potrau se pomocí štětky mazem sestáwajícím z wápna a hliny. Tento maz dělá se z wápna čerstwě wypáleného a hnojůwkau wyhašeného, do něhož se přimíchá jílu asi tolik, coby z toho powstala kaše, která by se dala natírati štětkau.

Ještě lepší nátěrka na stromy, jíž se nejen wšecky cizopasné rostliny a nasazený hmyz zmaří, ale stromy také hned bezpečně se mohau uchrániti proti ohrýzání od zajíců, jest následující: Wezme se hlína neb jíl; tento se smíchá s wápnem, krwí a howězí žlučí, k tomu se přidá hnojůwky neb čerstwého člowěčího lejna, aby z toho byla kaše tekutá, a tauto se kmeny stromků až ku koruně potrau. Pro smrad této nátěrky nic na těchto stromech nehryze. Takowauto nátěrkau mělyby se každoročně na zimu wšecky stromy potříti, zwláště ale ty, které mají hladkau kůru, a tudyž uhryzení zaječímu jsau wystaweni. Dobře užíwá se pro zhlazení mechowiny také hnojnice swinské, když se jí potírají pně a wětwe.

§. 48.

6. *O prašiwce.*

Tato nemoc se poznáwá, když dostane strom hrubau drslawau kůru, w jejíchžto štěrbinách wšelijaký hmyz se zdržuje. Tato nemoc pochází od příliš špatného nebo také příliš nízkého, wlhkého a studeného položení. Tuť není nic jiného potřebí, nežli šornau zahradnickau drslawau kůru oškrabati, aby se strom mohl zase potiti a žiwící částky z deště a powětří ssáti do sebe. Toto škrabání šornau dělá wšem stromům dobře, a nejlépe

jest předsewzíti je časně z jara, když se již není obáwati žádných silných mrazů, a dokud we stromu neprobíhá míza.

§. 49,

7. *O rezu a raku.*

Rez a rak jest ona nemoc stromu, při které se kůra počne odpukáwati, černati, a později podobně i dřewo černá.

Příčiny raka, jenž jest jen wyšší stupeň rezu, jsau rozličné, buď chyba při sázení, neb že se strom sázel již chybný, nebo že se mu porauchané kořeny opatrně neodřezaly, nebo i přílišný přítok mastné šťáwy.

Počínajíli jednotliwé wětwe od rezu nebo raka trpěti, jest nejlépe časně je uříznauti, a rány zamazati zahradnickým tmelem; pakli se ale neduh zasadil we kmenu, musí se kůra odpuklá, též i dřewo, jak hluboko jest pokaženo, wyřezati a podobně zahradnickým tmelem zamazati. Jeli kmen příliš hluboko pokažen, a wětwe již wysychají, nejlépe jest strom wykopati a wysaditi jiný zdrawý.

§ 50.

8. *O toku pryskyřice (klí, klowatiny).*

Toku pryskyřice podléhají kromě wzácných broskwí zwláště též třešně. Mnozí stromowé tauto nemocí hynau; neb jestliže se od ní nepomůže, powstane na tom místě spála, která se wždy dále na stromě rozšiřuje, až konečně strom docela zahyne.

Nejlépe jest, když zanícené dřewo na místě, na kterém pryskyřice wytéká, i s korau se wyřízne, a rána se zamaže stromownicí; pakli je i dřewo zaníceno, musí se spolu i to, jak hluboko jest zaníceno, wyříznauti, rána se pak wymyje mýdlowau wodau, a pak se zawáže stromownicí.

Nastalli teprw tok gumi, aniž dřewu posud uškozeno, pomůže častěji i to, když gumi odškrábeme, a nařízneme swrchní kůru, až se přijde na zelenau blánu; tato rána se potře listy šťowíkowými, až to místo zwlhne, a to po

několik dní; pak se rozpustí smůla; do ní se přimíchá trochu sádla, a tímto se místo potře. Pod tau nátěrkau rána se zacelí, a tok gumi se zastawí.

§. 51.

9. *O haubě.*

Hauba jest žlutá neb počernalá baulowitá wyrostlina, která podobně jako mechowina ssaje šťáwu ze stromů, a na místě, na němž wyrostla a se zmáhá, kazí kůru i dřewo stromu. Nejlépe jest, jak se jaká hauba na stromu okazuje, pozorně ji od stromu odříznauti a ono místo pomazati stromownicí.

KAPITOLA XIII.

O nepřátelích owocných stromů.

§. 52.

O nepřátelích stromů owocných wůbec.

Jako každá rostlina, má i strom owocný swé nepřátely, a sice zrowna jich nejwíce, kteříž pracují ke zkáze jeho. Zlí lidé stromky owocné kradau, a citu prázdní stromky wysazené i lámají a kazí. Při darebném ošetřowání stromů i domácí dobytek je hubí. Zajíci, wrabci, žáby a myši, hejna hausenek, brauků, stěnic a wší kazí je, a zdržují w jejich wzrůstu a wzniku.

Častěji neobyčejné úkazy w přírodě přispíwají k jejich zkáze, jakož jsau: lijawce, powodně, neustálé deštiwé powětří, spadlé manny, ježto lupení jejich buď popálí neb aspoň zacpau cewy listowé, krupobití, bleskowé a mrazy.

Jest pro milowníka štěpařstwí důležité, aby aspoň wěděl, kde a jak jest mu stromy proti těmto nepřátelům brániti, nebo aby w čas již spůsobené škody znal prostředky, jimižby škodné následky uléčil a odstranil; protož bude zde o nejzwláštnějších nepřátelích stromů pojednáno, a zbraně proti nim udány.

§. 53.

O rozličném domácím dobytku, jak stromům škodí.

Mnohý lehkowážný hospodář, který sám žádných stromů owocných nechowá, aneb aspoň jich sobě neważí, a sobě jich pro jejich mnohonásobný užitek nezamilowal, kazí stromy sausedům neb i sám sobě tím, že necháwá swůj domácí dobytek, jakož jest wšecken dobytek howězí, owce a kozy, beze wší dohlídky pásti a choditi na místech, kde jsau wysazeni owocní stromowé. Dobytek, buď nemaje tu sobě co zdwihnauti, okausáwá, jak wysoko dosáhne, listí w koruně i s wětwemi, nebo se o stromy drbe a je přelámá neb wykácí, nebo aspoň ohybuje strom, kořeny jemu powytáhne, a takto působí rozličné nemoci.

Nejhorší a nejškodliwější domácí dobytče jest owce a koza, a sice tato ještě mnohem wíce, nebo nejen jak wysoko dosáhne, strom w koruně na wětwích okauše, ale i kůru na pni kolkolem ohryže, a tím strom zničí.

Mnohé hospodyně pauštějí a zawírají zwláště w zimě swé husi do zahrad, a tu se shledá, že i tyto swými zobáky ohrýzají kůru mladých stromků, a stromky zničí.

Howězí dobytek, owce a husi nemají bez dohlídky nikdy připuštěny býti do štěpnic, kozám ale budiž štěpnice wždy zawřena.

§. 54.

O zajících.

Zajíci zwláště na podzim a w zimě welmi dychtiwě a lakotně, kde jen mohau, owocní stromy okusují a mladistwých stromků hladkau kůru ohryzují. W tyto dwa časy přeskakují i wysoké ploty u zahrad, neb dost malau skulinkau se tam wlaudí a za několik dní hroznau zkázu natropí.

Aby zajíci stromky, zwláště na wenku w stromořadích, neohrýzali, musí se stromky natříti nátěrkau stromowní, (o níž wiz w §. 47), a k tomu ještě, protože tato nátěrka

býwá deštěm spláknuta, slamau, rákosím neb trním dobře obložiti, a toto na mnohých místech pníčku as půl sáhu zwýší obwázati wrbowými prautky. Obwázání stromků trním neb šípkem chrání jej i před rozpustilostí lidskau.

Takowéto ošetření mladých stromků, na nichž je kůra mladistwá a hladká, má se státi i w ohražených štěpnicích; neb i do těchto se zajícowé, jak řečeno, wdírají, což se jim usnadňuje tím, že wítr nadělá častěji wysoké záwěje u plotů, po nichž se jim učiní wchod. Tyto záwěje musí býti w zimě odházeny.

Kdyby přese wšecku opatrnost předce některý strom byl na kůře od zajíců uhryznut, musí porauchaná kůra až na dřewo čistě býti wyřezána, a rána zamazána stromownicí udanau w §. 41.

Aby tato stromownice nebyla odtržena mrazem, může se obwázati kusem hadru. Bylli který stromek kolem okausán, nejlépe jest jej wyhoditi a místo wysaditi jiným.

§. 55.

O myších.

Myši nadělají nejwětší škodu w záhoncích owocného semeniště, kdež častěji wšecka zasetá jádra wyberau, pecky a skořepiny rozlauskají. Při welikém rozmnožení krys čili myší německých stáwá se, častěji, že od nich býwají i kořínky stromů obežrány, a tudy z této příčiny strom we wrcholu wadne a žlautne. Tu není lepšího prostředku jak něčím masitým je nawnaditi a wychytati do pasti. Utrýchem přimíchaným mohau se zahlazowati jen tenkrát, když není nebezpečenstwí, žeby se myším trusem otráwil domácí dobytek neb i kočky a psi.

§. 56.

O krtech a plžích.

Jako myši dílem semeništi, dílem i stromům dospělým obežráním kořenů, tak podobně zwláště mla-

mladým stromowým školkám škodí krtkowé podrýwáním, kteříž častěji podežerau wlášení stromků, nebo aspoň kořínky obnaží od země a wystawují je wyschnutí nebo plesniwině, z kteréžto příčiny stromky churawějí a zacházejí. Podzemní průchody od krtků dělané a zem na wenku wybortěná musí se wždy zase přišlapati nohau a krtkowé wychytati.

Krtky se na rozličný spůsob chytají a zahlazují. Předně zhotowují se k tomu zwláštní želízka čili železné pasti; tyto se strčí do chodu nowě od krtka wyrytého, a jak se krtek tlačí zase na wenek, zarýpne do železného kolečka, kteréž dwojaté železo pastičky roztahowalo, a jak mile kolečko spadne, napnutá železná widlička se zawře a krtek w ní uwázne.

Také se krtkowé dobře chytají, když se hrnec u wnitř dobře poléwaný rownowážně až s obrubau zakope do země a uwnitř, aby byl dobře hladký, potře se nějakau mastnotau; do tohoto tak zakopaného hrnce dá se pod wečer krtek žiwý, jenž noční dobau swým piskotem krtky na blízku se zdržující přiláká, kteří jemu chtíce pomoci, do hrnce spadají, a z něho nemohau wylezti pro jeho hladkost.

Nejlépe se ale krtky zmařují, když je w čas jejich rytí wyhodíme rýčem a zabijeme. Dříwe pozorujme na wlas čas jejich rytí; to býwá obyčejně z rána až ke 2 hodinám odpoledne. W tento čas musíme pozorowati pohybowání země, tiše se chowati a pozorowati také wítr, s které strany wěje, t. j. musíme se wždy postawiti proti wětru; nebo krtek má welmi jemný čich, jímž člowěka brzy učije, a dá se na autěk.

Jak brzy rýti počíná, což poznáme pohybowáním země na swršku, zarazí se rýč jemu za zády a wyhodí se ze země, načež hned se lapí neb zabije; nebo sice okamžitě se wryje do země. Kdoby chtěl rýč zaraziti do země před krtkem t. j. před jeho rypákem, chybilby, protože při nejmenším hnutí země hbitě ustaupí nazpátek.

Ještě jiný prostředek jest následující: Udělá se z twrdého, asi caul tlustého prkna dýnko, mající as 6 neb 9 caulů w průměru, buď kulaté neb šestihranné. W pro-

středku tohoto dýnka wywrtá se díra pro držadliště, a na druhé straně, když jest držadliště již přichystáno, zatluče se do prostřed dýnka několik 6 caulů dlauhých a na caul od sebe wzdálených železných hřebíků. S tímto tak přichystaným dýnkem jde se, pozorujíc wítr, na místo, kde krtek ryje, a jak rytí počne, wrazí se nástroj do země; krtek uhozený se zabije a pak se wyhodí ze země. Také se krtky chytají drátěnými oky.

Plže též se wychytají; neb i oni olemtáwají kořínky stromů.

§. 57.

O wrabcích.

Strom třešňowý, ač pro swé krásné, chutné a ranní owoce, a pro spokojenost i s nejšpatnější půdau jest welmi ážen a milowán, předce ho mnozí nechtí wysazowati, protože jeho owoce, zwláště jeli zahrada blíže welkých stodol, kostelů, wěží atd. býwá od hejn wrabců zmařeno. K odstrašení těchto dobře se hodí, když se na stromy třešňowé rozwěsí kusy česneku, jehožto silnau wůni nerádi čijíce, stromu se wyhýbají.

§. 58.

O žabách.

Žáby, jestliže se příliš rozmnoží, býwají štěpnicím též záhubné, zwláště stromům wysazeným při zdech, jakož jsau meruňky nebo broskwe, olemtáwajíce jejich kořínky, i musí tedy býti wybity. We školkách wyprázdní často celé řady wysetých jader, na něž dychtiwě číhají.

§. 59.

O chraustech čili babkách (Melolantha vulgaris).

Chrausti čili babky popleňují w čas swého létání kwět a listí stromů, a jsauli příliš četní, i stromy přiwedau na zmar. Z jejich wajíček, jež kladau do země w polích, zahradách a na lukách, wylíhne se druh hau-

senek, jež nazýwáme ponrawy, a z nichž teprw třetím rokem babky se stanau. Tím se děje, že bylali w jednom roce přílišná hojnost babek, opět třetího roku četně se ukáží, nezahynauli totiž jejich ponrawy buď powětrností, aneb nebylyli od ptáků a lidí zkaženy. Při orání strnišť a auhorů jest takowé ponrawy widěti; protož běháwají hawrani tak rádi za pluhem, lakotně je sežírajíce. Kde je málo wran, dobře jest, když je lidé za pluhem zahlazují, neb se slepice a kapauni weženau do brázd.

Bychom se sprostili chraustů, kteříž nejen stromům owocným, nýbrž i lesním a zwláště dubům přinášejí tak ukrutnau záhubu, jest nejlépe, ráno a w poledne, dokawáde sedí na listech, setřásati je a buď zašlapati neb sesbírati, spařiti wařící wodau a zakopati do hnoje. Také prasata a slepice rádi je žerau, jen že jim jich nesmíme mnoho dáti. Jsauli stromy příliš silné, že se kmenem nemůže pohnauti, wezme se nějaký hák, a tím se jednotliwé wětwe otřesau. Ke sbírání chraustů mohau se upotřebiti dítky a slabí lidé, kterým se může platiti dle toho, jak mnoho kdo nasbíral.

§. 60.

O mšicích.

Na rozličných rostlinách nalézají se také i rozdílné wši a někdy jich náramné množstwí. Kde jich je přes příliš weliké množstwí, jsau každé rostlině, a tudy také stromu tuze škodné, žiwíce se jen mízau jejich. Auplně jistého prostředku proti nim ještě se nezná a newí. Nejlépe přijdau listowé wešky na zmar, když se mladistwé wětwičky jimi stížené potrau lákem sleďowým (slanečkowým) (herynkowý lák); aby ale lák štěpaři newysechl, může se naň častěji přilíti wody. Též je zmaří hrubý kuřlawý tabák, když se zwaří a tauto jíchau strom nějakým wíchem hojně a několikrát se skropí. Též jest dobrý prostředek proti wším lupenowým, když se udělají pěny z mýdla (dosti budau silné, když se tak udělají, jako na holení wausů) a těmito pěnami nějakau štětičkau lupen se natře. Po druhém postříkání, neli hned po prwním, jistě zhynau.

§. 61.

O kobylkách.

Proti tomu škodnému druhu z říše žiwočišstwa není žádného lepšího prostředku, než na wečer rozdělati ohně w zahradách, na něž přiletíce tisíce jich přijdau na zmar.

§. 62.

O mrawencích.

Mrawenci jsau jen tehdáž škodliwi, když owocné stromy počínají wyrážeti, později býwají jim užiteční, protože žerau mšice, a hubí hausenky. Aby mrawenci na stromy nelezli, dobře prospěje, když se okolo stromu obwáže kaudel neb špatná wlna nebo prowázek z konských žíní, as loket zwýší od země, w niž mrawenci uwáznau. Nebo se okolo pně, mrawenci sauženého, (nažírajíť i owoce, zwláště broskwowé a meruňkowé) obwáže prowázek, natřený mastí zhotowenau ze síry na prášek utlučené a kafru, kterémuž prowázku oni se pilně wyhýbají. Podobně aučinkuje prowázek natřený mastí ze rtuti a sádla. Nebo se chytí několik čejk (tringa vanellus), jimž wyškubeme peří, aby nemohly odlítnauti, a pustíme je do zahrady; tyto samy zeleninám neuškodí, a běhajíce po zahradě, wšecky hausenky, mrawence a hlemýždě seberau. Též udělanau asi tři prsty širokau čáru křídau okolo pně, která se po každém dešti musí obnowiti, bojí se každý mrawenec přelezti. Též zdržují se od stromu, když peň stromowý natřeme howězí žlučí. Peluňka zwařená s jetelem wodním (menyanthes trifoliata), čímž se pně stromů natrau, wýborně mrawence zapuzuje.

§. 63.

O wosích.

Wosi nejwíce škodí owoci zralému, sesáčky swými je nabodujíce, kteréžto nabodnuté owoce počíná na stromu hníti. Zwláště se shánějí po meruňkách, broskwích a

hruškách. Když se pozoruje, že owoce takto od wos trpí, přiwáže se na wršku stromu láhwice naplněná medowau wodau, do nížto wosy wlezau a se potopí.

§. 64.
O škwořích (klešťácích).

Škworowé se nejraději skrýwají pod odpadlau korau stromu, a takto ze swých skrýší w čas dozrání owoce wylezauce, nejkrásnější owoce, jakož jsau meruňky a broskwe, nažírají a kazí. Těchto se sprostíme, když je na noc nějakým drátem wypudíme z jejich stanowiště, a místo odpuklé kůry zamažeme stromownicí, pak na noc rozwěsíme na strom několik wěchýtků slámy nebo mechu, do nichž oni zalezau, aby se ukryli před nočním chladem, a příštího dne z wěchýtků oněch se mohau wyklepati a zmařiti.

§. 65.
O mrazích.

Zimní mrazowé, jestliže mrzne neustále, a nestřídá se odlewa s mrazy, tak brzo štěpnicím neuškodí, leda když po dešti nastane náhlá zima, nebo když na polední straně sníh taje a w noci se udělá náledí; a wšak i tu uškodí jen jednotliwým stromům, někdy jen jednotliwým dílům stromů.

Tím záhubnější ale jsau ranní a pozdní mrazy na jaře, kteréž pupeny nebo již wyražený kwět w celém okršku pojednau umoří. Nejnebezpečnější měsícowé jsau dle srownanliwosti powětří Březen, Duben a prostředek Kwětna.

Proti mrazům jarním není lépe, jako wzduch nad zahradami se wznášející zahříwati. To se stáwá, když na straně zahrady, odkud táhne wítr, zapálíme, když se mrazu strachujeme, o půlnoci dle welikosti zahrady jeden nebo wíce ohňů, aby se kauř jejich táhl po celé zahradě a wzduch zahříwal.

Mrazy býwají na wětším díle při jasném podnebí, málo kdy při zamračeném, protože oblaky wydychowání

tepla ze země poněkud překážejí. Také teprw o jedné neb druhé hodině s půlnoci počínají, poněwadž za prwních nočních hodin wzduch zcela ještě newystydne. Ale od druhé hodiny až do wýchodu slunce stydne wzduch wždy wíce; proto musí oheň trwati, až wyjde slunce, a jeho paprsky počnau hříti. Ostatně nepotřebují ty ohně hořeti plamenem; dosti na tom, když dautnají a wydáwají mnoho kauře.

Nejšpatnější paliwo jest pro takowéto ohně proti mrazům nejlepší, k. p. shnilé a syrowé dříwí, listí, hnůj, drn, chwoj, shnilá sláma, drobné tříštky, kořeny, pýřawka a jiné. Tyto špatně hořící látky jsau lacinější a lepší než suché, plamenem plápolající dříwí, jelikož jasně hořící oheň poskytuje málo kauře a jej tráwí. Nejlépe jest, když se k ochránění owoce od mrazu, zwláště w čas kwětu, wšickni obywatelé jednoho místa sjednotí, a každý udělá oheň; nebo se takto spůsobeným kauřem nad celým místem oteplí; pakli ale nejsau ostatní obywatelé k tomu nakloněni, zachrání aspoň rozumný štěpař swau štěpnici před zkázau.

§. 66.

O hausenkách.

Nejzáhubnější nepřátelé owocných stromů jsau bez odporu hausenky. Jejich zlí aučinkowé, wzhledem na zemdlení stromů a zmaření wší naděje owoce wztahují se až do druhého, často i třetího roku. Štěpař, jenž žádá sobě od swých stromků bujný wzrůst, zdrawí a hojné owoce, nesmí žádné péče a práce na zmaření hausenek želeti. Hausenek jest weliké množstwí druhů, a protož jen nejobyčejnější, nejznámější a spolu našim zahradám nejzáhubnější zde uwedu, a udám spůsoby jejich zmaření.

Nejobyčejnější jsau: 1) Obyčejná hausenka, 2) prstenice, 3) spěnuška, 4) zawinač, 5) pospolité hausenky, 6) angreštice.

§. 67.

Obyčejná hausenka.

Aby se hausenky tyto nerozmnožily, newylíhly, a nám naše owoce nezmařily, nejlépe jest, když každý štěpař hned w zimě, jak mile spadne lupení se stromů, pozůstalé suché listy, (neboť i w nich wajíčka hausenčí se nacházejí), též i wšecka hnízda hausenčí do něčeho sebeře a spálí.

Samice motýlowé, které wajíčka do těchto listů nakladly, opředau je tenkau pawučinau, kterauž se drží wětwí a se skornautí, a tím býwají ochráněny před sněhem, deštěm, mrazem a jinými powětrnými nehodami. Kdo tato w suchých listech skrytá hausenčí hnízda přes zimu pilně shromažďuje, aniž jich nechá ležeti na zemi w štěpnici, nýbrž je spálí, uspoří si mnohem pracnější sbírání wylíhlých hausenek na jaře a w letě.

Ale i při nejbedliwějším čištění stromů, při wši opatrnosti a snaze na podzim a w zimě není možná wšechna hausenčí hnízda zničiti, jelikož wajíčka mnohých hausenek, ba i celá jejich hnízda jsau příliš malá, a často se nacházejí tak wysoko na stromě, že jich ani není widěti. W té případnosti nám jiného nic nezbýwá, než takowá lidem newiditedlná hausenčí hnízda ponechati ptákům, kteříž poskakujíce na nejwyšších wětwičkách swým bystrým zrakem wajíčka wypátrají a je aneb již wylíhlé malé hausenky žerau.

Wšickni zpěwawí ptáci, zwláště sýkorky, pěnkawy, strnadi, čermáčkowé, čerwenky, slawíci, wlaštowky, dřewolízky, datlowé a jiní žerau dílem hausenčí wajíčka, motýly a jiný hmyz a jediné jím se žiwí. Jak hříšné to tedy jest, ptactwo ono wybíráním neb chytáním hubiti. A předce bohužel widíme mnoho obywatelů, jak starých tak mladých, ani chytáním takowého ptactwa na lep, studánky, do tenat, neb wolawými ptáky se zanášejí, a takowýmto zaměstnáním se žiwí, mlsným hubám je prodáwajíce.

Jeli diwu, když místo pernatých zpěwáků nesčíslný počet motýlů a hausenek se hemží w powětří, a na stro-

mech? — Místo, co by naše znamenitě rozmnožené sady potřebowaly wíce ptáčků k zahlazowání hausenek než druhdy, máme jich nyní méně. Bez dostatečného počtu ptactwa nejsme s to, abychom naše owocné a lesní stromy před obežráním hausenek a chraustů uchránili. Z tohoto ohledu již wysoké zemské řízení dekretem ode dne 15. Čerwna 1837, čís. 25,235, chytání a střílení užitečných ptáků, kteří rozličný škodliwý hmyz, a zwláště hausenky zahlazují, přísně zakázalo a tresty spolu wysadilo na ty, ježtoby buď z jara w čas páření wybírali mladé neb i w letě ptactwo chytali a hubili. Cís. k. hospodářská společnost wydala spolu následující poznamenání druhů ptactwa, k zahlazowání wšelikerého druhu hmyzu a zwláště hausenek prospěšných, kterých chce a nařizuje wysoké zemské řízení, pod wyhrožením peněžitého trestu neb wězení, aby se šetřilo a nikterak nehubilo.

Poznamenání

wšech ptáků, kteří mají jak na jaře tak w letě býti šetřeni.

*1.	*Lanius*	*excubitor*	der große Neuntödter	Strakoš.
2.	«	*ruficeps*	« rothköpfige dto.	Masojed.
*3.	«	*collurio*	« Dorndreher	Tuhýk.
*4.	*Corvus*	*glandarius*	« Nußhäher	Ořešník.
*5.	«	*Corax*	« Kohlrabe	Hawran.
*6.	«	*Cornix*	die Nebelkrähe	Wrána.
7.	«	*Monedula*	« Dohle	Kawka.
8.	«	*Frugilegus*	« Saatkrähe	Mandelík.
*9.	«	*Caryocatactes*	der Nußknacker	Sojka.
10.	*Sturnus*	*vulgaris*	« Staar	Špaček.
11.	*Turdus*	*viscivorus*	die Misteldrossel.	Brawník.
12.	«	*musicus*	« Singdrossel.	Drozd.
13.	«	*illiacus*	« Weindrossel.	Cwrčala, crh, crk.
14.	«	*pilaris*	der Krametsvogel.	Kwíčala.
15.	«	*torquatus*	die Ringdrossel.	Drozd kraužkowaný.
16.	«	*Merula*	« Amsel.	Kos.
17.	«	*saxatilis*	« Steindrossel.	Drozd skalní, skalní wrabec, samotář, skalník.

18.	*Saxicola*	*Oenanthe*	der gemeine Steinschwätzer	Mucháček.
19.	«	*rubicola*	das Schwarzkehlchen	Udička.
20.	«	*rubetra*	das Braunkehlchen	Bělořitka, bělořit.
21.	*Sylvia*	*phoenicurus*	der Waldrothschwanz	Čermáček.
22.	«	*suecica*	das Blaukehlchen	Modráček, modrokrček.
23.	«	*luscinia*	die Nachtigall	Slawík.
24.	«	*rubecula*	das Rothbrüstchen	Čerwenka, ludačka, raška.
25.	«	*trochilus*	der Weidenzeisig	Crle.
26.	«	*sibilatrix*	« Laubsänger	Uštipáček.
27.	«	*arundinacea*	« Teichsänger	Rákosník.
28.	«	*nisoria*	« große Dornreich	Slawík šediwý.
29.	«	*curruca*	die Grasmücke	Pěnice.
30.	«	*cinerea*	« graue Grasmücke	Hadopěnice.
31.	«	*hortensis*	« Gartengrasmücke	Pěnice zahradní.
32.	«	*atricapilla*	das Schwarzplättel	Černohláwek.
33.	*Cinclus*	*aquaticus*	die Wasseramsel	Wodní kos.
34.	*Motacilla*	*alba*	« weiße Bachstelze	Třasořitka, podliska.
35.	«	*sulfurea*	« Gebirgsbachstelze	Pliska.
36.	«	*flava*	« Wiesenbachstelze	Cacorka.
37.	*Anthus*	*aquaticus*	der Wasserpieper	Linduška, pipiška wodní.
38.	«	*pratensis*	« Wiesenpieper	Pipiška luční.
39.	«	*arboreus*	« Baumpieper	« lesní.
40.	«	*campestris*	« Brachpieper	« polní.
41.	*Alauda*	*alpestris*	die Alpenlerche	Skřiwan horní.
42.	«	*cristata*	« Haubenlerche	Linduška chocholauš.
43.	«	*arborea*	« Heidenlerche	« lesní, skřiwan lesní.
44.	«	*arvensis*	« Feldlerche	Skřiwan
45.	*Accentor*	*alpinus*	der Alpenflurvogel	Sedmizwonek horní.
46.	«	*modularis*	« große Zaunkönig	» obecný.
47.	*Emberiza*	*miliaria*	« Grauammer	Strnad šediwý.
48.	«	*citrinilla*	« Goldammer	» obecný.
49.	*Fringilla*	*coelebs*	« Buchfinke	Pinkawa.
50.	«	*montifringilla*	« Quäker	Jikawec.
51.	«	*domestica*	« Sperling	Wrabec, brabec.
52.	«	*montana*	« Feldsperling	Šwihlík, polnák, štilipec, aupolník.
53.	*Parus*	*cristatus*	die Haubenmeise	Parukářka, chocholka, sýkora chocholatá.
54.	«	*palustris*	« Sumpfmeise	Sýkora lužní, picawka, picawa, popelníček.
55.	«	*ater*	« Tannenmeise	Uhelníček, aupolník.

56.	*Parus major*	die Kohlmeise	Koňadra, koňazdra.
57.	« *caeruleus*	« Blaumeise	Modřinka, modruška, modrohláwek, modrawka, modrá sýkora.
58.	« *caudatus*	die Schwanzmeise	Sýkora ocasatá, mlynářík, mlynářka, šídlo.
59.	« *biarmicus*	« Bartmeise	Sýkora nejmenší, fausatá, babka.
60.	« *pendulinus*	« Beutelmeise	Maudíwláček, remiš, remiz.
61.	*Sitta europaea*	der Blauspecht, Klecker	Sinicě.
62.	*Certhia familiaris*	« Baumläufer	Šaupálek, smýkálek.
63.	*Troglodytes parvulus*	« Zaunschlüpfer, Zaunkönig	Střizlík, králíček.
64.	*Oriolus galbula*	« Pirol, Goldamsel	Wlha, brhel, žluwa.
65.	*Regulus flavicapillus*	das Goldhähnchen	Zlatohláwek.
66.	« *ignicapillus*		
67.	*Musicapa parva*	der Fliegenfänger	Lejsek
68.	« *luctuosa*		
69.	« *grisola*		
70.	*Hirundo riparia*	die Uferschwalbe	Wlaštowka pobřežní, břehák, břehule, břehowka.
71.	« *urbica*	« Hausschwalbe	Jiřička.
72.	« *rustica*	« Rauchschwalbe	Wlaštowka.
73.	*Cypselus murarius, hirundo apus*	« Mauerschwalbe	Rorýk, rorýs, rorýt, rorýka, rulich.
74.	*Caprimulgus europaeus*	« Nachtschwalbe	Kozodoj, lelek.
75.	*Coracias garulus*	» Racke	Rapák, mandelík.
76.	*Cuculus canorus*	der Kukuk	Kukačka, žežhule.
77.	*Picus martius*	« Schwarzspecht	Datel černý.
78	« *major*	« große Bundspecht	Strakapaun wětší.
79.	« *medius*	« mittlere dto.	« prostřední.
80.	« *minor*	« kleine dto.	« menší.
81.	« *viridis*	« Grünspecht	Žluna, datel zelený.
82.	*Yunx torquilla*	« Wendehals	Wijohlaw, krutihlaw, wrtohlaw.
83.	*Upupa Epops*	« Wiedehopf	Dedek, dudek, dud.
84.	*Vespertilio*	die Fledermaus	Nedopýr.

Hwězdičkau (*) znamenaní druhowé ptáků jsau ti, jichžto škodliwost s užitkem, jejž působí, stojí w rownowáze; protož mají býti jen s mírau hubeni.

Než ani ptáci nejsau s to, aby wšecky hausenky stráwili, zwláště když powětrnost přízniwa jest jich líhnutí. Každý majitel musí tedy od počátku jara a po celé leto na stromy dohlížeti, a wylíhlé hausenky zahlazowati a pilně sbírati.

Hausenky nehnízdí toliko na owocních stromích, nýbrž i na planých listnatých, jakož jsau topol, jeřáb, trní a hloh. Na trní a hlohu dají se hausenky snadno zahladiti, jelikož jest to křowí nízké, bez ceny a od kořene se omlazující; jeli na něm tedy mnoho hausenčích hnizd neb již hausenek wzniklých, nejlépe jest je posekati a spáliti. Wyplemenění na wysokých planých stromech musíme ponechati pauze ptákům; neb lidská síla nestačí, aby se i s nich sbíraly.

K odstranění hausenek musí se i pupy jejich rozmačkowati, a i motýlowé, kteří hausenčí wajička kladau, chytati a zabíjeti. Hausenky, dosáhnauce auplného wzrůstu, zalézají k zapředení neb k zapupowání i na zahradní zdi a blízké domy, nebo i na stromy. Práce zahlazowání pup jest welmi lehká; jestiť třeba toliko (klocem jsauli tuze wysoko, na bidle upewněným) je rozmačkati. Každau pupau zahladí se i budaucí motýl, jehož samička by byla snesla dwě i tři sta wajíček. Zahlazowání pup musí se ale státi častěji, ješto každoročně lezau nowé hausenky se stromů na zdi a se pupují.

Ale i powstalí a odjinud přilítlí motýlowé musí býti zahlazowáni, zwláště bílí, jimž říkáme běláskowé, aby se tím překazilo kladení wajíček, z nichž se příštího roku líhnau hausenky. Běláskowé sedají rádi w Čerwenci a Srpnu, zwláště wečer, na kwěty rostlin, předewším na bodláčí, stračí nůžku, plané karafiáty, na čerwený jetel a na swršky owocných stromů, w takowém množstwí, že se zdá, jakoby tyto rostliny měly bílé listy a kwěty. Poněwadž motýlowé na nich spí, mohau se snadno pochytati rukama, aneb se stromů střásti a zahladiti. Též se sletují motýlowé u welkých haufích na močály a kalužiny blíž cest. Neníli za welkého sucha žádných kalužin, mohau se snadno udělati. Na těchto wlhkých místech po-

hromadě sedící motýly třeba toliko rozšlapati, kterážto práce se ponechá dětem, majícím přitom i swůj žert.

Než sbírání hausenčích hnizd, hausenek, pup, motýlů, chraustů jednotliwci máloby prospělo, jestliže w obci wšickni pospolu každý na swé štěpnici této práci se nepodrobí a pilně jí nehledí. Jeden nedbanliwec škodí mnohým pilným. Hmyz, když obžere stromy nedbalého hospodáře, přepadne zahradu pilného, a byť se tento i sebe wíce přičinil, předce mu je obežerau, a když i tomu neunawenau pilností zabrání, aspoň motýlowé w zahradách těchto nedbanliwců zlíhlí přilítnau na bujně zelenající se stromy, a nakladau wajíček, kterážto pro příští rok pilnému zkázau hrozí.

Jeli kůra na stromech drsnatá, rozpukaná a byloby se obáwati, že by tam byli motýlowé nakladli swá wajíčka, musí se kůra šornau zahradnickau pěkně oškrábati a pně nátěrkau w §. 46 popsanau potříti štětkau. Tím spůsobem wajíčka do kůry kladená se wyškrabau, aneb se tak pokazí, že se z nich hausenky nemohau líhnauti.

Ale nejen pro příští rok máme se zkázy z množstwí motýlů obáwati, nýbrž tentýž rok, když hausenky w zahradě sausedowě nebo w žiwém plotě okolo zahrady powstanau, máme se proti hausenkám co brániti. Nebo když hausenky sausední cizí stromy obežerau a naše čistě držené stromy bujně se zelenají, stěhují se hausenky ze sausedních zahrad přes ploty a zdi w hejnech do zahrad čistých a posud zachowalých, lezau ze země po kmenu až k listí a wšecko sežerau. W tomto nebezpečenstwí musí pilný štěpař po krajích swé štěpnice na wšech stranách dohlížeti, nedotýkajíli se wětwe jeho stromů wětwí stromů sausedowých. Kde by tak bylo, musí wětwe swého stromu uřezati a se sausedem se srozuměti, aby i on, jak zákony předpisují, wětwe swých stromů, kteréž přes meze sáhají, aspoň až k mezím pořezal. Když se to stane, nemohau hausenky ze sausedních stromů zrowna na naše wětwe přelezti, nýbrž majíce chuť na čerstwý list stromů našich, musí lezti po zemi až ku kmenu. Aby ale na stromy newlezli, zabrání se snadno, přiwáželi se

okolo stromu as loket zwýší od země kus jako lidská ruka širokého silného papíru tak pewně, aby mezi korau a papírem nic nemohlo prolezti, nýbrž wšecko, co na strom chce lezti, muselo přes papír. Když jest papír již okolo stromu dobře přiwázán, natře se řídkau kolomazí neb laciným olejem, w němž se rozpustí smůla. Toto potírání musí se opáčiti aspoň každý osmý den a tak dlauho, dokud hausenky trwají.

Hausenky na tomto pásku papírowém uwázlé smetau se každý den na zem a rozšlapau se; tak se stromy uchrání.

§. 68.

Prstenice.

Jiný welmi žrawý a škodný druh hausenek jsau prstenice, které se okazují časně na jaře w měsících Kwětnu a Čerwnu.

Tyto hausenky líhnau se z wajíček jistého druhu motýlů, kterýž je w podobě prstýnků snese okolo nejwyšších wětwí, z wětšího dílu obmladků, obzwláště ke straně wýchodní a polední.

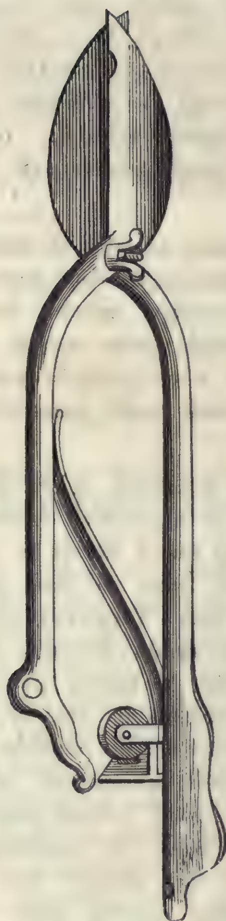
Tato wajíčka jsau řádně jedno podlé druhého snešena a slepena tak pewně dohromady, že wyhlížejí jako sukowité zatwrdnutí kůry, s kterau také obyčejnau barwu míwají. Nad to jsau potažena nějakau fermežowau šťáwau (pokostem), která působí, že nejenom dešťům a wšem nehodám, ale i nejtužší zimě wzdorují.

Tyto prsténky hausenčí musí se bedliwě hledati, nehtem neb nožem se odlomí, a každý kausek spálí. W jednom tomto prsténku býwá 300 i 350 wajíček. Pokud tyto hausenky rostau, mají tu wlastnost, že w rozsochách stromu, to jest, tam kde se wětwe dělí, u wečer a w čas deště se slézají. Tím se zahlazowání jich welmi usnadňuje; nebo potřebí jest, jen každý wečer, pokud je ještě swětlo, aneb časně ráno za studena, rozwětwí stromů bedliwě ohledati, a kde se chumáč hausenek nalezne pohromadě, mokrým hadrem je zamačkati. Jsauli takowá rozwětwí příliš wysoko na stromě, žeby se, i kdyby člo-

wěk na strom wylezl, nedala rukau dosáhnauti, upewní se na bidlo hadr nebo wlněný kloc, namočí se do wody, a tím se hausenky zamačkají. Pakliby přitom některé spadly do tráwy, musí se wyhledati a zašlapati. Nebo jestliže předce některé zalezly, opačme práci dne druhého, a jistě je mezi jedním neb druhým rozwětwím nalezneme.

Zahlazowání hnizd nemůže se dosti časně poraučeti, pokud totiž hausenky jsau mladé a se drží pohromadě. Pakli hausenky powyrostly, opustily hnízda a rozlezly se po stromě, jestiť každá práce marná. Poněwadž pak se stáwá, že se předce něco prstenic zapupuje a swé pupy upewní buď na zdech nebo kmenech stromů, musí se i pupy zahlazowati.

Některý druh hausenek, jakož jsau běláskowé, míwají swá hnízda až w nejwyšších wětwích stromů w chumáčích. I do těchto hnizd slézají se hausenky wečerního času nebo při dešti, ješto we dne po celém stromě se rozlézají a ožírají listí. Takowéto wětwe musí se záhy ráno ulámati anebo raději uřezati. Jelikož se ale tak wysoko lezti nemůže, a řebřík pro porauchání wětwí, kwětu a owoce se nesmí na stromy klásti, ustřihnau se tyto wětwičky hauseníkem na dlauhém bidle nastrčeným. K tomu dobře slauží zahradnické nůžky (wiz obrazec na str. 84). Tyto býwají jedním swým železným ramenem upewněny na bidle, k druhému ramenu přiwáže se prowázek, jenž tak dlauhý býti musí jako bidlo. Jak mile se wětwička nachází mezi nůžkami, přitáhne se prowázek, a wětwička jest ustřižena. Spadlá wětew anebo raději hausenky na ní musejí se na zemi dobře rozšlapati. Tyto zahradnické nůžky jsau i ke sbírání hausenek na podzim a w zimě welmi potřebné, aby se jimi sestřihaly wysoké wětwe, na kterých jest suché, skraucené listí a w noci hnízda hausenčí.

§. 69.

Zawinač.

W Čerwnu a Čerwenci ukazují se na štěpích a šwestkách malé swětlozelené hausenky, stawící sobě domek ze dwau i tří listů, jež slepí: to jsau tak nazwaní zawinači. Jelikož tento druh hausenek nebydlí we hnízdech, nýbrž porůznu, lze je též zahlazowati toliko jednotliwé, když se totiž slepené listy smačkají, nebo utrhané seberau k spáleni.

§. 70.
Spěnuška.

Spěnuška (chumáčowité hausenky, píďálky, Spannraupe, Forstschmetterling) jmenují se jisté hausenky, které toliko na předním a zadním dílu těla swého wíce noh mají, nikoli ale w prostředku; pročež, když chtí lezti, tělo swé shrbené pozdwihují, aby zadní nohy tam opět postawily, kde přední nohy stály, a přední nohy tak daleko zasazují, pokud stačí délka jejich těla. Při kráčení wzpíná se tělo jejich, odkudž pochází jméno spěnuška. Druhů spěnušek jest wíce. Líhnau se později než běl ásek a prstenice, spustí se, když čas zapředení nastáwá, po niti, kterau samy ze sebe wypřádají, na zem, kdež se zapupují a později se promění w nočátka. Jejich sameček lítá jen w noci, samička ale, která majíc jen malá křídla lítati nemůže, wyléza na strom, kdež ji sameček nalezne a s ní se páří. Každá samička klade 80 i 140 wajíček do stromowé kůry, na listí na stromech pozůstalé nebo w mech stromowý, a pokazí předewším kwět owocní.

Tyto hausenky sbírati jest welmi těžko, dílem že jich není tak snadno widěti, protože jsau menší, přitom zelené a sedají na nejwyšších a nejmladších ratolestech stromů a w owocním kwětu. Jak mile se tyto hausenky wylíhnau, rozlezau se jednotliwé po stromě, a hned se zakausáwají do mladých pupenů, což poznati jest dle wytékání jakési medowé wodičky a po malé snědé jízwičce na nich. Když za prwní potrawu stráwí autlejší díly kwětných pupenů, sáhnau také po hrubších listech, a když nemají dost owocných, pustí se i do lípowých, wrbowých a jiných listnatých keřů. K žrádlu posadí se wždy jen na spodní stranu listu, který si w čas swlékání přádlem swým swinau a tak se zachrání. Zdá se, že jen w noci žerau, a wzdorují nejen stálému dešti, nýbrž i hodné zimě. Ještě twrdší jsau motýlowé, kteří pro to dostali jméno zimních, že wytrwají i w čas zimních mrazů od Října až do Prosince.

Od tohoto druhu hausenek můžeme si jen tím spůsobem pomoci, když zhladíme samečky, a překazíme takto

páření. Zahlazowání samečků stáwá se nejsnadněji, když w Září nebo w Říjnu wečer, jak se setmí, na rozličných místech uděláme malé ohně z roští, s opatrností, aby se ohněm nestala žádná škoda; motýlowé k těmto ohňům létajíce, spálí si křídla, a jsau aspoň neškodní, byť pak některý ohni ušel, jelikož zbaweni perautek, nemohau wyletěti na stromy a tam hledati samičky, na zemi pak samiček nehledají; čímž přestáwá páření.

Nejlépe jest, když se sausedé jedné wesnice umluwí dohromady, a častěji, pokud totiž létání těch nočátek (nočních motýlů) pozorují, zároweň we wšech štěpnicích dělají ohně, a je přes půlnoc udržují.

Také se samečkowé hubí i jiným spůsobem. Poněwadž, jak známo, wšickni motýlowé w noci rádi lítají k swětlu, může se w zahradě po několik nocí jedna neb wíce swítilen s hořícími swíčkami rozwěsiti po stromích, a přikrýti hustau síťkau pomazanau kolomazí. Motýlowé na ní uwáznau, a ráno je můžeme sbírati a pobiti, takto se motýlowé buď zcela zahladí, nebo aspoň znamenitě stenčí.

Lezení samičky na strom zabrání se snadno, přiwážeti se as loket zwýší od země kus silného papíru okolo stromu tak pewně, aby mezi korau a papírem nic nemohlo prolezti, nýbrž wšecko, co na strom chce, muselo lezti přes papír. Jeli kůra příliš hrubá a nerowná, musila by se tam, kde se má papír uwázat, na hladko oškrabati, aneb pomazati směsicí hlíny a krawského lejna, tak aby se nerownost místa wyrownala. Ty kusy papíru musí býti o něco širší než mužská ruka, a když jsau okolo stromu dobře přiwázány, natrau se řídkau kolomazí aneb laciným olejem, w němž se rozpustí smůla. Toto potírání papíru musí se častěji obnowowati až do nastaupení tužších mrazů, aby papír nikdy neuschnul, nýbrž wždy zůstal lípkawý. Chtějíli samičky na strom, což se často stáwá i w Prosinci, jelikož mráz hmyzu tomuto dokonce neškodí, přilípnau se na ten papír a pojdau.

Jak jistý a jednoduchý jest tento prostředek žádá předc opatrnosti a pilnosti; protož musíme častěji, a jeli možná, každodenně k stromům dohlédnauti, jestli se tento auwa-

zek na některém stromu nerozwázal, tak žeby samičky pod ním mohly prolezti, nebo také, jestli snad wajíčka nesnesly při krajích těch auwazků na stromy nebo na auwazky samy, což se welmi často stáwá, a kteréž pak také musíme rozmačkati. Když se to opomine, býwá kolikrát wšecka naše práce marná. Tyto auwazky musíme ponechati, a nátěrku obnowowati tak dlauho, dokud motýlowé nepřestanau. Mnohé samičky jsau tak chytré, že když se jednau nohau kolomazi dotknau, a znamenají, že wáznau, hned ji wytáhnau, a od stromu spěchají; pak wylezau na jakaukoliw z kořenu wyhnanau ratolest neb jinau silnější bylinu, a na ni wajíčka kladau.

Hausenky, které z nich na jaře wylezau, ohlížejí se brzy po welikých owocních stromech, na něžby neomylně wylezly, kdyby jim w tom obranné prauhy papíru nepřekážely. Z té příčiny necháwají se i tyto přes zimu na stromech, na jaře znowa se omaží, a teprw ku konci Června, když čas hausenek přestáwá, se sejmau, aby pro potřebu zas byly zachowány; neb když se papír tukem napije, ušetří se při budaucím obwazowání nátěrky.

Sameček, který nastrojeným nočním ohňům neb líčidlu ušel, nebo přiletěl z jiných zahrad, hledá nadarmo na stromech samičku, a příštího roku nemůže žádných spěnušek býti, neb aspoň welmi málo; lečby se předce některé samičky byly dostaly přes papír.

Toho prostředku musí se každoročně užíwati, pokud se spěnušky w zahradách pozorují. Jeli we kterém roce jaká počátka pozorowati, w polowici Září již se papíry přimaží a natírají.

Jiného druhu spěnušky, jenž se we mnohých létech welmi silně objewí, jsau žlutého tílka, a opřádají se w chumáčkách w pawučinu jako w nejtenčí raušky. Kde se tyto rozmnoží, býwají celé stromy jako přádlem obtaženy, a wětwičky, na nichž jejich pawučina jest umístěna, schnau. Tyto přádelky jest nejlépe nůžkami zahradnickými, jichž podobu ukazuje obrazec na str. 84, i s koncem snítky uříznauti a dole zašlapati; nebo se také sesbírají a spálí.

§. 71.
Hausenky pospolité (Gesellschaftsraupen).

Wšeobecným jménem hausenek pospolitých poznamenáwají hospodářowé a štěpaři obyčejně ty druhy hausenek, které se za studených dnů, zwláště po dešti, w noci nebo také o poledni před parnem a chladem slézají dohromady, a takto we společnosti hledají ochrany. W takowém stawu dají se hausenky rozmačkati mokrým hadrem nebo wlněným namočeným klocem; nebo se udělá lauh z popele, do něhož se nakrájí mýdla a přimíchá se trochu wápna, aby byl lauh ostřejší. Tento lauh se w nějaké nádobě hodně zamíchá, a pak se hadrem na bidlo co pytlík uwázaným a do onoho lauhu namočeným chumáč hausenčí pokropí, počemž hausenky scepení. Čím žrawější lauh jest, tím bezpečněji aučinkuje.

§. 72.
Angreštice.

Tyto hausenky mají swé jméno odtud, že motýl, na angreštowém neb rybízowém keři zlíhlý, předewším na lupenech těchto keřů nasazuje swá wajíčka, z nichž potom wylíhlé hausenky lupení těchto dwau keřů ožírají a plení. Když se příliš rozmnoží, škodí později i jinému stromowí.

K zahubení této hausenky jest nejlépe odpadlé lupení angreštowé a rybízowé na zimu sesbírati a spáliti, protože do něho motýl swá wajíčka wloží, z nichž pak při pohodlném powětří ještě na zimu hausenky se zlíhnau a přes zimu přetrwají.

Wůbec uchowáme stromy před hausenkami, když je na podzim očistíme, kůru napukanau oškrabeme šornau, a hausenky, pupy a motýly pokud možná zahladíme.

KAPITOLA XIV.

O ohražení sadů a potřebném ošetření owoce.

§. 73.

O plotech štěpných semenišť, školek a štěpnic.

Aby domácí dobytek, drůbež a zwěř školkám neškodila, jest třeba, aby byly dobře ohraženy. Nejlepší a nejbezpečnější jest ohražení hodně wysoké a zděné, při němž nic tak lehko stromkům neuškodí, a na zeď mohau se dáti odry, a na nich rozwésti wějířowité stromky, k. p. broskwe, meruňky, šwestky atd. Také může plot býti z prken neb latí, jen budiž wždy hezky wysoký a tak zdělán, aby skrz hradbu nic nemohlo prolezti.

Plot žiwý okolo školek a štěpnic nikdy neschwaluji, protože málokdy se tak wydaří, aby nic skrz něj nemohlo, a také se na něm nasazuje mnoho hmyzu, který potom školky hubí a nedá se tak lehko přemoci.

Užíwáli kdo k žiwému plotu stromků lesních, potřebí k tomu welmi mnoho opatrnosti a práce, aby byl hned od země hodně hustý a po času nezřídnul. Malá nedbalost spůsobí weliké mezery, a učiní plot celý neplatný a ohyzdný. Takowý plot budiž z habří, neb lépe ze mladého smrčí; musí se hned z počátku bedliwě přistřihowati jak shora tak po stranách, a u wnitř musí se wětwičky pěkně proplétati.

Nejlepší a nejtrwanliwější žiwý plot jest z mladého hlohu. Aby se sazenice hlohowé dostaly, musí se hlohowé semeno nasbírati a zaseti. Pak se sazenice, když jsau co malík tlusté, wysadí na jaře neb lépe na podzim na swé stanowiště, půl střewíce od sebe do tříhranníku, a před wysazením až na půl střewíce se zkrátí. W příštím jaře a w letě nic se na nich neřeže; až po roce, když se zakoření, zkrátí se jejich wýhony a wen číhající wětwe, ostatní wětwe, rostaucí u wnitř plotu, se propletau, aby nepowstala žádná mezera. Tak se dělá rok po roku, totiž swrchu se zřezáwá a skracuje, až plot dosáhne žádané wýšky. Při bedliwém a opatrném řezání a rozwádění může se plot státi tak hustý, že ani pták se neprotáhne.

K okrase takowého ze hlohu udělaného žiwého plotu může se při wysazowání sazenic wždy na 5 neb 6 sáhů od sebe wysaditi jeden dříštál obecný (berberis vulgaris), jenž má z jara welmi pěkný kwět, a jehož jahůdky na podzim jsau welmi zdrawé a od lékárníků k rozličným lékům býwaji hledány.

§. 74.

O česání a uschowání owoce.

1. Každé owoce, buď si jakékoli, když je chceme na delší čas uschowati, musí se česati za pěkného powětří; ranní doba, když rosa oschne a slunce ještě tuze silně nepálí, jest k tomu nejpříhodnější.

2. Owoce se má strhnauti se štopkau, a jeli možná opatrně rukau; nelzeli ho dosáhnauti se země, použije se dwojáku (dwojitého řebříku), jehož podobu ukazuje obrazec; owoce rukau strhané opatrně se uloží do košíku.

Owoce se stromu střesené není nikdy schopné k dalšímu uschowání, zwláště hrušky a jablka, nebo sice welikau ztrátu utrpíme hnitím jich. Při násilném třesení owoce trpí spolu welice i strom, wlášení w zemi se otrhá a mnoho tenčích wětwiček se polámе.

3. Druhowé letního owoce jaderního, kteří na loži owocním docházejí swé náležité chuti, strhnau se několik dní před auplným dozráním.

4. Druhowé owoce zimního, ježto obyčejně na stromu nedozrají, sčesají se, když některé listí stromů počíná žlautnauti, což býwá na týden neb dwě neděle před a po sw. Wácslawu.

5. Druhy zimního owoce, jež pro delší čas chceme uschowati, nechají se, když se strhnau, několik dní na půdě wyschnauti; pak se w suchých sklepích neb komorách mrazům nepřístupných jednotliwé rozestrau na prknech neb suché slámě, nebo se uloží w truhlách naplněných řezankau, a wrstwami řezanky tak se prosypau, aby se jedno nedotýkalo druhého. Také se musí častěji dohlídnauti, a nahnilé owoce wždy odstraniti, aby zdrawé nenakazilo.

Jablka, jimž dodati chceme líbezné chuti, uloží se w bezowém usušeném kwětu w dřewěné nádobě, prwé wylité smolau, a tak wšemu wzduchu nepřístupné. Tato wrstwami bezowého kwětu a listí růžowého prokládaná jablka docházejí wýborné muškatelowé chuti.

Též se dají jablka dobře udržeti, když se pěkná neporušená wyberau, na nějaké rohožky jednotliwé, aby se jedno druhého nedotýkalo, se rozloží, pak se dwéře a okna swětnice pewně uzawrau, a w té swětnici se udělá oheň z winného réwí, aby hodně kauřil. Tento kauřící oheň musí se opakowat asi po pět dní, načež jablka oschnau a potáhnau se nějakau tenkau slanau pokrywkau. Takto připrawena uloží se jablka do nějakého saudku, proložená wrstwami žitné řezanky, saudek se zabední, a tak se dají držeti celý rok a kamkoli i po wodě bez uškození zaslati.

§. 75.

O každoročním ošetření stromů.

Každoročně na zimu w měsíci Říjnu nebo nejwýš w Listopadu míska zemní se obnowí, a jámy pro budaucí stromky se wyhodí a náležitě wykotlí; hausenky, když listí opadne se stromu, seberau se, a též se i listí, které nechce se stromu spadati, sebeře; neb jest to znamení, že w něm hausenky umístily swá wajíčka. Též když se pozorují nočátka, musí se stromy hned w měsíci Září, jak praweno w §. 70, natřeným papírem owázati a k nim pilně dohlížeti. Též se mladé stromky každoročně uwáží slamau nebo rákosím neb šipkem aneb košíky, a silní stromowé omaží se nátěrkau okázanau w §. 47, aby se ošetřily dílem před ohrýzáním od zajíců, dílem od hmyzu uloženého w kůře.

Z jara, když se není obáwati silných mrazů a zima ulewuje, stromy mechem obrostlé, též i pně stromů, jichž kůra je rozpukána, šornau zahradnickau se oškrabau. Pak jak mile půda we školce roztaje, stromky owocní se sázejí, školka se zryje a počnau se stromky štěpowati.

Tak jako každá rostlina táhne šťáwu ze země a půdu wyžije, podobně i owocní strom, a protož i tento potřeje, aby jemu za několik let byla posila dána mrwau. Dobrý hnůj jest pod stromy lejno člowěčí. Též swařené odpadky od kůží od jirchářů, nebo i krew na kořeny stromowé wlita dobrý dělá aučinek. Ještě ale lepší hnůj jest, když se kosti zwířecí drobně rozsekají a tak dlauho waří w nějakém kotlíku, až z toho powstane jícha, kteráž wystydlá zhaustne w rosol. Tento potom trochu rozmíchaný wodau a wlitý na kořeny stromů působí wýborný aučinek, a tím wíce, když se toto mrwení každá dwě léta opáčí.

KAPITOLA XV.

Měsíční zaměstnání štěpaře.

§. 76.

Leden.

W měsíci Lednu, když obyčejně wšecko pohřbeno býwá we hlubokém zimním spánku, zhotowuje štěpař, aby dní nepromrhal, pro sebe wosk, olaupáwá a opaluje koly, aby měl na jaře wšecko přichystáno. Též shromažďuje z owoce, které se tento čas požíwá, jádra, a schowáwá je. Padáli tento měsíc mnoho sněhu a we welkých kusech, a je ho mnoho na stromích, musí se setřásti, aby se stromy nepolámaly. Nadělalyli se někde u stromořadí záwěje, jak se kolikráte stáwá, že stromy až po samu korunu stojí w sněhu, musí se záwěj odhoditi, aby zajíci stromy neožraly. Jeli naproti tomu měsíc Leden mírný, a opomenulli kdo swých stromů okopati, učiní to aspoň teď, nebráníli tomu půda zmrzlá. Tento měsíc se wšecky stromy ještě prohlédnau, nejsauli na nich hausenčí hnízda, neb jestli neostaly jednotliwé lupeny. Nejsauli kteří mladši stromkowé ochráněni slamau, rákosem, bodláčím neb upletenými košíky proti ohrýzání, jest k tomu nejswrchowanější čas. Kdo chce silné stromy přesaditi, učiň to teď, neníli půda příliš zmrzlá.

§. 77.

Unor.

Padáli w tomto měsíci mnoho sněhu, musí se setřásati, též i záwěje od stromů odhazowati. Též hausenky, jestli se to posud nestalo, sesbírají se, a sice jak hnízda tak prsténky. Jestliže pak, jak za mnohých let býwá, již ku konci Unora zem roztaje, a nastane mírnější powětří, musí se staré stromy oškrabati šornau a čistiti od mechu, též se staré stromy wyřezáwají, a koruna se čistí od wlků. Tohoto měsíce řeží se rauby s peckowého owoce, zwláště s třešní, broskwí, meruněk, rynglí a wšech druhů šwest-

kowých stromů, a uschowáwají se dobře dle spůsobu udaného w §. 27. k další potřebě; též se na ně, aby každý druh ostal znám, dají známky, patrné a neporušitedlné. Jeli ku konci Unora zem roztálá, namočí se bruškowá a peckowá jádra, a zasejí se do určitého semeniště.

§. 78.

Březen.

Jestliže jádra owocní nebyla w měsíci předešlém wyseta, teď se beze wšeho rozmýšlení musí do záhonců znowu přerytých wyseti. Semenáčkowé přesazují se ze semeniště do školky, též se ze školky dorostlé stromky wysazují nejpohodlněji tento měsíc na swá stanowiště a zaléwají se. Kopulací a jarní očkowání prowozuje se na broskwích, meruňkách, třešních a wšech druzích šwestkowých. U wysazowání mladých a čištění starých stromů od mechu a poschlých wětwí se pokračuje. Zem okolo silných w zimě přesazených stromů se pěchuje; též se ku každému z nich zarážejí dwa koly, aby nebyly od wětru wywaleny. Školky se tohoto měsíce přeryjí, mladé stromky, které se předešlého roku očkowaly po sw. Jakubě, musí se, jestliže je štěpné oko čerstwé a šťáwnaté, tři prsty nad okem uříznauti; žádný wýhon krom toho, který z oka pučí, nesmí se trpěti.

Obwazky při ujmutých a přirostlých okách musí se sejmauti. Rauby jaderního owoce buď pro domácí potřebu, nebo které obmýšlíme dále zaslati, řeží se, a připojují se čísla a názwy. Též, jeli pohodlné powětří, počíná se štěpowání jaderního owoce.

§. 79.

Duben.

Neníli wysazowání stromků dokonáno, pokud možná, se w něm popiluje, a hned se zaplawuje, též i w štěpowání jaderních stromků jak do rozkalu tak do kůry se pokračuje. Wedlé štěpných raubů wyrůstající plané rato-

lesti musí se uštipowati, též wšecky wýpučky od kořene uřezáwati. Ukazujíli se již ku konci tohoto měsíce chrausti čili babky, ježto jsau kwětu stromů welmi záhubné, musí se za poledne setřásati, sbírati a jakkoliw nejprospěšněji zahlazowati.

§. 80.

Kwěten.

W štěpowání stromů jablkowých se pokračuje, a na štěpowané již pučící se dohlíží. Semeniště se opatrně pleje a po wypletí zaléwá, což i při dlauhém suchu často se má stáwati po západu nebo před wýchodem slunce. Na zahlazowání chraustů a wšech druhů hausenek wšecka péče a práce se wynakládá. Též krtkowé se chytají.

§. 81.

Čerwen.

Semeniště musí býti čištěno od tráwy, po wypletí wždy zalito, a toto zaléwání, jeli potřeba, častěji, wždy před wýchodem nebo po západu slunce se wykonáwá. Na hausenky se pilně dohlíží, a sbírání jich jakož i pup jejich na stromích, zdech a plotech se wykonáwá. Auwazky kopulowaných a raubených stromků se snímají, a štěpní wýpučkowé ku kolíkům se přiwazují.

Z třešňowého owoce odhání se zobající ptactwo sítěmi, rozličnými strašidly neb wětrnými mlýnky a klapačkami. Mámeli nějaký obzwláštní třešňowý strom jednotliwý, může se dáti udělati malá budka, a do této se dá kočka na řetízek, aby dle libosti mohla z budky wyskočiti; kteráž wýborně strom obhájí.

Zralé třešňowé owoce se česá, a pecky k setbě se shromažďují. Z počátku měsíce prodáwá se třešňowé owoce.

Stromy peckowého owoce, jakož jsau meruňky, broskwe, jsauli owocem příliš obtěžkány, protrhají se. Krtkowé se zahlazují.

§. 82.
Čerwenec.

Při welkém suchu musí se stromky z jara sázené zaléwati. Na prodej ustanowené čerwené neboli peckowé owoce, jestli se posud neprodalo, jakož jsau třešně, wišně, meruňky, též i angrešt a rybíz cení a prodáwá se. Školky musí se překopáwati, čistiti od tráwy, a jeli potřeba, zaléwati, a stromy do wýšky rostaucí přiwázati ku kolíkům. W tomto měsíci líhnau se zase jiní druhowé hausenek; z té příčiny musí se owocní stromowé často prohlížeti, a hausenky zahlazowati, pokud jsau w chumáčích po hromadě, a než se po stromě rozlezau. Ku konci tohoto měsíce počíná očkowání letní, také se stromky čistí. Stromům owocem příliš obtěžkaným dáwají se podpory, aby se při wětru nepolámaly.

§. 83.
Srpen.

Očkowání stromů se wší pilností se koná, a podpory dáwají se pod stromy.

Wětwe, které se wětrem nebo tíží owoce zlámaly, musí se při samém kmenu pilkau hladce uřezati; jsauli ale malé, ostrým nožem seříznauti, a pak se musí rána zamazati stromownicí udanau w §. 41.

Pro stromy, které se mají na podzim wysazowati, musí se již kopati jámy, aby powětří, slunce a déšť učinili zem aurodnau. Pupy hausenek a motýlowé se zahlazují. Owoce zralé se česá.

§. 84.
Září.

Owoce wesměs se česá a shromažďují se jádra potřebná k setbě, ják hruškowá tak jablkowá, též i šwestkowá, a šetrně se ukládají. W tomto měsíci přiwazují se také papíry k zahlazení nočátek, pilně se pomazáwaji, a k nim se dohlíží. Jeli míza w stromcích a raubech, s očkowáním se pokračuje.

§. 85.

Říjen.

Zimní později zrající owoce se česá, a we shromáždění a ukládání jader a pecek se pokračuje. Ku konci měsíce, jestli již listí opadlo, wyzdwihují se stromky ze semeniště, a přesazují se do školek; též se wysazují dorostlé stromky na swá stanowiště. Owoce se suší a zawařuje. Ze stromowých školek mohau se zbytečné stromky prodáwati. Mladé stromky wysazené na wenku, ochraňují se obwazowáním slamau nebo trním před zwěří. Pecky třešňowé a šwestkowé se sázejí. Na zahubení nočátek wšecka péče se wynakládá.

§. 86.

Listopad.

Pokud není mraziwé powětří, pokračuje se w přesazowání stromků; wětwičky ale nyní se neořezáwají, nýbrž toliko zbytečné kořínky, a při každém stromku na swé stanowiště wysazeném náležitá míska w zemi se udělá, aby se tam sníh a wláha mohla zdržowati.

Stromy owocní, již dříwe přesazené, kolkolem na dwa střewíce se okopají, a též náležitá zemní míska u každého se udělá. Stromky we školkách, které nejsau dokonale zaopatřeny proti zajícům, musí se obwinowati slamau, a sláma tato přiwáže se na několika místech wrbowými prautky ke stromkům, aby jim zajíci neohrýzali kůru a takto jich nezmařili.

Pro stromy, které se mají na jaře přesazowati, musí se již nyní kopati jámy, aby se zem z nich wyházená přes zimu wzduchem, sněhem a deštěm zaurodnila. Též se wšecko silné owocní stromowí, slamau neobwázané, namaže nátěrkau udanau w §. 47 k ochránění proti zajícům a k zahlazení wšeho hausenčího hmyzu.

§. 87.
Prosinec.

Jádra owoce jaderního se střádají a ukládají. Též pecky a skořepiny, jež na jaře chceme klásti, wloží se do hrnců, a wrstwami písku neb drtin wlhkých se proloží; pak se na suchých místech přechowáwají přes zimu, a dobře se přikryjí dýnkem dírkowatým, aby nebyly sežrány od myší. Hnízda hausenčí, též prsténky na stromích, keřích a žiwých plotech se sbírají a pálí. Owoce uložené we sklepích na suché slámě nebo prknech pilně se prohlíží, a nahnilé se odstraňuje, aby se od něho jiné nenakazilo.

DÍL DRUHÝ.

O zákrscích.

KAPITOLA I.

O zákrscích a řezání jich wůbec.

§. 1.

Pojem a účel zákrsků.

Pro malé zahrádky, též i pro kauty zahrad welkých, neb do rábátek, kdež se nalézají zeleniny, hodí se wýborně zákrsky, poněwadž neosazují welké koruny, a jim dle prostranstwí a položení dáti se může rozličná twářnost.

Zákrsky sobě wychowáme, když strom od mládí bedliwě a maudře na jeho wětwích wždy zpět řežeme.

Wedení zákrsků patří k uměleckému zahradnictwí. Jest to w skutku zábawné a odměnliwé zaměstnání. Zákrsky kryjí zdi a ozdobují místa, která by sice ostala bez užitku. Mnozí druhowé owoce, kteří jsau chaulostiwi na powětří, nemohau w zahradách wystawených wětrům půlnočním a průtahům wětru jinak býti pěstowáni, než co zákrskowé. Než na wenek, do stromořadí neb do štěpnic wětrům wystawených zákrskowé se nehodí; nebo ženauce swé wětwe jen s powrchu, byli by wykáceny od wětrů. Každý prawý zákrsek poznáme, když jen stromkem zatřeseme; nebo tento, nemaje žádného srdečného kořene, nýbrž pauze postranní wětwe, celý se otřese.

§. 2.
O podnožích zákrsků.

Ačkoli maudrým řezáním dochowati se můžeme zákrsků z obyčejných plání, předce, chcemeli míti prawé, jichžbychom tak násilně nemusili řezati, nejlépe jest, bráti k tomu zákrskowé keře čili podnoží. Na takowých podnožích zákrsky tak bujně neženau, ostáwají nízké a nasazují dříwe owoce.

Každý druh owocní, chcemeli jej co zákrsek wychowati, žádá jinau podnož.

Pro hrušky zákrskowé béře se za podnož kdaule, jížto jsau čtyry druhy, a sice: jabloňowá, hruškowá, portugalská a čínská. Kdauli hruškowé dáwají mnozí přednost bez pochyby pro její bujnější wzrůst. Dle nejnowějších zkaušek schwalují wšak portugalskau jakož nejpřiměřenější. Na těchto druzích dobře se zákrsky daří, wyjímajíc některé druhy, ježto mají příliš slabý wzrůst, a jsau tuze aurodné. Tyto ostáwají na kdauli zakrnělé, i hodí se pro ně za podnož lépe obyčejné slabě rostaucí hruškowé pláně, nejlépe z jader pargamentek a máselniček (Schmalzbirnen).

Na zákrskowých keřích, jakož jsau kdaule, musejí se stromky štěpowané hned při wysazowání přiwázati ku kolům, aby nebyly wywráceny od wětrů; neb ženau jen powrchní kořeny.

Pro wenkowana, který se w řezání zákrsků nezná, hodí se lépe wysokokmení neb i polokmení. Wšecky třešňowé druhy tuze nerády snesau řezání, pročež zřídka kdy se co zákrsky wychowáwají. Za podnož pro zákrskowé třešně, na nichž se wišně i třešně dobře daří, slauží třešně řečená mahalebka (Mahalebkirsche, prunus Mahaleb). Též se hodí za podnož obyčejná wišně, a černé malé ptačnice.

Pro broskwe a meruňky slauží za podnož slíwy, blumy a stromky mandlowé, též pláně broskwowé a meruňkowé, poslé totiž z nadjmenowaných druhů pecek.

Na stromcích mandlowých a meruňkowých jest owšem

owoce broskwowé wýborrější, a také se dobře na nich daří a roste; jen že jsau stromky samy pro chaulostiwost stromů mandlowých příliš citliwy na mrazy, a stromky štěpowané na podnožích meruňkowých podléhají toku pryskyřice. Nejlépe se hodí za podnože broskwí a meruněk stromky z blum a sliw.

Šwestkowé a slíwowé druhy štěpují se na blumy a wšecky druhy slíwowé, které nemají přílis silného wzrůstu.

Jabloně se štěpují na swatojančata *) čili rajská jablka. Mnozí ale z jabloňowých druhů zůstáwají na swatojančatech příliš zakrsalí, a pro ty se berau za podnož raději slabě rostaucí pláně obyčejných jabloňowých druhů.

Muškátowá renetta, bílá zimní kdaule, čerwená letní kdaule, dáwají na obyčejných netuze bujně rostaucích pláních mnohem spůsobnější zákrsky.

§. 3.

O rozmnožení kdaulí (Pyrus Cydonia Linn.), swatojančat, mahalebek a sliw.

Původ kdaule oznamuje latinské jméno její pyrus Cydonia; dostalať se napřed ze Cydonu čili Cydonie, znamenitého města na ostrowě Kretě, do Řecka, a odtud do Říma. Bez odporu ale jest prawá otčina tohoto stromu jižní Asie; nebo nejen že wůbec málo stromů počátek wzalo z ostrowů, ale žádá to owoce mnoho tepla, a musí bez odporu pocházeti z krajin wýchodních. Snad přinesli Foeničané kdauli nalezenau na Rhodu a Kandii do Krety?

Kdaule jest we swé přirozenosti strom keřowý, nemajíc prawidelnau, nýbrž jen nízkau rozložitau prostřední korunu. Zřídka kdy roste wýše než 10 neb 12 střewíců. Kdaule se wšude daří, jen nesnese půdu příliš písčitau, lehkau, jakož ani tuze mokrau a těžkau; milujeť wýsluní, sic opadá její kwět.

---

*) Jmenuje se *swatojanče*, protože jeho owoce zraje o sw. Janě.

Tento keř se welmi těžko nechá rozmnožiti od semena, kteréž nerádo klíčí. Lehčeji se rozmnoží odnožemi (Wurzelausläufer) a hřízenci (Absenker), a zwláště kladením wětwiček na jeden střewíc dlauhých do dobré a stinné půdy. K tomu se nehodí jednoroční obmladky, ale 2- i 3leté wětwičky. Na jaře se nařeží hezky silné co malík tlusté wětwičky w délce $1/2$ lokte, wloží se asi na 24 hodin do wody, a pak se položí do rabátka pro ně uchystaného tak hluboko, trochu ležatě (asi takto ⚊) do země, že jen několik ok wykukuje. Místo, kde se tyto hřízence nacházejí, musí se hodně a často zaléwati.

Chcemeli kdauli rozmnožiti hřízencemi, musíme mladé zdrawé kdaulowé stromky, tak hluboko wsaditi do země, aby jejich peňky čněly jen na několik caulů nad zemí. Tento rok se nic na nich neřeže. Na jaře příštího roku ohnau se wšecky wýpučky k zemi, upewní se dřewěnými háčky do země, a tak se přikryjí zemí, že jen u špiček wětwí několik ok wykukuje.

Tyto tak do země zakotwené a zemí přikryté ratolesti pustí během leta swé kořínky, které se mohau na podzim nebo w příštím jaře od stromů odřezati a přesaditi do školky. A tak se každoročně zápolí; nikdy se ale nesmí opominauti okolo těchto kdaulowých stromů hnojiti, majíli wyrážeti hojné wětwičky.

Swatojančata se welmi lehko rozmnoží následujícím spůsobem: do nějakého políčka wsadí se hodně tlustá a zdrawá Swatojančata, a přikryjí se tak dobře zemí, aby byly kořínky jejich zcela a hodně přikryty. Nyní se půda okolo těchto stromků hodně wyhnojí. Rabátka jimi wysázená mohau se krom toho posázeti také nízkorostaucími zeleninami, jakož jest ku p. salát, jen se tyto tam nesmějí dlauho ponechati. Swatojančata nechají se tak dlauho růsti, až odnože jejich wyblížejí co hauští. Jestliže po wyběhnutí 2 neb 3 roků wzniklo mnoho odnoží, odřeží se wždy na jaře odnože již dobře obrostlé i s kořínky, a zasadí se do školky.

Aby se toto rozmnožowání Swatojančat dle žádosti zdařilo, potřebí jest zem okolo keřů dobře hnojiti a takto

půdu udržeti w dobré síle. Máli kdo Swatojanský keř, který již nese owoce, mohau se i jádra z tohoto owoce sázeti, a takto podnože pro zákrsky wychowati.

Mahalebky, jakožto podnoží pod zákrskowé třešně, wychowáme si, když sobě nashromáždíme, pecek a tyto zasejeme. Také hřízenci a ležatě do země kladenými wětwemi se rozmnožují.

Rabátka, do nichž chceme klásti wětwe, abychom se dochowali kdaulí neb swatojančat, musí míti stinné položení, a wětwičky mají býti tak hluboko wloženy, aby wykukowala jen 2 neb 3 oka nad zemi.

Sliw co podnoží pod wšecky druhy šwestkowé, též pod meruňky a broskwe, dochowáme se buď odnožemi slíwowými nebo wkladením slíwowých pecek.

§. 4.

Štěpowání zákrskowých podnoží.

Swatojančata a kdaule se raubují, kopulují neb nejlépe na podzim očkují. Třešně zákrskowé na stromcích ptaček neb třešňowých stromcích dobře se daří očkowáním letním, nejlépe ale kopulowáním na jaře.

Meruňky na sliwách, blumách, karlatech daří se raubowáním, očkowáním nebo nejlépe kopulowáním.

Broskwe, jak na karlatech tak obzwláště také na stromcích mandlowých, daří se nejlépe očkowáním.

Každé jakéhokoli spůsobu štěpowání podnoží musí se, co nejwíc možná, státi při zemi, aby se potom stromkům dáti mohla žádaná podoba.

§. 5.

Čas wyzdwižení stromků štěpowaných ze školky.

Jako se již wýše prawilo o owocním wysokokmení, že prwním rokem po štěpowání nic se na nich nemá řezati, to samo platí o zákrscích. Udělalli ale stromek w prwním roce po swém stěpowání hodný wýhon, a máli

ze stromku býti prawidelný a zdařilý zákrsek, musí se na podzim nebo w příštím jaře buď wysaditi na swé stanowiště a dle swé budaucí podoby přiřezati, nebo, pakli se ještě ponechá we školce, musí tam aspoň ke swé budaucí podobě býti zřezán.

Broskwím, též i meruňkám, welmi dobře dělá, když se hned w prwním roce po štěpowání přesadí na swá stanowiště, lečby byl jejich roční wýhon příliš slabý. Na swém stanowišti totiž lépe a lehčeji se ujmau, než když jsau starší, a prawidelným řezem získá se jim skoro rok wzrůstu; mohau se wšak i w druhém a třetím roce přesaditi.

Zákrsky jabloňowé i hruškowé nechají se též dobře po prwním roce přesaditi, mohau wšak i w druhém, třetím nebo čtwrtém roce býti přesazeny, když jen přiřezání k swé budaucí twářnosti obdrží we školce.

§. 6.

Podoby zákrsků.

Nejoblíbenější podoba zákrsků jest wějířowá, a tato buď wrcholowá neb rozsochowá (widlicowatá), neb paprskowá (páwoocasná). Twářnost rozsochowá (skoro jako latinská písmena Y) jest nejlepší, poněwadž se při ní přirozenosti stromu činí nejmenší násilí. Ze dwau předních wětwí wyrůstají wětwe ostatní, a takto se o šťáwu na stejné díly rozdělují a strom zachowáwá se při stálém zdrawí. Čím níž tyto widlicowité přední wětwe čili rozsochy mohau býti ponechány, tím lépe.

Twářnost paprsková (Radspeichenzwerg) jest, když se žádný srdečný neb kolní kmen nenechá, nýbrž wšecky wětwe se wáží ležatě.

Twářnost wrcholowá, kterau štěpaři zákrskům dáwají, záleží w tom, že se střední peň nechá růsti rowně, a z něho stejně dlauhé wětwe, rostaucí w prawo a w lewo, ležatě se wáží na odry.

Čtwrtá a nejobyčejnější podoba, která se dáwá zákrskům rostaucím mimo odry, jest ta, že se stromku pauze di-

woké dříwí wyřeže, letorůstky se dle potřeby nechají růsti na několik ok, a uspořádají se. Tento spůsob, při kterém se zákrsku nedáwá žádná obzwláštní podoba, nazýwají podobu *keřowau* (Buschform).

Pátá podoba jest *jehlanec* (Pyramidenzwerg), když se peň nechá růsti rowně a okolo něho od spodku stromu k wrchu ratoléstky wždy aužeji se dle potřeby přiřezáwají, aby wypadla žádaná podoba.

Šestá podoba, která se někdy, wšak ale zřídka kdy, zákrskům dáwá, jest *kotlowitá* (Kesselzwerg), když se srdeční kmen a ratolístky do wnitř rostaucí wyříznau, a jen ratoléstky na wen rostaucí se ponechají.

§. 7.

Jak jest sobě spůsobiti umění řezání zákrsků.

Při řezání zákrsků má se předewším ohled bráti na to, aby se jim se wšech stran dala auhledná, oku příjemná twářnost, a aby byly na wšech místech pěkně pokryty listím, též aby, když dosáhnau času swé nesnosti, se wšech stran nasadily owocné wětwe. Z toho ohledu musí se wětwe při stromích wějířowitých na wšecky strany stejně rozwáděti, a při zákrscích swobodně stojících nesmí se strom najednau pustiti do wýšky, sice by zdola ostal nahý.

Řezání stromů jest prawé studium, které při rozličných podobách stromů, jejich wlastnostech, stanowištích a půdě žádá častého a rozumného uwážení. Protož se dá jen málo zwláštních prawidel uwésti, a muselo by se wystawěti nesčíslné množstwí obrazů, kdyby se kdo chtěl theoretickým nebo mechanickým spůsobem zcela a dokonale řezání přiučiti. Chceli kdo w řezání stromů zákrskowých býti mistrem, musí dříwe pozorowati a znáti přírodu wůbec, pak přirozenost stromů, častěji se w řezání cwičiti, následky jeho pozorowati, a takto sobě cwikem dobyti dokonalosti. Pokrok w seznámení se s přírodau a užitek, jenž nám z toho wyplýwá, hojně nám naši wynaloženau pilnost w bádání odmění.

§. 8.

Obecná prawidla při řezání stromů zákrskowých.

1. Nikdy se nemá nic na stromích řezati na zdařbůh; wždy musí nás k tomu pohnauti rozumná příčina.

2. Musíme wěděti, jaký druh stromek zákrskowý jest, zdali bujně čili slabě ženaucí, zdali ranněji na owoce neb na dřewo nasazuje.

3. Musí nám býti známo, na jakau podnož strom zákrskowý jest štěpowán, zdali na prawau zákrskowau, totiž swatojanče neb kdauli atd. čili na pláni, která silně žene.

4. Musíme ohled bráti na prostoru, jak daleko se má strom rozšířiti.

5. I na půdu musí se míti zřetel, w níž strom stojí, jeli mnoho neb málo wýslunná, stinná, mokrá neb těžká atd., též jaké mnohý stromek žádá stanowiště.

6. Každý řez musí se státi pod okem, a sice pod tím, které swým směrem ukazuje tam, kde letorůst míti žádáme. Řez nebudiž nikdy příliš dlauhý. Ruka, která wětew drží, musí býti nedaleko místa, kde řezáme, aby nůž neodřel kůru.

7. Dříwe, než počneme strom zřezáwati, jeli na odr uwázán, musí se wšecky malé snítky, wyjímajíc hlawní wětwe, odwázati, a wšecko suché listí, uschlé wrbowé prautky, též i uschlé wětwe odstraniti a raněná místa wyřezati.

8. Při zřezáwání stromů zákrskowých budiž práce počata od země čili zdola.

9. Staré a slabé stromy musí býti mnohem kratčeji zřezány než mladé a zdrawé stromky. Prawidlo krátkého řezu nemůže býti dosti připomínáno. A nejenom s hořejška musí strom držán býti krátce, ale i wětwe, aby blíže pně wždy wyrůstaly nowé letorůstky, a wětwe neostaly nahé. Zwláště potřebí této pozornosti při broskwích, při nichž takowéto chyby nelze wíce naprawiti, protože oka na starém dřewě zaschnau a ženau šťáwu jen na wenek.

10. Rosteli strom na jedné straně bujně a na druhé

slabě, musí se wětwe na této bujně rostaucí straně zkrátka zřezati, aby se učinil odpor šťáwě, aby neměla wůli rozháněti se, a takto nucena byla, hledati na druhé straně průchody.

Aby ale snad šťáwa nechodila neobyčejnými cestami, nechají se wšecky slabé snítky, které twářnosti stromu neodporují, hezky dlauhé, aby šťáwu přijímaly. Naproti tomu na straně slabě rostaucí wšecky slabé snítky se odřeží, prostřední se přiřeží zkrátka, a silné se ponechají dlauhé, aby se největší díl šťáwy hnal do nich, a na ně aučinkowal.

11. Máli na zákrsku nějaká mezera býti přikryta, a nalezáli se kde nedaleko nějaká sebe slabší wětwička, tato se až na jedno neb dwě oka přiřízne, pak, když wětwička, která jest mnohem silnější než prwní, wyžene, zase až na to oko se zřízne, které k onomu prázdnému místu okazuje.

12. Silný bujně rostaucí strom budiž zdlauha, a slabý krátce zřezán.

13. Wšecky na nepříhodných místech wyrostlé wětwe a wlky se wyřeží, neníli potřebí jich ponechati a jinak užíti.

§. 9.

Aučel řezání zákrsků.

Zákrsky se řeží ze mnohých důležitých příčin: Řezáním na wětwích býwá strom nucen, nasaditi mnohem wíce, wětšího a lepšího, též dokonalejšího owoce, což jest patrné z toho, že se stromu odřeží wětwe nenesné, a dobrým se tedy přiwede wíce šťáwy. Na zákrsku slušně zřezaném jest owoce dokonalejší i z té příčiny, že na ně může slunce a wzduch dokonale a bez překážky působiti. Zákrsky řeží se konečně také proto, aby byly auhlednější a dostaly takowau podobu, jakau sobě žádáme.

§. 10.

O wysazowání stromků zákrskowých ke zdem aneb na odry (zábradlí).

Stromek we školce pro zábradlí (odry) přiříznutý, dle pohodlí buď na jaře neb na podzim na swé stanowiště se wysadí. Máli stromek wysazen býti blíž nějaké zdi, nesmí se wysaditi příliš blízko k ní, nýbrž tak, aby byly kořeny střewíc nebo aspoň 7 caulů ode zdi wzdáleny; peň může býti nakloněn ke zdi. Takto nabudau kořeny wíce wůle, že se mohau rozšiřowati, a chowáli zeď, jak často býwá, w sobě jaký salitr, ostáwají kořeny od této palčiwé soli ochráněny.

Hlawní kořen, jestliže to postranní wětwe připauštějí, nemá nikdy býti obrácen ke zdi; pak dobře činí, když se rána, při štěpowání učiněná, pokud není zcela zarostlá, ke zdi obrátí.

Wzdálenost jednotliwých špalírowých stromů od sebe řídí se dle dobroty půdy, dle podnoží, na něž jsau zákrsky štěpowány, a dle wýšky zdi nebo zábradlí. Jeli zeď jen 6 neb 7 střewíců wysoká, musí stromům ponechána býti wětší šíř neb wzdálenost, aby, co se jim nedostáwá na wýšce, šířka dosadila. Hrušky na jaderníky, a meruňky na broskwe štěpowané žádají šíře 18 až 20 střewíců, jablka na jaderních 15 až 20 střewíců. Jablka na swatojančatech a hrušky na kdaulích stěpowané žádají prostory 12 až 15 střewíců. Jeli zeď neb špalír 10 střewíců wysoký, může mezi dwa stromky wysazen býti jeden polokmen, jehož koruna se rozwáže na zeď. Jak zákrsky dosáhnau swé náležité šíře, polokmeny se odejmau.

§. 11.

O zdech a odřích.

Při zdi nebo i plotu prkenném nemá býti šetřeno wýloh, aby byly potaženy odrami z latí, slaužícími k rozwedení wysazených zakrsků. Uwazowání stromků a je-

jich wětwí na zastrkané kolíky dřewěné nebo hřebíky wrážené jest zbytečné mrhání času, a škodí jak wětwím stromků tak i owoci, poněwadž se záwazky k tomu potřebowané zařezáwají do wětwí, aniž se tyto dají saustawně neb prawidelně rozwésti. Nejlépe slauží odry z latí neb hůlek, hladce hoblowaných, s nichž sejmuta jest kůra. Mohauli býti odry $1^1/_2$ neb 2 sáhy wysoké, hodí se k rozwedení stromů wýborně.

KAPITOLA II.

Řezání zákrsků jaderních.

§. 12.

Řezání zákrsků wějířowitých.

Máli stromek hned prwní rok po štěpowání wysazen býti na swé stanowiště, buď ke zdi nebo na swobodně stojící odr, musí se hned po wyzdwižení ze školky ke swé twářnosti, jakau chceme budaucně míti, ať jest rozsochowá nebo wrcholowá, náležitě zřezati.

Chcemeli míti podobu rozsochowau, uřeží se na stromku wšecky wětwe až na dwě proti sobě stojící, které se mu nechají hezky dole u země, a až na 3 neb 4 oka se zkrátí. Máli stromek jen jeden prut, zkrátí se tento až na 3 neb 4 oka, z nichžby žádaucí dwě proti sobě stojící wětwe wyrostly. Hnalliby jeden z těchto dwau hlawních wětwí mnohem silněji než druhý, musí se wětwe silně rostaucí w příštím jaře hodně krátce zřezati, aby se sobě wyrownaly; malé wětwičky na něm se ponechají, aby se do nich rozdělila šťáwa. Slabě ženaucí wětew musí se nechati dlauhá, a na ní wšecky malé snítky zřezati, aby jen wětwi silné wšecka šťáwa přišla za podíl. Tyto dwě hlawní wětwe přiwáží se ležatě k odru. Též w potomních létech letorůstky z těchto dwau hlawních wětwí wyhnané wždy se trochu přiřezáwají, a ležatě přiwazují k odru, tak, aby nikde neostala žádná mezera, nýbrž aby byla celá zeď přikryta wětwemi wedlé sebe ležatě se táhnaucími.

Jewí se w tom zběhlost a pozornost zahradníka, když na obau stranách proti sobě wždy stejně tlusté a dlauhé wětwe stojí, a strom co žebra lidská jest rozweden. Ženeli strom mnoho a silných wětwí, nenechá se mu jich tolik státi, ale za to se mu silné wětwe málo zkrátí, a zbytečná oka a wětwičky hned se wylomí prstem, aby se stromu nenadělalo mnoho ran a šťawau se neplýtwalo. Ženeli strom naproti tomu slabé wětwe a jen málo jich, ty se hodně zkrátí, w čas potřeby i na 1 neb 2 oka, aby se tak hodně mnoho a spolu silných wětwí docílilo, z nichž se potom nejpříhodnější ponechají až na půl střewíce wzdálí od sebe, a na odry se přiwazují, až jest zábradlí přikryto. Pak se jen každé koruně letorůstky něco zkrátí a suché wětwe wyřeží. (Následující obrazec okazuje dokonalý wějířowitý zákrsek).

K podobě paprskowé též se strom při wysazowání ze školky nebo w ní asi na 4 oka zkrátí, a pak při přesazowání na stanowiště wětwičky, které se této podobě hodí, k odru se přiwáží. Řezání se koná tak jako při předešlé podobě, jen se musí obraceti na to zwláštní zřetel a pozornost, aby wětwe stejné tlauštky byly, sice by to bylo proti sauměrnosti, a uráželo by oko. Z toho ohledu se musí přede wším zřetel bráti na wětwe rostaucí do wýšky, kamž má šťáwa zwláště swůj tok; tyto se při řezání ponechají delší, aby se tok šťáwy tam stal wolnější; naproti tomu rowně ležící hodně se zkrátí, aby se sesílily, a šťáwa k nim se přilákala.

Při podobě wrcholowé, kdež se peň nechává wolně růsti, a z něho po obau stranách w stejné dálce od sebe wětwe wodorowně se rozwádějí a uwazují, musí se zřetel bráti na to, aby byly po obau stranách stejné tlauštky, délky a w stejné dálce od sebe, tak aby je oko takořka na prwní pohled mohlo přehlédnauti a počítati. Strom wrcholowatý, a wůbec každý wějířowitý musí zeď krýti w podobě příjemné oku.

Co se týče wějířowitých stromů stojících swobodně, bez zábradlí, nebo na zábradlích swobodně stojících, beze wší zdi nebo prkenné zadní bedniny, musí tak býti řezány jako stromy na zábradlích, jediné s tím rozdílem, že se musí řezati s dwau stran; a poněwadž nemohau tak wysoko wedeny býti jako na zábradlích, musí se jim nechati wětší šířka.

§. 13.

Řezání zákrsků jehlancowitých.

Při podobě jehlancowité záleží největší okrasa w tom, aby byl peň se wšech stran osazen stejně hustými wětwemi, beze wšech mezer. K dosažení toho musí raub hned prwní rok po štěpowání zříznut býti až na jedno oko zpět, tak aby i níže ležící spící oka nucena byla ke hnání, a stromek tedy zdůlí wyhnal hodně mnoho wětwiček. Druhého roku též se tak řeže, aby nebyl o mnoho wýš než ostatní wětwe. Též se každoročně

kolkolem řeží wětwe zpátky, a sice nad tím okem, které jest obráceno ke pni. Nalézajíli se prázdná místa, zřízne se wětew blíže stojící nad tím okem, která k oné mezeře hledí.

Jehlancowité stromowí může se dělati ze wšech druhů, lépe ale se daří z owoce jaderního než peckowého. Owoce na stromích jehlancowitých býwá ze wšech zákrskowých podob nejlepší, protože může slunce i wzduch se wšech stran na ně působiti. Druhowé, kteří nasazují husté wětwe, hodí se k tomu zwláště. Sem náleží: *šwejcarka*, *hermanka*, *špekowka*, bílá *císařka*, wšecky pargamentky atd.; mezi jabloněmi *pepáci*, *kdaule* a *renetky*.

Nástin dokonalého jehlancowitého zákrsku wiz na následujícím obrazci.

§. 14.

Řezání stromů kotlowitých.

Zákrsek kotlowitý hodí se zwláště do kautů zahrad. Jak okazuje již jméno jeho, má kulatau a uwnitř dutau korunu. Jest to ještě jediná podoba, která se zachowala ze hříček starých zahradníků. Stromek, jemuž tuto podobu chceme dáti, musí k tomu weden býti hned w prwním roce po štěpowání, a zřízne se blízko země na místě, kde se naleză několik ok blízko sebe stojících. Když z těchto wyženau wětwe a sesílí se, zřeží se zase na několik ok, aby z nich wyhnaly postranní wětwe, a ty se ležatě rozwádějí; takto koruna kolkolem zhaustne. Aby ony wětwe přijaly žádanau podobu, dají se okolo koruny asi tři obruče, z nichž wždy hořejší jest o něco širší, než dolejší. K těmto se wětwe přiwáží, a tak se docílí dutost koruny.

Koruna nesmí přesahowati wýšky 6 neb 7 střewíců. Též musí se na to hleděti, aby žádná strana druhau nepřerůstala, než stejně rostly. Aby koruna příliš nezhaustla a wětwe nerostly pomateně, mohau se oka, ježto se na nepříhodných místech ukazují, hned uštipowati; takto se ušetří mnoho ran, které by se stromu řezáním wětwí musily udělati.

Jeli potřeba některé prázdniny na stromku pokrýti wětwemi, musí se některé blíže stojící wětwe bujně ženaucí nad tím okem zříznauti, které k oné prázdnině ukazuje, tam swůj wýhon wedauc. Častěji se takowáto prázdnina pokryje, když některau wětwičku přitáhneme šnurau na onu prázdninu a tam ji uwážeme; když dřewo stuhne, wezme se šnura pryč.

§. 15.

Řezání zákrsků podoby keřowé neb kařelné.

Tímto řezáním nedáwá se stromku žádná zwláštní podoba; nýbrž řezání jen proto se koná, aby byl strom trochu auhlednější, a nesl pěkné owoce, když by mohlo

po prokleštění koruny působením slunce i wzduchu pohodlně wyrůsti a dokonale dozráti. Wětwe musí se hezky zkrátka zřezati, aby se sesílily, a mohly owoce unésti, protože nemají žádné podpory.

Jestliže se žádané podoby řežem docílilo, což se obyčejně stáwá za 3 neb 4 léta, musí se na to dbáti, aby se w této podobě udržely; což se stane, když každoročně zkrátíme jejich letorůstky, a wětwe, které by twářnost hyzdily, uřežeme a odstraníme. Při každoročním řezání musí se předewším na to hleděti, aby byly wětwe w stejné dálce od sebe, a podoba příjemná oku.

§. 16.

O času řezání zákrsků.

Jak brzo lupení se stromu spadne a šťáwa jeho zimau zhaustne, nastáwá jeho zimní spánek a tak jakási nečinnost. Od toho času, až když zase jeho šťáwa zřídne a počne obíhati, dá se se stromem nakládati dle libosti, a může se po celau zimu řezati. Že ale při učiněných ranách častěji mohau tuhé mrazy stromkům uškoditi, oka blíž řezu pokaziti a celé wětwe wysušiti, jest nejpříhodnější ke zřezáwání zákrsků měsíc Březen; zwláště nemá se řezání nikdy před tím měsícem konati při stromowí, které má dříwí příliš řídké a wětwe duté, jakož jsau broskwe a merunky. I stromky owoce jaderního nemají, když jsau na zimu wysazeny, hned na zimu, ale až z jara býti přiřezány.

§. 17.

O prwním a druhém uwazowání zřezaných zákrsků.

Wětwe zřezaných zákrsků musí býti hned při řezání náležitě w stejné dálce přiwázány k odrům. Každá wětwička musí býti uwázána sama pro sebe, aby snad na některém místě nebylo mnoho wětwí a na jiných zase prázdná místa. Wětwe se nesmí nikde křižiti, nebo jedna přes druhau uwazowati, lečby toho žádala potřeba, aby se ukryla nějaká prázdnina. Jeli některá wětwička

krátká a nemůže dosáhnauti až k lati, aby k ní byla přiwázána, uwáže se auwazek na cíp wětwičky, a druhý konec auwazku přiwáže se k lati. Záhyby a neprawé směry wětwí naprawí a narownají se auwazky; jakož i wětwe, kterých špičky ženau pod odry, na wenkowskau stranu odrů se přiwáží.

Wůbec musí se wazba wětwí díti se slušnau pozorností a bedliwostí, aby wšecko bylo auhledné a prawidelné. Auwazek nesmí nikdy býti na oku, aniž tak pewně na wětew uwázán, aby odřel kůru. Nejlépe se hodí k auwazkům tenké prautky se žluté wrby, pokud jsau ohebné a čerstwé; nebo jestliže zaschly, musí se namočiti we wodě, aby se nelámaly.

Druhé přiwazowání, které se stáwá ku konci měsíce Čerwence, není radno konati prautky wrbowými; nebo tyto by nedozralé ratolístky odřely; ale lépe se k tomu hodí sítí neb lýko.

Aučel tohoto druhého uwazowání jest, aby byly nowě wypučelé a přirostlé wětwe z mládí přiwázány na swá místa, a takto stuhly. Uwazowáním nabudau wětwe ochrany před powětřím, neb jinak by je wítr ulámal; též se stáwají odry náležitým přiwázáním wětwí auhledné. Po celé leto musí každá wětew z jakékoli příčiny odstáwající a odwázaná do swého pořádku býti nawrácena.

§. 18.

O wylamowání mladých wýpučků a odštipowání zbytečných ok.

Jak užitečné jest časné wylamowání zbytečných wýpučků a odštipowání nepotřebných ok nejen u stromů peckowých, zwláště broskwí, ale i u stromů jaderních, jest již wýše zmíněno. Nejen, že se takto stromu uspoří mnoho šťáwy, jižby on wyplýtwal do wětwí, a též mnoho ran, kteréby při odřezáwání těchto zbytečných wětwí musily býti činěny; ale strom se také lehčeji udrží w pořádku, a tok jeho šťáwy w prawidelné rownowáze.

Toto wylamowání wětwiček stáwá se ku konci měsíce Kwětna; neb tímto časem jsau wětwe již dosti wy-

winuty, tak že se dá posaudit, čeho bude potřebí pro budaucnost ponechati, a co může býti odňato.

Odlamowání palcem jest mnohem lepší než řezání nožem. Po odřezání nožem okáži se wětším dílem zase nowé wýpučky, což se po wylámání nestane nikdy, poněwadž se zárodek wětwe wywrátí. Než wětwe, které již zdřewnatěly, musí se odřezati; sice by se wylamowáním tuze porauchaly wětwe hlawní, na nichž tyto sedí.

Wylamowání wztahuje se zwláště na stromy peckowé, nicméně jest užitečné i při owoci jaderním, jestliže w čas toku šťáwy, když se na stromu nic nedá řezati, chceme zmírniti nebo zastawiti bujný wýhon čili wlk w bujnosti, jeho a túdy buď jen špičku nebo ratolístku až k šestému neb sedmému lupenu uštípneme.

Wylamowání nepotřebných ok palcem činí tak dobře jako wylamowání mladých wýhonů, když totiž na jaře nebo při řezání wylomíme takowé oko, kteréby na stromě wyhnalo zbytečné neb škodliwé wětwe, čímž stromu mnoho šťáwy a ran uspoříme.

Wšecky tyto štěpařské práce, řezání, wylamowání a uštipowání, žádají dobré rozwážení, pozornost a zkušenost. Jen takowé wýpučky a oka zřezáwají se a wylamují, které rostau ke zdi nebo zrowna na wenek, též wlky, wyrážející zrowna z pně, neníli jich potřeba k ukrytí nějaké prázdniny neb dosazení místa wětwí, nesením seslablých; též wylamují se wětwe, které wyrážejí dwojnásobně neb trojnásobně z jednoho oka, kdež pak jen nejsilnější se ponechá. Wylamowání owoce, jestliže ho strom nasadil přílišné množstwí, budiž odloženo až do měsíce Čerwna neb Čerwence, kdež zbytečné owoce obyčejně samo spadne se stromu, též wítr do toho času mnoho sklátí.

§. 19.

Wzor řezání zákrsků jehlancowitých na kdaulích.

(Wiz obrazec na str. 117.)

1. Jalowá wětew s třemi wětwičkami. Wětwička *a* zřízne se spodkem na tři oka, ostatní wětwičky se zcela zříznau pryč.

Wětew 2. má 4 wětwičky; prwní se zřízne zpátkem na 6 ok, (bylaby se zřezala jen na 4 oka; že ale blíže kmenu jest wětwiček potřeba, musí se několik wětwiček wychowati, které přikryjí mezeru) druhá *b* zřízne se na owocní dřewo (Knotenholz, Fruchtholz), třetí se zřízne na jalowau wětwičku, a čtwrtá se zcela odřízne.

Wětew 3. má tři wětwičky; *a* jest kwětní oko, *b* se zřízne na owocní dříwí na 3 oka nazpět, *c* na wětew jalowau na 4 oka, *d* zcela se zřízne.

Wětew 4. má rozsochowé wětwičky; obě se zříznau zase na wětwe rozsochowé na 4 oka nazpátek.

5. Tato wětew se zřízne za malau wětwičkau *a*, aby ona silněji wypučela, a wyhnala wětwičku jalowau, (protože w tomto místě jest wětwi potřeba; jinak by se ona malá wětwička *a* byla na owocné dříwí zpět zřízla, a wětew *b* by se byla zřízla na dřewní wětwičku).

Pak následuje 5 owocných pupenců.

6. Zlámaná wětew blíže samého dřewa ulomená. Musí se čekati, jestli snad wyžene některé spící oko a učiní wětew.

7. Malá owocní wětew, která se upotřebí za jalowau; z té příčiny zřízne se zpět na 3 oka, aby se dolejší nahota pně přikryla.

8. Jalowá wětew s třemi owocnými pupenci. Zřízne se na jalowau na tři oka.

9. Též tak.

10. Jalowá wětew, která se zřízne zpět na tři oka.

11. Jalowá wětew; zřízne se též na tři oka.

12. Též tak.

13. Jalowá wětew, která se zřízne na 6 ok zpět.

§. 20.

Popis následků řezu předsewzatého w lonském roce, a řezu na témž jehlancowitém zákrsku w příštím roce.

(Wiz obrazec na str. 119.)

1. Tato lonského roku na 3 oka zpět zříznutá wětew wyhnala 2 wětwičky, a prostřední oko ostalo spáti. (Wětwe jsau slabé, protože strom we wrcholu příliš bujněl.) *a* se zřízne na jalowau wětew na 4 oka, a tato se příštího roku zřízne na twářnost rozsochowau, protože jest zde wětwí potřeba, *b* se zcela zřízne protože se stáčí ku pni.

2. Prwní wětwička *a* nasadila oka owocná (protože hlawní wětew mnoho šťáwy hnala a potřebowala do swých dlauhých špiček). Tato wětew ostane, a osadí w příštím roce owoce; *b* se zřízlo na nesné dřewo, a nasadí w příštím roce owoce, a sice jistěji než *a*, protože jest dřewo mladé; wětew *c* se zřízla na 4 oka, z nichž ostala dwě

spáti; nejhořejší oka wyhnala wětwičky *d* a *e*, které se nyní zříznau na 4 oka, a stane se rozsochowá jalowá wětew.

3. *a* nasadila tento rok owoce; *b* se zřízla na owocnau wětew na 3 oka; protože ale w tomto místě jest zapotřebí jalowé wětwe, zřízne se letos na jalowau wětew na 5 ok; *c* se zřízla na 4 oka na jalowau wětew, a zřízne se opět na 4 oka na jalowau wětew. Poněwadž wětew *c* jest mnohem silnější než wětew *b*, zřízne se na wětwi *c* o jedno oko míň, aby wětew *b* tím jistěji hnala do dřewa, ne na owoce.

4. Tato wětew, která byla zřezána na twářnost rozsochowau, wyhnala 4 wětwičky; *a* se zřízne na wětew jalowau na 4 oka: *b* wětwička owocná ostáwá celá a na špičce se ohne, aby nejhořejší oko newyhnalo do dřewa, aby se wětwička sesílila a tím jistěji osadila kwět; *c* se zcela zřízne, a *d* se zkrátí na 4 oka na jalowau wětew.

5. Byla nesná wětwička, a žádalo se, aby se stala z ní jalowá; ona wšak osadila na owoce, *x* jedna z 5 owocních wětwiček, wyhnala beze wšeho řezu do dřewa, a dělá zde pro onu mezeru dobrý aučinek; nyní se zřízne na 4 oka na jalowau wětew.

6. Pahýl ulomené wětwe oschnul a zřízne se.

7. Učinila tentýž aučinek jako čís. 5, a nasadila owocná oka; *xx* nasadila lonského roku dwa kausky owoce, a stala se pro silný tok šťáwy wzhůru jalowau wětwí; zřízne se teď na 4 oka na jalowau wětew.

8. Prostřední oko ostalo spáti, *a* se teď zřízne zpět na 3 owocná oka, *b* na tři oka na jalowau wětew; ostatní owocní wětwičky ostanau.

9. Z těch tří owocných ok wyrostlo *a* do jalowé wětwe, a zřízne se teď na nesnau wětew na 3 owocná oka, a *b* na 4 oka na jalowau wětew. Pahýl, na němž dwě nejhořejší oka zaschla (protože nejdolejší hnalo příliš silně) odřízne se, protože zde již ok wyhnati nemůže.

10. Nejhořejší oko welmi silně hnalo, ostatní zaschla, a zřízne se teď wětew na tři oka na jalowau.

11. Též tak.

12. Nejhořejší oko silně hnalo; zřízne se teď na tři oka a bude slaužiti za wrcholec; předešlý wrcholec zcela se zřízne, nowý se zkrátí na tři oka, aby strom zdola wíc síly dostal a tak dolejší wětwe wíce mohly hnáti, zwláště také aby wětwe rozsochowé nehnaly do owocných ale do jalowých.)

KAPITOLA III.

O řezání zákrsků peckowých.

§. 21.

O řezání peckowých zákrsků wůbec, a broskwowych zwláště.

Řezání zákrsků peckowých jest od řezání stromků jaderních we mnohém welmi rozdílné. Tito druhowé owoce mají zcela jinau přirozenost. Jejich růst jest welmi bujný, časem až přílišný. Peckowé owoce roste čerstwě, kwěte welmi ranně, a nasazuje časněji i hojněji plod nežli owoce jaderní. Rány na stromowi jaderném mnohem čerstwěji se zacelují, aniž jsau tak nebezpečné jako u owoce peckowého. Jestliže se někdy w řezání při stromowí jaderním chybí, dá se to zase zponenáhla naprawiti, ale při owoci peckowém jest a ostane hrubá chyba nenaprawitedlná.

Předewším krásné a důmyslné jest ale řezání broskwí; pro každého zahradníka jest to wysoká škola, w níž wlohy jeho nalezají největší okres činnosti.

Strom broskwowý, ač jest w našem podnebí již zdomácnělý, drží předc posud mnoho ohně ze swé otčiny přinešeného, a má jistau twrdošíjnost we swém růstu, tak že, jestli se s ním nakládá proti jeho přirozenosti, brzy onemocní a zahyne.

Štěpař musí se učit jeho bujný růst zamezowati, a jeho oheň mírniti, wšak aby ho zcela nepotlačil. Broskwowý strom časným, nesným a hojným nasazowáním owoce brzy se unawí; musí se tedy hleděti udržeti w prostřední činnosti. Musí se dobře uwážiti jeho síla, jeho zdrawí a trwanliwost, a wůbec musí se tento druh wésti wždy s předložením a maudrostí. Maudrým nakládáním a ošetřowaním může broskwowý strom dosáhnauti přes 50 roků stáří, a poskytuje nám, čím starší jest, wždy krásnější a wýbornější owoce.

Broskwowý strom nehodí se na žádné stanowiště

lépe, jako na odry, a na nich zase nejlépe w podobě rozsochowé, protože bujný růst a silný přítok šťáwy nemůže lépe býti mírněn a držen w pořádku, než ležatým položením wětwí, w kteréž podobě dosáhne 40 i 50 střewíců šíře. Při swobodně stojících broskwowých jehlancích, jichžto se málo nalezá, zkrátí se wždy wšecky wětwe a wlky; přerůstající wětwe zkrátí se na 4 oka, aby dáwaly wždy mladé dříwí, kteréž nese owoce.

§. 22.

O položení zábradlí čili odrů.

Položení odrů působí welmi mnoho k wětšímu neb menšímu wzrůstu stromů, a k dobrotě a dokonalosti owoce. Strana wýchodní jest w horké a lehké půdě mnohým broskwowým druhům welmi příhodná. Dostačitelné jest k dozrání dřewa i owoce, když požíwají na takowémto stanowišti oswícení sluncem od rána až do jedné hodiny spoledne, přičemž ani zase příliš bujně neženau a neshazují owoce. Jen jest na takowémto stanowišti stromu nemilý pronikawý wítr sewerowýchodní (Nordostwind) a palčiwý wzduch jarní. Položení k straně polední jest při našem podnebí pro pozdě zrající broskwe nejlepší. Na tomto stanowišti jsau proti wětrům sewerním a sewerozápadním chráněny, a požíwají slunce od 9 hodin ráno až do 4 spoledne. Tento stupeň tepla jest w našem podnebí k dokonalému dozrání owoce postačitelný; jen w jižnějších krajinách jest polední slunce příliš palčiwé, wysuší owoce, a činí je maučnaté.

Položení západní dobře se pro broskwe nehodí, tím méně sewerní. Při wysazowání broskwowých stromů musí se pozdě zrajícím druhům wždy dáti teplejší položení.

§. 23.

Prawidla k řezání broskwowých stromů.

Wšecko, co jest již o řezání stromů zákrskowých wůbec řečeno, platí i zde; nic méně dlužno při řezání stromů broskwowých šetřiti některá zwláštní prawidla.

Okážíli se wlky, což se při broskwowých stromích hustěji stáwá než při jaderních (welmi často i z neprawidelného řezu powstáwají), musí se časně uřezati, lečby jich bylo potřeba k zakrytí nějaké mezery. Jeli jich potřeba, musí se časným ohnutím a maudrým wedením proměniti w dobré wětwe. Pakli powstaly neopatrným řezem, mají zahradníku slaužiti k wýstraze při budaucím řezání. Broskwowý strom nasazuje owoce na ročních wětwích. Každý rok musí tedy zahradník wychowati nowé wětwe, a hleděti je zachowati; k tomu cíli musí některé starší wětwe zkrátka, jiné zdlauha zřezati, některé pro běžící, jiné pro budaucí rok. Potřebí jest broskwowé stromy wésti wždy raději níž než wýš, a wětwe wždy přiřezáwati blíže pně, aby nepowstaly na lokte dlauhé nahé wětwe a mezery. Také nesmí žádná wětew státi kolmo, ale wždy přiwázána býti ležatě. Jestliže po několika létech broskwe wybujní, musí se držeti kratší, a nesmí se opomenauti přidati jim čas po čase čerstwé a dobré země, a tak jim přilepšowati. Rány a zbytečné řezání zwláště w nečas musí se při broskwích co nejwíce možná opomíjeti; proto dobře dělá odštipowání zbytečných ok a mladých wýhonků.

Na wýhonu pošlém z oka neb z kopulací neb i z raubení nebudiž prwního roku zhola nic řezáno, třebas by wýhon dosáhl tlauštky palce a wýšky muže. Takto se jeho koření sesílí, a když se potom na jaře při přesazowání zřízne na 3 neb 4 oka, wyžene hlawní wětwe w takowé síle, že brzy nejkrásnější špalír pokryje.

§. 24.

Prwní přiřezání stromu broskwowého pro odry k podobě rozsochowé a jeho další šetření.

Jak brzy se stromek se swým jednoročním wýhonem přesazuje ze školky na swé stanowiště, uřízne se asi střewíc od země až na dwě pěkná oka naproti sobě stojící zpět (tak sice, aby se nalezala po stranách).

Řez se musí státi ode zdi k wenku, aby křiwolakost přišla ke zdi. Ostatní oka a wětwe, pod oněmi dwěma

za wětwe hlawní zwolenými, buď se teď wylomí nebo se ještě dwě nechají do zásoby, kdyby snad jedno z oněch dwau wywolených ok buď nějakým hmyzem neb jinak přišlo k zmaření. Pakli šťastně wyhnaly, a jsauli již na jeden neb dwa prsty dlauhé, tenkráte oka pod nimi stojící se wylomí. Tyto dwě wětwe mohau w prwním roce dosáhnauti přes jeden loket délky, a wyhnati mnoho wětwiček postranních. Jak brzo tyto dwě hlawní wětwe jen trochu se sesílí a zdřewnatí, musí býti rownowážně nebo trochu wýš uwázány na odry pewným lýčím neb sítím, a sice každý na swé straně w stejné wýšce, aby měl jeden jak druhý stejné položení, aby se šťáwa mohla stejně rozdělowati, a protož i wětwe stejně rostly a se sílily, což slauží stromku k weliké okrase a užitku.

Hned w prwních měsících musí se pilně na to dohlížeti, jestli jedna wětew druhau nepřehání; sic by musila ona, ježto druhau předhonila, níž a ohnutě býti uwázána; kdežpak hned nucena jest šťáwa wolněji přitékati; nebo by se musila silnější na špičce uštípnauti na jeden neb na dwa palce, což podobně její silně přitékající šťáwu zarazí.

Sehnutí wětwí může se státi kterýkoliw čas, ale přištípnutí nemá se předsebráti před sw. Janem.

Jestliže wysazujem stromek ze školky na stanowiště, který již we školce dokonalau rozsochowau podobu přijal, musí se s ním naložiti tak jako se stromkem, jenž byl hned prwní rok po štěpowání na swé stanowiště wysazen, s tím jediným rozdílem, že tomuto teprw ze školy wyzdwiženému musilo by ponecháno býti wíce ok, aby mohl také swé kořeny síliti, kdežto onen již na stanowišti ujatý kratčeji se zřeže. (Wyswětlení dá §. 25.)

§. 25.

Řezání w druhém roce.

Jestliže stromek w prwním roce na dwě oka zříznutý swé dwě wětwe wyžene nestejně, tak že je jedna mnohem silnější a delší než druhá, musí se hned na jaře při řezání na to dbáti, aby se stejnost dosáhla. K tomu cíli

musi se wětew silnější zřezati welmi krátce, až třebas na jeden prst, a slabší se ponechá celá; tak se šťáwa w tlusté wětwi promění a zastawí; naproti tomu slabší ale delší šťáwu onu přitáhne, a tak se w tlauštce oné wyrowná. W této případnosti mohau se silné wětwi ponechati malé wětwičky, jsauli tu jaké, aby něco oné šťáwy spotřebowaly.

Pakli ona dwě oka w prwním roce wyženau wětwe stejně tlusté, zkrátí se tyto w příštím jaře na osm ok. Takto se pokračuje, a nejwyšší wýhon podrží se co jalowá wětew, čímž se hlawní wětew udržuje. Wšecky wětwe musí uwázány býti ležatě a rownowážně, neboť rowně stojící přitáhnau hned wíce šťáwy, jiné přerostau a překáží takto stejnému rozdělení šťáwy.

§. 26.

Další prawidla řezání stromů broskwowých a opatrowání jich we stáří.

Nejhlawnější prawidlo při stromowí broskwowém jest, aby bylo hned zmládí zkrátka zřezáwáno. Ač jednomu kolikrát přichází líto, nejkrásnější wětew zříznauti, nesmíme jich předce šetřiti, sice by ostal strom dole nahý, protože nesné dříwí po donesení owoce uschne. Předce ale musí opatrný zahradník při řezáni broskwí zachowati míru, a dle powahy, růstu, stáří a jiných setkáwajících se okolností jeho bujnost mírniti, nikoliw ale zcela potlačiti.

Upomenuto budiž, že při broskwích štěpowaných na podnože mandlowé musí štěpař nechati wíce dříwí než u takowých, které jsau štěpowány na podnožích slíwowých; nebo poněwadž broskwe na mandlích silněji ženau, cauwlyby silným řezáním we swém růstu zpět, a jejich oheň nebylby jen umírněn, ale udušen; takowýto strom obyčejně zachází. Wždy musí zahradník hleděti, aby wzniklo hodně mnoho jalowých wětwiček, neb potom neschází na owocných; kdyby kdo hleděl docíliti jen owocných, tyto, jak již řečeno, po donesení zhynau, a tak by se broskwe blíže pně a hlawních wětwí stala nahá.

Řezeli si kdo na jaře broskwowé stromowí sám (na

zimu neb w zimě není w našem podnebí řezání nikoliw radno), rozwáží se předewším wšecky wětwičky (wšak bez důležité příčiny nikdy wětwe hlawní), a odřeže se předewším wšecko suché jakož i staré dříwí, které před několika léty neslo owoce a nemá žádných nowých wýpučků. Též se odřeží wšecky příliš slabé, jakož i takowé silné wětwe, které mají zažlautlé a uwadlé lupení a daleko od sebe stojící oka, ač neníli se obáwati mezer, neb nechcemeli jich jinak použiti. Pak začneme řezati zdola po prawé ruce, a sice střídawě wšecky slabé a silné wětwe tak, že jednu necháme dlauhau na 6 caulů, na střewíc neb i wíce (dle powahy její délky a množstwí ok), druhau pak po ní stojící zkrátíme až na 3 neb 6 caulů, wšecko dle okolností wzrůstu, welikosti stromu, prostrannosti místa atd.) Jeli jedna strana až do polowice zřezána a hned také přiwázána, začne se po lewé ruce také zase zdůly řezati, a pokračuje se až do prostředka. Pak se řeže po prawé straně druhá hořejší polowice, a po skončení řezání na té straně dokončí se i druhá polowice na lewé straně. Jak mile strom je zřezán, hned se začne uwazowati zdůly, a musí se na to hleděti, aby bylo na každé straně stejně dříwí, a aby wětwe ležely proti sobě rownowážně, aby se nikde nekřižowaly, nikde nečněly za odry, než wšecky přiwázány byly spowrchu odrů. Jestliže by i w prostředku ostala jaká mezera, tato se wětwičkami později w letě wzniklými přikryje.

Při druhém přiwazowání, když jsau wětwe již porostlé lupením, musí se na to hleděti, aby owoce ostalo lupením pokryto. Swobodné a přímo na ně doléhající sluneční paprslky je wysuší, w růstu zkrátí a učiní před časem zralé; mnohému owoci při dlauhém suchém powětří tak se zkrátí šťáwa, že nezralé opadá. Broskwowé owoce rostaucí pod lupením jest mnohem wětší a šťáwnatější, než takowé, které slunce spříma oswěcuje, zwláště na špalířich, kdež požíwají mnohem méně swobodného wzduchu, rosy a deště, než wysokokmení. Při zákrscích musí jim to dosaditi wypařowání lupení; protož jest i owoce z wysokokmení mnohem lepší než ze zákrsků.

Strhnutí lupení a odkrytí owoce, aby bylo pěkně barewné, nesmí se státi než asi na 10 neb 12 dní před auplným dozráním, ani ne najednau, ale zponenáhla, tak že teprw asi 3 neb 4 dni před auplným dozráním může ostati zcela odkryté. Pokropíli se owoce tento čas trochu wodau, zwýší se tím jeho barewnost. Chcemeli barwě owoce dodati wětší okrasy, nebo barwitostí jeho wykresliti nějakau podobu, potřebí jest jen onu podobu wystřihnauti na papíře, a pak papír na owoce a sice na sluneční straně přilípnauti; wystřížené mezery, na něž mohlo slunce bezpostředně switîti, budau červené, a místa papírem pokrytá ostanau bledá.

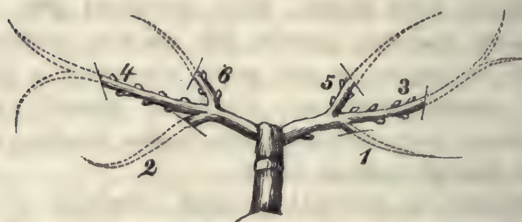
Broskwe a meruňky osazují obyčejně nesmírné množstwí owoce, které ale ostáwá maličké. Chcemeli tedy obdržeti owoce wětší, potřebí jest owoce neauhledné a stísněné potrhati, aby sobě nepřekáželo w růstu. Kde je owoce dwojaté, utrhne se jedno; kde sedí tři u sebe, utrhne se prostřední, a sice na starších stromech a slabých wětwích wíc, na silných stromech míň. Nesmí se ale s wylamowáním owoce pospíchati, ani se nesmí před koncem měsíce Čerwence předsebráti, pokud by owoce nedosáhlo welkosti wlaského owoce; neb welmi často nastaupí takowá powětrnost, že ho welké množstwí spadne.

Na zimu se broskwowé stromy nejlépe ukrýwají před mrazem jedlowau chwojí, kteráž je chrání jak před silnými holomraznicemi bez odnětí jim wzduchu tak i před náledím, že se k nim tak lehko nedostane. Náledím totiž trpíwá stromowí největší zkázu; býwať i příčinau zánětu stromowého.

Dosáhnulli strom broskwowý již hodného stáří, musí se tím bedliwěji opatrowati, zkrátka zřezáwati, wšecky nepotřebné wýpučky wylamowati, okopáwati, hnojiti a každoročně přidáním nowé a hnojné země občerstwowati. Takto se může strom držeti we swé nesnosti ještě mnohá léta, a dáwá lepší a dokonalejší owoce nežli w mladosti swé.

§. 27.

Wzor řezu stromku broskwowého na odry prwní rok po přesazení.

Na jaře po přesažení stromku s jedním wýhonem, jenž byl na dwě oka zpět zříznut, která potom wyhnala dwa stejně silné a dlauhé pruty mající slaužiti co hlawní wětwe pro podobu rozsochowau, a potom každý na oko zpět zřezán býti, wyrostly wětwe w nakreslené podobě, a byly w potomním jaře takto přiřezány: 1 a 2 odřízly se pryč, 3 a 4 upotřebily se za jalowé wětwe, a zřízly se na 4 oka; 5 a 6 byly zříznuty na 3 oka. Ostatní wypučelé wětwičky hned z počátku se odštíply.

§. 28.

Wzor řezu broskwowého stromu na odry w druhém roce.

Zde wykreslená podoba představuje též mladý zákrsek, ale s tau chybau, že se každá hlawní wětew

z počátku ponechala o 6 ok delší, a tedy místo ponechání jen 8 ok, ponecháno jich bylo 14, aby se ukázalo, jak se takowýchto chyb máme wystříhati.

A. Hlawní wětew po prawé ruce.

a. Nesná wětwička. Uwáže se, a nasadí w příštím roce owoce, načež zhyne. (Kdyby se tato wětew na 4 oka zřezala, powstaly by w příštím roce 4 wětwe; že ale w těchto místech jest wětwí dost, lépe jest užíti jí k nasazení owoce.)

b. Dřewná (jalowá) wětew. Zkrátí se na 6 ok a dá pro příští rok wýhony, které se potom mohau dílem na owocné, dílem zase na dřewné wětwe přiřezati.

c. Jalowá wětew. Pro swau nepříhodnost zcela se odřízne. Bylo chybeno, že se hned z jara buď co oko neb mladistwý wýhon newylomila. Kdyby se mohla ona wětew příležitěji přiwázati na odry, musila by býti na 6 ok zpět zříznuta pro owocný raub. Pakli by se zřízla na 4 oka, stal by se z ní dřewný raub.

d. Owocná wětew. Ostane tak jak jest.

e. Jalowá wětew. Zřízne se na 6 ok.

f. Nesná wětew. Nezřízne se; sice by se z ní stala dřewná (jalowá) wětew. Po donesení owoce zajde.

g a *h.* Owocné wětwe, ostanau.

i. Jalowá wětew. Zřízne se na 4 oka, a z ní powede se potom hlawní wětew.

k. Zcela se zřízne; nesmíť déle pozůstati, aby přílišným swým hnáním ostatním wětwím neškodila w růstu, a aby dole na stromu nepowstaly žádné prázdniny.

B. Hlawní wětew s lewé strany.

1\. 2. 3. Jsau malé owocní wětwičky, a ostanau.

4\. Nesná wětew. Po donesení owoce se zřízne.

5\. Nesná wětew, zřízne se ale za jalowau na 4 oka, ač jest slabší než sausedící, protože lépe přiléhá k odrům.

6. Jalowá wětew s dwěma owocnými wětwičkami: *a* ostane pro osazení owoce, *b* se zřízne na 4 oka za jalowau wětew, *c* se zcela odřízne.

7. Silná jalowá wětew. Zcela se zřízne, a následující silná ponechá se za hlawní wětew, protože má stejnau délku a wzdálenost od pně, jako hlawní wětew po prawé ruce. Kdyby wětew pod čís. 7 stála jen o půldruhého caule wýš, ponechala by se tato pro swau stejnau délku a wzdálenost od pně s wětwí po prawé ruce, a ostatní by se nad ní zcela zřízlo.

8. Owocná wětew. Zřízne se na 4 oka za dřewnau wětew (protože na tom místě je pro příští rok owocného dříwí potřeba).

9. Jalowá wětew. Zkrátí se na 4 oka, a užije se jí ku prodlaužení wětwe hlawní.

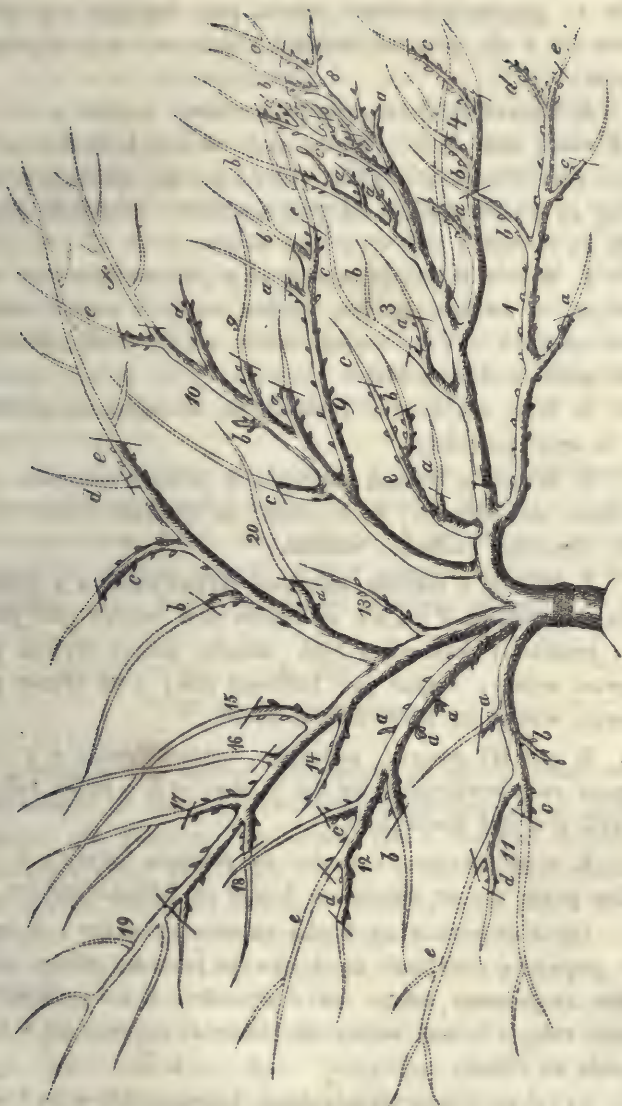
§. 29.

Wzor řezu stromu broskwowého w jeho dospělosti, s uwedením několika chyb, které se při řezu lehko přiházejí, pro wýstrahu.

(Wiz obrazec na str. 131.)

1. Jalowá wětew s třemi owocnými wětwičkami. Tato wětew jest z počátku nahá, poněwadž oka wyhynula. Chyba, která tuto mezeru spůsobila, záležela w tom, že se při prwním řezu nechala wětew o půl střewíce delší. Kdyby se byla dle prawidel zřezala, bylo by se blíže pně mladé dříwí nasadilo. Nyní se nedá tato chyba tak jako při stromowí jaderním naprawiti, protože u broskwí stará oka zasychají bujným růstem ok mladších. Od této chyby musí se zahradník wystříhati a wždy na to dbáti, aby blíže pně bylo nowé dříwí.

a, b, c jsau owocné wětwe, ježto se zřeží na 3 oka; *d* jest wětew owocná, na níž pro její krátkost nic se neřezá, ač má 8 ok. (Příliš krátké wětwičky se neřeží, leč potřebujemeli dříwí a zásobných wětwí owocných; tehdy se řeží na 4 oka zpět); *e* se zřízne na jalowau wětew an 4 oka.

2. Wětew s dwěma owocnými wětwičkami; *a* se zcela zřízne, protože wětew wen od odrů odstáwá a měloby býti hned oko neb aspoň mladý wýpuček uštípnut: takto by se byla stromu ušetřila jedna rána, a spolu přes leto hodně šťáwy; *b* se zřízne za nesnau wětew na 5 ok,

bude to zásobní owocná wětew pro budaucí rok; *c* se zřízne na 9 ok, protože bez toho zahyne, neb aspoň se uřízne.

3. Hlawní wětew; *a* owocní wětew, kteráž se zřízne na 4 caule neb 5 ok, dílem pro owoce běžícího roku, dílem pro zásobu pro příští rok; *b* a *c* se zříznau, protože by se wětew daleko od pně wzdálila, kdyby se ponechala za dřewnau neb owocnau wětew.

4. Wětew s dwěma nesnými a jednau owocnau wětwičkau, *a* owocná wětew ostane celá, *b* nesná wětew zřeže se na 5 ok, a *c* nesná wětew na 12 caulů, protože se w příštím roce odřeže.

5. Wlk čili wodní raub zcela se odřízne, protože ho tu není potřeba.

6. Wětew s dwěma nesnými a jednau owocnau wětwičkau; *aa* ostanau, *b* se zřízne za jalowau wětew na 4 oka. Owocný raubek *c* ostane.

7. Wětew s dwěma nesnými wětwičkami a s jednau owocnau snítkau *d*; *a* a *b* se zřízne pro owoce pro příští rok; jestližeby některé z nich učinilo pěkný wýhon pro jalowau wětew, ostane pro budaucí rok; *c* se zřízne pro jalowau wětew na 8 ok neb 8 caulů.

8. *aaa* tři owocné wětwičky, ostanau celé; *b* a *c* se zříznau za jalowé wětwičky na 4 oka; *a* a *c* příští rok se odřeží, aby byl špalír kryt.

9. *a* se zřízne na 4 oka za jalowau wětew; *b* odpadne pryč, a *c* se zřízne na 4 oka za běžnau wětew.

10. *a* se zřízne na 4 oka za nesnau wětew; *b* owocný pupen, *c* se zřízne na 4 oka za jalowau wětew, *g* se zřízne za jalowau wětew na čtyry oka, *d* owocná wětew ostane celá, *e* běžná wětew se zřízne za jalowau na 4 oka, *f* zcela se zřízne.

11. *a* se zřízne za zásobnau jalowau wětew na 2 oka, *b* owocný pupen, jenž tímto rokem zajde, *c* a *d* na 3 oka do zásoby, *e* zcela odpadne.

12. Tato wětew byla při řezání zase ponechána proti prawidlům o 8 ok delší; *aaa* tři owocní snítky, *b* na 4 oka za owocní wětwičky, *c* za jalowau wětew na 5 ok,

d na 5 ok za jalowau wětew, *e* se odřízne, aby se nowé dříwí blíže pně nasadilo a udrželo.

13 a 14. Jalowé wětwe.

15. Wlk. Tento se zřeže na 4 oka, protože se lépe hodí k sauměrnosti ostatních wětwí než následující.

16. Zcela se zřízne, z wýše zmíněné příčiny.

17. Nesná wětew; na 4 oka pro zásobu.

18. Na 4 oka.

19. Zřízne se na 4 oka za jalowau wětew wrcholcowé wětwe. Owocná wětew *a* zřízne se na jedno oko.

20. Tato wětew zřeže se na 4 oka, a stáhne se na prawau stranu, protože rowně stála, a tudy mnoho šťáwy táhla k sobě, kteréž naklonění již lonského roku se mělo státi.

21. *a* se zřízne na 4 oka, *b* na 2 oka za dřewnau wětew pro příští rok. Béře se proto zkrátka, protože budaucí wětwe dobře řez přikryjí; *c* se zřízne na jeden střewíc za nesnau wětew, *d* jest pozdní wýhon, a zcela se zřízne, *e* na 4 oka, a ostatní se zcela zříznau.

§. 30.

O stromu meruňkowém.

Mezi wšemi stromy zákrskowými owoce peckowého není žádný k řezu a rozwádění twrdošijnější, a protož i práce při žádném obtížnější, jak u stromu meruňkowého, při němž pro jeho diwoký a skoro neskrotitedlný růst a jeho wlky, jež neustále osazuje, wíce dělati nelze, než jeho letorůstky každoročně na 6 ok přiřezati. Osazujeť na těchto delších snítkách mnoho; protož nesmí na kolínku býti přiřezán. Pro welké množstwí wětwiček, jež wypučuje, a množstwí owoce, jež osadí, musí jeho diwokost býti potlačena, aby we wyhánění wlků oslábnul. Než při wší swé nesnosti předce wětwe wypučí lokte dlauhé, a swé dolejší dříwí necháwá nahé. Nejlépe se daří na wysoké zdi, kdežto se jeho wětwe každoročně přiřeží a wždy ležatě přiwáží; neb zrowna rostauce silně přitahují šťáwu.

§. 31.

O prwním přiřezáwání stromu meruňkowého na odry, a též jeho přesazení.

Ačkoli se strom meruňkowý na odřích welmi těžko rozwádí, předce pro jeho nesnost a krásné owoce není neradno, w zahradách podlé odrů jej sázeti; při čemž potřebí jest jisté šetrnosti.

Nebylli meruňkowý stromek hned prwní rok po štěpowání wysazen na swé stanowiště, (ač jest jako u broskwí nejlépe hned prwním rokem jej wysaditi,) musí býti w jaře nato we školce pro swé stanowiště přichystán. Zřízne se mu wýhon až na dwě nejlepší a co možná nejnižší oka, aby swé dwě hlawní wětwe náležitě založil a tak základ učinil ke swé budaucí twářnosti. Tyto dwě hlawní postranní wětwe musí býti we školce rownowážně přiwázány na dwa kolíky, až stromek přijde buď na odry nebo ke zdi; též musí býti na stromku časně z jara a čas po času wýhony a pupeny na nepříležitých místech nebo s předu na wen wyrážející odštípány, ale prawidelné wětwičky wedeny w celé swé délce.

Přijdauli zákrskowé meruňkowé stromky po jednom nebo dwau rocích k wysazení k odrům, jest při řezání jich wůbec to zachowati, aby jednoroční wýhony přiřezány byly od Listopadu až do konce Unora, aby tyto přiřezané wětwičky wyhnaly nejen potřebné dřewné, ale i nesné wětwe, a takto wždy udržena byla postačitelná zásoba wětwí.

Při přesazení jest to samo pozorowati, co u každého jiného stromu, jen sluší připomenauti, aby stanowiště pro meruňkowé stromky určená byla pěkně wzdělána, a bylaliby zem nějakým stromkem, který tam prwé stál, wyssatá a seslablá, aby byla zlepšena.

Jeli zeď, k níž mají meruňkowé stromky býti wysázeny, wysoká, mohau býti na 15 střewíců od sebe wzdáleny; jeli ale wyšší, musí se jejich postranní wětwe tím wíce rozšířiti, a dá se jim prostranstwí na 18 i 20 střewíců.

§. 32.

Další ošetřowání a řezání stromů meruňkowých.

Bylli stromek již we školce zřezán pro rozsochowau podobu, a dwě hlawní wětwe již tam se wychowaly, zřeží se při přesazowání na swé stanowiště na 8 ok zpátkem, a pak se rownowážně přiwáží na odry. Wětwičky, které z přiřezaných wětwí wyrážejí, jsau dílem prawidelné, dílem neprawidelné. Prwnější musí býti opatrně šetřeny, a jak brzy dosáhnau takowé délky, že mohau býti přiwázány, musí se dle délky rownowážně uwázati; neprawidelné ale, ježto se snad tlačí na wen atd. a wšecky wlky musí býti časně ulámány. W příštím jaře, totiž w měsíci Unoru, (protože meruňky časně ženau,) zkrátí se zase wšecky prawidelné wětwe rownowážně uwázané na 10 neb 12 caulů, jak totiž žádá jejich síla.

Jak brzo w letě wšecky tyto přiřezané prawidelné a rownowážně přiwázané wětwe wypučí, musí opět wšecky na wen wywstáwající wětwe a wlky časně býti wylámány, aby se stromu nenadělalo zbytečných ran, prawidelné ale po celé leto rownowážně na odry býti přiwázány. Chtělili bychom ještě w běhu téhož roku přikryti wětwemi nějakau mezeru, potřebí jest jen ku konci měsíce Kwětna, nebo z počátku Čerwna některau wětew blíž oné mezery na caul zpět od špičky zaštípnauti, aby wětwička nowá nucena byla hnáti k oné mezeře. Tato se nechá tohoto roku swobodně růsti, a teprwa w příštím jaře se přiřízne. Na takowý spůsob musí býti strom obsluhowán a rozwáděn, až celau sobě wyměřenau prostoru pokryje, a dosáhne swé auplné nesnosti.

Ale i w stawu nesnosti potřebují meruňkowé stromy náležitého poslaužení a spůsobný řez, protože wždy jen na nowém dřewě osazují a nesau. Každoročně tedy musí býti nepotřebné wětwe wyřezány, a mladé nesné wětwe wychowány pro budaucí rok. W letě musí býti nenesné jakož i neprawidelné wýhony odštípány, a sice hned w měsíci Kwětnu, aby tyto zbytečné wýhony neodjímaly stromu šťáwu, aby ho nehyzdili, a aby mu pozdějším

odřezáwáním wětwí nebylo naděláno mnoho ran. Kde z jednoho oka pučí wíce než jeden pupen, musí ostati jen jedno oko; slabší a neprawidelné se odštípnau. Wětwe, jichž jsme s rozwahau ponechali, nechají se růsti až do zimy bez překážky, pak se ale w příštím jaře náležitě přiřeží. W letě musí se strom častěji prohlídnauti, a kdeby co neprawidelného wynikalo, musí se časně, ale rozumně odštípnauti.

Časně na jaře, než pupeny zcela nabotnají, musí se staré a suché dříwí wyřezati, a nowé náležitě rozwésti; co je na něm zbytečného, aneb byloliby kde mnoho dříwí, musí se odejmauti.

Malé postranní wětwičky na wywolených mladých wětwích musí se hladce odříznauti, a tyto samy déle neb kratčeji dle swé síly přiříznauti; slabší se wíce zkrátí, a silnější se ponechají delší; neb čím kratší jest řez, tím silnější dříwí se nasadí. Wšecky staré pahýly čistě se odřeží.

§. 33.

Ošetřowání a řezání stromů třešňowých na odřích.

Mnozí štěpaři pěstují i třešně na odřích; ale toto nemohu nikterak schwalowati, protože žádná třešně řezání ráda nesnáší, a tím podléhá jen mnohonásobným nemocem. Také poněwadž třešňowý strom má na špičkách swé owocné wětwičky, okrádá se hospodář tímto řezáním každoročně o mnoho owoce. Wždy a bez rozdílu každý lépe učiní, když třešňowý neb wišňowý strom wede a růsti nechá beze wšeho řezání co wysokokmen. Chtělliby kdo nějakau třešni wésti předce na odřích, k čemužby se ještě nejwíce hodila *černá španělská srdeční třešně,* zachowej při rozwádění a řezání tatáž prawidla, jako u meruněk; jen s tím rozdílem, že se musí wšecky wětwičky owocné šetřiti a nůž se jich nedotýkati. Při každém zřezáwání třešní musí se také na to hleděti, aby nad každým okem owocným bylo nějaké oko dřewné; sice owocná oka pohynau, a wětew zaschne.

§. 34.
O odřích šwestkowých.

Jako třešňowé a wišňowé druhy wšecky, tak i šwestky nemilují řezání. Nejlépe se daří podlé wysokých zdí, kdež se mohau dokonale rozšířiti, třebas by wykázané jim stanowiště bylo i stinné, jen když jsau chráněny od půlnočních wětrů. Při šwestkowých druzích jest mezi stromy welký rozdíl dle jejich spěšnějšího neb zdlauhawějšího růstu. Bujně rostaucí náramně bauří a nedají se tak brzo zkrotiti: protož se za zákrsky nehodí. K těmto náleží: *Kateřinky, ranní černé damascenky, slíwa třešňowá, broskwowá, wšecky rengle, modrý perdrigon, králowky* atd.

Mezi wšemi slíwowými druhy nedá se žádný lépe wésti a ke wšem podobám zákrskowým wolněji upotřebiti, jak žlutá mirabelka. Sneseť každý řez a jest welmi aurodná.

§. 35.
O odřích mišpulowých.

Mišpule jest sama w sobě podoby zákrskowé neb keř. Chcemeli ji wésti na odřích, není k tomu nic jiného potřeba, než ji z počátku k patřící podobě zřezati a odstraniti wšecky wlky. Nejlépe se daří, když se rozwádí do šíře.

DÍL TŘETÍ.

Popis owoce a stromů owocních.

ÚWOD.

O některých wýznamích štěpařských.

Každá wěda má swé umělecké wýrazy (terminologii), jistá slowa a sady, které nezaswěcenému w saustawé přicházejí nesrozumitedlné. Bez dokonalé známosti těchto wýrazů jest nemožno hluboko w jakékoli wědě bez pochybností pokročiti.

Pro lepší srozumění nepowědomých slow w knize této obsažených následuje zde jejich stručné wyswětlení w abecedním pořádku.

Bradawička, wiz Kwětní tečka neb prašní důlek.

Bůně jest nejwětší wywýšenost owoce podlé šíře — tato se nalezá u jablek nejwíce w prostředku jablka — u hrušek časem w prostředku, časem blíž samé šomolky.

Bylina mnoholetá stejného wýznamu co křib — Staude.

Cwrknauti, prawi se o owoci, když na loži owocním uwadá a kůže neb šupina dostáwá wrásky neb se nakrčuje. Hruška hermanka zhola nic nescwrká, manice jen maličko, a Bugowa máselnička dokonale dozralá též nescwrká. Některá naše skwostná zimní jablka, jakož jest tečkowatá renetka, anglická zimní parmice, newyrownaná renetka, mají též tu přednost, že nescwrkají.

Čas dozrání (Reifepunkt) jest ta doba, když owoce na loži owocním dochází swé nejlepší chuti. Každé owoce má swůj jistý čas dozrání; některé zraje a je k jídlu hned se stromu, jako wětší díl našich letních hrušek, jiné dozraje, a swé patřičné chuti nabude až na owocním loži, jakož naše zimní jablka a zwláště wšecky zimní hrušky. Některé owoce, jestliže se jí dříwe neb později než w času swého dozrání, nemá swé prawé chuti a wůně. Čas dozrání musí se u owoce dobře pozorowati. Některé owoce má welmi krátký čas dozrání, jako k. p. wšecko owoce letní, kteréž se dá jen krátký čas držeti, což jest zwláště dobře pozorowati při hruškách. Tak se dá bílá máselnička w čas swého dozrání jen krátce držeti; jiné zase welmi dlauho, jako hermanka a manice, kteréž se mohau jísti skoro po 3 měsíce. Tento čas dozrání není také každého roku při každém owoci stejný. Tak se může hermanka za krásného teplého podzimku jísti již w Listopadu, kdežto její obyčejný čas dozrání býwá ku konci Prosince a Ledna.

Dundel (Blüthenbouquet) jest chumáčkowitý, na wětwičkách se nalézající kwět třešňowý.

Hrany neb žebra jsau u owoce jaderního wywýšeniny masa, táhnaucí se od šomolky ke štopce. U wšech renetek jest to wýrazné, že jsau na powrchu zcela hladké, beze wšech hran, naproti tomu žádá se od prawého kdaulowého jablka 5 prawidelných hran. Bílá zimní kdaule jest wzor kdaule dokonalé.

Hruškowá podoba (Birnform). Prawau hruškowau podobu má hruška, když se bůně její nalézá welmi blízko u šomolky, a od bůně ke štopce pěkně kuželowitě do špičky se stéká. Tak se cukrowka reimská a dlauhawka mohau nazwati prawidelnými hruškami.

Chrupawka (Knorpelkirsche) jest třešně s tuhým masem.

Jablečni hruška nazýwá se takowá, která má podobu zakulatělau co jablko.

Jadřinec jest z kožek sestáwající oddělení w prostředku jaderního owoce, které jest rozděleno w přehrádky a naplněno jádry. Celý jadřinec sestáwá u hru-

šek a jablek z pěti přehrádek, w nichž každé se nalézají dwě, zřídka kdy tři jádra. Tyto přehrádky spojuje uprostřed osa (Achse). Jadřinec jest někde malý někde welký, někde otewřen, někde zawřen. Otewřený welký jadřinec jest wýznamný při jablkách kdaulowých. Čím menší jadřinec, tím býwá owoce ušlechtilejší. K jadernému owoci náležejí jablka, hrušky, kdaule a wše, co má jadřinec.

Jahodník (die Erdbeerpflanze).

Keř (Strauch). Mezi keře počítají se dřewné byliny, které se dle swé přirozené powahy rozkládají nízko při zemi, a dosahují jen nepatrné wýšky a síly.

Koruna čili koš jest saujem wšechněch wětwí celého stromu. Její twar jest při každém owocním druhu rozdílný a i u jednoho každého druhu zase rozličně se lišící, tak, že znalec we štěpařstwí již dle koruny mnohý druh uhodne. Hrušky dělají obyčejně jehlancowitau, jablka wíce kulatau a rozložitau korunu.

Krátký řez, wiz Řez krátký.

Křížaly jsau nakrájená a usušená jablka neb hrušky.

Kwětní tečka (bradawička, Stempelpunkt) nalézá se u owoce peckowého na místě býwalého kwětu.

Mahalebka (prunus Mahaleb) hodí se za podnož pro zákrskowé třešně.

Maliník (Himbeerstaude).

Nálet neb mlha jest bělawý neb modrawý prášek, jenž se shledáwá u mnohých druhů kdaulowých a růžowých jablek, u nichž jest ráznau známkau, a též u owoce peckowého zwláště šwestkowých druhů se nalezá, a slauží owoci za zwláštní okrasu.

Oko jest pupen, z něhož na jaře powstáwají lupeny, dříwí a owoce. Protož jsau oka owocná, dřewná a listowá. Z ok owocných neb kwětných osazuje se kwět a owoce, z ok dřewných wynikají ratolístky, a z ok lupenowých powstáwá lupení. Též jsau *oka slepá* neb spící, která spí a newyrážejí, lečby krátkým řezem wětwí k tomu byla nucena. Slepá oka sedí wětším dílem nejdoleji na wětwích, a jsau malá a nepatrná.

Pargamentní nazýwá se hruška, když má podobu pargamutek. Tento názew wztahuje se na podobu. Pargamentní se nazýwají wšecky hruškowé druhy, které mají podobu okrauhlau.

Pargamutkowá jest hruška, když má chuť pargamutek. Od prawé pargamentky se žádá mimo okrauhlau podobu welmi jemné, tuhé a sladké maso.

Peckowé owoce. K tomu náleží meruňky, broskwe, třešně, wišně a wšecky druhy peckowé a slíwowé.

Peň (truncus) jest díl stromu, jenž spojuje korunu s kořeny a zcela prázden jest wětwí.

Polokmení nazýwají se owocní stromowé, jimž se hned asi na $^3/_4$ neb loket wýšky od země nechají osazowati wětwe. Takowí stromowé welmi záhy nesau, a jsauce skoro od země kolkolem do hodné wýšky porostlé wětwemi, poskytují také hojně owoce. Jest mnoho sadařů, kteří si w polokmeních welmi oblibují a je wychowáwají.

Rezowý nálet neb rezowé skwrny jsau pokoženělá neb šedá místa na kůži a šlupce owocní. Tak jest kožené jablko skoro docela rezowými skwrnami pokryto. Hruška krasanka jest časem skoro do polowice rezowým náletem potažena.

Rozkal jest rozewřenina stromku nožem při raubení naštípnutá.

Řapík nazýwá se nitkowitý pozeleněný dílec, jenž spojuje lupen s wětwí.

Srdcowka (Herzkirsche) jest třešně s měkkým masem.

Strom nazýwají štěpaři wšecky dřewné byliny, které mají jen jeden peň hodné délky a síly, a nad ním teprwa we wýšce rozkládají korunu.

Šlupina jest powrchní pokrywka masa u jaderního owoce; u peckowého owoce nazýwá se ona pokrywka *kůže;* pročež se prawí: šlupina ablka a hrušky se olupuje, kůže u šwestek a třešní se stahuje neb swláčí.

Šomolka jsau u jaderního owoce pozůstatky kwětu (Botze, Potze).

Štopka se nazýwá nitkowý a pozelenělý dílec, jenž

owoce spojuje s wětwí, a stojí buď w důlku neb zrowna na powrchu owoce.

Wětew jalowá — Holzast, *wětew aurodná* — Fruchtholz, která teprw přinese owoce. Nesná jest, která již na owoce osadila neb již donesla. *Wětew hlawní* (Mutterast) jest, z níž ostatní malé postranní wětwe wynikají.

Wysokokmení neb *wysokokmen* nazýwá se owocní stromowí, kterému se peň asi na $^3/_4$ sáhu neb sáh wyčistí a pak teprwa nad tím korunu swau rozkládati dopustí.

Zárodek owocní (Fruchtkuchen).

Zmlazowati stromy. Jestliže který strom we wětwích příliš zasychá, neb i čerwotočina do wětwí se nasazuje, býwá dobré, když takowý strom zmladíme; totiž wšecky wětwe zašlé neb pokažené se uřeží a na těchto pahýlích wyrazí nowé wýmladky, z nichž se nejlepších použije k osazení nowé koruny.

ODDĚLENÍ PRWNÍ.

O owoci jaderním.

KAPITOLA I.

O stromích jabloňowých.

1. O půwodu a wlastnostech jejich.

Jest beze wšeho odporu, že naši druhowé jabloňowí půwod swůj mají od planého jablka (pyrus malus.) Přenešením plání do teplejších zemí a stanowišť, wysazowáním jader a raubením, které již za nejdáwnějších časů bylo známo, staly se stromy znenáhla lepší a aurod-

nější. Ziepšowání druhů jabloňowých potáhlo na sebe tím wětší pozornost, když se shledalo, jak dobrý a lahodný nápoj tento druh w sobě chowá, kterýž se dost málo liší od winného. Římané opatřili sobě ušlechtilejší druhy jablka a hrušky z Asie, zwláště z Egypta a Syrie, dílem také z Numidie a Řecka, od nichž se později rozšířily po celé Ewropě. I naši předkowé, ač přišli do newzdělané lesnaté wlasti, a mnoho přestáli wálek a bojů k obránění se w ní proti surowějším národům, záhy we zwelebowání štěpů nalézaly obliby, zwláště když později mnozí Čechowé přicházeli za rozličnými příčinami také do teplejších cizích krajin, když ochutnali owoce wýbornější, pročež rozličné jeho druhy u sebe usilowali zdomácniti. Zponenáhla byly lesiny obráceny w rozkošné sady a zahrady, a pustá pastwiště ozdobena owocným stromowím.

Strom jabloňowý snese nade wšecko jiné owoce dobrau, čerstwau a mastnau půdu, a spolu se též daří w každé zahradní půdě. Sneseť i půdu trochu wlhčejší, jen nesmí míti příliš nízké a bahnité položení, máli nésti dobré a chutné owoce. Nesmí také nikdy tuze hluboko wsazen býti; neboť žene swé kořeny pauze na powrchní půdě pod odmladím (Grasnarbe), kdež nalézá swau nejlepší a sobě nejpřiměřenější potrawu. Přijdeli tedy se swými kořeny hluboko, znenáhla zachází, aniž příčiny jeho hynutí widíme. Předce wšak ani příliš mělká půda jemu se nelíbí, a nemá i w této dlauhé stálosti. Jabloň miluje položení otewřené, kde má wzduch a slunce swobodný přístup, a welmi wítané jest jemu stanowiště k wýchodu nebo k poledni.

Jabloň osazuje welkau kolkolem rozložitau korunu, a dosáhne 20 i 30 střewíců wýšky. Kwět jeho jest prawá okrasa a má wýbornau wůni. Strom jabloňowý jest mezi wším stromowím jaderním i peckowým nejtrwanliwější; dosahujeť stáří 100 i wíc let. Owoce jeho jest mezi wšemi druhy owoce jedno z nejlepších a nejužitečnějších. Jablka mají wýbornau wůni, a z nich wytlačený a dobře wykwašený cidr jest mnohem lepší a silnější než hruškowý, a dá se mnohem déle držeti. Některé druhy jablek posky-

tují tak dobrý cidr, že leckteré wíno předčí w dobrotě. I k záwařkám a sušení jsau jablka mnohem lepší a lahodnější než hrušky; též jsau křížaly jablkowé pro swau jemnau nákyslost daleko lepší než hruškowé. Ostatně jest strom jabloňowý také na mrazy a sichrawé podnebí trwanliwější než každé jiné owoce; nežádá tolik wýsluní k swému wywinutí ani k dozrání swého owoce. Ani nejlepší druhy jablkowé nepotřebují, jako lepší druhowé hrušek, chowáni býti na odřích, a daří se na wysokokmení nejlépe. Owoce jabloňowé dá se po celý rok ano i přes rok beze wšeho cwrknutí, ztráty chuti a šťáwy držeti. Při každém wysazowání stromků má jabloňowé stromowí přewládati. W domácích zahradách mělby poměr množstwí jeho k jinému stromowí býti jako 2 : 1, a w hospodářských sadech jako 3 : 1.

Chtěje uwésti pauze druhy jabloňowé wůbec známé w Čechách, wšecku klassifikací učenau, w níž se i nejwýbornější a nejzběhlejší přátelé štěpařstwí posud neshodují, jsem opomenul, a rozděluji druhy jabloňowé zde popsané pauze w letní, podzimní a zimní. Chtělliby se kdo klassifikací jabloňowých a hruškowých stromů přiučiti, čti wýborného pomologa Diela, který w 18 dílech o tomto předmětu obšírně jedná, a každau třídu popisuje. Tento rozwrhuje druhy jabloňowé na 9 tříd.

1. třída Kalwillen — kdaule.
2. „ Schlotteräpfel — chřestáče.
3. „ Gulderlinge, Bastard-Kalwillen — zlatňátka.
4. „ Rosenäpfel — jablka růžowá.
5. „ Rambouräpfel — dančiky neb hranáče.
6. „ Reinetten — renetky.
7. „ Streiflinge — pruháče.
8. „ Spitzäpfel — hubičky.
9. „ Plattäpfel — syrečky.

Mezi těmito druhy jsau kdaulowá jablka a renetky nejwýbornější.

Kdaule jest jablko, jehož owoce wyznačeno jest asi pěti patrnými prawidelnými hranami, má welký jadřinec, a od bůně k šomolce jest hodně užší a mlhau potaženo Chuť jeho jest balzamowá, jahodowá neb malinowá.

Kdaulowá jablka dosáhnau swé auplné dobroty jen we wzdálených zemích, a nehodí se do wenkowských stromořadí, protože je strom nízký a tuze citliwý na powětří, lehko dostane spálu, a poněwadž se owoce jeho hned se stromu hodí k snědku, wystaweno jest krádeži.

Renetky mají mezi jabloněmi nejčetněji býti sázeny. Některé se hodí wen do polí, poskytujíce newyrownaný cidr neb mest. Pro swůj mírný a zdrawý růst hodí se zwláště za zákrsky. Owoce jejich žádá mnoho opatrnosti; pozdě sčesáno se stromů a náležitě uloženo až do času dozrání, který se bedliwě musí pozorowati, jest newyrownané dobroty. Wětší díl renetek má swůj půwod ze Francauzska, a tyto žádají dobrau půdu a teplé položení. Z rozličných druhů jich jsau renetky zlaté (Goldreinetten) nejskwostnější a spolu nejsličnější. Jsau na sluneční straně karmazinowě červené neb čárkowané, a w čas dozrání mají základní barwu čistě žlutau. Renetkowé owoce jest wzor jablkowé podoby, jsauc stejně skloněno od bůně jablka k šomolce jako na druhau stranu ke stopce.

Poznamenání. Při popisu jablkowých druhů užito jest zde následujících zkrácenin:
ml. — *malé*, to jest jablko, které w průměru nemá přes $2\frac{1}{2}$ caule: jako ku př. zimní mišeuské;
prost. — *prostřední*, w průměru od $2\frac{1}{2}$ až do 3 caulů;
wl. — *weliké*, přes 3 caule w průměru;
w. wel. welmi weliké.
Zkrácená jména měsíců znamenají čas dozrání.

II. Popis jednotliwých druhů.

a. Letní.

1. Moskewské jablko, *sklenáč*, *Astrakanischer Sommerapfel*, *Moskowiterapfel*, *russischer Eisapfel*, *Zikadapfel*, (ml. Čwnc.) Jablko malé, kulaté, bledožluté, na straně sluneční bledopočerwenalé, zkrátka welmi sličné. Wydáwá welmi silnau jahodowau neb malinowau wůni. Maso má sněhobílé a jemné, plné šťáwy. Toto jablko w čas dozrání, (ku konci Čer-

wence), když je welmi teplé powětří, docela se promění we šťáwu. Patří mezi nejrannější druhy jablek, a již pro swau krásu zasluhuje býti wysazowáno. Strom tento předčí we školce wšecky jiné w růstu, a jest welmi zdrawý. Nasazuje časně, a jest aurodný.

2. Siberský srpnáček, *siberischer Augustapfel.* (wl. Srp.) Hezky weliké ranné letní jablko, pro tabule welmi wítané, nedá se ale dlauho držeti. Zraje w polowici Srpna. Strom roste wesele.

3. Panské jablko (*paňátko*), *polnischer gestreifter Herrenapfel.* (prost. Zář.) Welmi krásné, prostředně weliké a k snědku welmi libé jablko. Zraje w Září, drží se we šťáwě tři neděle, pak ale zmaučnatí. Strom roste zdlauhawě, a dosahuje jen prostřední wýšky.

4. Čerwená kdaule, *rother Quittenapfel oder rother Sommer-Calville, Calville rouge d'été.* (prost. Srp.) Prostředně weliké, w čas dozrání příjemné a pro tabule wážené owoce. Owoce zraje w polowici neb ku konci Srpna, hodí se již se stromu k snědku, a dá se sotwa 14 dní držeti. Strom dosahuje jen prostřední wýšky, roste ale wesele.

5. Kdaule žlutá, *gelber Quittenapfel oder wahrer weisser Sommer-Calville, Calville blanche d'été.* (prost. Srp.) Welmi krásné prostředně weliké, jemné letní owoce, hodí se pro tabule. Zraje w měsíci Srpnu, a dá se držeti 6 neděl, pak ztratí swau šťáwnatost. Strom roste wesele, a býwá hodně weliký.

6. Bílá renetka, *Wachs-weisse Reinette, weisse Reinette, Reinette blanche d'été.* (prost. Zář.) Welmi krásné, když se za čerstwa jí, libě občerstwující jablko, též wydajné na mest. Zraje w Září, a dosahuje w Říjnu nejlepší chuti, aniž wadne. Strom jest welmi aurodný i w rocích na owoce neaurodných, a když jest z jara i powětří nepřízniwé kwětu. Nemůže býti dost wysazowán.

7. České růžowé jablko, *grosser böhmischer Sommerrosenapfel.* (prost. Zář.) Jablko prostředně weliké, ku-

laté k šomolce zašpičatělé, na loži owocním dostáwá kůži mastnau. Jest skoro zcela červené, wůně fialowé. Maso má sněhobílé, řídké, šťáwnaté, libě nawinulé. Zraje w Září, a dá se až do Listopadu držeti.

8. Fialowé jablko, *Sommer-Feigel-Apfel.* (prost. Črw.) Jablko prostředně weliké, kulaté, na straně sluneční červené a na stinné straně zelenožluté, stopky krátké, šomolku má prohlaubenau, jadřinec malý. Zraje při sw. Jakubu, maso má bílé a husté s wůní libau, fialowau, chutí sladkau. Strom nese wětwe wzhůru, a jest welmi aurodný. Zasluhuje w zahradách wůbec býti rozšířen.

b. Podzimní.

1. Jablko jahodowé, *Erdbeerapfel.* (ml. Srp.) Owoce podzimní, malé, žluté, červeně pruhowané, placaté a maučnaté. Zraje w měsíci Srpnu, hodí se hned se stromu k snědku, a dá se čtrnácte dní držeti. Strom jest prostřední welikosti, wětwe má roztažené; ostatně jest welmi aurodný. Nezasluhuje od hospodáře žádné pozornosti.

2. Malinowé jablko, *Multhaupt's gestreifter Himbeerapfel.* (wl. Září.) Podzimní jablko, welké, se sluneční strany wysoce červené, podlauhlé a hranaté. Zraje ku konci Září, jest lahodné, kořenné chuti, spolu šťáwnaté, jest wýborné a jedno z nejlepších owocí pro tabule. Jablko drží se welmi pewně na stromě, a wítr ne tak brzy ho shodí. Strom roste z mládí welmi bujně, nasazuje welmi časně owoce, wšak ale nedosáhne dlauhého wěku, a lehko dostáwá spálu. Zasluhuje býti četně sázen a šetřen.

3. Launice, Launowka, *Karoline Auguste.* (prost. Září.) Z jádra pruhowaného růžowého jablka wychowané od pana Josefa Schmiedbergra, jemuž on přiložil jméno JMCé owdowělé králowny Karoliny. Jablko má welmi jemnau a lesknawau kůži, jest barwy bílé,

na straně sluneční swětlorůžowé červenopraužkowané. Maso má skwěle bílé s červenými žilkami, jemné, šťáwnaté, w ustech se rozplizující, chuti hojně kořenné a nawinulé. Jedno z nejlepších jablek. Owoce zraje w Září nebo w Říjnu, a dá se w chuti držeti až do jara. Strom roste bujně, a nasazuje náramně hojně. Hodí se jak na wysokokmení, tak na zákrsky.

4. **Wawřinče**, *Lorenzapfel.* (wl. Říj.) Hezky weliké, pro tabule a k zawaření wýborné jablko. Zraje w Říjnu a w Listopadu, drží se až do wánoc, pak ale ztrácí šťáwu. Strom roste pomalu. Zasluhuje pro tabule četně sázeň býti.

5. **Punčowé jablko**, *Punschapfel.* (wl. Pros.) Weliké žluté, kulaté jablko, welmi libé wůně a chuti. Zraje w měsíci Prosinci, a dá se držeti jen čtyry neděle. Strom roste wesele, žene wětwe rozložitě, a hodí se pro každau půdu, jakož i snese každé studenější pásmo nebe. Má ale tu nectnost, že jablka ráda hnijí na stromě.

6. **Letní zlatožlutá renetka**, *goldgelbe Sommer-Reinette,* (prost. Zář.) Prostředně weliké, sličné, skwostné a ranní podzimní jablko, pro tabule jakož i ku každé kuchynské potřebě newyrownané. Hodí se hned se stromu k snědku. Zraje obyčejně w třetí třetině Září, a dá se předc až do zimy uschowati. Strom jest zdrawý, trwanliwý, nebýwá rozsáhlý ani wysoký, a spokojí se s každau půdau. Zasluhuje w krajinách studenějších wůbec a hojně sázen býti.

7. **Čerwený pruhowaný kardinál**, *(ulwerák) Ulwer-Apfel, gestreifter rother Kardinalapfel,* (w. wl. Říj.) Welmi weliké, krásné podzimní jablko, k snědku i také pro kuchynskau potřebu. Owoce zraje w Říjnu, a dá se až do Prosince držeti. Strom roste welmi bujně, žádá dobrau a suchau půdu.

c. Zimní.

1. Pruhowaný zimní agat, *gestreifter Winter - Agatapfel, de gestrepte Agat.* (prost. List.) Náramně krásné, prostředně welké a k snědku welmi příjemné jablko, jakož ku každé domácí potřebě welmi wážené. Owoce zraje w Listopadu, a dá se skoro celau zimu držeti. Strom jest welmi aurodný, a dosahuje jen prostřední welikosti. Kwětu neškodí tak brzo žádná i sebe nepohodlnější powětrnost.

2. Pijawec, *Anhänger.* (prost. Pros.) Prostředně weliké pro domácí potřebu wážené jablko. Zraje w Prosinci a Lednu, a dá se až do leta držeti. Owoce drží se pewně na stromě, a tak brzy ho wítr nesklátí. Strom býwá wysoký a zdrawý, hodí se dobře do stromořadí k silnicím a cestám.

3. Berlinská owčí hubička, *Berliner Schafsnase.* (wl. Pro.) Jablko weliké, podlauhlé, skoro wálečkowité, žluté s několika čerwenými pruhami. Maso má žluté, tuhé, plné příjemné, kořenné, jemné, růžowé šťáwy. Jest příjemné k snědku a wýborné pro každau domácí potřebu. Zraje w měsíci Prosinci, a dá se celau zimu držeti. Strom roste bujně, dosahuje ale jen prostřední wýšky, a jest úrodný. Zasluhuje wši wážnost od hospodáře.

4. Biskupská renetka, *Bischofs - Reinette.* (prost. List.) Prostředně weliké jablko, ale wýborné stolní owoce, jakož i ku každé jiné potřebě wážené. Owoce zraje w měsíci Listopadu, dá se celau zimu držeti, ale trochu zawadne. Jablko má barwu jasně čerwenau s prosetými řídkými malými tmawohnědými tečkami. Maso jest welmi jemné, požlautlé, bílé, tuhé, chřupawé, kořenné a nawinulé cukrowé chuti. Strom roste welmi bujně, a jest welmi úrodný.

5. Weylimek weliký, *grosser rheinischer Bohnapfel.* (prost. Led.) Obzwláštní hospodářské jablko, od žádného jiného nepřewýšené, poskytuje welmi mnoho trwanliwého mestu, a i z jara s pochwalau ozdobuje tabuli. Dá se, aniž wadne neb šťáwu tratí,

až daleko do leta držeti, hodí se i wýborně k sušení. Jablko jest bledožluté, se sluneční strany počerwenalé. Maso jest welmi bílé, tuhé, chřupawé, jemné, chuti kořenné, jemnosladké. Strom tento zdrawý dosahuje hodné wýšky i síly, žene wětwe wzhůru, a dělá korunu jehlancowitau; jest welmi úrodný. Powětří mu neškodí; nasazuje i tenkráte owoce, když na jiných stromech schází; hodí se wýborně do polí.

6. **Weylimek malý**, *kleiner rheinischer Bohnapfel*, (ml. Un.) Mnohem wáženější nežli welký weylimek pro swau mnohem wětší nesnost a trwanliwost. Strom roste welmi bujně, jehlancowitě. Owoce zraje teprwa w Unoru, a nechá se až do Srpna udržeti čerstwé a šťáwnaté. Z počátku jest swětlozelené, na sluneční straně tmawočerwené, čárkowané s promíchanými tečkami. Owoce nikdy nescwrká. Maso má poběláwozelené, tuhé, šťáwy plné, chuti libé, sladké beze wší nakyslosti.

7. **Zimní míšeň**, *edler Winter-Borsdorfer*. (prost. List.) Daří se zwláště na wysokokmeních, nikoliw ale na zákrscích, neb nerád snese řezání. Nese pozdě a jen ob rok hojně. Dosahuje znamenité wýšky, wysokého stáří, a roste ač wesele, předc jen zdlauhawě. Není bohužel tak četně pěstowáno a množeno, jak by zaslaužilo, a sice proto, že se w štěpowání nerádo daří, a prodawačowi stromků pomálu roste.

Mnozí drží toto jablko za nejlepší, a práwem: jestiť to jediné, které poskytuje i nejlepší owoce tabulní, i spolu pro každau domácí potřebu newyrownané. Jablko jest polo bledožluté a polo krásně čerwené, jest kulaté, masa bílého, welmi chutného, welikosti prostřední, wisí na dlauhých stopkách. Zraje w Listopadu, a dá se přes welkonoce držeti. Strom roste rozložitě, a miluje dobrau půdu. Nemáť w žádné wětší zahradě scházeti, a hodí se zwláště do polí a w studenějším podnebí. *)

---

*) Mišenská jablka jsau obzwláštní druh owoce otčině naši

8. Francauzské jablko zešlechtěné, *französischer König, Edelapfel.* (wl. Led.) Welmi krásné, hezky weliké, trwanliwé a k snědku wážené jablko. Zraje již pozdě w zimě, a dá se, aniž uwadne, až do jara držeti. Strom roste hezky wesele, nasazuje časně, a jest welmi úrodný, zasluhuje wšeobecného rozšíření a sázení na wenek.

9. Franklinůw zlatopepák, *Franklins Goldpepping.* Malé wýborné zimní jablko pro tabule. Zraje w měsíci Prosinci, a dá se celau zimu držeti. Jablko dosahuje na loži owocním citronowé barwy, a jest poseto malými tečkami. Maso má welmi jemné a bílé, plné šťáwy, chuti welmi sladké a spolu nawinulé. Strom roste zdlauha, nasazuje záhy a hojně.

10. Weliký zlatopepák, *grosser Goldpepping, Pepin le grand.* (List.) Krásné tabulní owoce a newyrownané pro záwařky a k dušení a smažení. Jest prostředně weliké, masa žlutého, tuhého, spolu šťáwnatého, zraje w Listopadu, a dá se držeti až do jara. Strom žene wětwe wzhůru, roste zdlauhawě, býwá jen prostředně weliký, jest welmi nesný, a miluje dobrau půdu.

---

wlastní, neboť sotwa která jiná země je w té wýbornosti plodí jako Čechy. Odkud jméno jejich pochází, těžko určiti, nikoli wšak nejmenují se tak od země Míšně, neboť tam žádná nerostau. Za starodáwna byla mišonská jablka welmi powěstná. Kardinál Hyppolit Aldobrandini, byw co papežský legat při dwoře císaře Rudolfa II w Praze, a okusiw těch jablek při hostině u nejwyššího hofmistra zemského, Jiřího z Lobkowic, wyjádřil se, že jsau tak wýborná, že by i papežské tabuli čest dělala. Když pak týž kardinal r. 1592 pod jménem Klimenta VIII dosedl na papežskau stolici, poslal mu pán z Lobkowic plný wůz mišenských jablek darem. Při papežské tabuli bylo toto owoce od kardinalů a šlechty Římské s welikým zalíbením přijato, a počteno mezi nejchutnější. Papež wyžádal si od pána z Lobkowic několik štěpů pro swau zahradu, kteréž i obdržel; ale wlaské teplé podnebí neslaužilo jim, i zašly, nepřinesše žádného owoce. Slawný lékař český Marcus Marci z Kronlandu twrdil, že mají mišenská jablka welmi silnau moc léčiwau, obzwláště při nemocech žlučních. Před několika desítiletími byla mišenská jablka w Němcích welmi hledána. Do Rus zaslána přišla i za 10 kr. stříb. a i teď w Prusku kus ke kusu po 6 kr. w. č. přijdau.

11. Wlaský františkowec, *italienischer Franzapfel, Mela Francesco.* (prost. Pros.) Welmi krásné wýborné zimní jablko. Zraje w Prosinci, a dá se dlauho držeti. Strom roste welmi wesele, a jest hoden hojného wysazowání.

12. Anglický zlatopepák, *englischer Goldpepping.* (ml. Pro.) Jablko malé, masa zažlautlého, chuti wýborné. Strom jest náramně nesný, a ostáwá wždy malý. Hodí se wýborně na zákrsky.

13. Saudečky, *Fassapfel oder Wannenapfel.* (prost. Pros.) Jablko prostřední welikosti, žluté, čerweně pruhowané, šťáwy sladké. Zraje w měsíci Prosinci, a dá se až do měsíce Unora držeti. Jest dobré tabulní owoce. Strom jest prostřední welikosti, autlého dříwí a welmi úrodný, daří se w každé půdě, a jest dobrý pro domácí potřebu.

14. Žluté zlatňátko, *gelber Gulderling.* (wl. Pros.) Krásné, hezky weliké jablko, wážené pro tabule, jakož i do kuchyně. Owoce zraje w Prosinci, a dá se, aniž wadne, až do Kwětna a ještě déle držeti. Jablko jest podlauhlé, zašpičatělé, zlatožluté, na straně sluneční tmawopočerwenalé. Strom roste zpowolna, dosahuje jen prostřední welikosti, má dříwí (wětwičky) autlé, a nasazuje brzy a hojně.

15. Zelené zimní zlatňátko, *grüner Winter-Gulderling.* (prost. Pros.) Některý rok welmi weliké, obyčejně jen prostředně weliké zimní jablko, k snědku lahodné a wážené owoce, zraje w Prosinci, a dá se bez wadnutí a ztráty chuti držeti až do leta, byloli we chladném místě uschowáno. Jest pro rolníka wážené a do polí welmi příhodné jablko.

16. Ženské ablko, *Hoheitsapfel.* (prost. Pros.) Krásné, prostředně weliké, pro swau šťáwnatost od rolníka wážené zimní jablko. Zraje w Prosinci, a dá se celau zimu držeti. Jest obzwláštně dobré hospodářské owoce. Strom roste bujně a welmi wesele.

17. Mazlík cizí, *holländischer Käsapfel.* (prost.) Jablko

prostřední welikosti, auhledné a skwostné. Tento druh jablka dá se celý rok držeti, a wždy jest při dobré sladkonawinulé šťáwě. Strom jest welmi úrodný, a wesele roste.

18. **Welké pruhowané císařské jablko**, *Imperial, gestreifter grosser Kaiserapfel.* (wl. Pros.) Jest welmi krásné, hodně weliké jablko, příhodné jak ke snědku za čerstwa tak i pro każdau domácí potřebu. Zraje w měsíci Prosinci, a dá se až do leta bez wadnutí držeti. Strom roste bujně, a dosahuje hodné rozsáhlosti. Zasluhuje obecného wysazowání.

19. **Panenské jablko**, *Jungferapfel.* (prost. Led.) Jest to jablko prostřední welikosti, k jídlu a pro hospodářstwí wšeho schwálení hodné. Strom roste jehlancowitě, a dosahuje jen prostřední welikosti. Zraje w Lednu, a celau zimu podržuje šťáwnaté a chutné maso swé: dá se držeti až do Čerwna. Daří se w každé sebe špatnější půdě, a wydrží w každém i zimlawějším podnebí. Jest náramně úrodný, neb w čas wywinutého a dozráwajícího owoce wyhlížejí wětwe owocem obsazené co pletence cibulowé. Několik stromů tohoto druhu, neměloby w žádné štěpnici scházeti. Druh tento hodí se dobře do polí a k silnicím do stromořadí.

20. **Amerikanské císařské jablko**, *amerikanischer Kaiserapfel, Emperor apple.* (prost. Pros.) Prostředně weliké welmi wážené zimní jablko pro tabule. Zraje w Prosinci, a dá se až do jara držeti. Strom roste wesele, jest úrodný, a protož hoden hojného wysazowání.

21. **Bílá wlaská zimní kdaule**, *italienischer weisser Winter-Calville, Calville blanche d' hiver.* (wl. Pros.) Wíce wysoké než široké, hodně weliké, trwanliwé zimní jablko, nejkrásnější wzor jablka hranatého, a dle chuti král wšech jablek. Barwa základní jest žlutá, na straně sluneční swětločerwená neb čerwenokarmazinowými skwrnami skropená. Woní welmi

libě, maso má žlutobílé, šťáwnaté, chuti co nejwýš wznešené ananasowé. Zraje w Prosinci, a dá se až do leta držeti. Strom roste rozložitě, ale zdlauhawě, ostáwá malý, není tuze nesný, a nedosahuje wysokého stáří, protože welmi často podléhá spále.

22. Karmalitská renetka, *Karmaliter Reinette, Reinette de Carmes.* (prost. Pros.) Krásné, prostředně weliké, wýborné tabulní jablko. Zraje w Prosinci, a dá se držeti až do jara, kdež pak uwadá. Jablko jest krásného pohledu, masa žlutobílého, tuhého, welmi jemného, šťáwnatého, chuti wysoce kořenné a sladké jako cukr. Jest pro naše české podnebí wýborný jablkowý druh. Nemůže dosti rozmnožen býti, a neměl by w žádné štěpnici scházeti.

23. Kardinal krwočerwený, *blutrother Winter-Kardinalapfel.* (wl. List.) Welmi krásné, častěji weliké zimní jablko, příjemné k jídlu za čerstwa. Maso má čerwené, podoby jest podlauhlé, do hospodářstwí wýborné. Strom roste bujně, žene wětwe wzhůru, a míwá korunu pěkně srownanau, newelkau. Jablka zrají w Listopadu, a drží se celau zimu. Tohoto druhu jablkowého šlupka jest při dotknutí welmi hladká a potažena jakausi mastnotau. Strom tento spokojí se s každau půdau, snese i studenější podnebí, jest pro hospodářstwí newyrownaný, a zasluhuje wšudy býti rozmnožen.

24. Čerwený kardinal, *rother Kardinalsapfel.* (wl. Říj.) Krásné, weliké, wýborné zimní jablko, pro hospodářstwí newyrownané. Strom dosáhne bodné rozsáhlosti, žene wětwe do šíře, a žádá dobře wzdělanau mastnau půdu. Owoce zraje ku konci Října, a drží se hluboko do zimy. Owoce jest kulaté a čerweně pruhowané.

25. Kredowa kdaulowá renetka, *Kredes Quitten-Reinette.* (prost. Pros.) Malé neb prostředně weliké jablko, welmi krásné, pro tabule chuti obzwláštní, žiwé barwy citronowé beze wší čerwenosti. Woní libě a necwrkne. Maso má bílé, welmi jemné, šťáw-

naté, chuti kdaulowé, líbě cukrowé, nawinulé. Strom roste zdlauhawě, není weliký a welmi aurodný.

26. **Rýnský skřiwenec,** *rheinischer Krummstiel.* (wl. List.) Hezky welké, trwanliwé jablko, k snědku pro wenkowana příjemné. Zraje w měsíci Listopadu, a dá se, aniž wadne, až do jara držeti. Strom dosáhne hodné wýšky a rozsáhlosti. Zasluhuje hojného rozmnožení.

27. **Šikowo Rýnské wenkowské jablko,** *Schick's rheinischer Landapfel.* (wl. List.) Weliké, ranné zimní jablko, jest příhodné pro každau domácí potřebu, jakož i pro tabule. Zraje w Listopadu, a dá se až do zimy držeti. Strom roste bujně, a dosahuje hodné wýšky.

28. **Weřejník,** *Langscheider.* (prost. Pros.) Wýborné hospodářské jablko, schopné i k snědku za čerstwa. Zraje w Prosinci a dá se skoro celý rok držeti, aniž uwadne. Daří se dobře i pod studenějším nebe pásem, a hodí se zwláště do stromořadí k silnicím a cestám weřejným.

29. **Zimní sladký papírník,** *polnischer süsser Papierapfel.* (prost. Pros.) Jablko zimní, prostřední welikosti, welmi krásné a trwanliwé, chuti líbezné a newyrownané něžnosti. Owoce zraje w Prosinci, a dá se až do leta držeti. Strom dosahuje znamenité wýšky a tlauštky.

30. **Malwazínky,** *böhmischer Winter - Malvasierapfel,* (prost. Pros.) Jablko prostřední welikosti, požlautlé, řídce čerweně pruhowané, kulaté, a šťáwy nawinulé. Zraje w měsíci Prosinci, a dá se až do konce Unora držeti. Šlupka tohoto jablka jest welmi jemná a slabá. Strom roste welmi zdlauhawě, a dosahuje jen prostřední welikosti, jest ale náramně aurodný. Zasluhuje od hospodářů obecného powšimnutí, protože wšude se daří, s přísnějším nebe pásem se spokojí a nese hojné owoce. Owoce se drží pewně na stromu a wítr ho neshází. Jest strom k wysazowání do polí welmi příhodný.

31. Bílé knížecí jablko, *weisser Mattapfel.* (prost. List.) Jablko kulaté s patrnými hranami. Spodní jeho barwa jest žlutá, skropená tmawočerwenými pruhami, a na sluneční straně bledočerwená. Z welmi slunečných poloh jest jablko tmawočerwené. Woní welmi fialkowě a necwrkne. Maso má libé a měkké, šťáwu libě nawinulau a chuť jemně kořennau. Pro domácí potřebu nedá se lepší owoce mysliti, jest spolu i dobré k snědku za čerstwa, a wydajné na welmi dobrý cidr čili mest. Owoce zraje již w Listopadu a nepadá. Strom jest zdrawý, a dosahuje w dobré půdě, ač spěšně neroste, znamenité wýšky i stáří, a jest welmi úrodný. Kwětu neškodí žádné nepohodlné powětří. Zasluhuje k sázení do polí a podlé silnic wšecko schwálení.

32. Žižka, *drei Jahre dauernder Mutterapfel,* (prost. Břez.) Jablko chwály hodné, držíť se welmi dlauho při chuti zcela nezměněné. Zraje w měsíci Březnu, a dá se tři leta držeti. Strom jest welmi zdrawý, a žene wětwe wzhůru. Poněwadž owoce hned, jak se stromu strženo jest, k snědku se nehodí, aniž cwrkne, zasluhuje sázen býti zwláště wen do polí a podlé silnic. Stálé zdrawí stromu a náramná nesnost jsau při něm zwláště dobré wlastnosti. Ostatně jest jablko jen prostřední dobroty.

33. Anglická zimní parmice, *englische Wintergoldparmäne, König der Peppinge, Pepping von Holland, King of the Pippins.* (wl. Pro.) Krásné, hodně weliké owoce, chuti nejwýbornější, skwostné pro tabule. Zraje w Prosinci, a dá se až do Března držeti, kdež swau chuť ztrácí. Owoce toto jest barwy zlatožluté, na straně sluneční karmazinowými čarami pruhowané a počerwenalé. W této čerwenosti má tečky barwy tabákowé neb počernalé. Nikdy necwrkne. Maso má libé, požlautlé, welmi jemné, tuhé, skoro chřupawé, plné šťáwy, chuti kořenné a spolu libě cukrowé. Jest to jedno z nejlepších jablek i pro rolníka, zápasící se wšemi. Byťby i w skwostnosti

chuti od jiných bylo předčeno, dobude mu jeho welikost, krása, dlauhé uschowání beze wšeho wadnutí a zwláště zdrawý a bujný růst stromu, jenž s wnadnau a wysokau korunau se wznáší, a přitom časně, a spolu i hojně nasazuje, wšecku přednost.

34. Welké skelní jablko, *rother polnischer Pauliner.* (prost. Pros.) Prostředně weliké, trwanliwé jablko, k snědku za čerstwa příjemné. Strom roste wesele, a dosahuje hodné síly. Owoce zraje w Prosinci, a dá se držeti až do leta. Druh tento hodí se zwláště do polních stromořadí.

35. Liberní jablko, *ächter Pfundapfel.* (wl. Pros.) Owoce náramně weliké, odkudž jméno jeho. Jablko jest počerwené, placaté a sladkošťáwnaté. Zraje ku konci Prosince a na začátku Ledna, a dá se až do konce Unora držeti. Strom roste zdlauhawě, a býwá jen prostředně weliký a neúrodný. Wětwe swé od sebe rozhání. Pro swau welikost nehodí se co wysoký strom, neb wítr hází owoce dolů; hodí se pauze na Swatojančata.

36. Pomerančowé jablko, *Pomeranzenapfel,* (wl. Pros.) Hodně weliké, pěkné tabulní owoce, jen že jest tuze řídkého líta. Zraje w Prosinci, a dá se držeti až do leta. Strom dosahuje náramné wýšky, rozsáhlosti a spolu i stáří, jest zdrawý, a daří se i w studenějších krajinách, w půdě hubené, kamenité, jen ne bahnité.

37. Knížecí řechtáč, *Princessin, Princesse noble.* (Pro.) Welmi krásné, prostředně weliké jablko, skwostné pro tabule, a pro kuchyni nepřewýšené. Owoce, pokud jest na stromě, jest mlhau potaženo, a na loži owocním býwá kůže jeho mastná; barwy jest žluté s čerwenými pruhami. Owoce woní welmi libě a necwrkne. Maso má bílé, měkké, plné šťáwy, chuti kořenné, libě skořicowé a spolu nawinulé cukrowé. Strom jest jen prostředně weliký a welmi úrodný. Hodí se pauze do zahrad. Zasluhuje wůbec rozmnožen býti.

38. Geigrowa launice neb Augustinka, *Geiger's Princessin Auguste.* (prost. Pros.) Hezky weliké, krásné jablko pro tabule w zimě. Strom roste wesele. Owoce zraje w Prosinci, a drží se až do jara. Nemůže býti dosti wysazowán.

39. Winné jablko, *Weinapfel.* (prost. Pros.) Dobré pro domácí potřebu. Zraje w měsíci Prosinci, a dá se dlauho držeti. Strom jest náramně úrodný, a hodí se do stromořadí wenkowských a podlé cest. Dá se též wýborně upotřebowati na mest a ocet.

40. Welký pruhowaný hranáč, *grosser rheinischer gestreifter Rambour.* (prost. Pros.) Krásné owoce jak dle welikosti tak dle swých wlastností. Zraje w Prosinci, a dá se až do jara držeti. Strom roste bujně, jest spolu úrodný, žádá ale ostatně půdu dobrau.

41. Prawá bílá francauzská Renetka, *ächte, weisse französische Reinette, Reinette blanche.* (Pros.) Ke stopce ploské a k šomolce zašpičatělé, skwěložluté, trochu počerwenalé, skropené tečkami hnědými a na straně sluneční čerwenohnědými. Masa welmi krásně bílého, měkkého, plného šťáwy, a chuti welmi libě nawinulé, beze wší wůně. Toto jablko jest náramně krásné a skwostné tabulní owoce. Zraje w Prosinci, a dá se držeti až do leta. Strom dosahuje jen prostřední welikosti, nasazuje záhy, každoročně, a jest welmi úrodný.

42. Renetka Bělská, *Baumanns rothe Winter-Reinette.* (prost. Pros.) Welmi pěkné, prostředně weliké, trwanliwé zimní jablko pro tabule, též i wýborné ku každé jiné potřebě. Jablko jest skoro celé bledě čerwené, obzwláštně na straně sluneční, s promíchanými pruhami tmawočerwenými a na stinné straně zlatožluté. Owoce zraje w Prosinci, a dá se držeti až do leta, kdež uwadá. Maso jest žlutobílé, jemné, chřupawé, hojně šťáwnaté, chuti kořenné, wýborné, cukrowité a spolu nawinulé. Strom roste wesele a jest welmi úrodný.

43. **Bredská renetka**, *Reinette von Breda*, *Reinette de Breda.* (Pros.) Wýborné jablko, ploskaté, zlatožluté s rozličnými rezowými skwrnami a pihami, na straně sluneční skropené tečkami značnými čerwenokarmazinowými, pstruhowými. Owoce pozdě strhnuté jen málo uwadá. Zraje na začátku Prosince, přichází ale až w Lednu do swé nejlepší chuti, a dá se udržeti zcela šťáwnaté a spolu chutné až do Března. Strom jest zdrawý, roste ale předce pomalu, žádá dobrau wzdělanau půdu, jest náramně úrodný, a není chaulostiwý na powětří.

44. **Renetka šampanská**, *Champagner Reinette, Reinette platte de Champagne, Loskrieger fürstlicher Tafelapfel.* Welmi krásné, wýborné zimní owoce pro tabule, barwy bledožluté, na straně sluneční poněkud čerwenorůžowé. Pozdě strženo newadne. Maso má bílé, jemné, libě cukrowé, plné šťáwy. Strom roste zdlauhawě, a nebýwá weliký, zato ale náramně úrodný. Zasluhuje pro štěpaře k wysazení do zahrad a wen wšeobecného powšimnutí.

45. **Renetka Dielowa**, *Diel's Reinette. La Reinette Diel.* (prost. Pros.) Welmi krásné, prostředně welké, wýborné jablko pro tabule. Wysoce žluté citronowé barwy, na straně sluneční s čerwenokarmazinowými pihami a libau wůní. Maso jest welmi bílé, jemné, tuhé, chřupawé, plné šťáwy, libě cukrowé ananasowé chuti. Zraje w Prosinci, a dá se držeti po celau zimu. Strom roste welmi bujně, jest zdrawý a spolu záhy nesný. Pan professor Mons pojmenowal tento welmi krásný, wýborný, z jádra wychowaný jabloňowý druh jménem wysoce zaslaužilého badatele w štěpařstwí Diela.

46. **Známkowá Renetka**, *Charakters- oder Hieroglyphen-Reinette.* (wl. Říj.) Welké swětložluté jablko, na celém powrchu rozličnými znameními jako obwinuté. Maso má bílé, welmi jemné, husté, tuhé a plné šťáwy. Chuť má libau nawinulau. Jest pro tabule wážené jablko. Zraje w Říjnu, dá se ale

celau zimu držeti, jen rádo trochu uwadá. Strom roste welmi bujně, není na powětří chaulostiwý, nasazuje záhy a hojně.

47. Mandlowá renetka, *Dietzer Mandel Reinette.* (prost. Pros.) Krásné, jen prostředně weliké jablko, wýborné pro tabule. Zraje w Prosinci, a dá se celé leto držeti. Strom roste wesele, a dosahuje hodné wýšky.

48. Dietzowa zimní zlatá renetka, *Dietzer Winter-Gold-Reinette,* (ml. Pros.) Welmi krásné, trochu malé neb prostředně weliké jablko, dobré pro tabule. Zraje w zimě, a dá se až do jara držeti. Strom roste welmi wesele.

49. Anglická granatowá Renetka, *englische Granat-Reinette.* (prost.) Dle zewnitřní podoby jest tato renetka zcela podobná renetce Orleanské. Jablko prostřední welikosti se stinné strany nažlautlé, ostatně karmazinowě červené s červenými pruhami. Mezi tímto červeným jest welmi mnoho hnědých pih, wypadajících častěji co hwězdičky neb rezowé skwrny. Maso má bílé nažlautlé, welmi jemné, chřupawé, šťáwnaté, chuti welmi libé, wznešené a kořenné. Jest to wzácné jablko, pro tabule a ku každé domácí potřebě hledané. Strom má wysoký wzrůst, žene wětwe wzhůru, a jest welmi úrodný. W žádné zahradě neměl by chyběti.

50. Renetka pstruhowá, *Forellen - Reinette, la Reinette tachetée.* (ml.) Welmi krásné, trochu malé, trwanliwé, jak pro každau domácí potřebu, tak pro tabule wážené jablko. Strom dosahuje jen prostřední welikosti; žádá wzdělanau půdu, teplé wýslunné položení. Owoce zraje na jaře, jest w měsíci Kwětnu nejlepší, a dá se w dobrých sklepích celý rok držeti.

51. Francauzská skwostná renetka, *französische Edel-Reinette, Reinette Franche.* (wl. Pros.) Jablko welmi krásné, weliké, wýborné tabulní owoce, barwy skoro zcela červené a červeně pruhowané; maso má prostředně šťáwnaté a chuti sladké. Zraje po

krásném letním počasí w Prosinci, a jest w Lednu a Unoru nejlepší; pozdèji jest nechutné, a dostáwá pod koží haubowité skwrny. Strom žádá welmi dobrau, wzdèlanau a suchau půdu, a býwá hodně weliký. Korunu dělá pěkně kulatau.

52. Gäsdonkowa zlatá renetka, *Gäsdonker Gold-Reinette.* (Pros.) Zlatožluté, na stranè sluneční počerwenalé, řídkými, ale silnými pihami skropené jablko. Maso má bíložluté, welmi jemné, tuhé, šťawy plné, chuti welmi kořenné, sladkonawinulé. Owoce zraje w Prosinci, a dá se držeti až do Dubna. Strom roste wesele, dosahuje hodné wýšky, a jest náramně aurodný.

53. Leskawá renetka, *Glanz-Reinette.* (prost. Pros.) Prostředně weliké, wýborné zimní jablko pro tabule. Zraje w Prosinci, a dá se držeti celau zimu, načež k jaru již trochu uwadne. Strom roste bujně, dosahuje znamenité tlauštky, a není w čas kwètu na powètří chaulostiwý.

54. Chotkowa čili Bubenecká renetka, *Graf Choteks Reinette.* (prost. Pros.) Jablko prostřední welikosti, krásného pohledu a wůně welmi libé a silné, se sluneční strany čerwené, skropené bèlawými pihami, se strany sluneční žluté. Jest to wýborné tabulní owoce. Zraje w měsíci Prosinci, a dá se držeti až do konce Unora. Strom roste zdlauhawě, a dělá pěknau silnau kulatau korunu; jest aurodný, zasluhuje místa w každé sebe menší štèpnici, a wůbec wšeobecného rozšíření.

55. Harlemská renetka, *Harlemer Reinette.* (wl. List.) Wýborné jablko, jak pro tabule tak i pro každau domácí potřebu. Musí pozdě sčesáno býti, sice wadne; daří se na wysokokmení welmi dobře. Zraje w Listopadu, a dá se držeti až do jara. Strom dosahuje hodné wýšky i síly, a jest trwanliwý.

56. Hollandská zlatá renetka, *der Goldmohr, Holländische Gold-Reinette,* (Pros.) Obzwláštní tabulní owoce, též do hospodářstwí wýborné. Owoce toto musí

pozdě býti strháno, sice wadne. Zraje w Prosinci, a dá se držeti až do jara. Owoce jest kulaté, bledožluté, na sluneční straně barwy karmazinowé, bledopočerwenalé. Skoro celá kůže jest potažena hrubým kožowitým rezem. Toto jablko rádo scwrká. Maso jest bílé, jemné, tuhé, šťáwnaté, spolu kořenné cukrowé nawinulé chuti. Strom roste zdlauhawě, nasazuje ale brzy a nese každoročně.

57. Newyrownaná renetka, *die grosse oder doppelte Kasseler oder holländische Goldreinette.* (wl. List.) Pro kuchyň a tabuli jablko nejwyšší ceny. Strom roste wesele, a žene wětwe swé jehlancowitě, nasazuje owoce časně a hojně, a to i w rocích na owoce neúrodných. Owoce zraje ku konci Listopadu nebo z počátku Prosince, a dá se dlauho w zimě držeti. Jest kulaté, barwy swětložluté, tmawočerweně pruhowané. Na straně sluneční jest spolu počerwenalé, a mezi tím čerwánkem skropené pihami. Maso má sněhobílé, jemné, kořenné a spolu plné sladké, trochu nawinulé šťáwy. Owoce toto jest ku každé potřebě newyrownané. Zasluhuje býti wůbec sázeno.

58. Kewská skwostná renetka, *köstliche Reinette von Kew.* (Pros.) Owoce prostřední welikosti, krásně wytwořené, od bůně jak ke stopce tak šomolce stejně prohnuté, barwy jasně čerwené, chuti wýborné. Maso má nažlautlobílé, jemné, tuhé, plné kořenné, sladkonawinulé šťáwy. Strom roste wesele, nese záhy, a náramně bohatě.

59. Zázworkowá renetka, *Kräuter - Reinette.* (prost. Pros.) Owoce prostřední welikosti, obzwláštní pro tabule, chuti wznešené. Zraje w Prosinci, a dá se dobře držeti. Strom roste wesele. Tento druh zasluhuje býti wůbec rozšířen.

60. Korunowitá renetka, *Kronen-Reinette.* (wl. List.) Jablko weliké, o něco wíce široké než kulaté. Jemná a hladká kůže jest wysoko žlutá a kolkolem skropená karmazinowými pruhami, na straně sluneční mezi těmito pruhami ještě poseta čerwenými pihami,

neb bledočerwenau barwau potažena. Stromowé w stínu stojící mají častěji owoce pauze zlatožluté. Jablko woní trochu wůní jahodowau, a nescwrká. Jadřinec má weliký a otewřený, maso bílé, podlé kůže nažlautlé, wůni libau a chuť newyrownaně dobrau, jakau může míti jen nejušlechtilejší renetka. Zraje w měsíci Listopadu, a dá se celau zimu držeti. Strom roste welmi wesele, žene wětwe jehlancowitě, nese záhy a každoročně. Nemůže býti dosti wysazowán.

61. Renetka koženná, *Leder-Reinette oder ächte graue französische Reinette.* (wl.) Jablko weliké, w čas dozrání chuti dobré a šťáwy welmi libě nawinulé. Owoce jest oliwozelené, na straně sluneční žlutozelené, spolu špinawopočerwenalé. Po této spodní barwě potažena jest bezleská hrubošpinawá barwa, která častěji kryje celé owoce. Owoce toto newyrownané jest k pečení. Zraje w měsíci Unoru, a wydrží, ač nacwrklé, až do Dubna. Strom roste bujně, má listy široké, korunu dělá welmi rozložitau, a spokojí se s každau sebe hrubší půdau; sneseť i studenější nebe pás. Pro swau aurodnost a nesnost i w létech neúrodných zasluhuje wysázen býti do stromořadí podlé silnic neb cest hodně širokých.

62. Maskonowa zlatá skelná renetka, *Maskons harte, gelbe Glas-Reinette.* (prost. Pros.) Toto jablko dá se celý rok držeti. Jest žluté, na sluneční straně hnědočerwené. Woní libě a necwrkne. Maso má bílé, welmi jemné, šťáwnaté, tuhé, chřupawé, chuti kořenné, jemné winné. Jadřinec má weliký a otewřený. Jablko jest jen prostředně weliké, pro tabule a kuchyni zcela wýborné. Zraje w Prosinci, a dá se držeti až do podzimka. Strom má jako míšeň dřiwí autlé, jest weliký a welmi aurodný. Tento druh daří se jak na wysokokmení, tak zákrscích.

63. Renetka muškátowá, *woně neb přewoňka, Muskat-Reinette.* (prost. List.) Owoce prostřední welikosti,

pro tabule w skutku wzácné jablko. Strom nasazuje záhy a každoročně hojného owoce, ale dosahuje jen prostřední welikosti, a na Swatojančatech ostáwá příliš nízký. Owoce zraje w Listopadu, a nechá se až do měsíce Unora držeti, pak jest maučnaté. Nejlepší jest w měsíci Prosinci.

64. Renetka Nowo-Yorská, *okořka, kynka, Neu-Yorker Reinette.* (prost. Pros.) Obzwláštní owoce. Strom roste welmi spěšně a bujně, žene wětwe wzhůru, nasazuje záhy a každoročně mnoho dobrého owoce. Maso jest tak tuhé jako jablka míšenského. Strom žádá dobrau a wzdělanau půdu, sic jest jeho owoce plno skwrn a napukané. Stopku má welmi krátkau a šomolku welmi otewřenau. Kůže jest zlatožlutá, na sluneční straně wysoce čerwená pstruhowými pihami skropená.

65. Orleanská renetka, *Orleans-Reinette, la Reinette d' Orleans.* (wl. Pros.) Weliké, welmi krásné, jedno z nejprwnějšího tabulního owoce, které se může nazýwati wzácné, když se pozdě strhá se stromu, a we chladném místě se uchowá. Maso má bílé, požlautlé, jemné, plné šťáwy, chuti wznešené, cukrowité a spolu libě nawinulé. Owoce zraje w Prosinci, a dá se po celau zimu držeti. Strom jest krásný, zdrawý a roste spěšně. Korunu dělá kulatau, a brzo a hojně nasazuje. Žádá jako wšecky ušlechtilé francauzské renetky dobře wzdělanau půdu a teplé wýslunné stanowiště.

66. Renetka syrečkowá, *röthliche Reinette.* (wl. Pros.) Welké wznešené a skwostné zimní jablko pro tabule, bez odporu jedna z nejlepších renetek. Býwá někdy wálečkowité, wždy širší než delší. Jeho hladká kůže jest spodem jasně citronowé barwy, na sluneční straně jest načerwenalé a čerwenokarmazinowými pruhami čárkowané. Maso jest bílé, nažlautlé, welmi jemné a tuhé, šťáwnaté, chuti wznešené, kořenné, cukrowé, spolu libě nawinulé. Owoce zraje w Prosinci, a dá se držeti až do leta, aniž

wadne. Druh tento nemůže býti dost wysazowán. Strom roste welmi bujně, nasazuje brzo a hojně. Lupen jest značně welmi welikými, silnými a spolu špičatými zuby nařezán.

67. Anglická špitální renetka, *englische Spitals-Reinette.* (prost.) Krásné, prostředně weliké, pro swé tuhé, šťáwnaté a kořenné maso wýborné zimní tabulní jablko, jakož i ku každé domácí potřebě příhodné. Owoce jest mnohem wyšší než širší, žluté, bledě počerwenalé, s pihami. Maso bíložluté, jemné, husté, welmi šťáwnaté, s silnau kořennau, příjemnau, cukrowau a spolu nawinulau chutí.

68. Perlowá renetka *(perlowka)*, *Perl-Reinette.* (prost. List.) Owoce prostřední welikosti, celé červené, podlauhlé, chuti sladké, nawinulé, welmi šťáwnaté. Zraje w Listopadu, a nechá se držeti až do Ledna. Strom jest tak nesný, že od aurody zcela zakrní, roste kulowatě, a jest newelký. Tento strom spokojí se s každau půdau, zasluhuje pro swau nesnost, aby byl hojně štěpowán.

69. Šafránowá renetka *(šafránka)*, *Safran-Reinette.* (prost. Říj.) Welmi krásné jablko, spolu s welmi libau wůní. Jablko ono jest jak u šomolky tak u stopky stejně široké. Značně se dá onen druh jablkowý od jiných rozeznati tím, že jest celé jablko potaženo jakausi mastnau šťáwau, jakoby bylo máslem pomazáno. Na straně sluneční jest swětločerwené, spolu s tmawočerwenými pruhami. Owoce jest dobré, zraje již ku konci Října, a dá se dlauho držeti. Strom má wětwe welmi řídké, a žene do šíře. Nemělby nikde we welkých štěpnicích chyběti.

70. Renetka skwostná, *Triumphs-Reinette, Reinette triomphante.* (prost. List.) Wzácné tabulní jablko, hezké welikosti, na sluneční straně pěkně červené, na stinné straně kůže pokoženělé. Strom jest nesný, rozložitý, prostřední welikosti, žádá dobrau půdu. Owoce zraje w Listopadu, a dá se držeti až do měsíce Března, kdežto již secwrkuje.

71. Ženská renetka, *Weiber-Reinette, Reinette pomme Madame.* (wl. Pros.) Welká, krásná a welmi dobrá renetka. Zraje w Prosinci, a dá se bez wadnutí až do jara držeti. Strom býwá hodně silný, nese brzo a hojně.

72. Windsorská renetka, *Windsors-Reinette.* (wl. Pros.) Weliké, w podobě swé welmi nestejné jablko s hranami, na straně sluneční počerwenalé, libé k snědku a welmi wýborné ku každé domácí potřebě; k snědku wšak se hodí pauze do Unora, potom ztrácí šťáwu zcela. Maso má bílé, chuti nawinulé. Zraje w měsíci Prosinci, a dá se držeti až do jara. Strom dosahuje znamenité rozsáhlosti, a jest aurodný, žádá ale dobrau půdu.

73. Bílá antillská zimní renetka, *weisse antillische Winter-Reinette.* (wl. Pros.) Nahranatělé welké jablko, kůže hladké, žluté, trochu počerwenalé. Woní welmi libě, a jen trochu wadne. Maso má husté a tuhé, ale plné šťáwy, chuť welmi libau, sladkonawinulau. Strom býwá welký a náramně aurodný.

74. Čerwený Štětiňan neb Štětinská renetka, *rother Stettiner.* (prost. Pros.) W německém jazyku má toto jablko rozličná jména, jako: rother Stettiner, rother Herrenapfel, Annaberger, Berliner Glasapfel, Bödigheimer, w Rakausích Malerapfel. Jablko jest swětlozelené, na straně sluneční swětločerwené s čerwenými tečkami. Maso má bílé do zelena, šťáwnaté, chuti libé sladkonawinulé a muškátowé. W Čechách jest welmi rozšířeno, což již swědčí o jeho dobrotě. Jest to dobré tabulní owoce, a w každé štěpnici mělo by hojně býti wysázeno. Strom rozkládá se w šíř, a dosahuje hodné wýšky. Nese ob rok welmi hojně, žádá ale dobrau hlubokau půdu. W půdě písečnaté dostáwá brzo na rozličných místech spálu.

75. Renetka citronowá, *Citronen-Reinette, la Reinette de Citrone.* (wl. Pros.) Krásné, hodně weliké tabulní owoce w zimě. Strom roste wesele, nebýwá ale

weliký, a žádá dobrau půdu a wýsluní; daří se dobře na zákrscích. Owoce zraje w Prosinci, a dá se držeti až do jara, aniž wadne. Owoce má čistau citronowau barwu, jest trochu počerwenalé s promíchanými šedými tečkami. Jablko woní libě a newadne. Maso jest bílé, měkké, plno cukrowé šťáwy. Jak mile wšak trochu déle se drží, dostane pod koží malé haubowité bradawičky, a jest welmi nechutné. Nezasluhuje žádného rozmnožowání.

76. Bílé, wlaské rosmarinowé jablko, ***weisser italienischer Rosmarinapfel, Mela de Rosmarino.*** (prost. List.) Krásné prostředně weliké, bělawozelené, na loži owocním w čas dozrání žluté, podlauhlé jablko, na straně sluneční bledočerwené, wůně fialowé. Maso má bílé, jemné, šťáwnaté, chuti cukrowé, nawinulé. Jest wýborné tabulní jablko. Zraje w Listopadu, a dá se držeti až do Dubna, nejlepší jest ale w Prosinci. Máli strom příliš mnoho owoce, jak se welmi často stáwá, nebýwá chutné. Strom jest zdrawý, wětwe žene wzhůru, a jest welmi aurodný, zasluhuje od wenkowského hospodáře wšeho powšimnutí; neb se daří wšude, a spokojí se s každau sebe špatnější půdau.

77. Wrbowka, ***Lehmanns Ungarapfel.*** (prost. Pros.) Prostředně weliké, welmi trwanliwé zimní jablko, příjemné k snědku za čerstwa a pro kuchyň newyrownané. Zraje w Prosinci, a drží se až do jara. Strom roste z mládí bujně; předce wšak dosahuje jen prostřední welikosti.

78. Kyselec, ***Vaterapfel ohne Kern, Pater noster sans pipins.*** (prost. List.) Pěkné, prostředně weliké jablko. Maso má jemné, přižlautlé, chuti wždy kyselé. Nezasluhuje žádného rozmnožení. Owoce zraje w Listopadu, a jest w Prosinci a Lednu nejchutnější.

79. Prawý žlutý zimní štětiňan, ***wahrer gelber Winter - Stettiner.*** Jablko w čas dozrání swětle žluté, na sluneční straně a okolo stopky šedočerwené. W čerwené této půdě nacházejí se píhy

pořidlé, zažlautlé. Maso i chuť má wýborné, a čerwenau Štětinskau renetku (čísl. 74) daleko předčí. Woní welmi libě. Owoce zraje w Prosinci, a dá se držeti w chuti až do Čerwna. Strom roste spěšně, dosahuje jen prostřední wýšky, a jest welmi aurodný. Zasluhuje nejčetnějšího rozmnožowání a wysázení jak do polí, tak zwláště podlé silnic, protože se owoce pewně drží na stromě, a k jídlu neláká.

80. Bílé zimní hedbáwné jablko, *weisser Wintertafent-Apfel.* Jablko náramně jemné, jako skleněné. Lesknaucí se kůže jest swětložlutá, a jen na sluneční straně jest temnější, ale beze wší čerwenosti. Maso jest sněhobílé, jemné, tuhé, šťáwnaté a chuti nakyslé. Strom roste z mládí wesele, předc ale není nikdy weliký. Owoce zraje w Listopadu, a dá se celau zimu držeti.

81. Šišinec, *Zehentheber.* (wl. List.) Weliké, pro domácí potřebu wážené jablko, též i k snědku příjemné. Zraje ku konci Listopadu nebo w Prosinci, a dá se držeti až do jara. Strom roste bujně, a dosahuje hodné wýšky a stáří.

82. Nepomně, *Wehrling.* Jablko sladkokyselé, barwy zlatopomerančowé, na straně sluneční wysoce čerwené, maso má bílé a tuhé. Sčesáli se owoce časně se stromu, wadne, ale pozdě sčesané ostáwá, a dá se w nezměněné podobě welmi dlauho držeti; dobře opatřeno i dwě léta wytrwá. Strom roste wesele, a jest náramně aurodný.

83. Tuháč, *Dörells Quitten-Reinette.* Jablko jest bledozelené, kulaté, prostřední welikosti, u šomolky hranaté. Chuť má dobrau, skoro kdaulowau. Strom jest nesný. Owoce jeho dá se teprw okolo wánoc jísti.

84. Tečkowaná renetka, *dozránka*, *strakáč*, *Reinette Bikothe.* Jablko prostřední welikosti welmi wzácné, chuti dobré, sladkonawinulé. Kůže jeho je zelená, w čas dozrání sežlautlá, hnědými tečkami zcela skropená. Jablko toto dá se we swé nezměněné dobré

chuti uchowati až do jara. Strom jest nesný, a dělá korunu rozložitau.

85. Hrušné jablko, *Rewalischer Birnapfel.* Jablko hruškowé podoby, se špičkau masitau ke stopce podlauhlau. Maso má bílé, tuhé, jadřinec malý, a woní wýborně. Stopku má zažlautlými tečkami skropenau tak jako citronowý pepák.

86. Zelenáč, *Buttergrünling.* Jablko prostřední welikosti, zcela zelené, w čas dozrání žluté, šťáwnaté, sladké beze wší kyselosti, dozráwá okolo wánoc, a dá se hodně dlauho držeti. Strom jest nesný.

KAPITOLA II.

O stromích hruškowých.

1. O půwodu a wlastnostech jejich.

Planá hruška (pyrus communis) jest beze wší pochybnosti wšeho welikého množstwí našich hruškowých druhů matka. Lepší nakládání a ošetřowání jí spůsobilo zponenáhla mnohé rozličné lepší i wětší hruškowé druhy. Řečtí přírodozpytcowé znali mnoho druhů hrušek we swé zemi, zwláště w Peloponnesu; Theophrast častěji se o nich zmiňuje, jakožto o wysoce wáženém owoci. Co se týká Římanů, uwádí přírodozpytec Plinius 35 druhů hrušek, které u nich byly známy. Mnohé obdrželly jméno místa, w němž byly wychowány, jiné jméno míst, z nichž byly k Římanům zaslány; z kterýchžto jmen jest patrno, že z wětšího dílu přišly k nim z Řecka, Aegypta, Syrie a Numidie.

Naše nejnowější druhy hruškowého owoce jsau w rozličných zemích wychowány, jakož zwláště we Francauzích, kamž se i z Říma mnohé dostaly. Z Německa pošla naše medowka, několik druhů muškatelek, markytka atd.; ze Swedska wejcowka. Hollandsko, Anglicko a Wlachy

též mnoho dobrých druhů wychowaly, a každoročně se jich mnoho dobrých wychowá, dílem z jader, dílem umělým rozplemeňowáním, tak že jest druhů hruškowých mnohem wětší počet než jabloňowých. I naše česká wlast mnoho dobrých druhů wychowala, jakož jest naše newyrownaná ptačnice, wlasačka, křesetice a jiné.

Hruškowý strom jest krásný a wysoký, jenž obyčejně se pne do wýšky, a swé wětwe žene wzhůru, jakož i swé kořeny hluboko žene do země. Jeho kwět a owoce wynikají z jednotliwých owocných pupenů, kteréž se zase u welkém počtu nasazují na konečkách tří i čtyrletých wětwí, a které netoliko po několik let ostáwají nesné, ale wždy rok od roku nesnější se stáwají.

Hruškowý strom jest welmi trwanliwý, a dosahuje w přiměřené půdě wysokého stáří. Na mrazy w čas kwětu není tak wrátký jako jabloň. Jeho dřewo jest pewné, welmi něžné, hodící se jak k řezbářstwí tak sochařstwí. Hodí se wšak tento strom jen pro mírnější podnebí; tuze horké jakož i suché pro něj se nehodí.

Hruškowý strom žádá suché stanowiště a hlubokau půdu; w mokré a studené půdě krní, a owoce jeho býwá bídné a nechutné. Druhům pocházejícím z teplejšího podnebí musí se dáti teplé stanowiště a wýchodní položení, máli býti jejich owoce auhledné, maso hebké a rozplizawé.

Mnohé hruškowé druhy jen podlé zdí dosáhnau swé dobroty, jakož skoro wšecky zimní hrušky. Dobrá Luiska, wzácná Bugowa pargamentka, stojíli jen na wolnu, míwají maso jako řepa. W našem podnebí wychowané, spokojí se již méně sluncem, a dosáhnau předce swé přirozené dobroty, ale z krajin teplých pošlé žádají mnoho wýsluní, což zwláště platí u druhů jablkowých.

Wysokokmení má sice wždy menší owoce než zákrsky, za to ale chuti wýbornější. Mnohé hruškowé druhy dosáhnau jen na wysokokmení swé prawé wůně, jako Reimská cukrowka, solnohradka. Na kdaulích štěpowané hruškowé druhy, jestli se neřeží, nesau welmi hojně a záhy, musí se ale přiwazowati ke kolům, aby nebyly wywráceny od wětru. Hnůj jim přiměřeně daný tisíceronásobně se odmění. U tohoto owocného druhu platí a

má se wykonáwati pro jejich špatné kořeny zmlazowání koruny, kteréž se má předsewzíti, když stromy již jen krátké neb zhola žádné rauby neosazují. Jak se hruškowé stromy rozmnožují, wiz w dílu I. kap. III. VI. VII. a VIII., kdež bylo o spůsobích štěpowání jednáno. Hrušky dle jejich podoby tříditi (klassifikowati) jest ještě mnohem tíž než u jablek, poněwadž se w podobě málo od sebe liší. Pročež i hrušky jen w letní, podzimní a zimní jsem rozdělil.

Letní hrušky dozrají každoročně na stromu, a hodí se hned ke snědku. Podzimní hrušky dozráwají teprwa na loži owocním, a dají se od Října až do Listopadu držeti. Wýjimky delšího uchowání činí studené leto, půlnoční stanowiště a studené sklepy. Zimní hrušky dozráwají teprwa ku konci Listopadu, a dají se držeti až do jara. Čas jejich dozrání býwá obyčejně delší než hrušek podzimních. Neznání času dozrání spůsobilo u mnohých hrušek zimních křiwý úsudek o jejich dobrotě.

Wšecko letní owoce trwá jen krátký čas, a čas dozrání jest lehko, zwláště u hrušek, poznati; ale hrušky zimní musí býti w prawý čas jedeny; neb jen tenkrát mají wznešenau wůni a cenu. Jedíli se dříwe, nestojí za nic, a proto od lidu w owoci tomto nezběhlého wyhozeny býwají co wařilky. Často se to již přihodilo wýborným hruškowým druhům, jakož jsau pargamentka Bugowa, pargamentka Solepská, německá muškatelka, a jiným.

Poznamenání: ml. — malá jest hruška, když má méně než dwa caule w průměru.
prost. — prostřední, když její průměr obnáší od 2 až 2½ caule;
wl. — welká se nazýwá, kteráž má w průměru přes 2½ caule.

II. Popis jednotliwých druhů.

a. Letní.

1. Česká citronka, *böhmische Citronenbirn.* (ml. Srp.) Owoce jest malé, zakulacené, žluté, na wýslunném stanowišti i červenými tečkami skropené, šťawnaté, chuti k snědku za čerstwa welmi lahodné. Pro swé brzké dozrání jest wýborné trhowé owoce. Hrušky tyto zrají na začátku Srpna, a dají se i tři neděle držeti. Strom roste bujně, dosahuje wšak předc jen prostřední welikosti, a jest welmi aurodný.

2. Šípkowky, *Büschelbirn.* (ml. Čer.) Owoce jest na pohled welmi krásné, jako malowané, s jedné strany wysoce červené, s druhé slabě červené se slabým základem. Ostatně do sebe dobroty nemá žádné; neb maso jest maučnaté; jen jeho krásná podoba a sličnost wybarwení činí je milé, jest takořka ozdobau tabule. Hrušky tyto zrají ku konci Července, a dají se jen několik dní držeti. Strom jest weliký, aurodný, žene wětwe wzhůru, a má dřewo podobné jabloni, tak že se raub pro swá welká oka s tíží od jabloňowého rozezná.

3. Krwawka, *böhmische rothe Fleischbirn oder Sommer-Blutbirn.* (prost. Srp.) Prostředně weliká, pro swé červené maso neobyčejná k snědku, za čerstwa procházející. Hodí se též k sušení. Zraje ku konci Srpna. Strom roste silně a dosahuje hodné wýšky. Od hospodáře nézasluhuje žádné pozornosti, a náleží pro udržení tohoto druhu jen do sadů wrchnostenských.

4. Anglická máselnice, *englische Sommer - Butterbirn, le beurre d' Angleterre.* (prost. Zář.) Prostředně weliké wýborné tabulní owoce w měsíci Září. Owoce jest sice dobré, ale hned hniličí. Twářnost má prawau hruškowau, barwu swětle žlutau s malým hnědým červánkem. Jest bez wůně, maso má bílé, jemné, šťáwau tak přeplýwající, že má málo sobě row-

ných. Chuť má skwostnau, wysoce cukrowau. Tento druh owoce daří se a roste na pláních wesele, zdlauhawě ale na kdaulích. Žádá teplé a spolu suché stanowiště, a jest náramně aurodný. Owoce zraje w Září, a sotwa 14 dní se dá držeti. Druh tento zasluhuje býti wůbec znám, pěstowán a rozšířen.

5. **Letní pstružka**, *Sommer - Forellenbirn.* (prost. Srp.) Owoce prostředni welikosti, krásného pohledu, polo čerwené a polo žluté, plné libé šťáwy, a nikdy nehniličí. Zraje w měsíci Srpnu, a dá se držeti skoro tři neděle. Strom jest prostřední welikosti, žene wětwe wzhůru, a jest náramně aurodný. Zasluhuje w každé štěpnici místa, a od každého hospodáře rozšíření.

6. **Díwčička**, *Frauenschenkel, la cuisse Madame.* (prost. Čer.) Prostředně weliká hruška, prawé hruškowé podoby; welmi krásné ranní owoce pro tabule. Zraje ku konci Čerwence neb na začátku Srpna, a nedá se přes osm dní držeti. Jest žlutozelená s tmawým hnědým čerwánkem. Newoní, maso má bledě bílé, jemné, skoro rozplizawé, šťáwnaté chuti, sladké, welmi příjemné, zawánějící trochu muškátem. Strom sice až pozdě nasazuje, pak ale hojně. Na pláních žene strom bujně, na kdaulích jen zdlauhawě.

7. **Krásná Gabriela**, *wahre schöne Gabrielle, Belle Gabrielle.* (ml. Srp.) Trochu malá, welmi příjemná, kořenná letní hruška. Zraje ku konci Srpna, a nedá se dlauho držeti. Strom roste hezky spěšně.

8. **Prauhowaná mydlenka**, *gestreifte Seifenbirne.* (prost.) Owoce prostředně weliké, nakulatělé, ale maučné, nezasluhuje pro hospodářstwí žádné pozornosti. Strom jest prostředně weliký, žene wětwe do wýšky, ostatně jest aurodný.

9. **Owesnička**, *Haberbirne.* (ml. Čer.) Owoce malé, welmi ranní, podlauhlé a žluté, k snědku za čerstwa welmi dobré; jest to obzwláštně dobré trhowé owoce. Zraje ku konci Čerwence, a dá se as 7 dní

držeti. Strom roste bujně, a dosahuje wýšky i síly znamenité.

10. Medowka, *gelbe hallische Honigbirne.* (ml. Zář.) Malá sladká hruška, zrající w měsíci Září, hodí se ku každé domácí potřebě. Nechá se držeti 14 dní. Hruška tato hodí se pauze do hospodářských sadů. Strom roste bujně, a dosahuje jak hodné wýšky tak i tlauštky.

11. Zelená Hoyerwerdka, *grüne Hoyerswerder.* (prost. Srp.) Jen prostředně weliká, welmi dobrá hruška, pro tabule w měsíci Srpnu, náleží w čas swého dozrání k nejlepším druhům hrušek. Zraje w polowici Srpna, a dá se držeti 14 dní. Hruška tato má hladkau, tenkau, tráwozelenau kůži, značně posetau mnohými swětlohnědými tečkami, které zase ohraničeny jsau tmawozelenými obwody. Maso má bledě bílé, málo krupnaté, welmi šťáwnaté, rozplizawé, chuti sladkonawinulé. Wůni má welmi libau, a chutná trochu muškátowě. Strom jest welmi aurodný, zdrawý, a zasluhuje welmi četného wysazowání.

12. Janowka, *Johannisbirne.* (ml. Čer.) Jedna z nejrannějších hrušek. Owoce samo w sobě jest malé, a má do sebe příliš málo dobroty, pročež pro hospodáře nelze ho poraučeti, tím méně, poněwadž w čas kwětu příliš podléhá zkáze, a málo kdy co nasadí. Hodí se pauze pro udržení tohoto druhu pro zemské štěpnice (Landbaumschulen).

13. Jakubka červená, *frühe böhmische Jakobsbirne.* Owoce jest prostřední welikosti, plné dobré a sladké šťáwy, na wýslunní straně červené a w zadu w čas dozrání pěkně žluté. Jakubka jest wýborné trhowé owoce, a dobře se prodá. Zraje w měsíci Čerwenci, a dá se jen as týden držeti, neb strhaná hned hniličí a hnije. Strom roste bujně, welmi wysoko, a býwá znamenitě silný, wětwe maje klikaté. Ostatně jest aurodný.

14. **Welká panenská hruška,** *grosse schöne Jungferbirne, Glasbirne.* (wl. Srp.) Krásná, hodně weliká wýborná hruška w měsíci Srpnu pro tabule. Hruška tato zraje w poslední třetině měsíce Srpna, a dá se 14 dní držeti. Barwu má nazelenale žlutau s tmawohnědým čerwánkem. Wůně nemá žádné. Maso jest bílé, krupičnaté, plné šťáwy, chuti welmi dobré, jemné, nawinulosladké. Strom dosahuje znamenité wýšky, dělá mnoho wětwí dolů wisících, a jest náramně aurodný. Tento druh hruškowý jest wýborný pro wenkowana; neb co wysokokmen dáwá nejlepší a nejkrásnější owoce. Zasluhuje wůbec sázen býti.

15. **Wawřinečka žlutá,** *gelbe Laurentiusbirne.* (wl. Srp.) Hezky weliká, pro kuchyni wýborná letní hruška. Owoce zraje w polowici Srpna, a dá se držeti 14 dní. Strom dosahuje znamenité wýšky. Daří se sice i na kdauli, neměla by ale pro lepší zdaření pěstowána a šlechtěna býti než na wysokokmení.

16. **Wawřinečka čerwená,** *rothe Laurentiusbirne.* (wl. Srp.) Hodně weliká, podlauhlá, pro domácí potřebu wýborná hruška. Zraje okolo polowice Srpna, a dá se držeti 14 dní. Strom roste bujně, a daří se w každém položení.

17. **Magdalenka čili Madlenka,** *grüne Sommer-Magdalenenbirne.* (ml. Čerwc.). Owoce jest malé, žluté bez odporu nejlepší z časně zrajících hrušek. Maso má šťáwnaté a dobré; musí ale strháno býti w čas swého dozrání, když totiž počne žlautnauti, sice zmaučnatí. Zraje ku konci Čerwence neb z počátku Srpna, a jest tento čas nejzwláštnější tabulní owoce. Dá se držeti 14 dní. Strom roste wesele jak na kdauli tak na pláni, dosahuje jen prostřední welikosti, a má wětwe welmi řídké. Strom jest aurodný, časně nasazuje, a owoce roste w chumáčcích.

18. **Markytka,** *Margarethenbirne, Poire de Malte.* (ml. Čerwc.) Owoce jest malé, w čas dozrání celé žluté,

chuti dobré, k snědku příjemné. Owoce zraje w polowici Čerwence, a jest, jakožto ranní, welmi dobré trhowé owoce. Strom roste bujně, wysoko, a dosahuje náramné síly, tak že jeden strom we swé auplné wywinutosti dá 18 i 20 beček owoce. Druh tento bruškowý jest welmi aurodný, a daří se w každé půdě. Jest i jiný druh markytek, jehožto owoce jest trochu wětší, ostatně ale stejné chuti; strom má ty samy wlastnosti jakož i tu samu aurodnost.

19. Křehčice, ***die Mürbe.*** (prost. Srp.) Hruška letní, owoce welikosti prostřední, podlauhlé a w čas dozrání žluté, masa hrubého, které se takořka w ustech láme neb drobí. Hruška tato hodí se dobře k sušení. Owoce zraje w Srpnu, a dá se skoro tři neděle držeti. Strom roste wesele, předc ale dosahuje jen prostřední welikosti, wětwe žene wzhůru, a jest aurodný.

20. Malá muškatelka, ***kleine Muskatellerbirne.*** (w. ml. Čerw.) Owoce welmi maličké, masa hrubě krupičnatého. Jest wáženo jen pro swé brzké zrání, totiž w měsíci Čerwenci, roste w chumáččích, a prodáwá se, poněwadž je tuze malé, na žejdlíky. Owoce je zralé w třetí čtwrtině měsíce Čerwence, dá se držeti 14 dní, a jest barwy žluté. Owoce toto woní welmi silně muškatelowě, ale na hromadu uloženo zčerná. Strom roste bujně, a dosáhne náramné wýšky a dubowé síly; ostatně žene wětwe do wýšky, a jest welmi aurodný.

21. Krátkostopká kožená muškatelka, ***kurzstielige graue Muskatellerbirne.*** (prost. Čerwc.) Owoce prostřední welikosti, celé žluté, masa hrubého, krupičnatého. Strom roste bujně, a žene wětwe kolmo wzhůru, tak že koruna jest auzká a ač strom welké wýšky dosahuje, předc jen prostřední welikosti. Ostatně daří se w každé půdě, a jest welmi aurodný. Owoce, protože zraje w Čerwenci,

a tedy náleží mezi ranní, jest welmi dobré štěpařské a trhowé owoce.

22. Robertowa muškatelka, *Roberts Muskatellerbirne, le Muscat Robert.* (ml. Čwc.) Malá ranní hruška w měsíci Čerwenci; w čas dozrání patří mezi tabulní owoce. Zraje w polowici Čerwence, a dá se sotwa 8 dní držeti. Strom roste welmi bujně, a dosahuje wýšky znamenité. Daří se také na kdaulích.

23. Welká letní muškatelka, *grosse Sommer-Muskatelle,* (prost. Čerwc.) Owoce prostřední welikosti, početrwené a položluté, masa jemného a šťáwnatého, zasluhuje mezi druhy muškatelowými jistě místa nejprwnějšího. Zraje ku konci měsíce Čerwence, a dá se tři neděle držeti. Strom jest prostřední welikosti a welmi aurodný.

24. Prawá Lipská ředkwowá hruška, *wahre Leipziger-Rettigbirne, Colditzer Rettigbirne.* (ml. Srp.) Malá, co máslo rozplizawá hruška, w měsíci Srpnu neb z počátku Září. Owoce toto nehniličí. Strom roste wesele. Zasluhuje od wenkowana wůbec rozmnožen býti.

25. Salzburky neb solnohradky, *Salzburgerbirne.* (wl. Srp.) Owoce jest weliké, poločerwené a položluté, maučnaté, dobroty pauze prostřední. Zraje w měsíci Srpnu, a dá se jen 8 dní držeti. Strom roste z mládí bujně, a dosahuje znamenité wýšky i síly. Ostatně nezasluhuje jak pro swé owoce tak zwláště pro swau neaurodnost žádné pozornosti od hospodáře a wůbec žádného rozšíření. Hodí se pauze pro udržení druhu toho do zemských štěpnic. Na zákrsky tento druh zcela se nehodí; daří se pauze na wysokokmení. W Čechách jest wůbec rozšířen a znám.

26. Brestská máselnice, *Schmalzbirne von Brest, la Fondante Brest.* (prost. Srp.) Prostředně weliká, wýborná hruška pro tabule. Zraje w polowici Srpna, a dá se držeti tři neděle. Owoce jest nažlautlé, zelené, na straně sluneční až do polowice krásně

krwočerwené. Newoní, maso má bílé, krupičnaté, šťáwnaté, wlásečnaté, chuti libě nawinulé, sladké.

27. Šwejcarka, *Schweizerhose.* (prost. Srp.) Owoce prostřední welikosti, nakulatělé s tlustými stopkami. Jest welmi dobré, šťáwnaté, s krásnými žlutými a swětle zelenými pruhami, jest zcela podobné tykwi. Zraje w Srpnu, a dá se držeti 14 dní, slauží pauze k snědku. Strom jest prostřední welikosti, žene wětwe do šířky, a jest welmi aurodný. Nasazuje owoce welmi záhy, nese každoročně, a není na powětří chaulostiwý. Owoce drží se pewně na stromě.

28. Mydlinka, *Seifenbirn.* (prost. Srp.) Owoce prostřední welikosti, zelené, časem zakožcnělé, zcela neauhledné, k snědku čerstwému pro swau hrubau maučnatost špatné. Dá se sice sušiti, ale jsauc wší sladkosti prázdno, býwá dosti bídné. Zraje w Srpnu, a dá se držeti asi 7 dní. Strom roste bujně, a dosahuje náramné wýšky, síly a rozsáhlosti. Wětwe má wzhůru, a dělá korunu swau auhledně jehlancowitau. Maje jen prostřední aurodnost a dobrotu, nezasluhuje žádné pozornosti od hospodáře.

29. Stračka, *punktirter Sommerdorn, l'Epiné d'été pointée.* (wl. Čer.) Hezká, weliká, pro tabule wážená hruška. Zraje w polowici Srpna, a dá se celé 3 neděle držeti. I na kdaulích dobře roste, a zasluhuje četně býti wysazowána.

30. Dlauhawka, *Sparbirne, Schatzbirne, Samsonsbirne, L'epargne.* (wl. Čerwc.) Dobrá, welká letní hruška k snědku, jen má tu chybu, že hned na stromě hniličí. Zraje ku konci Čerwence neb z počátku Srpna, a trwá utržena welmi krátký čas, jestliže se na stromě nechá přezráti; ostatně jest ale se stromu utržena plna šťáwy a chuti wýborné. Strom roste welmi spěšně, a jest welmi aurodný. Hodí se zwláště na kdaulích na odry, kdežto časně a hojně nese, ale i na wysokých stromech roste bujně, a nese požehnaně. Co zákrsek pro swé tlusté, odstáwající a wisuté wětwe k podobám jehlancowitým se nehodí.

31. Kozačka, *wahre Stuttgarter Geisshirtenbirn.* (ml. Srp. a Zář.) Trochu malé, ale skwostné tabulní owoce, zralé w měsíci Srpnu a Září. Dá se as 8 dní držeti. Maso jest bělawožluté, wysoce cukrowé, jemně skořicowé. W prwním čase swého dozrání má welmi skwostnau chuť. Daří se i na kdaulích. Strom roste wesele, nasazuje záhy a hojně.

32. Wlasačka. (prost. Zář.) Owoce prostřední welikosti, chuti wýborné medowé, šťáwy plné, k sušení newyrownané. Zraje w měsíci Září, a dá se 14 dní držeti. Strom roste wesele a bujně, dosahuje znamenité wýšky a síly, a dělá welmi širokau korunu; žene wětwe do šíře. Mladé wýpučky jsau tak autlé, že se ohýbají a wisí dolů, jako u wrby truchlící. Owoce zasluhuje wšeobecného rozšíření a wysazowání. Druh tento nemá nikde scházeti.

33. Čáslawky neb ptáčnice, *Sommer Apotheker- oder Plutzerbirne.* (wl. Srp.) Owoce jest weliké, w každém ohledu wýborné a newyrownané. Jest to skwostné tabulní owoce, jakož i wýborné ku každé domácí potřebě, k sušení nemajíc sobě rowného. Jest plno nejsladší a nejlahodnější šťáwy. Zraje již w Srpnu, a dá se držeti až ku konci Listopadu. Strom roste spěšně, neosazuje sice tuze časně; jak ale začne nésti, jest welmi aurodný. Wětwe swé žene do šíře. Zasluhuje wšeobecného a hojného wysazowání, a w žádné štěpnici nemá chyběti. W Čechách jest tento wýborný hruškowý druh wůbec rozšířen. Jest několik druhů této letní ptáčnice. Jeden druh má welmi krásné, na straně sluneční karmazinowě čerwené owoce, ale owoce jeho jest hrubokrupičné a wětší díl kamenité. Jiný druh není sice tak auhledný a sličný, a býwá jen w čas dozrání žlutý beze wší barwy, ale má maso co máslo rozplizawé, plné dobré medowé šťáwy. U welikosti a wytwoření jsau zcela stejné.

34. Králowská bělice, *königliche Weissbirne, Königsblanquette, la blanquette royale,* (wl. Zář.) Hezký

weliká a náramně krásná letní hruška, spolu chuti nejlepší. Zraje na začátku Září, a dá se 14 dní držeti. Strom roste z mládí welmi wesele a bujně, předc ale dosahuje jen prostřední wýšky. Žádá teplau půdu a zasluhuje welmi četně býti wysazowán.

35. Francauzská perlowitá bělice, *französische perlförmige Weissbirne oder kleine Blanquette, le petit Blanquet, poire à la perle.* (ml. Čerwc.) Welmi malá, ale náramně krásná, ranní hruška, okrasa každé tabule. Zraje ku konci Čerwence, obyčejně na začátku Srpna, a dá se 14 dní držeti. Strom roste z mládí welmi bujně, dosahuje ale jen prostřední wýšky. Zasluhuje býti wůbec sázen a rozmnožowán.

36. Kredowa kuželowitá cukrowka, *Krede's kugelförmige Zuckerbirne,* (prost. Zář.) Prostředně weliká, ale jen pro kuchyň se hodící, wýborná pro wenkowana, zwláště k záwařkám a k sušení. Zraje okolo polowice Září, nedá se ale dlauho držeti. Strom roste wesele a jest wysoký.

37. Piksla. (wl. Srp.) Owoce jest weliké, silně podlauhlé, pohledu welmi krásného; jest položluté a polo wysoce čerwené, ale maučnaté; a protož jen prostřední dobroty. Zraje ku konci měsíce Čerwence a z počátku Srpna. Strom roste wesele, bujně, a dosahuje hodné wýšky i síly. Wětwe swé žene wzhůru; celý strom jest prawidelný jehlanec. Jest welmi nesný, a daří se w každé půdě. Owoce má prawidelnau hruškowau twářnost.

38. Makowička. (w. ml. Srp.) Owoce jest malé, ale welmi auhledné, po jedné straně swětle čerwené barwy, šťáwy dobré a masa krupičkowatého, k jídlu dobroty pauze prostřední, ale welmi dobré k sušení; brzo se usuší, a usušeno jest welmi lahodné. Strom roste wesele, žene wětwe wzhůru, a dosahuje wýšky i síly znamenité. Ostatně jest náramně aurodný, we welkých hospodářských sadech nemá chyběti. Owoce zraje w měsíci Srpnu.

39. Kapalka. (w. ml. Čer.) Hruška welmi záhy zralá, dobroty newelké, hodí se pauze k sušení. Má jméno swé odtud, že owoce w čas dozrání opadáwá, a při nejmenším wětru zcela dolů shrkne. Zraje w Čerwenci, a dá se držeti sotwa 7 dní. Owoce wisí na dlauhých stopkách, skoro na samých kmenech, tak že se zdá w řadách wiseti. Strom roste z mládí bujně, a swé welmi řídké wětwe žene wzhůru. Nezasluhuje ani nejmenší pozornosti, neb se od plané hrušky skoro nic neliší.

40. Čerwinka. (wl. Srp.) Owoce weliké, podlauhlé, zcela čerwené, welmi šťáwnaté, newyrownané. Tato hruška neměla by nikde w žádné štěpnici chyběti. Jest obzwláštní k jídlu i k šušení. Zraje w měsíci Srpnu, a dá se držeti skoro 20 dní. Strom jest prostřední welikosti, welmi aurodný, žene wětwe wzhůru.

b. Podzimní.

41. Dlauhostopká omanka, *gelbe langstieliege Alantbirne.* (prost. Zář.) Hezky weliká, krásná podzimní hruška, k snědku příliš bezšťawná, ale za to wýborná k sušení a k zawáření. Zraje z počátku Září, a nedá se dlauho držeti. Strom roste welmi bujně.

42. Rýnská podzimní ptáčnice, *rheinische Herbstapothekerbirne.* (wl. List.) Welmi weliká, prawá lékárnická hruška, chuti rozplizawé, kořenné. Owoce zraje na začátku Listopadu, a nedá se držeti přes čtyry neděle. Strom roste wesele a dosahuje znamenité wýšky. Zasluhuje wůbec býti pěstowán.

43. Peregriska čerwená, *rothe Herbst-Butterbirn oder normännische rothgraue Herbst-Butterbirne, rother normännischer Isambert, rothe Herbstbutterbirne von Anjou, beurre rouge d' Anjou.* (wl. Říj.) Hezky weliké, náramně skwostné owoce pro tabule; jedna z nejlepších hrušek. Strom roste wesele, má wětwe zakřiwlé

a žádá teplau a suchau půdu. Zraje w polowici Října a Listopadu, a dá se držeti tři neděle. Strom se daří jak na pláních tak i na kdaulích dobře, a jest welmi aurodný, jak pro malé zahrady, tak pro wenkowana hodný wšeho schwálení.

44. Obecná německá pargamentka, *National-Deutsche Bergamotte.* (wl. Srp.) Hezky weliká, chutná hruška; zraje časem ku konci Srpna, časem záhy w Říjnu; nedá se dlauho držeti. Strom roste welmi wesele, zasluhuje od wenkowana wši pozornost, a hodna jest hojného wysazowání.

45. Capiaumontská podzimní máselnička, *Capiaumonts Herbst-Butterbirne*, *Beurre de Capiaumont.* (prost. Říj.) Prostředně weliká, welmi skwostná hruška w podzimku pro tabule. Zraje w prwní třetině měsíce Října, a dá se tři neděle držeti. Základní barwa jest citronowá; tato jest ale skoro wždy powrchně skořicowau barwau obložena. Maso jest bílé, plné náramně příjemné cukrowé šťáwy. Strom dosahuje weliké wýšky, a jest welmi aurodný. Druh ten zasluhuje býti wůbec rozmnožen.

46. Dielowa máselka, *Diels Butterbirne, Beurre Diel.* (wl. List.) Hodně weliká, wejčitá podzimní neb ranní zimní hruška na tabule. Owoce zraje ku konci Listopadu, a dá se držeti skoro celý Prosinec. Jest barwy citronowé beze wšeho červánku, četně skropená pihami; časem se i rozličné rezowé podoby nalézají na owoci. Newadne ani nescwrká. Maso má bílé, málo krupičnaté, šťáwau přeplýwající, chuť kořennau, nejwýš cukrowitau.

47. Peregriska nakoženělá, *graue Herbst-Butterbirne, grauer Isambert, le beurre gris.* (prost. Říj.) Hezky welké, známé wýborné tabulní owoce. Zraje z počátku Října, častěji i ku konci Září zponenáhla, a drží se celý měsíc. Owoce toto má tu nectnost do sebe, že za wlhkých let tuze se rozpukáwá a jest w tomto stawu nahořklé. Strom jest newelký, welmi nesný, žádá ale suché stanowiště; při tom jest i

chaulostiwý na powětří. Druh tento daří se dobře na wysokokmení, ale ještě lépe co zákrsek na kdaulích.

48. Napoleonowa máselnička, *Napoleons Butterbirne*, *Beurre Napoleon*, *Beurre Imperial.* (prost. Říj.) Hezky weliká, wýborná podzimní hruška pro tabule. Owoce jest silně zabřichatělé a na celém powrchu barwy citronowé beze wšeho čerwánku s hojnými pihami, časem i skwrnami rezowými. Woní slabě a nescwrká. Maso má temně bílé a tak šťáwnaté, že se zdá, že by mohl hrušku wypít; chuť má wznešenau a cukrowau. Strom roste bujně, jest weliký, silný a spolu nesný. Máselka tato daří se dobře i na kdaulích. Owoce zraje w Říjnu, a udrží se přes celý Listopad.

49. Šwejcarská pargamentka, *Schweizer-Bergamotte*, *Bergamotte Suisse.* (prost. Říj. List.) Má podobu wejčitau; barwa základní jest zelená, ozdobená swětle žlutými pruhami. Maso má bílé, jemnokrupičnaté, šťáwnaté chuti, wysoce cukrowé. Strom žene wětwe wzhůru, osazuje záhy a hojně. Nedaří se a zakrní na kdauli. Co zákrsek štěpowaný a pěstowaný na pláních, zůstáwá sice malý, jest ale welmi nesný. W teplé a kypré zemi daří se dobře i co wysokokmen.

50. Doktorka, *Doktorsbirne.* (prost. Říj.) Krásná podzimní hruška, libá k čerstwému snědku a wážená k zawařowání. Owoce zraje w Říjnu. Strom roste welmi spěšně.

51. Wejcowka, *Sommer-Eierbirne, beste Birne.* (prost. Srp.) Prostředně welká hruška, ozdobuje každau tabuli, a jest pro hospodářstwí wýborné owoce. Zraje w Srpnu nebo z počátku Září. Daří se nejlépe na wysokokmeních. Strom roste wesele, a dosahuje znamenité wýšky.

52. Žárliwka, *Eifersüchtige.* (prost. Říj.) Strom roste na pláních wesele, dosahuje wšak jen prostřední

wýšky. Owoce zraje ku konci Října, a dá se držeti čtyry neděle. Na kdauli se nedaří.

53. Fíkowka, *Feigenbirne.* (prost. Říj.) Owoce jest prostřední welikosti, nakulatělé s tlustými stopkami a celé tmawočerwené. Jest obzwláštně dobré, plné dobré šťáwy, a hodí se pauze k snědku. Druh tento hruškowý zraje w Říjnu, a dá se držeti 14 dní.

54. Pstružka, *Forellenbirne.* (prost. List.) Wýborné owoce, krásného pohledu, prostřední welikosti, krásné, wzácné pro tabule. Owoce zraje w Listopadu, a dá se až do Ledna držeti. Půda šupiny této hrušky jest žlutá, s polowici wysoce čerwená a welmi četnými pihami skropená. Maso jest sněhobílé, šťáwau přeplýwající, chuti kořenné, wznešené, cukrowé, nawinulé.

55. Krásenka, *Frauenbirne.* (wl. Říj.) Hruška jest weliká, zakulatělá, zelenožlutá s šedým čerwánkem. Newoní, a také nescwrká. Maso má bílé, krupičnaté, šťáwnaté, sladkochutné. Twářnost celé hrušky jest welmi krásná. Strom roste jehlancowitě a silně, nese každoročně a bohatě. Strom z wětšího dílu každoročně i podruhé kwěte, a nasadí i podruhé owoce. Owoce dá se držeti 14 dní. Daří se na kdaulích wýborně.

56. Fremionka, *la Fremion.* (prost. Říj.) Prostředně weliká, welmi příjemná ranní podzimní hruška, k snědku a k zawáření wýborná. Zraje w polowici Října. Hruška jest na stromě tráwozelená a w čas dozrání citronowě žlutá; na straně wýchodní jest málo šedočerwená. Často býwá i potažena rozličnými rezowými skwrnami. Newoní ani newadne, dá se ale jen 14 dní držeti. Maso má bílé, jemné, plné příjemné cukrowé šťáwy. Strom roste wesele, dosahuje hodné wýšky, a jest welmi nesný. Druh tento hruškowý, protože se na wysokokmení dobře daří a jest welmi aurodný, zasluhuje pro wenkowana wšecko schwálení k rozmnožowání.

57. Bedřiška, *Friedrich von Preussen, Frederic de Prusse.* (wl. Říj.) Časem prostřední, časem i weliká hruška, w měsíci Říjnu lahodná k čerstwému snědku. Zraje z počátku měsíce Října ne najednau, ale tak, že se toto owoce tři i čtyry neděle může požíwati. Strom roste welmi bujně a býwá wysoký.

58. Podzimní krasawice, *schönste Herbstbirne, la bellissime d' automne.* (prost. List.) Welmi krásné a welmi dobré podzimní owoce, pro tabule jakož i každau domácí potřebu. Owoce zraje ze začátku Listopadu, a dá se držeti čtyry neděle. Strom roste silně, a daří se dobře i na kdauli.

59. Podzimní císařka, *weisse Herbstbirne, Kaiserbirne.* (prost. Říj.) Jest dílem zakulatělá, dílem podlauhlá hruška, w čas dozrání swětle žlutá, citronowé barwy a na straně sluneční swětle počerwenalá; welmi libě woní a newadne. Maso jest bílé, wláčné, plné libé cukrowé šťáwy a wůně muškátowé. Owoce dozráwá w Říjnu a Listopadu, a dá se čtyry neděle držeti. Owoce dostáwá rezowé skwrny. Strom roste zwolna, jest welmi zdrawý a welmi aurodný, a dosahuje toliko malé wýšky. Druh tento daří se jak na wysokokmení, tak i co zákrsek na kdaulích; také se daří dobře i w studenějším pásmu, a že dělá korunu malau a wětwe nese wzhůru, zasluhuje býti wysázen předkem do polí a podlé cest a silnic.

60. Papežka, *Herrenbirne.* (prost. Zář.) Hezky weliká, pro domácí potřebu welmi užitečná hruška; zraje w polowici Září, a dá se držeti 14 dní. Strom dosahuje wýšky znamenité, a daří se i w zimawějším podnebí a w studenějších krajinách. Dobře se hodí do polí.

61. Planá panská hruška, *wilde Herrenbirne.* (wl. Zář.) Hodně weliká, pro domácí potřebu welmi užitečná a potřebná hruška. Zraje w polowici Září, a dá se držeti 14 dní. Strom dosahuje znamenité wýšky, a

daří se i w studenějším podnebí. Hodí se dobře do polí a do stromořadí podlé silnic.

62. Zelená peregriska, *kleiner grüner Isambert, l'Isambert petit.* (prost. Říj.) Prostředně weliká, pozdní skwostná podzimní hruška pro tabule. Owoce zraje ku konci měsíce Října, a po celý měsíc Listopad. Strom roste bujně, býwá hezky weliký, a žádá dobrau hlubokau půdu. Daří se i w studenějším podnebí. Zasluhuje wůbec býti wysazowán.

63. Alexandrowka, *Kaiser Alexander.* (wl. List.) Weliká wzácná tabulní hruška. Owoce dozráwá w polowici Listopadu, a dá se jen asi 14 dní držeti. Barwy jest žlutozelené a jen časem trochu na sluneční straně nakoženělé. Maso má bledobílé, krupičnaté, šťawau přeplýwající, chuti wznešené, kořenné a cukrowé. Strom roste bujně, a dosahuje pěkné wýšky, nasazuje owoce časně, a jest aurodný.

64. Kolomowa podzimní máselnička, *Koloma's Herbstbutterbirne.* (prost. Říj. List.) Podlauhlá hruška wejčité podoby a u stopky zakulatělá. Barwy jest citronowé beze wší čerwenosti, časem skořicowau barwau po celém powrchu skropená. Newoní, a také nescwrká. Maso má bílé, drobnokrupičnaté, šťawau přeplýwající, chuti wznešené, kořenné, nawinulé, cukrowé. Strom nebýwá wysoký, ale welmi aurodný.

65. Krasanka, *Krasanbirne, la Bergamotte Crassane.* (prost. List.) Owoce prostřední welikosti, w skutku skwostné pro tabule. Owoce zraje w Listopadu, a dá se častěji držeti až do Prosince. Tato hruška, která nikdy nehniličí, zasluhuje býti wšude známa a sázena, poněwadž hojně nasazuje owoce, a jak na wysokokmení tak na zákrscích se daří. Na wysokokmení žádá před wětry ochráněné místo, protože owoce již w Září lehko opadáwá. Tento druh hruškowý má dwa i tři caule dlauhé owocní stopky, a býwá časem až do polowice nakoženělý. Též žádá dobrau a mastnau půdu a teplé stanowiště.

66. Mandlowá hruška *(mandlowka), Mandelbirne, Poire d' amande.* (prost. Zář. Říj.) Welmi krásné, wýborné owoce, chuti hledané. Zraje ku konci Září, nedá se ale dlauho držeti. Twářnost má wejčitau, barwu žlutozelenau s trochu swětlým čerwánkem. Má líbeznau muškátowau wůni, maso nažlautlé, bílé, drobnokrupičnaté, šťawau přeplýwající, chuti wznešené, jemně nakyslé, cukrowé. Druh tento daří se i na kdauli, nese záhy, a jest náramně aurodný. Wznešený znalec we štěpařstwí Diel wystawil jí prwní místo mezi ranním owocem; musí ale strhána býti w prwním čase dozrání, když počíná žlautnauti, sice zmaučnatí.

67. Podzimní muškatelka Dörelowa, *Dörels Herbst-Muskatelle, Dörelles Muscat d' automne.* (prost. Říj.) Owoce prostřední welikosti, zcela žluté, welmi šťáwnaté, tak že w sobě wíce šťáwy chowá než každá máselnička. Zraje w měsíci Říjnu, a dá se držeti 4 neděle. Strom roste pomalu, jest prostředně weliký, a žene wětwe do wýšky. Jest náramně aurodný, rok za rok nasazuje. Ostatně na powětří není chaulostiwý, a daří se w každé půdě, i w sychrawějších krajinách.

68. Parádnice, *Paradebirne, Bellegarde.* (wl. Srp.) Weliké owoce, prawá ozdoba tabule, a pro každau domácí potřebu nedá se nic lepšího žádati. Zraje w prostředku Srpna, někdy i dřiw, a dá se jen 14 dní držeti. Strom roste welmi wesele.

69. Kutilky, *Passa Tutti.* (wl. Říj. List.) Barwy požlautlé, na straně sluneční se slabým čerwánkem. Newoní ani nescwrká. Maso má bílé, krupičnaté, wýborné cukrosladké chuti. Strom neroste silně, jest ale welmi aurodný. Štěpowán na pláně, poskytuje nízké, časně nesné zákrsky. Owoce dá se jen 14 dní držeti, pak hniličí.

70. Petržilka, *Petersilienbirne.* (prost. Zář.) Owoce jest prostředně weliké, žluté, a hodí se dobře k sušení; zraje w měsíci Září, a dá se hodně dlauho dr-

žeti. Strom roste bujně, dosahuje hodné wýšky a síly, a žene wětwe wzhůru. Wětwe w koruně jsau tak husté, že koruna wyhlíží jimi přeplněna. Ostatně jest to druh welmi neaurodný, jen málo nasazuje, a co nasadí, jen na zewnitřních wětwích, u wnitř koruny skoro nic nemá. Tento druh nezasluhuje od hospodáře žádné pozornosti.

71. **Arawská libernice**, *Aarer Pfundbirn.* (w. wl. Říj.) Welká, ranní podzimní hruška, jak ke snědku za čerstwa, tak i k záwařkám. Zraje ku konci Října, a dá se držeti 14 dní. Strom roste welmi spěšně, a jest wysoký.

72. **Rozinečka**, *Rosinenbirn.* (ml. Říj.) Malá, náramně sladká, pro potřebu domácí welmi dobrá hruška. Owoce zraje w Říjnu, a dá se držeti až do konce Listopadu. Hodí se zwláště do polí a podlé silnic a cest. Strom dosahuje hodné wýšky.

73. **Šwejcarka**, *Schweitzerhose, la verte longue Suisse.* (prost. Říj. List.) Prostředně weliká hruška, dobré tabulní owoce. Dle swé twářnosti jest podlauhlá, nakřiwlá, a wnitř býwá často kamenitá. Od hospodáře nezasluhuje žádné pozornosti, hodí se pauze do wrchnostenských zahrad a na zákrsky, protože se owoce nedrží pewně na stromě. Podiwné jest toto owoce pro swé žluté a swětlozelené prauhy, kteréž jako kreslené wejce celau hrušku od šomolky ke stopce ozdobuje. Hruška tato roste bujně na pláni, zdlauhawě ale na kdauli. Žádá dobrau a lehkau půdu, jest ale aurodná.

74. **Holopawka**, *rother Sommerdorn, l' Epiné d' èté rouge.* (wl. Srp.) Trochu wětší než prostřední hruška, masa rozplizawého. Owoce zraje na začátku Srpna, a dá se držeti we swé dobrotě tři neděle. Powrchní barwa této hrušky jest tráwozelená, jen něco nažlautlá. Značné jest při ni to, že skoro na každé blízko štopky žlutá skwrna se nalezá. Maso jest bílé, w ustech se rozplizující, s libau wůní. Strom dosahuje jen prostřední welikosti, nese časně a hojně,

i w létech owoci nepříznivých. Zasluhuje býti wůbec rozšířen.

75. **Truchseska** *(postolnice), Truchsessbirne.* (prost. List.) Prostředně weliká hruška, chuti welmi silné. Zraje w polowici neb ku konci Listopadu, a dá se držeti tři neděle. Strom roste wesele, dosahuje hodné wýšky, žádá ale suché stanowiště.

76. **Wácslawky**, *Wenceslai-Birn.* (wl. Září.) Hruška weliká, zelená, w času dozrání trochu požlautlá a maučnatá. Jest jen prostřední dobroty, a hodí se k sušení. Zraje w měsíci Září. Strom dosáhne náramné wýšky i síly, roste wesele, jest náramně nesný, a daří se w každé půdě. Auplně dorostlý dá jeden strom 18 i 20 beček hrušek. Poněwadž ale tato hruška w čas zralosti jest hrubě maučnatá, tedy k jídlu za čerstwa nikoliw se nehodí, a i k sušení jest jen prostřední ceny, nezasluhuje žádné weliké pozornosti od hospodáře.

77. **Rožďalka neb chutnice**, *Wildling von Motte, Bezzi de la Motte.* (prost. Říj.) Prostředně weliká, wýborná hruška pro tabule. Owoce zraje w polowici Říjnu, a nechá se w studených sklepích držeti až do Prosince. Jest barwy nazelenaložluté beze wší čerwenosti. Prawý exemplář owoce rožďalky jest celý poset welmi maličkými hnědými pihami. Newoní ani neewrkne. Maso jest bílé, welmi šťáwnaté, chuti welmi libé a cukrowé. Strom tento roste z mládí bujně, w pozdějších létech zdlauhawě; wyhlíží dle swého dřewa jako pláně, spokojí se s każdau půdau, a zwláště dobře se daří na kdaulích.

78. **Dlauhostopká cukrowka**, *Langstielige Zuckerbirne.* (prost. List.) Prostředně weliká hruška, wýborná k snědku pro wenkowana, a wážená pro kuchyň. Zraje w Listopadu. Strom roste wesele.

79. **Skořicowka Dörellowa**, *Dörells grosse Zimmetbirne.* (wl. List.) Owoce welké, dlauhostopké, drží se welmi pewně na stromě, barwy prawé skořicowé, masa šťáwnatého. Zraje ku konci Listopadu, a dá

se 14 dní neb i 4 neděle držeti. K snědku jest welmi dobrá. Strom roste wesele do wýšky, dosahuje prostřední welikosti, a jest welmi aurodný.

80. Kutnohoranka. (wl. Říj.) Owoce weliké, tmawočerwené, krátkostopké, podlauhlé, plné medowé šťáwy, k jídlu za čerstwa newyrownané a i k sušení schopné. Zraje w měsíci Říjnu, a dá se skoro 20 dní držeti. Strom jest prostřední welikosti, daří se w každé půdě, a žene wětwe do wýšky. Zasluhuje pro swau dobrotu a potřebnost w hospodářstwí wůbec býti znám a hojně sázen.

c. Zimní.

81. Grumkowská zimní hruška, *Grumkower Winterbirne.* (wl. List.) Krásná, hodně weliká, co máslo rozplizawá hruška. Zraje ku konci Listopadu, a dá se 14 dní držeti. Strom roste z mládí bujně, dosahuje ale předc jen prostřední wýšky, a žádá teplé stanowiště. Daří se dobře i na kdaulích, a zasluhuje wůbec sázen býti.

82. Staré panny, *alte böhmische Weissbirne.* (w. wl. Pros.) Welmi weliká, ale špatná hruška. Barwy zelené, w čas dozrání žluté, hrubomaučnatá, nelibá k jídlu i ku každé domácí potřebě. Owoce drží se až do Unora, kdež počíná hniličeti. Strom dosahuje jen prostřední welikosti, a žene wětwe do šíře. Tento druh jest welmi aurodný, nezasluhuje wšak owšem od hospodáře žádné pozornosti.

83. Prawá zimní ambretka, *wahre Winter-Ambrette, Ambrette mit Dornen, Ambrette d' hiver.* (ml. List.) Trochu malá, ale jedna z nejzwláštnějších zimních hrušek, celá beze wšeho čerwánku, ale někdy wíc, někdy míň rezem potažená. Newoní, a pozdě se stromu sčesána jen málo zawadne. Pozelenalé maso jest šťáwau takořka přeplněno, a má wznešenau cukrowau chuť. Zraje w Listopadu, mnohé kusy owoce až w Lednu a Unoru. Strom daří se na wysoko-

kmeních w teplém položení wýborně, a jest welmi aurodný, daří se též na kdauli, jen že ostáwá tuze nízký a zakrsalý. Jako zákrsek pěstowán na pláních hojně osazuje.

84. Militka Brabantská, *Amalie von Brabant.* (prost. Pros.) Prostředně weliké, pozdní, wýborné tabulní owoce. Zraje w Prosinci a Lednu. Strom roste wesele.

85. Bugowa pargamentka, *Bergamotte von Bugi, la Bergamotte Bugi.* (prost. Dub.) Jen prostředně weliká, wzácná pozdní zimní hruška pro tabule. Silná její kůže jest swětle žlutá beze wšeho čerwánku. Newoní a newadne. Maso má slabě bílé, krupičnaté, rozplizawé, za deštiwého a sychrawého letního počasí jen napolo rozplizawé, jinak ale chuti kořenné, cukrowé a welmi libé. Owoce zraje ku konci Dubna neb z počátku Kwětna, a dá se až do leta držeti. Strom roste wesele, jest silný a aurodný. Žádá welmi teplé položení, a máli se w našem studenějším podnebí wywinauti k dokonalosti, žádá, aby byl podlé wýslunné zdi wysazen.

86. Prawá letniční pargamentka, *wahre Pfingst-Bergamotte, Pentecoso.* (prost. Dub.) Prostředně welká hruška a skwostné tabulní owoce. Hruška tato dostáwá na loži owocním mastnau, pozelenale žlutau kůži. Maso má bílé, okolo jadřince hrubokrupičné, welmi šťáwnaté, chuť sladkau, nawinulau, cukrowau. Za krásného letního počasí jest welmi dobrá, za deštiwého a studenějšího počasí má maso jako řepu. Na wýslunné zdi a w dobré půdě jest maso její co máslo rozplizawé, a když již žádných hrušek není, jest náramně wážena. Owoce zraje w Dubnu, a dá se držeti až do Čerwna. Strom dosahuje jen prostřední welikosti a jest náramně nesný. Na kdaulích se nedaří.

87. Saulerská pargamentka, *Bergamotte von Saulers, Bergamotte de Saulers, Beurre de Saulers.* (wl. Led.) Hodně weliká, skwostná pozdní zimní hruška pro

tabule. Dle twářnosti swé podobá se wejci. Jest citronowě žlutá s čerwánkem šedým. Newoní, a celý čas uschowání nescwrká. Maso má bílé, krupičnaté, welmi šťáwnaté, chuti zawánějící muškátem. Owoce zraje w Lednu, a dá se držeti až do Dubna. Strom roste wesele, jest záhy nesný a welmi aurodný. Jedna z nejlepších hrušek w čas swého dozrání, později zmaučnatí, nikdy ale nehniličí. Strom se daří dobře na kdaulích, též i na wysokokmení. Žádá jako wšecky naše zimní hrušky w našem studenějším podnebí teplé stanowiště.

88. Pozdní štuttgartka, *Schönlein's Winter-Butterbirne, späte Stuttgarter.* (wl. Unor.) Welká náramně krásná, skwostná máselnička pro tabule. Owoce zraje w Unoru a Březnu, a drží se až do Dubna. Strom roste wesele, a daří se dobře na kdauli.

89. Německá muškatelka, *deutsche Muskateller-Birne, le muskat allemand.* (w. wl. Břez.) Weliké skwostné zimní owoce pro tabule a také welmi dobrá pro každau domácí potřebu. Zraje w měsíci Březnu, a dá se držeti až do Kwětna. Zewnitřní barwa této hrušky jest žlutá, kůže mastná se slabým čerwánkem na straně sluneční. Jest skropena welmi četnými pihami. Owoce jest náramně silné wůně, tak že jedna hruška rozšíří libau wůni po celé swětnici. Owoce nescwrká. Maso má bílé, hrubokrupičnaté, šťáwnaté, rozplizawé, chuti cukrowé, jemně zawánějící. Strom roste spěšně, a jest welmi aurodný. Nejlépe se daří na kdauli, kdež owoce dosáhne welikosti hrušky liberní. Žádá welmi teplé stanowiště a trochu wlhkau půdu. Na odřích daří se wýborně. Ostatně pro wysokokmení se nehodí, majíc maso hrubé.

90. Hardepondowa pomlsnice, *Hardeponds Leckerbissen, Delices Hardepond.* Weliká žlutá hruška, šťáwau přeplýwající. Zraje w měsíci Listopadu, a dá se až do Prosince držeti.

91. Hardenpondowa zimní máselnička, *Hardenpond's Winterbutterbirne, Hardenpond d' hiver.* (wl. List.) Nowá a w prawdě skwostná hruška. Owoce jest weliké a welmi auhledné, z počátku swětle zelené, později swětle žluté beze wší čerwenosti. Jest bez wůně, a jen trochu uwadne. Maso má bílé, welmi jemné, šťáwau přeplýwající, chuť skwostnau, nawinulau, silně cukrowau. Zraje w Listopadu, a dá se držeti až do Ledna. Tento druh daří se na pláních wýborně, roste wesele, žene wětwe jehlancowitě, a nasazuje záhy a hojně, nebýwá ale weliký. Na kdauli daří se špatně, krní a záhy dostáwá spálu.

92. Hermanka čili chauchelka, *Hermannsbirne, le St. Germain.* (wl. Pros.) Hezky weliká, bez odporu jedna z nejlepších hrušek. Owoce její zraje častěji již z počátku Listopadu, nejwíce ale w Prosinci; dozralá dá se dobře držeti, aniž hniličí neb hnije, a wytrwá často až do jara. Toto skwostné, wýborné owoce neměloby ani w malých sadech chyběti. Strom tento se daří jak na pláních tak i na kdaulích wýborně, a jest náramně nesný. Žádá dobrau, těžkau, wlhkau a silnau půdu. W lehké a příliš mokré půdě owoce se rozpraskáwá, zakrní, a jest bez ceny. Nejlépe se daří na swobodně stojících jehlancowitých stromech.

93. Wlaská zimní pargamentka, *italienische Winterbergamotte,* (wl. Dub.) Hezky weliká, welmi pozdní zimní hruška pro tabule. Zraje w Dubnu a Máji. Strom roste wesele a jest weliký. Nejlépe se daří blíže zdí na wýsluní.

94. Hedbáwnice, *Jaminette.* (wl. List.) Hodně weliká, zakulatělá, swětle zelená do žluta padající hruška. Málo kdy se na ní jaká čerwenost okáže, wíce míwá barwu skořicowau. Woní slabě a swerká trochu. Maso má bílé, nažlautlé, šťáwau přeplýwající, chuť wznešenau, wysoce cukrowau a kořennau. Owoce zraje ku konci Listopadu, a dá se tři neděle držeti. Strom roste wesele, býwá wysoký, a nese záhy a hojně.

Wzácné ranní zimní owoce. Daří se dobře i na kdaulích. Hruška tato na loži owocním předržena hniličí.

95. Císařka dubolistá, *Kaiserbirn mit dem Eichenblatt, imperial feuille de chéne.* (prost. Dub.) Prostředně weliká pozdní zimní neb wíce jarní hruška, k čerstwému snědku příjemná. Zraje w Dubnu nebo w Máji. Owoce jest břichaté a kuželkowité, z prwu zelené, později swětle žluté beze wší čerwenosti. Newoní a jen trochu uwadne. Maso má tuhé, jemně krupičné, šťáwnaté, chuti kořenné a cukrowé. Strom roste wesele, žene wětwe wzhůru, a nebýwá weliký. Druh tento žádá teplé stanowiště, sic jest owoce řepnaté. Na kdauli se nedaří. Strom nasazuje pozdě.

96. Manice neb zimní ptáčnice, *Kolmarer Mannabirn, oder Winterapothekerbirn.* (wl.) Hodně weliká, jedna z nejlepších zimních hrušek. Některé zrají již w měsíci Prosinci, a toto zrání trwá až do Března. Owoce jest podlauhlé, u stopky zakulatělé, kulatobřišné a u šomolky okrauhlé. Barwu má swětle zelenau, málo kdy s jakým čerwánkem na straně sluneční. Newoní, a časně zčesána scwrká. Maso má pozelenalé, bledě bílé, šťáwau přeplýwající, chuti wznešené, skwostné, cukrowé. Druh tento na pláních roste welmi wesele, méně na kdaulích; nasazuje pozdě, ale potom hojně. W čas kwětu jest tato hruška chaulostiwá, nesnese mokřinowaté půdy, a žádá teplé stanowiště. Na wysokokmení se nehodí, protože wítr toto nepewně wisící owoce často shazuje. Tato hruška nemá w žádné zahradě chyběti.

97. Neapolitanská králowka, *Königsgeschenk von Neapel, present royale de Naples.* (w. wl.) Jedna z njwětších zimních hrušek, hodící se jen pro kuchynské potřeby. Zraje zponenáhla w Lednu, Unoru a Březnu, a dá se ještě déle držeti. Owoce má barwu swětle žlutau, někdy jest trochu tmawočerwené. Woní líbě a nescwrká. Maso má bíloze-

lené hrubokrupičnaté, chuti sladké. Strom roste wesele a brzy.

98. Heitmanka, *Krockhals.* (prost. List.) Prostředně weliká, rozplizawá pozdní hruška, w podzimku pro tabule a ku každé domácí potřebě wýborně dobrá. Zraje w Listopadu a Prosinci. Strom roste spěšně, jest welmi wysoký a zdrawý, a daří se w každé sebe špatnější půdě. Zasluhuje w hospodářských sadech wždy swého místa.

99. Ferdinandka, *Kaiser Ferdinand von Oesterreich.* (w. wl. Pros.) Welmi weliké, krásné, w skutku wýborné owoce. Zraje w měsíci Prosinci a někdy až w Březnu. Owoce jest podlauhlé, nažlautle zelené, posléz swětložluté, jen za krásného letního počasí někdy na straně sluneční se swětlým čerwánkem. Newoní aniž cwrkne. Maso má bílé welmi šťáwnaté, chuti cukrowě sladké, zawánějící muškátem. Strom nasadí brzy a hojně, a jest wesměs aurodný. Roste sice z mládí bujně, předc ale dosahuje jen prostřední welikosti. Toto welmi weliké, krásné, w skutku hledané owoce nasazuje se na pláni co zákrsek pěstowáno welmi záhy a hojně. Též se daří na kdauli.

100. Neapolitanka, *wahre Neapolitanerin, Poire Naples.* (ml. Led. Un.) Trochu malé, krásné, pro swau trwanliwost wážené owoce s odrů k čerstwému snědku dobré. Zraje w Lednu a Březnu, a dá se dlauho držeti. Strom roste wesele, a dosahuje znamenité wýšky.

101. Pargamentka, *wahre gute Louise, la bonne Louise.* (prost. List.) Prostředně welká zimní hruška, šťáwnatého, rozplizawého příjemného masa a barwy zelené. Owoce zraje w Listopadu a Prosinci, a dá se hodně dlauho držeti, aniž wadne. Strom roste wesele, dosahuje ale předc jen prostřední welikosti, a žene wětwe wzhůru. Celý strom dělá auhledný jehlanec, a žádá zcela teplé a suché stanowiště. Druh tento welmi záhy osazuje, a pak

jest každoročně nesmírně aurodný, zasluhuje wši pozornost od hospodáře a wysazowání pilného a četného podlé silnic a cest. S tímto druhem hruškowým často se míchá jiný druh zimních hrušek, nazwaných wařilky, které mají skoro zcela stejně wytwořené owoce a zcela stejnau barwu. Strom též jest zcela té samé podoby a listí též twářnosti. Rozeznáwají se jen w tom, že jest pargamentka od bůně k stopce hodně podlauhlá a u stopky špičatá, kdežto wařilka od bůně ke stopce jest mnohem kratší, a ne tak zašpičatělá. Druh wařilek není zcela k žádné potřebě, ani k snědku ani k sušení aniž k jaké jiné domácí potřebě, a nezasluhuje nikde trpěn býti.

102. Zelená postnice, *grüne Osterzuckerbirne, Sucre verd de Paques.* (prost. Břez.) Owoce jest prostřední welikosti, wzácné a pro swé pozdní dozrání zwláště wážené tabulní owoce pro jaro. Strom roste welmi wesele. Owoce zraje w Březnu a Dubnu, a wydrží až do Máje. Nemůže býti dost hojně wysazowán.

103. Pasowky, *Preuľs Kolmar.* (prost. List.) Owoce podlauhlé, k stopce a k šomolce široké, barwy citronowé, na straně sluneční s hnědým čerwánkem. Newoní a trochu scwrká. Maso má nažlautlo-bílé, welmi jemné, šťáwau přeplýwající, chuti cukrowé, jemně skořicí zawáňějící. Owoce jest prostředně welké a skwostné tabulní. Zraje w Listopadu a Prosinci, a mnohé kusy drží se až do Ledna. Strom roste wesele, a dosahuje znamenité wýšky, osazuje záhy a hojně. Tento druh náleží k nejlepším hruškám.

104. Sarazinka, *la poire Sarasin.* (ml. Dub. Máj.) Malá, zřídka kdy prostředně welká hruška, w čas dozrání rozplizawá. Zraje w Dubnu a w Máji, a drží prý se w studenějších sklepích celé leto. Strom roste pěkně a wesele: zasluhuje jakožto jedna z nejpozdnějších hrušek wšeobecného rozšíření.

105. Sedlecká máselnička, *Sedletzer Grossbutterbirne.* (w. wl. List.) Welké hruškowé owoce, prawá skwostná máselnice, plná medowé šťáwy. Toto obzwláštní owoce, jedna z nejwýbornějších hrušek, ozdoba každé sebe wzácnější tabule, neměloby w žádné sebe menší štěpnici neb stromořadí chyběti, a we wětších štěpnicích měloby četně býti sázeno. Zraje ku konci Listopadu, a dá se 4 neděle držeti. Strom w dobré a orné půdě roste bujně, žene wětwe wzhůru, a nasazuje každoročně hojně. W čas kwětu není na powětří chaulostiwý.

106. Pěstnice, *Tresor- Schatz- oder Liebesbirne, la Tresor, la poire d' amour.* Jedna z nejwětších zimních hrušek, pauze ale pro kuchyňské potřeby; náleží ke druhům hrušek liberních. Owoce zraje w Prosinci, a dá se držeti až do jara. Strom roste welmi spěšně.

107. Krásná zimawka, *Schönste Winterbirne, la bellissime d' hiver.* (w. wl. Pros.) Welmi weliká, pro potřeby kuchyňské welmi wážená zimní hruška. Zraje w Prosinci, a dá se až do jara držeti. Strom roste wesele a bujně, a daří se i na kdaulích. Pro wysokokmení tento druh se nehodí, neb owoce jest weliké a těžké.

108. Zimní zlatnice, *späte Winter-Goldbirne,* (prost. Led.) Jen prostředně weliká, welmi pozdní zimní hruška, k záwařkám welmi dobrá a wážená. Owoce zraje w Lednu, a dá se držeti až do leta. Strom roste spěšně, předc ale dosáhne jen prostřední wýšky.

109. Virgule neb špekowka, *Virgouleuse oder Tirolerbirn, la Virgouleuse.* (wl. List.) Jedna z nejskwostnějších a nejprwnějších zimních hrušek a tabulního owoce. Owoce toto jest weliké, zraje w Listopadu a Lednu, jest podlauhlé a kuželowité. Kůži má hladkau, ale powrchnost nerownau, barwu zelenožlutau, časem na straně sluneční tmawočerwenau. Má jemnau libau wůni, a jen trošičku uwadne. Maso jest nabělaložluté, jemné, šťáwau přeplněné, wysoce

cukrowé chuti, jemně zawánějící muškátem. Druh tento se daří na každé podnoži, snese i každau podobu a roste pěkně a bujně. Zwláště ráda roste virgule w sušších půdách, kdež dosahuje skoro wýšky a síly silného dubu. Ostatně jest tento druh welmi nenesný.

110. Křiwka, *Krummstielige Winterbergamotte.* (wl. Led.) Welká zimní podlauhlá hruška, na stromě zelená, w čas dozrání žlutá. Stopku má prostředně dlauhau a wždy nakřiwlau, šomolku wysedlau. Owoce jest plno lahodné šťáwy, a dá se držeti až do Dubna. Strom jest aurodný, prostředně weliký, wětwe žene wzhůru.

111. Křesetická, *Graf Canal oder Bezzi de Křesetitz.* (wl. Pros. Led.) Welká zimní hruška, barwy zelené w čas dozrání žluté, stopky prostředně dlauhé, u šomolky, již má prohlaubenau, jest baňatá a okrauhlá. Jadřinec má malý, maso bílé, řídké a jemné, šťáwu sladkau. Owoce dozráwá na loži owocním ku konci Prosince a na začátku Ledna. Strom roste bujně a učiní znamenitý kmen.

112. Kobrčka, *Bezzi de Mortigni.* Welká, wznešená, u stopky přiokrauhlá, časem ale také i dlauhá hruška, barwy zelené, w času ale auplného dozrání na loži owocním zelenožluté. Maso má rozplizawé s množstwím sladké kořenné šťáwy. Owoce zraje w Prosinci, dá se ale časem až do měsíce Března držeti. Strom osazuje auhledně jehlancowitau korunu, a jest welmi nesný. Jest to jedna z nejwýbornějších hrušek.

ODDĚLENÍ DRUHÉ.

O owoci peckowém.

KAPITOLA I.

O šwestkách.

I. O půwodu a wlastnostech jejich.

Že ušlechtilejší druhowé šwestek (prunus) pocházejí z teplé Asie, zwláště z wýborného údolí Cölesyrie, nejkrásnější provincie země asiatské, w níž bylo hlawní město Damaskus, jest nepochybné; neb Theophrast zmiňuje se o mnoha šwestkowých druzích, ježto w úrodné planině Syrie a Damasku rostly, a do Ewropy přiwáželo se tehdáž sušené owoce z té krajiny. Odtamtud dostaly se šwestky do Řecka a pak do Wlach. Za času Plinia počítala wlaská zem již hodně mnoho druhů šwestek; neb tento již skoro o 30 druzích se zmiňuje. W Německu nebyl před dwěma sty léty šwestkowý strom mnoho znám. Co se týká nejobyčejnějších, ale také nejužitečnějších druhů šwestkowých, totiž našich obyčejných šwestek, nalézaly se sice již w 16. století okolo řeky Nekar we Würtenbersku, ale ještě jen co welká wzácnost; w sedmnáctém století pak se wůbec rozšířily, zdomácněly, a s naším podnebím a půdau tak se spokojují, jakoby zde byla jejich otčina.

Mnohé druhy šwestek dají se wýborně od pecky we swé dobrotě rozmnožiti. — Strom šwestkowý nesnese žádného příliš studeného podnebí, daří se toliko w mírném zeměpásu, a čím teplejší položení strom šwestkowý má, tím lepší jest jeho owoce. Daří se w každé půdě jen prostřední dobroty a nepříliš suché ani tuze mokré; předce wšak w dobré, mastné a wzdělané půdě jest owoce jeho mnohem wětší a krasnější. Šwestka náleží k druhům owoce, které osazují jen prostředně welkau korunu a swé wětwe nesau do wýšky. Koruna šwestkowá zaujímá oby-

čejně skoro 18 až 20 střewíců; pročež mohau tyto stromy w stromořadích a w zahradách na 18 až 20 střewíců od sebe býti wysázeny. Z nich wytékající šťáwa stwrdne w klí jako u owoce broskwowého a merunkowého, předce ale tyto posledňější dwa druhy tomuto nedubu wíce podléhají.

Druhy šwestkowé jsau welmi nesné, a osazují owoce swé nejen na mladém dříwí, ale i na starých wětwích, na nichž se nalézají owocné wýpuky. Owoce toto jest newyrownané dobroty, jak w stawu čerstwém tak i sušené, a lahůdka jak pro zdrawé tak nemocné. Sušené dá se mnoho let udržeti. Také se ze šwestek dělají powidla a dobrá sliwowice. K hospodářským potřebám nejlépe se hodí naše obyčejná šwestka a žlutá mirabelka. Za čerstwa k snědku jsau nejlepší, které mají maso šťáwnaté a sladké, netuze wodnaté, s hebkau koží.

Wynechaw wšecko roztřídění učené, rozdělil jsem wšecky šwestkowé druhy na tři třídy, totiž; 1. prawé šwestky, 2. slíwy, 3. mirabelky. K šwestkám počítáme ty druhy, které pauštějí od pecky — k slíwám ty, jichž maso nikdy nepauští od pecky.

Poznamenání: wl. — welikė se nazýwá šwestkowé owoce, když jest wětší než obyčejná šwestka.
ml. — malé, když jest menší než šwestka.
prost. — když jest tak welké jako šwestka.
Dwě hwězdičky u některého druhu stojící znamenají welmi wýborný druh, jedna neb žádná hwězdička druh méně dobrý.

II. Popis jednotliwých druhů.

a. Prawé šwestky.

1. ** **Obyčejná domácí šwestka.** Jest welká rozdílnost spůsobů domácích šwestek. Jsauť rozdílné netoliko we welikosti, podobě, měkkosti a tuhosti, ale zwlášť také w chuti a w času dozrání.

2. * **Srpnowá šwestka,** *August-Zwetschke.* (prost. Srp. a Zář.) Tato šwestka zraje skoro o 4 neděle dříw než šwestka obyčejná; jest této w twářnosti, welikosti

a chuti podobná, jen že se stáwá swým rannějším dozráním sladší a w chuti skwostnější. Předc ale nemá nikdy maso tak tuhé a jadrné. Strom roste bujně, mnohem krásněji než obyčejná šwestka, a má uzawřenau korunu ženaucí do wýšky. — Pro krajiny k západu ležící zasluhuje tento druh šwestkowý wšeho powšimnutí, a nemůže býti dosti wysazowán. Za let chladných a deštiwých, kde obyčejná šwestka nedozraje, jest tato wýborná.

3. **Zelená šwestka,** *grüne Zwetschke.* (u prostřed Zář.) Stopka sedí jen powrchu. Šwestka tato má podobu šwestky obyčejné, welký žlábek, kůži trochu nakyslau, bledě žluto-zelenau, časem trochu čerweněkropenatau s bílým náletem. Maso má zelené, jemné, welmi šťáwnaté, sladké a welmi příjemné. Strom jest hodně wysoký, aurodný, a spokojí se s každým stanowištěm.

4. **Catalonská šwestka,** *Catalonische Zwetschke.* (wl. (Srp. a Zář.) Tuze dobré owoce, welké, kulaté, s peckau podlauhlau, šťáwau lahodnau, přičerwenalé, až namodralé barwy. Maso má zlatožluté, tuhé. Strom roste bujně, má silné přichlupatělé letorůstky. List je wranný, welký, rozšířený, kwět welký, ale na mrazy wrátký. Owoce zraje w Srpnu a na začátku Září.

5. **Wlaská šwestka,** *italienische Zwetschke.* (w. wl. Zář.) S tuze welikým owocem barwy modré, chuti dobré. Maso má žluté, a pecku znamenitě wětší než obyčejná šwestka. Dá se dobře sušit, a jest lahůdkau jak syrowá tak sušená. Strom roste nízce, wětwe spauští se swým welikým listem hodně dolů, a má je silnější než obyčejná šwestka. List má wranný a široký, kwět welký a jest welmi aurodný. Owoce zraje w měsíci Září, obyčejně okolo sw. Wácslawa.

6. **Modrá datlowá šwestka,** *Violette Dattel-Zwetschke.* (wl. Srp. a Zář.) Jest to owoce welmi dobré jak k sušení tak k jídlu, podoby co šwestka podlauhlé, ploskaté, barwy čerwené s náletem modrým; w čas dozrání jest skoro černé. Maso má žluté, tuhé;

a jak se patří dozralé, jest sladší než šwestka obyčejná. Kwěte stejně se šwestkami obyčejnými, a má drobnější ratolesti. Owoce též jest dřiw zralé než obyčejných šwestek. Strom jest aurodný, a rok co rok nasazuje.

7. **Bremská šwestka,** *Bremer Zwetschke.* (wl. Srp.) Šwestka žlutá, welká co zelené rynglo s peckau podlauhlau, plná sladko-cukrowé šťáwy, wíc jak zelené rynglo. Maso má nažlautlé, řídké a tenkau kůži, barwu dřiw zelenau, pak požlautlau. Owoce toto jest krátko-stopké, kwět má welký, maso jen málo pauštějící od pecky; nehodí se k sušení. Strom nese owoce hojně a každoročně; ať se chowá co zákrsek neb wysokokmen, roste bujně a má stálost. Owoce býwá zralé dřiw než zelené rynglo.

8. **Šidlowka,** *rothflamirte flaschenartige Zwetschke.* (wl. Srp.) Owoce toto šwestkowého druhu jest podoby láhwičné, welmi auhledné, čerwené, tečkami skropené, a w čas dozrání modrau mlhau potažené, šťáwy plné. Má patrný žlábek a stopku prostředně dlauhau. Zraje w měsíci Srpnu. Podoba lahwičná neb fíkowá jest welmi zajímawá, a chuť sladkonakyslá welmi příjemná. Strom jest nesný, má tenké wětwe, a nese je wzhůru.

b. Slíwy.

1. ** **Merunkowá slíwa,** *Aprikosenpflaume.* (prost. Zář.) Owoce její jest welké, žluté, kulaté, na prostřední malé stopce s hlubokým žlábkem. Maso má žluté, tuhé, plné šťáwy, příjemně sladké, wznešené chuti merunkowé. Pecka jest široká, k merunkowé podobná. Jest to wýborný druh, jak k sušení tak k jídlu. Nechá se dlauho na stromě držeti. Strom roste silně, dosahuje hodné wýšky, a jest aurodný.

2. ** **Fialowé perdrigon,** *Violette Perdrigon.* (prost. Srp.) Silná, chlaupky porostlá stopka sedí w auzkém hlubokém důlku. Owoce jest skoro zamodralé,

newelké, kulaté, na obau koncích trochu ploské. Žlábek má nepatrný, pecku podlauhlau. Maso jest čerweno-žluté, tuhé, chuti trochu přitrpčelé. Strom roste bujně, a jest náramně aurodný. Jest jedna z nejlepších sliw. Zraje w Srpnu.

3. ** Modré rynglo, *blaue Renglode.* (prost. Srp.) Strom dosahuje hodné wýšky, a dělá silnau korunu, poněwadž žene rauby silné a weliké, kteréž jsau chlupaté a řídkého dřewa. Owoce jest malé, swětle zamodralé; stopka jeho stojí w plochém důlku. Maso má žluté, trochu zatwrdlé, plné šťáwy, sladké a welmi příjemné. Strom jest každoročně plný kwětu a welmi úrodný.

4. Černé rynglo, *schwarze Renglode.* (prost. Čerw. a Srp.) Owoce kulaté jest prostřední welikosti, welmi sladké, tuhého žlutého masa, s peckau kulatau a jadrnau. Stopka jest krátká, kůže černá, sem tam pihowatá, s modrým náletem; dá se zwolna sušiti. Strom roste bujně, má welké a tlusté rauby. Zraje ku konci Čerwence a Srpna.

5. ** Zelené rynglo, *grüne grosse Renglode.* (wl. Čer. a Srp.) Strom tohoto rynglo dosahuje znamenité wýšky, má rozložitau korunu, žene ale předce swé wětwe wzhůru, roste silně a bujně, jest wždy pln úrodných ok a kwětu. Owoce má kulaté a welké s hlubokým žlábkem a kwětním důlkem, které w čas dozrání jen málo na stromě zežlautne. Při stálém deštiwém počasí rádo puká, a bývá pochautkau sršní a much. Může se také sušit, ale jen zpowolna, když dříwe na stromě trochu zawadne. Kůži má požlautle zelenau, prohledawau, potaženau bělawým náletem. Maso jest žlutozelené, welmi jemné, plné šťáwy, welmi skwostné a wznešené. Jest to nejlepší slíwowý druh, a neměl by w žádné zahradě chyběti. Strom má listí širší nežli šwestky, kwět bílý a jednoduchý, spokojí se s každau půdau. Zraje ku konci Čerwence neb w polowici Srpna.

6. **Cerwené rynglo,** *rothe Renglode.* (Čerw. neb Srp.) Strom tohoto slíwowého druhu dosahuje wýšky obyčejných šwestek, a má korunu rozložitau; roste silně a bujně, a jest wždy pln aurodných ok a kwětu. List tohoto stromu jest širší nežli šwestkowý, kwět jest jednoduchý, bílý, a též trochu wětší než šwestkowý. Owoce má kulaté a welké, brunátně čerwené, sem tam s některau pihau, strom rád paušti klí, i některé kusy owoce jeho. Toto owoce dá se i zwolna sušiti, poněwadž má tuhé maso, jest dosti sladké, nejde ale od pecky. Kůži má hořkau a jest krátkostopké. Zraje ku konci Čerwence neb na začátku Srpna.

7. **Wzácněnka,** *Pretiose de Tours.* (ml. Čerw. neb Srp.) Tato wýborná chutná slíwa z Touru jest owoce kulatého, malého, namodralého, s čerweným a zrzawým náletem. Stopku má krátkau, maso žluté do čerwena, tuhé a příliš sladké. Maso paušti trochu od pecky. Strom jest nad míru aurodný, welmi záhy nese, a pro swau úrodnost zůstáwá zakrsalý. Rauby má chlupaté, list širší než obyčejná šwestka, kwět weliký, u bobáčku čili prašníku načerwenalý. Owoce zraje w Srpnu a někdy již ku konci Čerwence.

8. ****Králowna z Touru,** *Königin von Tours.* (prost. Srp.) Zelená, podlauhlá slíwa s peckau též podlauhlau. Stopka sedí welmi hluboko. Owoce jest kulaté, trochu ploskaté, s welkým žlábkem a hlubokým kwětním důlkem. Maso má tuhé, pobělawé, žluté, které nepaušti od pecky. Owoce toto jest plno sladké cukrowé šťáwy. Kůže jeho jest tmawowišňowá a tuze hebká, s jemným náletem a žlutými tečkami. Owoce, jak jen trochu na stromě sežlautne, již se hodí k snědku. Dozralé welmi rádo padá samo se stromu, a též rádo na stromě hnije. Strom roste bujně, jest neweliký, welmi aurodný, a snese každé položení. Zraje w měsíci Srpnu.

9. **Maugeronka,** *Damascener Pflaume von Maugeron.* (wl. Srp.) Owoce jest kulaté s welkým žlábkem a hlubokým prašním důlkem. Kůže jest čerwenomodrá,

na straně sluneční temnější s jemným modrým náletem a s mnohými malými červenožlutými tečkami. Maso má zelenožluté, tuhé, křehké, sladké a welmi příjemné. Strom býwá wysoký a úrodný. Zraje na začátku Srpna.

10. Šwestka sedmihradská, *längliche Damascener.* prost. Srp.) Podlauhlá slíwa, jejížto strom jest wysoký,rozložený w koruně jako obyčejná šwestka. Kwět má bílý a weliký : list jest širší nežli šwestek, rauby jednoroční jsau po jedné straně zelené a po druhé brunátné. Owoce jest podlauhlé, barwy brunátné s pihami a modrým náletem, chuti šwestkowé ale sladké; býwá často smolnaté. Maso jest zelenožluté, plné šťáwy, a dá se lehko swléci z kůže. Strom jest náramně aurodný.

11. Aninka, *runde Damascener.* (ml. Čerw.) Owoce krátkostopké, malé, kulaté, tuze dobré šwestkowé chuti, plné dobré šťáwy, barwy načernalé s modrým náletem, jde poněkud od pecky, kteráž jest zakulatělá a plná jádra. Rauby má chlupaté; wzrůst stromu jest skrowný, kwět welikosti obyčejné šwestky. Jest strom náramné dobroty. Owoce má zralé ku konci Čerwence.

12. Broskwowá šwestka, *Pfirsichpflaume.* (w. wl. Srp.) Owoce podlauhlé, na krátké stopce, na sluneční straně swětločerwené s modrým náletem, se stinné strany požlautlé čerwenawé s nápodobným žlábkem, jaký má broskew, šwestkowé šťáwy a kůže hladké, která se nechá slaupnauti. Maso má žluté, které od swé weliké pecky nerádo paušti. Kůže tohoto owoce jest přihořklá. Strom býwá plný welkého kwětu a aurodných špiček, a jest welmi nesný; kwět jeho při jarních přímrazcích nerád osazuje. Owoce býwá zralé w Srpnu.

13. Datlowá žlutá slíwa, *grosse gelbe Dattelpflaume.* (wl. Zář.) Žlutá welká slíwa, jen asi o $^1/_3$ menší než papše, s koží autlau a masem žlutým, plná cukrowé šťáwy; nepauští od swé podlauhlé pecky. Strom býwá pro-

středně welký, má křehké dříwí, welký kwět, a swé wětwe paušti dolů. Dokonalé dozrání její padá w měsíc Září.

14. Mediolanská císařská šwestka, *Mailändische Kaiserpflaume.* (prost. Srp.) Owoce swětločerwené s náletem zamodralým, kulaté, prostřední welikosti, šťáwy welmi sladké, kůže autlé a stopky prostředně dlauhé. Pecku má kulatau. Strom jest aurodný, prostřední wýšky, wětwí rozložených, malého listu a kwětu skoro šwestkowého. Owoce zraje w měsíci Srpnu.

15. Třešňowá slíwa, *Kirschpflaume.* (prost. Čer.) Toto owoce welmi krásné, co nejwětší třešně weliké wisí na dlauhé stopce, jest barwy tmawočerwené a na sluneční straně ještě wíce připálené, tak že padá až skoro do modra. Maso má řídké, kůži twrdau, hojně nasladlau šťáwu a pecku slíwowau. Pro tabule jest ušlechtilé owoce, ale zřídka kdy aurodný strom, jestliže jeho kwět zastihnau mrazowé. Strom má jen skrownau korunu, dříwí drobné a rauby wlasaté. List má auzký a táhlý, býwá plný kwětu a nejranněji z jara wyráží. Owoce zraje w Čerwenci. Strom tento se dá dobře i na šwestkowých podnožích štěpowati.

16. Papše žluté, *gelbe Eierpflaume.* (w. wl. Srp. a Zář.) Tuze welká pauchatá šwestka s obyčejnau stopkau a autlau koží. Maso má žluté, plné sladké šťáwy; nepaušti od pecky, a owoce nehodí se k sušení; také rádo paušti klí. Dřewo má welmi aurodné a křehké; wyhání silné rauby. Kwět jest weliký, list též welký a široký. Owoce dozráwá dokonale ku konci Srpna a Září.

17. Papše modré, *blaue Eierpflaume.* (w. wl. Srp. a Zář.) Owoce welmi welké, až do černa modré, trochu málo podlauhlé, s masem čerwenožlutým, sladkau šťáwau; rádo paušti klí, nejde od pecky, a nedá se sušit. Strom roste bujně, wyhání silné rauby, kwět i list má welký a široký. Zraje ku konci Srpna neb na začátku Září.

18. Papše čerwené, *rothe Eierpflaume.* (w. wl. Srp.) Owoce znamenitě welké, trochu napauchlé, barwy čerwené zamodralé; maso žluté, nasládlé šťáwy; pecky podlauhlé. Stopka, též i kwět obyčejných šwestek. Strom roste bujně, má wšak ratolesti drobné, dolů wisuté, a rád paušti klí. Owoce zraje w Srpnu.

19. ** Kateřinka, *Katharinenpflaume.* (w. Zář.) Owoce dlauhostopké podoby skoro srdcowé s welkým žlábkem, na obau stranách trochu ploské. Kůže jest wysoce žlutá, s swětločerwenými tečkami a bílým náletem. Maso má žluté, welmi tuhé, náramně sladké. Wýborně se hodí jak ke snědku za čerstwa, tak též i k sušení. Strom roste welmi silně, jest aurodný, a spokojí se s každým stanowištěm i půdau.

20. Hyacintowá slíwa, *Hyazintenpflaume.* (ml. Zář.) Stopka sedí w auzkém ale hlubokém důlku. Owoce má podobu wejčitau, se žlábkem mělkým, jest malé, chutné a dlauhostopké, krásné, do modra čerwené, s čerwenobílými tečkami a s modrým náletem. Maso má žluté, trochu tuhé, plné sladké šťáwy. Strom býwá prostředně wysoký.

21. Aidacinka, *Ajdacine.* (prost. Srp.) Owoce této slíwy jest podlauhlé, žluté a čerweně připálené, s peckau podlauhlau. Maso má žluté, sladké a tuhé. Strom roste pomalu, a jest nesný. Owoce zraje w měsíci Srpnu.

22. ** Bílé perdrigon, *weisse Perdrigon.* (ml. Srp. a Zář.) Owoce kulaté, welmi krátkostopké, se slabým žlábkem pauze co linie. Kůže jest bíložlutá, potažená slabým bílým náletem, časem skropená karmazinowě čerwenými tečkami a skwrnami. Maso jest zelenožluté, tuhé, jemné, wíce sladké chuti, které ji stawí do třídy nejdobřejších sliw. Sušena wšecko owoce předčí. Strom býwá wysoký a nesný. S těmito sliwami wede se ze francauzské země znamenitý obchod.

23. Čerwené perdrigon, *rothe Perdrigon.* (ml. Zář.) Owoce kulaté s nepatrným plochým žlábkem, a stop-

kau welmi krátkau. Důlek kwětní jest welký a šediwý. Kůže nakyslá jest červeně modrá se žlutobrunátnými tečkami, s tenkým modrým náletem. Maso jest červenozelené, trochu tuhé, jemné, welmi šťáwnaté a wznešeně sladké. Strom nebýwá weliký, na powětří nechaulostiwý a welmi aurodný.

24. Červená císařka, *rothe Kaiserpflaume.* (w. wl. Čer. a Srp.) Stopku má obrostlau jemnými chlaupky a sedící w malém důlku. Owoce má podobu wejčitau, se silným žlábkem. Důlek kwětní jest nepatrný, sotwa jej pozorowati. Owoce jest na sluneční straně červené a zamodralé, na stinné straně swětle červené, s mnohými zažlautlými tečkami. Maso má žluté, chuť dobrau, šwestkowau, sladkonawinulau. Strom roste silně, a jest welmi aurodný.

25. Swatojanská slíwa, *Johannispflaume.* (ml. Červ.) Owoce jest kulaté, prostředně welké, tmawomodré, našpičatělé, chuti welmi příjemné a sladké se značnau bradawičkau. Toto sice malé ale welmi dobré a jedno z nejrannějších owocí, zasluhuje četně býti sázeno. Strom dělá ratoléstky autlé, dosahuje hezké wýšky, a jest aurodný. Zraje w měsíci Červenci.

26. Kropka, *Unvergleichliche.* (wl. Říj.) Owoce jest kulaté, červené, tečkami skropené, modročerné; dokonale dozralé jest welmi dobré. Maso má žluté a tuhé, chuti wznešené. Owoce weliké zraje w měsíci Říjnu. Strom býwá jen prostředně weliký, a nasazuje hojnost owoce. Tento druh nemělby w žádné zahradě chyběti.

27. Červená merunkowá šwestka, *rothe Aprikospflaume.* (wl. Srp.) Jest tak welká jako žlutá merunkowá šwestka; kulatá, chuti wýborné a sladké. Owoce má silný žlábek, zraje w polowici Srpna. Strom má dříwí welmi autlé, roste bujně, a jest aurodný.

28. Waterlowka, *Duc de Waterloo.* (prost. Srp. a Zář.) Tato slíwa má silné a bujné dříwí, list tuhý, wranný a škrablawý, kwět wětší než obyčejná

šwestka. Owoce jest kulaté, žluté, masa též žlutého. Pecka jeho jest kulatá, buclatá a jadrná, a stopka kratičká. Owoce zdá se žeby se dobře hodilo k sušení; neb wšecko šwestkowé owoce, které jest trochu přitrpčelé chuti, jako toto, býwá sušené nad míru sladké. Owoce jest tak weliké jako žlutá welká mirabelka, tedy welikosti prostřední. Zraje w Srpnu neb na začátku Září. Strom jest welmi aurodný.

Mimo tyto zde uwedené w Čechách četně rozmnožené druhy šwestek nalezá se w sadech českého wenkowského lidu ještě mnoho jiných, ale welmi špatných, které žádného rozmnožení nezasluhují, jakož jsau: Karlata, špendlíky, skřiwánči wajíčka, a t. d. pročež jsem jich zcela opominul.

c. *Mirabelky.*

1. Žlutá mirabelka, *gelbe Mirabelle.* (w. wl. Srp.) Slíwa s tuhým žlutým masem, tuhé žluté kůže s čerwenými skwrnami, kulaté podoby i kulaté pecky, stopky kratičké. Jest nad míru sladká, plná cukrowé šťáwy, chuti welmi příjemné a skwostné, dá se wýborně sušiti, když jen trochu na stromě zawadne, a sušená jest místo salátu dobrý a wýborný příkusek k pečením. Strom tento nebýwá welký, welmi záhy osadí, a jest každoročně welmi nesný, plný aurodných špiček. Rád ale smolnatí a náchylný jest ke spále; dříwí, list a kwět má drobný. Druh tento roste od pecky, a míwá wětší owoce než stromky pošlé ze štěpowání. Tento strom snese wolné řezání, a když se w koruně zmladí, wytrwá i 50 roků, jsa neustále náramně aurodný. Nemá w žádné sebe menší zahradě chyběti.

2. Rysa, *Goldpflaume, doppelte Mirabelle.* (ml. Srp.) Stopka sedí w auzkém a mělkém důlku. Owoce jest ploskokulaté se žlábkem welmi plochým. Kůže trochu našťawlá jest zlatožlutá s čerwenými tečkami a skwr-

nami a s bílau slabau mlhau. Maso jest wysoce žluté, welmi jemné, šťáwnaté, náramně sladké a wýborné. Strom nebýwá weliký, a málo kdy auplně osadí.

3. **Čerwená mirabelka,** *rothe Mirabelle.* (ml. Zář.) Slíwa drobná, tuze sladká, hodí se pauze k snědku. Na sluneční straně jest připálená, na stinné zelená, a později sežlautne. Owoce není zauplna kulaté, než trošku táhlé; pecku též má táhlau a malinkau, wisí na kratičké stopce. Maso jest nažlautlé a řídké. Dřewo tohoto stromu, řídké, rádo usychá, list má malý, drobný. Strom jest tuze aurodný. Štěpowána může býti na každau slíwowau i šwestkowau podnož a každým obyčejným spůsobem; wždycky se dobře daří. Od jádra nejde, buď že má newyspělé nebo prázdné pecky.

KAPITOLA II.

O broskwích.

I. O půwodu a wlastnostech jejich.

Strom broskwowý (Amygdalus Persica), pochází, jak latinský název wyznačuje, z Persie. Odtud se dostal do Řecka, pak do Wlach. Theofrast, řecký mudrc, jenž žil 318 let před narozením páně, již se o nich zmiňuje, ač jen tak jako o owoci cizím. Teprw 30 let před přírodopiscem Pliniem známi byli druhowé ranních broskwí w Římě, a jeden kus pěkného broskwowého owoce welmi draze se prodáwal. Francauzsko honosí se již přes 200 let broskwowým owocem, jakéhož ani dle welikosti ani dle krásy jiná země nemůže tak lehko ukázati. Broskwowý strom, chowán co wysokokmen, dosahuje jen prostřední wýšky as 15 neb 20 střewíců, a osadí pěkně utwořenau korunu s dlauhými, úzkými, na obrubě zubowatými lupeny s letními dlauhými a zelenými letorůstkami a w čas kwětu s nejkrásnějším růžowým kwětem.

Broskwový strom poskytuje nám jedno z nejušlechtilejších owocí, které bawí oko nejlibeznějším pohledem, a tabulím slauží za největší okrasu. Hojnost nawinulé šťáwy, něžná a libezná chuť lahodného masa, též hodná welikost tohoto krásného owoce dáwají jemu wysokau cenu. Kdyby se dalo broskwowé owoce w času dozrání déle než několik dní držeti, bylaby jeho cena ještě wyšší.

Broskwí jest mnoho druhů; wůbec se ale dělí we dwě oddělení: *chlupaté* neb *wlnatky* a *hladké*. Francauzi nazýwají chlupaté, jichž pecka paušti od masa, peches, a chlupaté, jichž pecka od masa nepauští, pavies. Hladké, při nichž pecka od masa paušti, nazýwají brugnons, a při kterých od twrdého masa nepauští, violettes.

Dobrota druhů broskwowých cení se dle toho, čím wíce má owoce šťáwy nawinulé s sladkostí spojené, a čím lahodnější jest chuť masa. K zewnitřním přednostem broskwí patří též, aby bylo owoce weliké, barwy wysoce červené, kůže jemné, která se nechá lehko stáhnauti, aby nebylo tuze chlupaté a wnitř mělo kámen malý. Čím wíce jest maso maučnaté, bezšťáwné a haužowité, čím trpčí šťáwa a wlnatější kůže, tím wíce tratí broskew swé ceny.

Strom broskwowý miluje dobrau, wzdělanau, suchau půdu, a wýslunné stanowiště; nejlépe se daří podlé wýslunných zdí a na odřích. Na mráz jest jak jeho dřewo, tak zwláště jeho kwět welmi chaulostiwý. Aby se w čas kwětu uchránil, pokrýwá se rohožkami, w zimě pak jedlowau chwojí. Kwět i owoce pučí zrowna z malých wějiček, beze wšech stopek. Zřídka kdy wětwe, které již owoce donesly, podruhé osadí, leč na maličkých owocních špičkách, které z těchto wětwí wyrážejí.

Jakým spůsobem štěpowané broskwowé stromky nejlépe se množí, daří, a na jaké podnože mají býti štěpowány, aby byly trwanliwé, ukázáno jest dostatečně a obšírně w díl. I. kap. VII. a w díl. II. §. 4. I zasetím pecek z broskwí štěpowaných dá se stromků s pěkným owocem docíliti, jen že toto owoce jest malé. Kdo se chce ale nejlepších, nejpěknějších a nejstálejších broskwowých stromků dochowati, štěpuj broskwe wšelikteré na stromky blumowé.

Owoce broskwowé nejpěknější a nejdokonalejší zdaří se ostatně jen na odřích. Chceli kdo broskwowý strom nechat růsti co wysokokmen, ten s nejlepším se poradí, když nechá slíwowý neb blumowý stromek hodně wzrůsti a stlaustnauti, a pak jej teprwé w koruně na wětwích zočkuje. Tím se wyhne dwojí wadě; předně že se stromek tak lehko nezláme, kdežto byw již zdola štěpowán, a tedy maje již peň z dřewa broskwowého, jest křehký, a welmi často zlámán býwá od wětru; za druhé nedocílí se z dřewa broskwowého nikdy tak auhledného kmínku, jako z dřewa slíwowého; a když se peň powstalý z broskwowého dřewa při přesazowání na wětwích zkracuje, obyčejně se spůsobí stromu na těchto místech tok klí a ostane i na budaucnost. Rauby, z nichž wolíme oka k očkowání, nemusí býti příliš silné; prostředně tlusté rauby a na těchto z prostředka wolená oka jsau nejlepší.

Též se dají broskwowé stromky rozmnožiti, když uděláme hřízence tak jako při karafiátech. Ohne se totiž ze spodních wětwí broskwowého stromu wětew jednoroční k zemi; od jednoho oka se nařízne nožem až do prostředka dřewa neb až k duši, a pak se jede nožem prostředkem dřewa as na caul neb na 2 caule ke špičce wětwe wzhůru. Wětew takto rozříznutá shýbne se nyní řezem tímto k zemi, háčkem dřewěným se zakotwí, a pak se přihodí zemí. Byloliby w běhu letního času stálé suché powětří, musí se hlína, kterau zakotwenec přikryt jest, zaléwati, aby mohl pustiti kořínky, a takto se w zimě náležitě zakořeniti. Hřízenec takto zakořenělý přesadí se buď na zimu neb z jara na swé stanowiště.

Takowýto ze šťěpowaných broskwí učiněný hřízenec má tu wýhodu, že, kdyby měl kdy peň celý utrpěti mrazem a zhynauti, kořen zase wyžene nowé pruty, kteréž pocházejíce již od stromu štěpowaného, žádného štěpowání nepotřebují a nesau dobré owoce. Broskwowé stromky, zwláště na odřích wysázené, mohau býti při stálém suchém powětří k wečeru častěji zality.

Žádné umělé saustawy se nedrže, sestawil jsem druhy broskwowých stromů toliko dle času dozrání.

II. Popis jednotliwých druhů.

1. **Ranní malá broskew,** *(pížmowka), kleine weisse Frühpfirsche.* (Čer.) Nejrannější a nejmenší broskew, skoro kulatá, s malau zašpičatělau bradawičkau a hodně hlubokým žlábkem. Zcela bílá, bílého, nawinulého a trochu pížmem zawánějícího masa. Strom jest welmi autlý, ostáwá malý, jest ale welmi nesný. Kwět má welký, bledě růžowý.

2. **Šafránowá broskew,** *(šafránka), Safranpfirsche, Alberge jaune, St. Laurent jaune.* Owoce jest malé, žluté, ale chutné. Strom jest na mrazy a na zimu tuze chaulostiwý a ku každému druhu štěpowání welmi nejapný. Owoce dozráwá ku konci Čerwence aneb na začátku Srpna.

3. **Ranní šarlatowá broskew,** *frühe Purpurpfirsche, la pourpre hatif, grandes fleurs.* (Srp.) Skoro zcela kulaté owoce s hlubokým žlábkem bez bradawičky, na místě jíž má důlek. Barwu má welmi krásnau; na straně sluneční jest tmawočerwené, na protější straně citronowě žluté a silně čerweně skropené. Maso, okolo pecky začerwenalé, jest jemné, rozplizawé, wysoce sladké, nawinulé. Jest jedna z nejprwnějších broskwí. Strom roste welmi silně, daří se w každém položení, a jest náramně nesný. Kwět má otewřený, růžowý a weliký.

4. **Bílá Magdalenka,** *(Madlenka), weisse Magdalene, la Madelaine blanche.* (Srp.) Owoce kulaté, při stopce trochu ploské, s welkým žlábkem a welmi malau bradawičkau. Zeleno-žluté s řídkými čerwenými praužky. Bíložluté maso chutná wysoce muškátowě. Strom dosahuje jen prostřední wýšky, jest chaulostiwý na mrazy, a proto častěji méně nasadí. Kwět má weliký, bledě růžowý.

5. **Ranní Peruanka,** *frühe Peruanerin, la Chevreuse hatif.* (Srp.) Podlauhlé owoce s welkým žlábkem, s malau a špičatau bradawičkau, barwy žluté, na straně sluneční wesele čerwené. Maso má bílé, jemné, roz-

plizawé, plné sladké, nawinulé a wznešené šťáwy. Strom býwá silný a wysoký, a jest welmi aurodný.

6. **Čerwená Madlenka,** *rothe Magdalene, la Madelaine rouge.* (wl. Srp. a Zář.) Broskew kulatá s welkým žlábkem a malau bradawičkau, silně čerwená, tak že spodní žlutau barwu jest málo widěti. Maso má bílé, čerwenými žilkami protažené, okolo pecky růžowě čerwené s nejwznešenější chutí. Jádra má welmi chutná. Strom jest silný s welkými nařezanými lupeny, má welký růžowě čerwený kwět, ráda osazuje, jen že předce jest trochu chaulostiwá na powětří.

7. **Miluše neb kněžka,** *grosse Princessinpfirsche, grosse Mignone, grosse Lieblingspfirsche, Lackpfirsche, la grosse Mignone.* (Srp. a Zář.) Hezky zakulatělá. Žlábek po ní se táhnaucí dělí owoce nestejně we dwé. Bradawička trochu prohlaublá jest nepatrná. Spodní barwa jest žlutá, na sluneční straně tmawočerwená. Maso má žlutobílé, plné šťáwy, nejwznešenější chuti. Jedna z nejlepších, nejkrásnějších a největších broskwí. Strom roste silně a nese hojně, listí má jen slabě zaubkowané. Má welký otewřený růžowě čerwený kwět.

8. **Fialowá nektarka,** *grosse platte Frühpfirsche, grosse Violette, Violette Nectarine.* (Srp. a Zář.) Zlatozelenau, na straně sluneční tmawočerwenau sladkau koží potažená. Maso jest zelenobílé, wznešené muškatelowé chuti. Dobrá broskew. Strom roste silně, ale nikdy mnoho neosadí; má malý kwět.

9. **Kancléřka,** *Kanzlerpfirsche, la Chancelier à grandes fleurs.* (w. wl. Zář.) Welké mignonce we wšem welmi podobná. Owoce býwá nakřiwlé, žlábkem na dwé rozdělené. Jest welmi welké, bledě žluté, a trochu čerwené připálené. Maso má tuhé, šťáwu líbezně nawinulau.

10. **Bílá nektarka,** *weisse Nektarine.* (wl. Zář.) Okrauhlé podoby s mělkým žlábkem a malau bradawičkau. Žlutobílá, někdy slabě začerwenalá. Maso má bílé, šťáwnaté, wýborné winné chuti. Strom roste dobře, a jest welmi nesný. Kwět má welký a bledě růžowý.

11. Venuše, *Venusbrust, la teton de Venus.* (Zář.) Hezky zakulatělé welké owoce s hlubokým žlábkem a silnau bradawičkau, bledě žluté barwy, na straně sluneční bledě červené. Maso má sněhobílé, okolo pecky růžowě červené, chuti wýborné a wznešené. Jest krásná a dobrá. Strom roste bujně, jest zdrawý a aurodný. Kwět má malý, růžowý s karmazinowau obrubkau. Zraje ku konci Září.

12. Obřice, *obryně, Riesenpfirsche, Monströser Härtling, le pavie monstreuse, le pavie rouge de Pompone.* (Řij. a List.) Welmi krásná, náramně weliká broskew, kůže co mléko bílé se slabým červánkem na sluneční straně. Maso má bílé, okolo pecky červené, w dobrých létech welmi libě nawinulé chuti. Strom není silný, ale nesný; kwět má weliký.

KAPITOLA III.

O meruňkách.

I. O půwodu a wlastnostech jejich.

Toto krásné a wýborné owoce má jméno swé od aprico (na wýsluní), protože meruňka sluneční stanowiště miluje, a w takowémto položení její owoce jest nejkrásnější a nejlepší. Pochází z teplých krajin Asie, a byla nejprwé z Armenie přinesena do Wlach; proto se jmenuje latinsky armenské jablko, malum armeniacum, epiroticum aneb orbiculatum. W Římě teprwa asi po 430 neb 440 létech se rozšířily, a od toho času mnoho druhů se jich w Ewropě wypěstowalo.

Strom meruňkowý, když roste w prostoře co wysokokmen, nedosahuje přes 25 neb 30 střewiců wýšky, a dělá korunu rozložitau. Dříwí meruňkowé jest welmi křehké, protož musí jim co wysokokmení wykázána býti stanowiště ochráněná od wětrů. Milují suchau, teplau, kyprau a dobrau půdu a wyslunné položení, máli býti owoce zdařilé a dokonale dobré.

Na jaře kwěte merunkowé stromowí welmi časně; protož aby příliš brzo za pěkných dnů šťáwa w něm nezředla a hned nekwětlo, kdež pak od nočních přímrazků býwá spáleno a zničeno, dobře jest přes zimu chwojí jedlowau nebo slamau je pokrýti, a této s něho časně nesundáwati; tím se, jsauc we stínu, trochu we kwětu opozdí, a strom sám od mrazu tak mnoho netrpí.

Meruňka owoce swé osazuje na mladém loňským dříwí, a kwět owoce wyniká zrowna z pupenů; časem ale osazuje owoce také na malých owocních wějičkách, které wyrážejí ze dwau- i tříletého dříwí. Strom jest welmi nesný, a osadí někdy takowé množstwí owoce, že se musí w měsíci Kwětnu protrhati. Maso meruňkowé jest welmi řídké, pro kteraužto wlastnost nabýwá i wíce ceny než jablka a hrušky.

Meruňky se nejlépe štěpují na mladé blumy neb slíwy; štěpowati je na diwoké stromky meruňkowé není radno, protože jsau potom citliwé na zimu welmi, a podléhají toku klí. Mnozí je též rádi štěpují na mladé šwestky, protože takto jejich příliš bujný růst se zarazí. Nejlépe se štěpují kopulowáním.

Chcemeli meruňky míti co wysokokmení, lépe učiníme, jak již při broskwích bylo zmíněno, když sobě wychowáme strom blumowý, necháme jej nasaditi korunu, a pak jej teprwa w koruně na wětwích očkujeme. Takowé wysokokmenné meruňky musí míti bezpečné stanowiště, aby nebyly polámány od wětru.

Tok klí jest nejobyčejnější a nejzáhubnější nemoc tohoto stromu; protož nesmí se nikdy příliš řezati; zwláště šetřiti se musí řezání tlustých wětwí, a když se i řezati musí, aspoň se rány bez odkladu tmelem zahradnickým dobře zamaží.

Strom meruňkowý, čím starší jest, tím lepší a chutnější má owoce. Maso jest wždy lepší chuti, když se strhne se stromu několik dní před auplným dozráním, a nechá se dozráti na owocním loži. Nechali se dozráti na stromě, wyschne a zmaučnatí. Také jest wždy nejlépe sčesati je za ranní doby, dříw než slunce wyjde.

II. Popis jednotliwých druhů.

1. ** Pížmowá meruňka, *Moschus - Aprikose, Musch-Musch*. Dobré, žluté owoce, mezi meruňkami nejprwněji zralé, a proto odbytné. Není tuze chutné, a pro množstwí swé rádo hnije na stromě; býwá zralé w Červnu neb na začátku Čerwence.
2. Ranní muškatelowá meruňka, *(muškatelka)*, *frühe Muskateller Aprikose*. (Čerw. ml.) Owoce wíce připlesklé než dlauhé, jemnau wlnkau porostlé; kůže jest barwy swětle žluté, na sluneční straně zlatožluté, časem i začerwenalé. Žlábek, jenž owoce nestejně dělí, jest jen u stopky silný; bradawička kwětní jest malá a snědá, maso křehké a měkké, šťáwa příjemná a sladká; časem woní muškátowě, ale maso brzy zmaučnatí. Jádro má hořké. Tato merunka náleží, wyjímajíc několik druhů třešní, k nejrannějšímu owoci, a jest někdy i při sw. Janě zralá, pro kterýž brzký čas dozrání dosahuje jakési wzácnosti, jinak ale jest mezi druhy meruňkowými nejmenší a nejnepatrnější. Strom ostáwá malý, jest ale welmi nesný.
3. Uherská meruňka, *(uherka)*, *ungarische Aprikose*. (prost. Čer.) Owoce její jest přišpičatělé, čerweně připálené, prostředně welké, masa načerwenalého, žlutého, trochu podlauhlé pecky a hořkého jádra. Zraje w Čerwenci.
4. Albergowa meruňka, *Albergs Aprikose*. (ml. Čer.) Kůže této merunky jest zelená, na sluneční straně wysoce žlutá. Maso žluté, začerwenalé, jest dobré kořenné chuti. Jádro jest hořké. Strom roste bujně, a hodí se za wysokokmen. Owoce jest malé, a zraje w měsíci Čerwenci.
5. ** Nancenská meruňka, *(Nančinka)*, *Aprikose von Nancy*. (wl. Čer. a Srp.) Barwa kůže jest zlatožlutá s malým čerwánkem na sluneční straně. Žlábek tohoto

ploskatého owoce jest u stopky hezky hluboký, ku květní bradawičce ale zcela se ztrácí. Maso červeno-žluté jest welmi jemné, rozplizawé, náramně šťáwnaté, wzácné a wznešené chuti. Jádro jest sladké. Bez odporu jest to jedna z nejlepších meruněk. Dá se několik neděl na stromě udržeti. Strom roste bujně, dosahuje znamenité wýšky, je ale chaulostiwý na mrazy.

6. **Welká obecná meruňka,** *grosse gemeine Aprikose, Apricose commune.* (wl. Čer. a Srp.) Owoce jest kulaté. Kůže, trochu sammetowá, jest žlutá, na straně sluneční silně připálená a přitom s brunátně červenými skwrnami. Žlábek, jenž owoce nestejně dělí, jest silný, a táhne se až ku kwětní bradawičce. Maso jest swětle žluté, tuhé, nepříliš šťáwnaté, sladké, ale když přezraje, maučnaté. Jádro jest hořké. Jest to jedna z nejkrásnějších a nejwětších meruněk; zwláště se hodí k záwařkám. Strom dosahuje znamenité wýšky a síly, a jest welmi aurodný i w nepohodlných létech. Zwláště dobře se daří co wysokokmen.

7. **Králowská meruňka,** *(králowka), königliche Aprikose.* (wl. Čer. a Srp.) Welké žluté owoce. Maso má tuhé a žluté, jdaucí od pecky. Zraje ku konci Čerwence a Srpna.

8. **Mandlowá meruňka,** *(mandlowka), Mandel-Aprikose, Ananas-Aprikose, Aprikose von Breda, Rotterdamer, holländische Aprikose.* (wl. Srp.) Owoce welké, na straně sluneční silně červeně připálené. Maso má zlatožluté, welmi šťáwnaté, jemné, wznešené chuti. W pecce nalézají se obyčejně dwě sladká jádra, z nichž se dají dobře dochowati stromky půwodnímu kmenu podobné. Strom jest welký a aurodný.

9. ** **Ananasowá meruňka,** *Ananas-Aprikose.* (ml. Srp.) Kůži má hladkau, jemnau a tenkau. Spodní barwa jest zlatožlutá, na sluneční straně pěkně červená. Žlábek owoce trochu ploskatého není hluboký, a končí se nahoře plochým prohlubením, kdež se nalezá ostrá špička. Čerweno-žluté maso nikdy nezmauč-

natí, jest jemné, ale trochu twrdé, plné nejwýbornější šťáwy, wůně ananasowé. Jádro jest hořké. Pecky prý se hodí k wychowání diwokých meruněk.

10. Černá meruňka, *schwarze Aprikose.* (ml. Srp.) Kůže této kulaté meruňky jest na straně sluneční černo-modrá, na druhé tmawočerwená. Maso jest čerwené, okolo pecky zlatožluté, měkké, sladké, šťáwnaté, ale beze wší wzácnosti, a okolo pecky nakyslé. Owoce jest malé a zraje w Srpnu.

KAPITOLA IV.

O stromích třešňowých.

I. O půwodu a wlastnostech jejich.

Ač naše wlast diwokých třešní již za nejstarších časů měla hojnost, wšak lepší a ušlechtilejší druhowé třešňowí teprwé w pozdějších časích k nám se dostali. W roce 74 před narozením páně byly některé štěpowané druhy třešní teprw přineseny do Říma, a sice z Cerasuntu, (protož se strom třešňowý nazýwá cerasus), města w Pontu w Malé Asii, které Lucullus zbořil, načež strom třešňowý s sebau přinesl do Říma. Po 120 létech přenesen byl do Angličan, odtud do Německa, a i u nás se rozšířil. Třešně jest zajisté z darů, jež nám chowání owoce poskytuje, jeden z nejlepších a nejrannějších. Poskytujeť prawé občerstwení w tom ročním počasí, když sobě ho nejwíce přejeme; každému jest welmi zdrawé a dáwá krwi naší nejpřiměřenější a nejlepší šťáwu. Owoce toto nalezá práwem mnoho ctitelů; neb jest dobré a skwostné tabulní owoce, a přitom hodí se wýborně pro každau domácí potřebu.

Wenkowan měl by dobré a hojně nesaucí druhy četně wysazowati, protože třešně s každau sebe chudší i písečnatau půdau se spokojí a na wenku se dobře daří. Nikoliw ale nemiluje strom mokro a dobytčí mrwu. Nej-

lépe se daří w slínowaté (mergelartig) neb w dobré orné půdě, byť i spodní půda byla jílká; i w takowé dosáhne w několika létech znamenité wýšky.

Třešňowé stromy dělíme w dwoje oddělení, *kyselé* (wišně) a *sladké* (prawé třešně). Wišně nedosahují znamenité wýšky, třešně pak míwají wýšku 40 i 50 střewíců, a častěji wyrostau co duby jako jejich mateřský strom, naše ptačnice (ptačky, prunus avium Linn.) Kwět třešňowý jest prawá okrasa přírody. Owoce nasazuje dílem na mladých raubech, dílem wyniká i ze starého dříwi, a to dílem jednotliwě, dílem i w chumáčcích.

Značně se liší stromy třešňowé od wišňowých tím, že wišně kyselé mají list brunátně zelený, třpytící se a prawidelně žubowatý, kdežto třešně mají list swětle zelený, ne tak hladký, ale wíce krabatý neb karbowaný, welký, tenký a hluboce zubowatý. Welmi často dají se třešně i dle dřewa od wišní rozeznati. Wišně mají tmawohnědé pníčky, sladké třešně pníčky swětle hnědé a silnější wětwe.

Ač strom třešňowý dorostlý jest slabý, wšak mladé třešňowé stromky jsau welmi wrátké na mrazy. Když na jaře již šťáwa w nich je rozředlá, jediný silný noční mráz je zničí. Ostatně třešňowé stromowí bujně a spěšně roste, a také brzy osazuje owoce.

Co se týče wysazowání stromků buď do školky neb na stanowiště, pro jejich časné jarní pučení lépe jest wysaditi je na podzim; a wšak i na jaře wysazowání se daří, když se jen časně a náležitě počíná. Jarnímu wysazowání škodí obyčejně w letě následující sucho, ale i tato nehoda se předejde, když se stromky při wysazowání náležitě zaplawí.

Třešně se dělí w třešně srdcowé a chřupawky. Chřupawky dosahují swé tuhosti a prawé kořenné chuti při auplném dozrání; dříwe sčesány jsau trpké. Při pěkně suchém powětří dají se dlauho na stromě držeti, ale w čas stálých dešťů hnijí na stromě. Chtěje zde uwésti jen druhy dobré a nesné nám w Čechách známé, pominul jsem umělé a saustawné roztřídění třešní, a toliko dle barwy jsem je sestawil. Kdoby se s umělým klassifikowá-

ním třešní chtěl seznámiti, čti knihu Jiřího Liegla,*) w níž on saustawu znamenitého znatele třešní Truchsesa uwádí; nebo čti německy sepsanau knihu o třešňowých stromích od Truchsesa samého. **)

Poznamenání. *ml.* — malá jest třešně jen asi tak welká jako naše ptáčnice neb třešně planá;

prost. — prostředně welká jest, která se od malých třešní swau welikostí mnoho nerozděluje, jako sladká srdcowá májowka;

w. wl. — welmi weliké nazýwají se třešně, které mají skoro caul we průměru, jako: hollandská welká kněžka a welká černá chřupawka;

wl. — welké jsau, které se dle welikosti swé welmi welkým blíží, jako ku př. ostheimka.

Stopka nazýwá se *dlauha*, když je delší než dwojnásobná wýška třešně; *krátká*, když je kratší, a *welmi krátká*, když je jen tak dlauhá jako wýška třešně neb ještě kratší. A wšak délka stopek není wždy a každoročně stejná; w mokrých létech jsau tlustší a kratší; w teplých a pěkných delší a tenší.

II. Popis jednotliwých druhů.

A. Třešně.

a. Třešně černé s barwiwau šťáwau.

1. Tatarka, *tartarische Herzkirsche.* (wl. Čer.) Třešně tmawočerná, welmi weliká, libé chuti, šťáwy černočerwené, masa též takowého a chutného. Owoce zraje w měsíci Čerwenci. Podobu má skoro tříhranau, stopku swětle zelenau, sedící we hlubokém důlku. Pecka má podobu srdcowau, a jest welká. Strom roste bujně, dosahuje znamenité wýšky, a hojně nasazuje.

2. Černá Bütnerka, (*obřice*), *schwarze Steinitzer Riese, oder schwarze Büttners-Kirsche.* (w. wl. Čer.)

---

*) Systematische Anleitung zur Kenntniss der vorzüglichsten Sorten des Kern-Stein-Schalen- und Beerobstes von Georg Liegl. Wien 1825.

**) Systematische Klassifikation und Beschreibung der Kirschsorten von Freiherrn Christian Truchsess.

Třešně wišňowého spůsobu. Owoce má welké, brunátně červené, sladké a chutné, maso tuhé. Owoce wisí na dlauhé stopce. Kwět má welký, list třešňowý, a dřewo jewí wišni. Strom tento jest aurodný. Owoce zraje ku konci Července a na začátku Srpna.

3. Hermalská chrupawka, *Hermalser schwarzbraune Knorpelkirsche.* (wl. Čer.) Owoce černě brunátné, dosti weliké, sladké a dlauhostopké, zraje w měsíci Červenci. Strom roste do wýšky, a dosahuje znamenité síly.

4. Welichowa chrupawka, *Welichs-Knorpelkirsche.* (wl. Čer.) Owoce jest weliké, černé a dlauhostopké, Strom dosahuje znamenité wýšky a síly. Owoce zraje ku konci Července neb na začátku Srpna.

5. ** Wolowatka, *Ochsenherzkirsche.* (w. wl. Čer.) Stopku má dlauhau, swětle zelenau s červenými skwrnami. Owoce jest dlauhé, zašpičatělé, srdcowé, na jedné straně wíce ploské s hlubším žlábkem. Kwětní důlek nemá skorem žádný. Kůži má silnau a skoro zcela černau, maso tuhé, černočerwené, plné barwiwé šťáwy, a chuti wýborné. Strom jest welmi nesný, a dosahuje jen prostřední wýšky.

6 Dunklmanowa pozdní marušowá třešně, (*maruše*), *Dunkelmanns späte Maulbeerkirsche.* (wl. Čer. a Srp.) Owoce wisí na dlauhé swětle zelené stopce, jest skoro čtwerhranné s welikými žlábky. Kwětní tečka jest nepatrná. Kůži má wysoce černau, maso měkké, plné barwiwé šťáwy. Chuti jest newyrownané, tak sladko-nakyslé, jak jen wišně býwají. Pecka jest malá, skoro kulatá. Strom dosahuje jen prostřední wýšky, a jest nesný.

7. Waltinowka, *Walterschlager - Kirsche.* (prost. Srp.) Třešně prostřední welikosti, černobrunátná, tuhého masa a drobné pecky, šťáwy wysoce červené, barwiwé, jen málo sladké. Owoce wisí na dlauhých stopkách, roste w chumáččích, býwá w Srpnu zralé. Strom roste bujně, wyhání silné roční wýpučky, roste

do wýšky, a dosahuje znamenité síly. Třešně tato ma název swůj od místa w Jihlawsku.

8. Bütnerowa černá srdcowka, *Büttners schwarze Herzkirsche.* (wl. Čer.) Krátká stopka sedí we hlubokém důlku. Owoce jest na jedné straně plošší než na druhé, a kolem žlábkowané. Kwětní tečka jest nepatrná. Maso má měkké, tmawočerné a welmi barwiwé. Chuti jest sladké a obzwláštně příjemné. Pecka jest kulatá. Strom roste bujně, a nasazuje welmi hojně.

b. Třešně s nebarwiwau šťáwau s černeně kropenatau neb černenau koží.

9. Tmawočerwená májowka, *dunkelrothe Maikirsche.* (prost. Kwět. a Čer.) Owoce toto jest tmawočerwené, prostřední welikosti, chuti dobré a sladké a masa natuhlého; roste w chumáčcích. Jest welmi ranní, zrajíc ku konci Kwětna a na začátku Čerwna; protož také býwá od wrabců co prwní owocní pochautka welmi nawštěwowáno a odklizowáno. Strom roste do wýšky, a má malý kwět s popráškau žlutau.

10. Truchsesowa májowka, *Truchsesens frühe rothe neue Maikirsche.* (prost. Čer.) Třešně podlauhlá, podoby srdcowé, růžowé a dílem tmawější barwy, trochu tuhého a nasládlého masa. Jest welikosti prostřední a dlauhostopká. Dozráwá obyčejně w měsíci Čerwnu. Strom má spůsob wišňowý.

11. ** Grafionka, *Grafion.* (Čer. a Srp.) Owoce dosti weliké, masa chřupawého, barwy čerweně připálené, šťáwy sladkonakyslé, pecky malé, stopky prostřední. Strom roste bujně do wýšky, a jest náramně nesný. Pro swau dobrotu, krásu a úrodnost neměl by tento třešňowý druh w žádné třešňowé, sebe menší zahradě chyběti. Zasluhuje býti wůbec znám a rozšířen. Owoce zraje ku konci Čerwence a na začátku Srpna.

12. Lauermannowa chřupawka, *Lauermanns Knorpelkirsche.* (w. wl. Čer.) Owoce krátkostopké, srdcowé, na jedné straně se žlábkem prodlauženým až ku kwětní tečce. Jemná kůže swětle čerwená s nažlautlými tečkami. Maso jest twrdé, bílé, a pecka přičerwenalá. Chuti jest sladké, wznešené a kořenné. Jest to owoce krásné, welmi weliké, nemá w žádném třešňowém stromořadí chyběti. Strom jest zdrawý, nebýwá wysoký, ale náramně nesný.

13. Hollandská welká kněžka, *holländische grosse Prinzessinkirsche.* (w. wl. Čer.) Třešně s krátkau swětle zelenau stopkau, stojící we welkém na straně se nalézajícím důlku, podoby skoro srdcowé, na jedné straně ploskaté, na druhé méně ploskaté se žlábkem běžícím až ku kwětnímu důlku. Kůže jest silná, barwy růžowé, připálené, ostatně přižlautlé. Maso jest slabě bíložluté, welmi tuhé a chřupawé. Chuť jest wysoce sladká a příjemně kořenná, pecka malá srdcowá a přišpičatělá. Jest to jedna z nejpřednějších třešní, majíc we průměru přes caul, a dala by se při krásném powětří dlauho na stromě držeti, kdyby jí ptáci, a ještě wíce sršně, jako wšem pozdním třešním neškodili. Strom dosahuje wýšky třešňowé, míwá silné letní wýpučky, a jest aurodný. Owoce zraje ku konci Čerwence.

14. Büttnerowa čerwená chřupawka, *Büttners rothe Knorpelkirsche.* (w. wl. Srp.) Třešně s welkým owocem, s jedné strany růžowě připáleným, w čas dozrání až brunátným, s druhé pak strany barwy nažlautlé, když jest owoce we stínu. Jeli owoce na wýsluní, jest skoro zcela tmawočerweně připálené. Pecka jest malá a srdcowá, stopka prostředně dlauhá, a sedí skoro powrchu na třešni. Třešně jest širší než delší, na jedné straně trochu ploská s welkým žlábkem. Maso má welmi tuhé a bílé, chuť wysoce sladkau. Strom jest welmi aurodný, žene bujně, jak do šířky tak do wýšky; dřewo má twrdé a husté, též welký kwět a list. Obyčejný čas zralosti jest Srpen.

15. ** **Kropenatá chřupawka,** ***rothflamirte Knorpelkirsche.*** (wl. Srp.) Čerweně kropenatá neb připraužilá třešně, krásná podlauhlá s dlauhau stopkau. Owoce toto skwostné bývá zralé na začátku Srpna. Strom má wysoký wzrůst a jest welmi nesný.

16. * **Napoleonka,** ***Napoleons Knorpelkirsche.*** (prost. Čer.) Třešně prostřední welikosti, čerweně kropenatá a podlauhlá. Maso má tuhé a chřupawé, šťáwu sladkau, stopku prostředně dlauhau a pecku malau. Owoce zraje w měsíci Čerwenci.

17. ** **Perlowka,** ***(perlowá třešně), Perlkirsche.*** (wl. Čerwc. a Srp.) Owoce s dlauhau stopkau, která stojí we welkém důlku a jest swětle zelená. Podobu má srdcowau, jest na jedné straně ploské a hlubokým žlábkem zbrázděné, které je we dwě půle dělí. Kwětní důlek jest nepatrný; dokonale wyrostlé a dozralé owoce jest swětle čerweně připálené, sem a tam se zrzawau mlhau; na zákampí jest barwy bílé neb welmi swětle bíložluté. Maso jest bíložluté, měkké, welmi šťáwnaté. Chuť má welmi sladkau, jemnau a wznešenau. Pecka jest welká. Tato třešně jest jedna z nejlepších a nejkrásnějších. Zraje zponenáhla, a dá se na stromě tři neděle držeti. Strom roste bujně, jest zdrawý, welmi nesný a nechaulostiwý na pozdní přímrazky.

18. **Welká chřupawka,** ***grosse Knorpelkirsche.*** (wl. Čer.) Třešně podoby kulaté a welmi sličné, skropená čerwenými praužkami. Owoce jest krátkostopké, masa tuhého a welmi chutného. Strom roste welmi bujně a silně. Owoce bývá zralé w měsíci Čerwenci.

19. **Poděbradská muškatelka,** ***Poděbrader neue Muskatellerkirsche.*** (prost. Čerwc.) Tato třešně má na jedné straně owoce načerwenalé se zrzawau mlhau, na druhé straně jest bledožluté, prostředně weliké, sladké, masa chřupawého, s chutnau šťawau. Stopku má prostředně dlauhau. Strom se rozkládá dle spů-

sobu třešní, dosahuje znamenité síly, wýšky a rozsáhlosti. Zraje w měsíci Červenci.

20. Růžowá třešně, *Rosenkirsche.* (prost. Čerwc.) Owoce této třešně jest prostřední welikosti, barwy růžowé, dlauhostopké a sladké. Owoce jest welmi sličné, naleză se w chumáčcích. Strom jest náramně aurodný, a owoce pro swau dobrotu, ještě ale wíce sličnost, welmi prodajné. Druh tento zasluhuje býti wůbec sázen a pěstowán. Strom roste bujně do wýšky a dosahuje znamenité síly; má welký kwět i list. Owoce zraje w Červenci.

21. Dietzowa welikánka, *Dietzens Ungeheuer-Kirsche.* (Čerwc. a Srp.) Owoce prostřední welikosti, barwy temně červené, lesklé kůže, masa twrdého, šťáwy prostředně sladké, na obyčejné stopce. List má wranně zelený, weliký a široký. Strom roste bujně, dosahuje hodné rozsáhlosti i síly, a jest aurodný. Owoce zraje ku konci Července neb z počátku Srpna.

22. Čerwená srdcowka, *rothe Herzkirsche.* (prost. Čerwc.) Třešně řídkého masa, šťáwy sladké, trochu nakyslé, podoby podlauhlé, podobné k srdci, barwy růžowé. Jest tuze aurodná. Strom roste spěšně, dosahuje znamenité wýšky, má weliký kwět. Owoce býwá zralé na začátku Srpna, jest dlauhostopké, prostřední welikosti.

23. Čerwená syrnice, *rothe Molkenkirsche.* (prost. Čerwc.) Stopku má dlauhau, načerwenalau, která jen z powrchu sedí na owoci. Owoce jest širší než wyšší a skoro čtyrhrané, na stranách ploskaté se žlábky. Na straně sluneční jest tmawočerwené, na druhé trochu swětlejší. Maso má welmi měkké, bílé, plné šťáwy a chuti welmi sladké. Pecka jest kulatá. Toto sice newelké owoce jest jedno z nejzwláštnějších, hodí se dobře k sušení, a zasluhuje hojného rozmnožení. Strom dosahuje jen prostřední wýšky, a jest náramně aurodný.

c. Třešně bezbarewné šťáwy, jednobarewné, se žlutau koží.

24. Büttnerowa žlutá chřupawka, *Büttners gelbe Knorpelkirsche.* (prost. Čerwc.) Třešně s dlauhau stopkau, která sedí bez důlku na owoci. Owoce ploskaté má podobu srdcowau, a kwětní důlek jest barwy bíložluté. Maso má chřupawé, tuhé, libé, skoro wznešené sladké chuti. Pecka jest malá. Strom jest zdrawý, nese hojně a každoročně. Owoce dozráwá w Čerwenci.

25. Woskowka, *Wachskirsche von Büttner.* (prost. Čerwc.) Owoce barwy žluté, práwě woskowé, jest prostředně welké, ploskaté, masa chutného, tuhého a dobrého. Strom jest aurodný, a dosahuje znamenité wýšky. Owoce zraje w Čerwenci.

26. Syrnice, *Molkenkirsche.* (prost. Čerwc.) Třešně bledě žlutá, zamodralá, skoro barwy olowowé, někdy se zrzawau mlhau. Owoce jest prostředně welké, kulaté, s tenkau dlauhau stopkau a malau peckau. Maso má tuhé, dosti sladké; býwá zralé ku konci Čerwence. Strom žene bujně do wýšky, má list široký a welký, owoce swé nasazuje we wějičkách.

27. Sirkowá třešně, *Schwefelkirsche.* (prost. Čerwc.) Třešně prostřední welikosti, kulatá, žlutá a dlauhostopká, s masem hojně sladkým. Pecku má malau. Strom má wzrůst wysoký, a owoce býwá zralé w Čerwenci.

28. Roztěžka, *Rostěžer Kirsche.* (prost. Čerwc.) Třešně z pecky pošlá, owoce prostředně welkého, kulatého, nečistě bílého, tuze sladkého, masa měkkého, pecky malé, stopky podlauhlé. trom roste zdlauhawě a jest nesný. Owoce zraje w Čerwenci.

B. Wišně.

a. Wišně s barwiwau šťawau, černau neb tmawau jednobarewnau koží, (sladké wišně).

1. Sladuška, *Herzsüsse-Weichsel.* (Čerwc.) Tato wišně z pecky wychowaná w Roztěži má owoce načernalé, čili brunátně černé, sladké s twrdým masem, jest tuze dobrá a zraje w Čerwenci.

2. Ostheimka, *Ostheimer-Weichsel.* (prost. Čerwc.) Stopku má dlauhau, zelenau, trochu zahnědlau, která sedí w širokém důlku. Owoce jest širší než delší, dole a nahoře silně ploské s kwětním důlkem. Barwu má tmawočerwenau, jest plné šťáwy, chuti wznešené, sladkonakyslé. Pecka jest malá a kulatá. Wýborně dobré toto owoce zraje w polowici Čerwence. Strom roste welmi slabě, a býwá wždy zakrsalý, jen wýšky wysokého keře dosahuje, jest ale náramně aurodný. Každoročně wyhání weliké množstwí wýhonů od kořene, jimiž se dá welmi lehce a dobře beze wšeho štěpowání rozmnožiti; neb tyto wýhony swau půwodní ušlechtilost podržují. Na třešně do koruny štěpowána, poskytuje tato wišně welmi krásné a náramně nesné stromky.

3. Falcká sladuška, *Pfälzer Herzsüsse Weichsel.* (prost. Čerw.) Sladká wišně, owoce twaru srdcowého, podlauhlá, barwy tmawočerwené s prostředně tuhým masem a šťawau nasládlau, welikosti prostřední. Stopku má dlauhau a pecku maličkau. Kůže se leskne jako skelných třešní. Owoce býwá zralé ku konci Čerwna. Wrabci tento strom welmi hustě nawštěwují. Strom jest wýšky malé, ale náramně aurodný.

4. Králowka, *Königsweichsel.* (prost. Srp.) Wišně drobného dřewa, welmi aurodná, ale kwětu chaulostiwého na přímrazky. Owoce jest tmawočerwené, na dlauhé stopce, kyselé; dobře dozralé hodí se k sušení;

dozráwá w Srpnu. Strom dosahuje wýšky wišňowé, a jest wždy plný kwětu.

5. ** **Cikánka**, *Bettenburger Weichsel, grosser Gobet.* (wl. Čerwc.) Wišně dlauhostopká. Owoce jest na jedné straně ploské, barwy tmawočerwené. Maso má čerwenobrunátné, plné šťáwy, chuti příjemné (řízné). Pecku má welkau.

6. **Plaziwka**, *doppelte Natte.* (prost. Čerwc.) Owoce jest kulaté, na obau stranách ploské, welikosti prostřední; barwu má tmawočerwenau. Maso jest čerwené, rozplizawé, chuti wznešené. Nasazuje owoce jednotliwě bez chumáčků. Owoce má malau pecku, stopku prostřední, a dělá dříwí rozkleslé. Zraje w Čerwenci. Tento strom jest wrátký na mrazy.

7. **Černá sladuška**, *schwarze Herzsüsse Weichsel.* (wl. Čerw. a Čerwc.) Této wišně owoce jest welké, černé, sladké, masa měkkého. Zraje ku konci Čerwna a na začátku Čerwence.

8. **Brunátná sladuška**, *schwarzbraune Herzsüsse Weichsel.* (wl. Čerw. a Čerwc.) Druh tento wišňowý má owoce welké, chutné, sladké, barwy černobrunátné, a maso měkké. Zraje ku konci Čerwna a na začátku Čerwence.

9. **Welská třešně**, *Welserkirsche.* (wl. Čerwc.) Owoce má dlauhau swětle zelenau stopku, sedící w mělkém malém důlku. Podobu má skoro srdcowau; na obau stranách jest ploské a žlábkowané. Barwu má černočerwenau se swětlými místečky; maso tmawočerwené, plné šťáwy, chuť příjemnau a wznešenau, sladkonakyslau a wýbornau i za let pro třešně nepříznivých. Pecka jest malá, welmi široká, srdcowá. Strom roste silně, a jest welmi nesný; owoce dá se dlauho udržeti na stromě.

10. **Wéwodkyně**, *Weichselartige Herzoginkirsche.* (prost. Čerwc. a Srp.) Třešně dříwí wišňowého; má welké brunátné owoce s dlauhau stopkau, nakyslau sladkost, a řídké, ale chutné maso. Patří k sladkým

wišním. Owoce zraje ku konci Čerwence a na začátku Srpna.

11. **Ranní sladuška,** *allerfrüheste Herzsüsse Weichsel.* (prost. Čerw.) Tato wišně jest ranní, owoce podlauhlého, nasládlého, krátkostopkého, prostředně welkého, čerweně připáleného. Zraje w měsíci Čerwnu. Strom jest wzrůstu prostředního.

12. **Nowá muškatelka,** *neue Muskateller-Weichsel.* (wl. Čerwc.) Owoce této wišně jest welké, tuze sladké, dlauhostopké, bledě čerwené. Maso má řídké. Zraje w měsíci Čerwenci.

b. Wišně s nebarewnau šťawau, koží swětle čerwenau, z wětšího dílu prohlédawau. (Skelní wišně.)

13. * **Krásná chorsowka,** *die Schöne von Chorsi.* (ml. Čerwc.) Stopku má dlauhau, zelenau, sedící z powrchu. Owoce jest kulaté, při stopce trochu ploché; barwu má swětle čerwenau, prohlédající žlutau. Maso má šedožluté, welké a welmi šťáwnaté. Chuti jest sladké, beze wší nakyslosti. Strom dosahuje prostřední welikosti, a má list protažený tuhými žebrami: Jest nenesný.

14. ** **Sklenowka čerwená,** *doppelte Glaskirsche.* (w. wl. Čerw.) Owoce má krátkau a rownau stopku, sedící w prostranném důlku. Wišně tato jest na obau koncích plochá, na jedné straně wíce ploskatá, na kteréžto i hluboký žlábek až k důlku kwětnímu tento we dwé dělí. Kůže jest tak prohlédawá, že, když se owoce proti swětlu drží, jest i pecku widěti. Barwy jest wysokočerwené. Maso má měkké, welmi šťáwnaté, bíložluté, chuti příjemné, sladkonakyslé. Pecka jest welká a kulatá. Strom dosahuje znamenité wýšky, a každoročně hojně nasazuje. Owoce nerodí se we wějičkách, nýbrž jednotliwě.

15. **Sklenowka snědá,** *neue Pomeranzen-Glasweichsel.* (Čerwc.) Owoce jest barwy nasnědlé, krátkostopké, chuti kořenné. Zraje w Čerwenci.

16. Sklenowka králowská, *Hermalser königliche Glaskirsche.* (wl. Srp.) Owoce weliké, krátkostopké, a příjemně sladké. Zraje na začátku Srpna.

c. Wišně s nebarewnau šťawau, koží swětle červenau skoro prohlédawau. (Amarelky).

17. Monowa amarelka, *Amarelle Monoes.* (Čerwc.) Amarelka s owocem welkým bledě čerweným, kyselým a nasládlým, kulatým, krátkostopkým, s koží lesknawau a malau peckau, chuti wýborné, šťáwy plným. Maso má měkké, a jest w Čerwenci zralá. Strom roste wesele, rozkládá se a jest welmi aurodný.

18. ** Ranní králowská amarelka, *frühe königliche Amarelle.* (ml. Čerw.) Stopku má krátkau, zelenau, sedící we hlubokém důlku. Owoce jest kulaté, na obau koncích ploché, na stranách trochu rozšířené, s welkým žlábkem a důlkem. Kůže jest prohlédawá, tmawočerwená, maso měkké, plné šťáwy, zcela bílé, jen když přezraje, jak u mnohých amarelek, trochu načerwenalé. Chuť jest libě nakyslá s trochem sladkosti smíšená. Pecka jest malá, kulatá. Tyto amarelky hodí se jak k sušení, tak ke snědku za čerstwa; nechají se dobře rozwezti, a nelehko se otlačí. Na stromě mohau se 5 i 6 neděl držeti, a nehnijí i za nepohodlného powětří. Strom býwá silný a zdrawý, každoročně náramně nesný, a není chaulostiwý na noční mrazy. Owoce zraje w polowici Čerwna.

19. Sladká amarelka, *süsse Amarelle.* (prost. Čerw. a Čerwc.) Stopku má krátkau, welmi silnau swětlezelenau, trochu začerwenalau, sedící na powrchu. Amarelka tato jest na obau koncích welmi plochá. Na jedné straně jest patrně našířelá s welkým žlábkem a kwětním důlkem. Kůži má jemnau, a barwu tmawočerwenau. Maso jest bílé, měkké, welmi šťáwnaté, chuti sladší než každá jiná amarelka, beze wší trpkosti.

KAPITOLA V.

O mišpulích.

Pro rozmanitost owoce sázejí mnozí do zahrad i mišpule, dílem do nějakého kauta neb i co strom wějířowitý Fächer- oder Geländerbaum) na odry; ač nemá do sebe nic wábného. Mišpulowý strom daří se w každém položení a w každé půdě; spokojí se i s stinným položením; nejlépe se ale daří na odřích. Owoce jeho jest kulaté, u welikosti malého jablka, hnědé, zawírající w sobě 5 peciček. Zraje ku konci měsíce Října neb na začátku Listopadu, dá se ale teprw jísti, když na loži owocním uhniličí. Pokud jsau mišpule zelené a twrdé, nejsau ani k jídlu; neb jsau welmi trpké. Uhniličené ale mají chuť nawinulau, a mnozí lidé je rádi jedí. Chceli kdo jejich uhniličení zrychliti, dejž je na slámu, a slamau neb plátnem shora přikryj. Na másle, cukru a wíně dušené jsau lahodné k jídlu.

Strom mišpulowý jest od přirozenosti keřowý; dosahuje sotwa 12 neb 15 střewíců wýšky a roste welmi nespůsobně, jestliže se od mládí dobře newede a neuwazuje. Swé owoce nasazuje na špičkách kolikaletých wětwí; pročež nesmí jeho wětwe býti přiřezány; neb ostáwají nesné několik let.

Mišpule se wychowáwají rozličným spůsobem. Mohau se buď klásti jejich pecky, neb se také rozmnožují štěpowáním, jako jiné owocní druhy. Pecky musí se na podzim w měsíci Listopadu jeden caul zhlaubí do kypré země wprawiti. Ač jsau welmi twrdé, předc obyčejně hned na jaře scházejí a se klíčí. Po roce neb dwau létech přesadí se do škołky, a tamto se již ošetřují a zřezáwají pro swau twářnost. Majíli býti wysokokmení, musí se snítky zdola odřezáwati, a koruna se wede wzhůru. Majíli býti stromy wějířowité, zříznau se snítky hned dole, aby se s obau stran w stejné dálce klonily a hned zdůly dělaly.

Chcemeli si mišpule spůsobiti štěpowáním, učiníme

nejlépe, když je buď na kdaule neb na hruškowé pláně neb hlohowé stromky wraubíme neb wočkujeme.

Nejlepší a nejchutnější owoce poskytují, když se štěpují na pláních hruškowých; na nichž také welmi brzy nesau.

Také se dají rozmnožiti hřízenci (jak bylo udáno při stromích broskwowých w díl. III. §. 19.) Neb se také uřeží silnější wětwičky, zastrčí se do země, a sice do stinného položení, ležatě jako kdaule, a častěji se zalijí, kdež pak se ujmau.

Mišpule jsau dwojí:

1. **Welká zahradní mišpule,** *hollandská welká mišpule, jablkowá mišpule.* Owoce jest welké co prostřední mišenské jablko, a shora připlosklé. — Jest hladké, se zažlautlým, twrdým, trpkým masem, které se dříwe nehodí k snědku, než na loži owocním uhniličí. Výpučky stromu jsau tlusté, tmawohnědé, šedými tečkami silně skropené, u každého oka zahnuté. Oka jsau welmi malá a leží jako přilípnuta. Lupení jest dlauhé, tmawozelené, se silnými žilami.

2. **Obecní zahradní mišpule,** *mišpule kdaulowá.* Jest jen polowicí tak welká jako prwní, k stopce zašpičatělá, a lupení má též o polowici menší: jest ale tento druh mnohem aurodnější než prwní, pročež také mnohem wíce zasluhuje rozmnožowání. W chuti a dobrotě nic se od sebe neliší.

ODDĚLENÍ TŘETÍ.

O owoci skořepinowém.

KAPITOLA I.

O wlaských neb králowských ořeších.

Wlast ořechu wlaského (Juglans regia) byla Persie a jiné země jižní Asie, odkudž jej Římané přinesli do swých krajin. Odtud jej rozšířili do ostatních jim podrobených zemí, a pak se w celé Ewropě rozmnožily. Wlaský ořech jest jeden z nejwyšších stromů, dosahuje wýšky 40 až 50 střewíců, a zakořeňuje se dle rozsáhlosti swé koruny hluboko i široko. Skoro w každé půdě se daří, jen ne mokrawé. Jeho dřewo jest wzácné pro truhlářské a strojarské práce, zwláště ale se wyhotowují z něho newyrownaná hlawiště k puškám. Dřewo ořechowé má powahu dubowého; čím hubenější a kamenitější jest jeho stanowiště, tím hustší, pewnější a krásnější jest jeho swal (fládr). Také čím starší jest, tím wýbornější jest jeho dřewo.

Owoce nasazuje ořech na koncích swých wýpučků. Někdy wisí jednotliwě, někdy 3, 4 i 5 ořechů w chumáči pohromadě. Wlaský ořech pozdě kwěte. Obyčejně zraje w Září; což se pozná, když zelené obořeší praská a ořechy se lehko dají sklátiti. Owoce pozdě osazuje, zřídka kdy před 10 neb 12 léty, a to z počátku jen málo, teprw když dospěje, hojně osazuje. W zimě často zmrzne, neb aspoň studené jarní powětří uškodí jeho pupenům a kwětu, a nezřídka celau žeň zmaří.

Ostatně jest strom ořechu wlaského užitečný pro hospodářstwí. Owoce jeho jest dobré k snědku za čerstwa, a poskytuje chutný olej k maštění teplých i studených jídel. Nikdy ale nebudiž sázen do zahrad, kde jsau zele-

niny, neb do řadů mezi ostatní stromy, protože nejen pro jeho silný stín ale i jeho škodný wýpach tak daleko nic se nedaří, jak daleko stín dosahuje. Lépe se hodí podlé širokých cest, podlé lesů, a podlé zdí zahrad k obhájení těchto od wětrů.

Ořechowý strom nepotřebuje žádného štěpowání; roste dobře od jádra, a ostáwá wěrný swému půwodnímu druhu. Jest jen třeba z dobrých ořechowých druhů sobě nashromážditi ořechy, a buď na zimu neb časně na jaře wložiti do země; tak jistě žádaucího druhu se dočekáme.

Sázejíli se ořechy na zimu, jest nejlépe zelené obořeší na nich nechati a wložiti je i s tímto w zem, protože majíc hořkau chuť ochrání jádro ořechowé před myšmi. Kladauli se ořechy z jara, mohau se wložiti bez zeleného obořeší, a na obojí spůsob na jaře dobře wyklíčí.

Poněwadž strom ořechowý welmi nerád snese řezání, nejlépe jest, když owoce ořechowé klademe na to místo, kdež chceme aby strom ořechowý stál. Přesazujeli se ořechowý stromek do školky neb ze školky na swé stanowiště, musí se mu trochu přiřezati kořeny; než na wětwičkách, jichž bez toho wždy má málo, nic se mu nezřeže; ani wrcholec, jenž obyčejně u ostatních stromků se zřezáwá, nesmí se zříznauti. Jestližeby na některém dospělém stromu wyrazily wlky, když se jich jinák nelze upotřebiti, opatrně se wyřeží.

Auhlednost činí ořechy mnohem lákawější. Ať se tedy owoce ořechowé strojí pro prodej nebo pro domácnost, musí se s ním opatrně nakládati.

Nikdy se nemají ořechy sčesáwati se stromů, pokud nejsau dokonale dozralé, protože sic jádro scwrkne, kdež pak ani k snědku nejsau chutné a dobré, ani k wytlačowání oleje náležitě se nehodí, a jen málo oleje poskytují.

Když se ořechy střesau, kdežto wětší díl w zeleném obořeší ostáwá, uloží se na průwanných sýpkách na slámu, aby nenadělaly skwrn na podlaze; pak se shodí na hromady, a tak se ponechají, až dozrají a se suché nechají wylaupnauti. Tento čas dozraní nesmí býti pronedbán.

Zelené obořeší přechází brzo we shnilotinu, a tauto skořápka zčerná, kterážto načernalost později i jádra učiní načernalá neb aspoň neauhledná. Jak brzo se spozoruje, že obořeší od skořepiny pauští, musí se ořechy wylaupnauti. Pakli ale zewnitřní strana obořeší nebyla černá, nesmí se ani nitky obořešiny nechat zčernati, aby tím skořepina nezčernala.

Jsauli ořechy w prawý čas wylaupnuty, nesmí se hned dáti na hromady, protože jsau ještě čerstwé a mokré; nýbrž musí se rozetříti, aby skořepiny nezčernaly a jádra nezplesniwěla. Takto skořepiny ostanau žluté, pěkně wyschnau a ku každé potřebě býwají wítané. Jestliže pronědbáním neb z jakékoliw jiné příčiny skořepiny předce zčernaly, musí se několik dní před prodejem hoditi do nějakého sudu; na ně se nalije obyčejné wody, a dobře se ostrým koštěm oškrabau. Majíli ořechy slaužiti k lisowání oleje, musí se jádra dobře usušiti, nikoliw ale na slunci, siceby nebylo tolik oleje ani tak dobrého.

Ořechy nám známé dělí se w dwojí: ewropejské a americké.

I. Nejznamenitější ewropejské druhy jsau:

1. **Obecný podlauhlý ořech.** Jest jeden z nejlepších, má plné jádro, a skořepina není silná.
2. **Tenkoskořepý ořech.** (*Papirák*). Nechá se lehko rozmačkowat prsty, a jádro newyplňuje celé skořepiny; jest špičatý a podlauhlý. Strom jest citliwý na mrazy.
3. **Obyčejný kulatý ořech**; jest dobrý a má plné jádro.
4. **Welký a malý kamenáč**; obyčejně se potřebuje k lisowání oleje. Tento druh jest welmi nesný a trwanliwý.
5. **Křapáč**, *Pferdnuss.* Jest nejwětší z ořechů, a časem tak weliký jako mišenské jablko; než nebýwá skořepina jádrem wyplněna, a má u wnitř silnau kůži. Tento druh jest welmi chaulostiwý na studené powětří a přímrazky. Owoce osazuje jen jednotliwě, a proto nezasluhuje žádné pozornosti.

II. Americké ořechy, z jižní Ameriky teprwa w pozdějších časích do Ewropy přinešené, nezasluhují žádné pozornosti. Mají sice býti na studené powětří otuženější a trwanliwější než ewropejské; ale owoce jest malé, má welmi twrdau skořepinu, a nehodí se k jinému než k lisowání oleje.

KAPITOLA II.

O kaštanech.

Kaštanowý strom pochází ze Řecka, a sice od města Kastana w Thessalii, odkudž i jméno jeho. Odtud se wšude rozšířil, a nalezá se jak pro swé dobré owoce tak i dříwí, které se k trwanliwým stawbám lépe hodí než dub, welmi četně we Španělích, Portugalsku, Francauzích a we Wlaších. Kaštanowý strom dosahuje wýšky nejsilnějšího dubu, a daří se w každé půdě, zwláště miluje půdu suchau a kamenitau. Osazuje owoce brzy, ale jen na mladém dříwí.

Z wětšího dílu rozmnožuje se strom kaštanowý kladením owoce, a wšak také očkowáním a raubením. Raubowání koná se pozdě na jaře, totiž ku konci měsíce Dubna, protože strom kaštanowý welmi pozdě žene. Za rauby hodí se toliko letorůstky z mladých, nikoli ze starých stromů, protože tyto krom špiček žádných ok nemíwají.

Při raubowání musí se nůž do pláně hnáti welmi zpowolna, protože jsau mladé kaštany welmi štipné; a učiněný na raubu klínek musí rozkal dokonale wyplniti.

Ačkoliw kaštany od semene swého se dobře daří, předce se štěpují, protože jsau potom mnohem wýtečnější a wětší. Očkowání kaštanu může se státi na dwojí spůsob, buď do jarního oka, totiž w měsíci Dubnu, neb do letního při sw. Jakubu. Poněwadž jsau citliwy na mrazy, raději se kladau na jaře asi 5 caulů od sebe; po roce neb dwau létech přesadí se do školky.

Kaštany se tak jako ořechy střásají. Nejwětší díl střesených kaštanů ostáwá ještě we swé bodlawé obálce (pauzdru), sesbírá se, a dá se do nějakého sudu neb na hromadu, aby, co ještě jest na kaštanu bílého, sežlautlo, a pak se obyčejně tlučením cepu (jako při mlácení obilí), wyluští. Každé pauzdro chowá w sobě jeden, dwa i tři kaštany. Tyto tak dobyté čisté kaštany opět se do sklepů uloží, aby newyschly, a tím spůsobem dají se držeti až do wánoc; pak ale wyrazí a se pokazí.

KAPITOLA III.

O stromu mandlowém.

Strom mandlowý (amygdalus communis) pochází ze Řecka, odkudž jej obdrželi Římané. Ze Wlach rozšířili jej Římané do swých provincií, odkudž se zponenáhla dostal i do zemí našich. Strom mandlowý jest welmi podobný broskwowému, tak že jej, když nemá owoce ani kwět, nezběhlý drží za broskew. Mandlowý strom jest wyšší a zelenější než broskew, a nese swé wětwe zrowna wzhůru. Lupení jeho dělí se od broskwowého swau welkostí, barwau, řapíky, silnými žebrami listů a silnými zásekami. Má pěkný růst, a dosahuje wýšky 20 až 25 střewíců. Koruna jest plna wětwí, předc ale zdá se pro swůj auzký list swětlá. Kwět mandlowý jest prawá okrasa w zahradě, zwláště mandle s plným kwětem. Owoce, zwláště čerstwé, náleží mezi tabulní pochautky. Ostatně daří se skoro we všech mírnějších polohách naší wlasti, zwláště když jest štěpowán na sliwách; jen tu wadu do sebe má, že jeho kwět, jenž welmi ranně přichází, často bývá zničen jarními přímrazky.

Mandle neštěpowaná neb jeli štěpowána zase na mandlích, miluje teplau, suchau a písčitau půdu; jeli ale štěpowána na sliwách, spokojí se s každau půdau, kde se daří slíwa.

Kdoby se chtěl dobrých mandlowých stromů dopíditi a dochowati od pecek, bylby wždy w nejistotě, protože často z jader mandlowých i z nejlepšího druhu wzatých, zwrhne se špatný druh. Wložily se kolikráte pecky z tenkoskořepých a sladkých mandlí, a předc powstaly i z těchto mandle hruboskořepé a hořké. Nejjistěji dochowáme se dobrých mandlowých druhů štěpowáním. Jak již wýše řečeno, jsau štěpowané mandlowé stromy wždy stálejší, a méně podléhají mrazům, když jsau štěpowány na sliwách. K tomu cíli nejlépe jest slíwowé stromky nechat hezky sesíleti a osaditi korunu, a pak teprwa w kořenu je zočkowati. Takowéto stromky welmi časně osazují. Štěpowati mandle na mandlowých stromích není nikdy radno, leč by stromkem nebylo hýbáno ze stanowiště. Wyzdwihneli se wšak stromek po štěpowání na jiné místo, musí se mu jeho dlauhý kořen uříznauti, a protože mandlowý strom krom swého kolního kořene welmi málo postranních kořenů wyhání, jest wždy w nebezpečenstwí, aby nebyl wywrácen, a musil by jej wždy silný kůl držeti. Na půdu ale jest strom mandlowý welmi wyběračný; jeli totiž wysazen we špatné půdě, tu se i dobrý druh zwrhne we špatný, sladká mandle w hořkau, jemnoskořepá w hruboskořepau. Již stáří stromů působí, že se skořepina stáwá twrdší a tlustší. W čas kwětu nesmí se okolo stromu tlauci, neb jím otřásati; sic to škodí jeho kwětu.

Pro chaulostiwost tohoto stromu není sázení jeho u nás tuze radné, a lépe jest na jeho místě wysaditi broskwe neb dobré winné druhy.

Mně posud známé a pro naše podnebí nejpříhodnější mandlowé stromy jsau:

1. **Sladká praskawá mandle,** *ženská mandle.* Skořápka jest tak tenká, že se dá prsty rozmáčknauti. Jádro jest welké a sladké, listy širší, kratší, a stojí blíž podlé sebe než u obyčejných mandlí. Tento druh zraje ku konci Září.

2. **Kamenná mandle.** Welké, sladké owoce s tlustau skořepinau. Tento druh jest wýborný a jeden z nej-

trwanliwějších a pro naše podnebí nejpříhodnějších. Strom jest nesný, má kwět krásný a welký, růžowě červený, wnitř purpurowý. Hodí se pro swůj krásný kwět k ozdobení laubí a besídek.

KAPITOLA IV.

O ořešich liskowých.

Latinské jméno ořechu lískowého (Corylus avellana) wzato jest od města Avellini w knížetstwí Beneventském w Neapolsku, protože w oné krajině četně roste a znamenitý se s ním prowozuje obchod, zwláště do Malty, Říma a Benátek. Římané jej nazýwali nux Pontica, protože jej přiwezli z Pontu a we Wlaších a w Sicilii jej rozmnožili; pročež se i nazýwá ořech sicilský. Toto dle dějepisu může platiti o ořeších ušlechtilejších; než co se týče ořechů obyčejných, wí se, že i za nejstarších časů we wlasti naší se nalézaly. Neb již na poli u Stadic, kdež oral Přemysl, děje se zmínka o lískowých ořešinách, a držitelé toho gruntu musíwali lískowé ořechy každoročně odwáděti ke dworu; i dát' se práwem twrditi, že pralesy obklopená země česká tímto keřem hojně oplýwala, jakž ještě posud skutečně w lesích, na suchopářích a pastwinách hojně se nalezá. Stáří jeho w našich krajinách doswědčuje nám i dobrý zdar druhů ušlechtilejších lískowého ořechu u nás.

Mužský kwět ořešiny wisí na keři lískowém co rosa we wálečkowité podobě. Již na podzim tato rosa se okazuje, ač welmi stěsněna; w zimě se prodlauží, a časně z jara, již w měsíci Unoru neb Březnu, wyprašuje swau žlutau mauku k zaurodnění kwětu ženského. Tato lískowá rosa roste na tom samém lískowém keři, ale z jiných wětwiček, z nichž potom po zprášení a zaurodnění wynikají krátké knoflíky w chumáčcích, a tyto nám ono mandlowé owoce poskytují, jež nazýwáme lískowé ořechy.

Lískowý keř dosahuje 12 až 20 střewíců wýšky, a mohau se jím zdi pokryti jako nějakými čalauny. Dá se sice lískowý keř také wychowati co nízký strom; ale takowý nemá žádné trwanliwosti, aniž býwá nesný. Keř lískowý jest welmi trwanliwý, spokojí se s nejšpatnější půdau a i stinným místem, ale w dobré černé půdě má wzrůst nejlepší. Poněwadž jsau i wýborné druhy lískowého ořechu, které nejlepší mandle w dobrotě předčí, zasluhuje tento keř i w zahradě místa, kdežto se kautem spokojí, a za propůjčené místo dobře se odmění.

Obyčejné lískowé ořechy rostau we welkém množstwí na suchoparných pahrbcích. Ušlechtilejší druhy rozmnožují se kořenowými wýhony, jichž weliké množstwí ročně wyhánějí. Tyto se z jara, když jsau dosti silné, wykopají, a umístí se na swých stanowištích.

Též se dají lískowé ořešiny rozmnožiti rozwody (hřízenci). Wýhony, které mají pěkná oka, sehnau se k zemi, zakotwí se dřewěným háčkem, tak se upewní, a u nejnižšího prohnutí přiházejí se zemí; takto pustí kořeny. Tyto zakořeněné hřízence mohau se w příštím jaře wysaditi na swá stanowiště. Také se dají lískowé druhy rozmnožowati od semena, ale častěji i když jest semeno z nejlepších druhů, zwrhnau se; než tímto spůsobem dají se zase nowé druhy wychowati. Jádra wysadí se buď na podzim neb lépe z jara, aby nebyla zmařena od myší. Také se mohau ořechy raubowati a kopulowati.

Chtělliby kdo lískowý ořech wychowati co wysokokmen, musí se nechat silný wýhon wyhnati až do wýšky 6 střewíců; pak se zařízne, aby nasadil korunku. Než takowéto co wysokokmení wychowané lískowé stromky nebýwají nikdy stálé ani nesné; neb jest to proti jejich přirozenosti. Chceli je kdo potřebowati k odrům, musí býti hned 2 střewíce nad zemí zřezány, a pak wějířowitě rozwedeny. Nejlépe se daří co keře.

Nejčerstwěji se lískowý druh rozmnoží, když jej nad zemí podsekneme, a pak celý keř přikryjeme zemí; takto učiní mnoho wýhonů, které se dostatečně zakoření a w příštím jaře mohau býti wyzdwiženy.

Nejznamenitější známí druhowé jsau:

1. Welký španělský ořech, *Corylus sativa avellana fructu maximo rotunda.* Jest jeden z nejwětších a nejzwláštnějších mezi lískowými ořechy, welmi weliký, kulatý a bez žeber, a má sladké libě chutnající jádro, které celau skořepinu wyplňuje. Zraje ku konci Srpna.

2. Ořech čtyrhranný. Jest welký, kulatý a má čtyry hrany. Jádro jest welké, welmi sladké a chuti mandlowé.

3. Ořech tříhranný. Jest kulatý a na powrší swé skořepiny tříhraný. Jádro wyplňuje celau skořepinu.

4. Panenský ořech, *Blutnuss, rothe Lambertsnuss, Corylus avellana rubens.* Ořech podlauhlý a špičatý. Jádro jest potaženo čerwenau koží, která se dá, pokud jest jádro čerstwé, s něho swléci. Jádro jest sladké a obzwláště dobré chuti, skořápka počerwenalá, tenká. Tento druh jest nejranněji zralý, a sice w polowici Srpna, a dá se od jádra we swém druhu bez proměny wychowati.

5. Bílý panenský ořech, *weisse Lambertsnuss.* Jest příbuzný s wýš uwedeným a jemu we wšem se rowná, jen že kůže na jádře není čerwená nýbrž bílá, a skořápka též takowá.

6. Cellský ořech, *leskawý ořech neb Celák.* Pochází z Würzburské krajiny, a má swé jméno od kláštera Cell. Skořápku má podlauhlau, tenkau, jádro plné a welmi sladké chuti.

7. Stromowitá líska, *Corylus arborescens.* Tento druh ořechu dá se mezi wšemi nejlehčeji přiwésti k wysokokmení. Owoce nasazuje w chumáčcích prostředně welikých, které jsau plny sladkých a chutných jader.

Každý druh jest se zadu swau šlupinau na štítku přirostlý, a když dokonale dozraje, od štítku a šupiny se pustí a wypadne; takowýto dokonale na lísce dozralý ořech nazýwáme wýlupek.

PŘÍDAWEK.

O owoci jahodowém.

KAPITOLA I.

O jahodowém owoci wůbec.

Ačkoliw jahodowé owoce k štěpařstwí w užším smyslu nenáleží, bude předce každému wítáno o nejznámějších druzích něco slyšeti; poněwadž i toto tabulní owoce práwem naleza mnoho ctitelů, jakož i jeho upotřebení pro domácí hospodářstwí jest wýborné. W každé zahradě měloby se k wůli střídání některé jahodowé owoce nacházeti.

Nejobyčejnější jahodowé owoce jest: rybíz, angrešt, malinník, a druhy jahod neb jahodníků. Chowání a rozmnožowání wína činí zwláštní obšírnau wětew hospodářských nauk, o kteréž by zde jednati bylo nemístné.

KAPITOLA II.

Rybiz (meruzalka).

Keř rybízowý (Ribes), jenž swým chladícím sladkonakýslým owocem dítkám i dospělým, zdrawým i nemocným, poskytuje mnohonásobné občerstwení, a k mnohým lahůdkám w kuchyni slauží, jest w Čechách wůbec znám a četně rozšířen. Keř rybízowý dosahuje wýšky 6 i 7 střewíců, a dělí se již od kořene we mnoho wýpučků. List jeho jest rozdělen na tři laloky, kwět jest pětilistkowý a wisí na autličkých nitkách. Keř tento nasazuje jak na mladém tak na starém dříwí, a často osazuje swé owoce bezpostředně z paupat mladého lonského dřewa; nejbo-

hatěji ale osazuje na jistých owocných wětwích, které ze starého dříwí wyrůstají. Wětwe jeho ostáwají mnoho let nesné.

Keř rybízowý spokojí se s každau půdau, jakož i s každým položením, ale w dobře skypřené půdě roste mnohem weseleji, a osazuje mnohem wíce a wětší owoce, kdežto we špatné půdě neb w nedobrém položení owoce welmi drobné býwá.

Tuze starý keř rybízowý nese obyčejně malé a špatné owoce. Tomu se nejlépe pomůže, když se staré dříwí blízko nad samým kořenem pořeže, načež wyroste nowé, které zas nese dobré a welké owoce. Také se mohau staré keře zcela zahubiti a nowé mladé wysaditi na jejich místa.

Nic se nedá tak lehko jako keř rybízowý rozmnožiti. Jest třeba jen na podzim neb na jaře nařezati wětwí asi 1 neb 2 střewíce dlauhých, ležatě do stinného místa do země asi na 3 neb 6 caulů z hlaubí je zasaditi a často zalíwati wodau, aby zem okolo nich newyschla.

Keř rybízowý žene také mnoho wýhonů a kořenů; mohau se tedy tyto od keře odtrhnauti a na swá stanowiště zasaditi.

Také se dá rybíz dobře a lehce rozmnožiti rozwody, když se totiž některé nejnižší blíže země stojící wětwe ohnau k zemi, nějakým háčkem se zakotwí a pak zemí přiházejí. Stane-li se to na jaře, do zimy se zakoření.

Při přesazowání zakořenělých wětwí neb od kmene odtržených wýhonů jest dobře zastrkáwati je wždy hlaub, než byly dříwe zasazeny; neb takto se mnohem lépe zakoření, daří a rostau.

Chceli kdo rybíz chowati co wysokokmení, jest třeba ponechati jen jeden nejpěknější a nejrownější wýhon, zdola na něm wšecky spodnější wětwe a oka wylámati a jemu pro nasazení korunky jen nejhořejších ok ponechati. Korunka se musí potom wždy držeti we swé auhlednosti, staré a suché dříwí se wyřeže, a nowé, které okrauhlost koruny nehyzdí, se ponechá. Též se musí wždy odlamowati wšecky ze země wyhánějící wýpučky. Chceli kdo rybíz rozwáděti wejiřowitě na odřích, potřebí jest, třeba

jen tolik a takowých wýpučků nechati, ježtoby přiwázány na odr, patřičně a auhledně mohly býti rozwedeny.

Žádáli kdo míti ranní rybízowé owoce, potřebí jen keř na polední stranu wysaditi.

Owoce toto má i tu chwalnau wlastnost do sebe, že byť bylo sebe zralejší, neodpadá, a čím zralejší jest, tím wíce získáwá na dobrotě. Máli owoce stinné položení, může se držeti na keři až do Září.

Známé w Čechách meruzalkowé druhy jsau následující:

1. **Černý rybíz,** *meruzalka.* Má mnohem wětší lupen než obyčejný rybíz červený, a zuby lupenu nejsau tak špičaté, list, dřewo a owoce mají silnau wůni. Jahůdky jsau mnohem wětší než obyčejného rybízu, jsau černé jako uhel, a wšak chuť nelibá, upomínající na stinky. Nicméně nalezá i toto owoce předce swé ctitele, jest zdrawé, a slauží w lékárnách ke zhotowowání léků; dřewo samo slauží proti dně (Gicht). Owoce zraje w měsíci Červenci; není hned, jak zčerná, sladké a chutné, nýbrž až změkne a skoro scwrkne.
2. **Červený obyčejný rybíz.**
3. **Bílý obyčejný rybíz.**
4. **Weliký červený hollandský rybíz.** Jahody tohoto druhu jsau mnohem wětší, a hrozinky delší než obyčejného. Sám keř býwá mnohem silnějšího wzrůstu a w listu tmawější.
5. **Weliký bílý hollandský rybíz.** Wůbec jest bílý rybíz mnohem sladší a chutnější než červený.

Jsau ještě jiní druhowé rybízu; než w chuti, a dobrotě se nikterak od wýše jmenowaných neliší.

KAPITOLA III.

Angrešt.

Angreštowý keř (Ribes grosularia) náleží k rodině rybízowé; nebť ačkoliw dle podoby zdá se býti zcela rozdílný, předce shodují se zcela wšecky známky, a nenalezá se jiného rozdílu, než že wšecky částky jsau wětší neb menší.

Keř angreštowý se práwě tak lehko a týmiž spůsoby rozmnožuje, jako rybíz. Bylaliby koruna příliš hustá, musí se časně z jara neb na podzim wyřezati, sice když koruna zůstane hustá, nese takowý keř jen malé a neauhledné owoce. Jestliže některé wětwe pro stáří jen málo a drobné owoce osazují, uříznau se čistě pryč, a na jejich místě nowé wětwičky se wychowají. Wšecky zbytečné kořenowé wýhony musí se pilně odjímati.

Nejznámější druhy angreštu jsau:

1. Malý přičerwenalý angrešt.
2. Čerwený chlupatý angrešt.
3. Ranní zelený chlupatý angrešt.
4. Zelený hladký angrešt.
5. Welký žlutý okrauhlý angrešt.
6. Bílý žilkowatý angrešt.

KAPITOLA IV.

O jahodách.

Jahoda (fragaria vesca) jest rostlina, která se nalezá we wšech 5 dílech swěta, a jest proto kolikerá, zwláště co se týče welikosti. Jest to w skutku skwostné owoce, mající obzwláště wýbornau wůni, tak že přátelé owoce wšichni ji sobě oblibují, a obyčejně si owoce wysoce wáží, které má chuť jahodowau.

Rostlina jahodowá jakož i owoce její jest wůbec známa, protož popis její pomíjím. Mezi tolikerými druhy jahodowými jest onen druh, jenž w lesích roste a z těchto se do zahrad přesazuje, w chuti nejwýbornější. Čím wětší tato jahoda pilným ošetřowáním w zahradě býwá, tím wíce pozbýwá swé dobroty. Jsau ale ještě mnohé jiné skwostné druhy jahod, které se pauze w zahradách pěstují.

Rostlina jahodowá (jahodník) množí se dílem semenem, dílem jahodowými popínkami, dílem roztrhowáním keřů. Rozmnožení roztrhowáním keřů jest nejlepší, nejjistější a nejpohodlnější. Po donesení jahodowého owoce přikopá se zem k jahodowému keři; ku konci měsíce Září hřízence se odtrhnau, wysadí se na swé záhonky, a když neprší, častěji se zalijí.

Podobně i popínky slauží k rozmnožení jahodowých rostlin. Tyto popínky přikryjí se do prostřed swé délky zemí a na podzim se wysadí na rabátka. Že ale z popínek wychowané jahodowé rostliny mnoho kwétáwají na jalowo a býwají nenesné, lépe jest jahody množiti roztrháním keřů.

Milowníci nicméně pro obdržení rozmanitých druhů předce sobě přejí wychowati jahody od semen; pro tyto nebude zbytečné následující powšimnutí.

Drobnaunké jahodowé semeno leží s powrchu jahody, a mohloby se s welkých a zralých jahod brkem sebrati. Nejlépe jest ale, dokonale dozralé jahody usušiti w stinném místě na papíru neb prkně, a pak nejzralejší semeno odškrabati. Toto tak nashromážděné semeno zaseje se w čase od počátku měsíce Dubna až do začátku Srpna buď do kwětníků (hrnců na kwětiny) neb dobře připraweného políčka. W kwětnících podaří se tato práce lépe a jistěji, dílem že se může kwětník lépe držeti w teple, dílem že se může i lépe waléwati.

Sejeli se semeno jahodowé na políčka, wywolí se lehká půda, a ta se musí drobně wzdělati a dobře uhrabati, pak se silně zakropí. Na tuto dobře skropenau zem semeno se rozseje, a pak se zase na toto semeno proseje skrze síto drobná a lehká zem w tlaušce hřbetu

nože, která se na semeno přilípne. Zaseté místo přikryje se rohožkami neb dlauhau slamau, a jen čas po čase tolik se pokropí, co potřeba jest k nabotnání semena. Na týž spůsob zasíwá se semeno i do kwětníků (krahulí). Mohauli se takowé hrnce dáti do pařišť pod skla, semeno tím rychleji wyjde; sice potřebuje 12 až 20 dní k wyjití. Když již počínají některé rostlinky wylézati, příkrywka se s nich sendá a postawí se před políčka, aby nebyly autlické rostlinky spáleny od slunce. Později se rostlinky plejí a zalíwají, až se sesílí. Ženauli již rostlinky do 5 neb 6 lupínků, mohau se rozsaditi na záhonky 5 neb 6 caulů wzdálí od sebe. Byloli semeno pozdě zaseto, a jsauli rostlinky malinké, nechají se až do jara, a pak se rozsadí. Dobrau a čerstwau, kyprau a lehkau půdu mají jahody nejraději. W půdách těchto wlastností nemajících nedaří se dobře. Než, byť i půda těchto wlastností do sebe neměla, chcemeli jahody míti předc, může se wždy jeden neb několik záhonků k nim připrawiti. Na jaře sázené jahody nenesau až příští rok. Jahody musí se pilně pléti, zaléwati a popínky se jim odřezáwati. Po třech létech se wždy přesadí. W zimě ukryjí se před mrazy jedlowau chwojí neb stromowým listím.

Nejznámější druhy jahod jsau:

1. Lesní čerwená jahoda, *fragaria silvestris*. W zahradách wychowaná jest mnohem wětší, a též jahodník a lupení má wětší. Dle podoby jest wíce široká než dlauhá; na sluneční straně jest wysokočerwená, na stinné jen slabě čerwená. Chuť a wůni má newyrownanau, tak že jí žádná jiná jahoda nepředčí. W zahradě sice býwá wětší, ale tratí zase na chuti.

2. Měsíční jahoda, (*Jahody alpské*), *fragaria alpina, semper florens et fructificans*. Keříček (jahodník) ostáwá wždy malý a slabý, i w sebe lepší půdě. Owoce jest tak welké jako největší lesní jahody, a trochu podlauhlé. Dle barwy jest tmawočerwené, má wýbornau wůni, a dá se dlauho držeti aniž se zkazí. Druh tento jest welmi nesný, osazuje

od měsíce Kwětna až do konce Září; miluje suchau půdu.

3. Ananaska, *fragaria Ananassa*. Welká podlauhlá jahoda wejčité podoby. Jest hladká, leskawě bledě červená, na stinné straně bílá, nažlautlá. Maso má šťáwnaté chuti a wůně ananasowé. W twrdé a jílowité půdě zachází.

4. **Tráwnice.** Má semeno zelené a maso nazelenalé, odkudž i její jméno. Roste ráda na mezích a w tráwnících, jest chuti wýborné, podoby zakulatělé, na obau stranách ploskaté. Zraje trochu pozdě.

5. **Muškatelowá jahoda** jest welmi dobrá, ale kwěte mnoho na jalowo.

6. **Zahradní jahoda**, *Pröbstlinge*. Wůbec známa, jest welká a welmi dobrá. Nalezá se nejčetněji w zahradách.

KAPITOLA V.

O malinách.

Keř malinowý, malinník (Rubus Idaeus) roste w Čechách diwoce. W zahradách pěstowáno jest jeho zdrawé a lahodné owoce mnohem lepší. Jeho lodyhy (stonky) četně od kořene wyrážející, nerozdělují se w žádné wětwe; porostlé jsau načerwenalými pichlánky a mají wrcholec k zemi ohnutý. Dle dobroty půdy a síly kořenů dosáhnau w jednom roce wýšky 3 i 5 střewíců.

Malinník daří se w každé půdě, nejlépe ale w sypké a čerstwé, nemiluje wšak země bahnité a tuhé. W zahradě se spokojí i s nejšpatnějším kautem, a daří se i na welmi stinném stanowišti.

Marná by byla práce chtít malinowý keř od semene wychowati. Ač se zaseto daří, bylo by zbytečné je zaséwati, poněwadž se owoce toto dá mnohem lehčeji a čerstwěji rozmnožiti rozdělením keřů neb odtrháním lodyh;

neb jako pýř se množí, až půdu zaneřádí. Z jara neb na podzim odtrhají se lodyhy s kořínky, slaupky jejich až na $1\frac{1}{2}$ neb 1 střewíc se zkrátí, a rozsázejí se na 2 neb 3 střewíce od sebe do řadu. Pak se každoročně časně na jaře wšecky lodyhy, které již nesly owoce a uschly, odřeží, a wšecky dále od kořenů wylézající wýpučky se ulámau; sic by brzo celau zahradu zaneřádily. Aby se keře nerozlézaly, nejlépe jest jim místo wyzdíti.

Nejznámější druhy malin jsau:

1. Čerwená malina, *Rubus Idaeus fructu rubro.* Owoce wypadá co polokaule, a sestáwá z malých srostlých jahůdek, z nichž každá na sobě má maličký wlásek a u wnitř malé semínko, jehož není při snědku ani znamenati. Barwu má swětle čerwenau; maso je šťáwnaté, obzwláštní lahodné chuti a wůně. Zraje w měsíci Čerwenci a Srpnu.
2. Bílá malina, *Rubus Idaeus fructu albo.* Jest jen odrodek předešlé, čerwené, má jen něco méně wůně, ostatně jest stejně sladká a chutná.
3. Anglický dwakrát nesaucí čerwený malinník. Jest jako naše obyčejná malina, jen že dwakrát w roce osazuje owoce, ponejprw w obyčejný čas, po druhé w Září neb ještě později.
4. Anglická dwakrát nesaucí bílá malina. Jest jen odrodek prwní, a osazuje též tak, jen že má bílé owoce.
5. Černá malina. Jest podobná našemu polnímu ostružiní. Chuť má též takowau. Zraje později než jiné malinowé druhy. Lodyhy býwají na podzim welmi krásné, namodralé.

PŘÍDAWEK DRUHÝ.

Pro nezběhlé w štěpařstwí následuje zde stručné poznamenání owocních druhů, kam, pro které místo a k jaké podobě který owocní druh nejlépe se hodí, též které druhy jsau nejnesnější.

Za zákrsky se hodí:

a) Ze štěpů: Moskewské jablko, launice, bílá wlaská zimní kdaule, Bredowa renetka, Dielowa renetka, anglická granátowá renetka, newyrownaná renetka, korunowitá renetka, Orleanská renetka.

b) Z hrušek: Anglická máselnice, letní pstružka, pruhowaná mydlenka, magdalenka, Šwejcarka, dlauhawka, ptáčnice, rozďalka neb chutnice, peregriska čerwená, krasanka, Capiaumontská podzimní máselnička, Ferdinandka, Bedřiška, Bugowa pargamentka, Saulerská pargamentka, Hardenpondowa zimní máselnička, Hermanka čili Chauchelka, manice.

c) Wšecky merunky a broskwe.

d) Ze šwestek a sliw: Žlutá mirabelka, modré a žluté papše; zelené a modré renglo, kateřinky, králowky.

Nejlepší a spolu nejaurodnější owocní druhy jsau:

a) Ze štěpů: Newyrownaná renetka, anglická špitální renetka, welké wejlimky, zimní míšeň, anglická granátowá renetka, Orleanská renetka, korunowitá renetka, karmalitská renetka, saudečky, malinowé jablko, malý wejlimek, zimní zlatňátko, panenské jablko, krwočerwený kardinal, malwazinky, anglická parmice, Bredowa renetka, šampanská renetka, Chotkowa renetka, Harlemská renetka, perlowá renetka, bílé wlaské rozmarinowé jablko, žlutý štětinan, fialowé jablko, bílá renetka, launice, punčowé jablko, Geigrowa launice, Maskonowa žlutá skelní renetka, syrečkowá renetka, strakáč, neb tečkowaná renetka, welké císařské jablko, prawá bílá francauzská renetka.

b) Pauze do zahrad a ochráněného položení hodí se: Launice, newyrownaná renetka, fialowé jablko, moskewské jablko, zlatý pepák, Wawřinče, žluté a červené kdaulowé jablko, bílá letní renetka, Berlinská owčí hubička; launice Geigrowa; anglická granátowá renetka.

Na wenek, do štěpnic sedlských, stromořadí wenkowských a podlé cest a silnic hodí se: Zimní míšeň, zimní zlatňátko, newyrownaná renetka, syrečkowá renetka, wejlimky welké, weřejník, welké skelní jablko, malé wejlimky, Žižka, šampanská renetka, francauzské jablko zešlechtěné, winné jablko, pijawec, anglická granátowá renetka, Orleanská renetka, korunowitá renetka, zimní žlutý štětiňan, krwo-červený kardinal, malwazinky, bílé rozmarinowé jablko *)

I w studenějším podnebí a w příkřejších krajinách daří se: Bredowa renetka, zimní míšeň, letní zlatožlutá renetka, weřejník punčowé jablko, krwočerwený kardinal, české malwazinky, žlutý zimní štětiňan, pomerančowé jablko, pruhowaný zimní agát.

b) Z hrušek: Za wysokokmení hodí se w zahradách a ochráněných místech: Janowky, madlenky, dlauhawky, zelená Hoyerwerdka, salcburka, ptáčnice, peregriska zelená, Capiaumontská máselnička, pstružka, Hermanka, Dielowa máselka, zelená postnice, Napoleonowa máselnice, Ferdinandka, Alexandrowka, anglická máselnice čerwinka, šwejcarka, fremionka, Sedlecká máselnička, Kutnohoranka, pstružka letní, díwčinka, Jakubka, žárliwka, Hardenpondowa zimní máselnička a téhož pomlsnice, křesetická.

Do polí a podlé silnic a cest hodí se: Capiaumontowá podzimní hruška, anglická máselnice, podzimní pstružka, papežka, piksly, Dielowa máselnička, Fremionka, Rosinanka, heitmanka, bílá máselnička, ptáčnice, pere-

---

*) Wůbec hodí se na wenek, totiž podlé silnic a cest, též do wenkowských stromořadí nejlépe jen zimní štěpy; neb toto owoce se stromu stržené nehodí se hned ke snědku, a protož také neláká k snědku. — Nejlépe jest, když tam wysazené stromowi roste jehlancowitě, nerozkládají swé wětwe, s každau půdau se spokojí, jest zdrawé a nesné, a když owoce jeho nemá příliš zajímawau zewnitřnost.

griska zelená a čerwená, čerwinka, kutnohoranka, skořicowka, mydlinky. *)

I w studenějším podnebí se daří a hojně osazují: čerwinka, pstružka podzimní a letní, fíkowka, wlasačka, skořicowka, Jakubka, owesnice, malá muškatelka, makowička, pregriska zelená a čerwená, piksly, kutnohoranka, Wácslawka, ptáčnice, mydlinky.

c) Merunky, které se dobře hodí pro wysokokmení: Welká ranní merunka, welká obecná merunka, Albergowa merunka.

d) Třešně a wišně wůbec nejlépe se hodí a daří co wysokokmení.

e) Šwestky a slíwy, které zasluhují pro swau nesnost a dobrotu wůbec býti rozšířeny: Zelené rynglo, Kateřinky, králowna z Touru, čerwené, modré a bílé perdrigon, wlaské šwestky a žluté mirabelky.

---

*) Na wenek, podlé silnic a cest hodí se wůbec takowé hruškowé druhy, které ženau wětwe do wýšky a nerozkládají korunu.

Obsah.

DÍL I.

O užitku, chowání, šlechtění, přesazowání, šetření nemocech, léčení a nepřátelích owocních stromů.

Kapitola I.

O užitku a wýměru štěpařstwí, též o semeništi owocním.

Kapitola II.

O semeništi. (Jaderná, peckowá a skořepinowá školka.

Kapitola III.

O školce.

Kapitola IV.

O nářadí štěpowacím.

Kapitola V.

O štěpowání owocních stromů wůbec.

Kapitola VI.

O očkowání.

Kapitola VII.

Kopulowání.

Kapitola VIII.

Raubowání.

Kapitola IX.

Kapitola X.

Strana

Kapitola XI.

Kapitola XII.

O nemocech stromů.

Kapitola XIII.

O nepřátelích owocných stromů.

Kapitola XIV.

O ohražení sadů a potřebném ošetření owoce.

Kapitola XV.

Měsíční zaměstnání štěpaře.

DIL II.

O zákrscích.

Kapitola I.

O zákrscích a řezání jich wůbec.

Kapitola II.

Řezání zakrsků jaderních.

Kapitola III.

O řezání zákrsků peckowých.

DÍL III.

Popis owoce a stromů owocních.

ÚWOD.

ODDĚLENÍ I.

O owoci jaderním.

Kapitola I.

O stromích jabloňowých.

Kapitola II.

O stromích hruškowých.

ODDĚLENÍ II.

O owoci peckowém.

Kapitola I.

O šwestkách.

Kapitola II.

O broskwích.

Kapitola III.

O meruňkách.

Kapitola IV.

O stromech třešňowých.

Kapitola V.

ODDĚLENÍ III.

O owoci skořepinowém.

Kapitola I.

Kapitola II.

Kapitola III.

Kapitola IV.

PŘÍDAWEK.

O owoci jahodowém.

Kapitola I.

Kapitola II.

Kapitola III.

Kapitola IV.

Kapitola V.

Registřík
owocných druhů.

Ch.

J.

K.

L.

M.

Chyby w tisku a jiné omyly.

Str. 10 řádek 18 místo promoknauti čti proniknauti
— 16 — 7 — semeništěte — semeniště
— 18 — 17 — odřeží — přiřeží
— 45 — 37 — na stromech — w stromech
— 83 ř. posled. — w noci — w nich
— 92 řádek 21 — potřeje — potřebuje
— 131 na obrazci místo písmeny e, — cifru 2.
Za wětwí čtwrtau wynechána cifra nad 5. wětwí,
pak hned za wětwí třetí schází cifra 6 nad šestau wětwí.
Při 7 hlawní wětwi schází u třetí poboční wětwičky, která nezříznuta ostane, písmena c; d se zřízne na 6 ok.
Wětew 8. U druhé a třetí poboční wětwičky nad sebau stojících scházejí písmeny a, a,
Wětew 10. písmena c. Nejsau oka dosti značně udělána.
Wětew 19. U postranní wětwičky schází písmena a.
Wětew 20. zcela schází, a měla státi mezi wětwí 15. a 21.
U wětwe 21., která w prostřed kmenu stojí, schází číslo 21.
— 134 druhý řádek zdola, místo wyšší čti nižší
— 191 řádek 23 místo Pentecoso čti Pentecose
— 198 — 22 — Mortigni — Montigni.
— 212 — 27 — Zimě — Zemi
— 220 — 19 — slabý — stálý
— 230 č. 14 ř. 6 — tento — owoce
— 239 — 11 — w kořenu — w koruně
— 240 kap. IV. řádek 19 místo rosa — řasa
— 240 řádek 24 místo rosa — řasa
